

Raad voor Rechtsbijstand

S.L. Peters, M. van Gammeren-Zoetewij & L. Combrink-Kuiters

Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2015

Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2015

S.L. Peters, M. van Gammeren-Zoetewij & L. Combrink-Kuiters

Utrecht, 2016

Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2015

S.L. Peters, M. van Gammeren-Zoeteweyj & L. Combrink-Kuiters

ISBN: 9789462403253

Dit boek is een uitgave van:

Wolf Legal Publishers (WLP)

Postbus 313

5060 AH Oosterwijk

E-Mail: info@wolfpublishers.nl

www.wolfpublishers.com

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De bij toepassing van artikel 16B en 17 Auteurswet 1912 wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens fotokopiëren, dienen te worden voldaan aan de Stichting Reprorecht. Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet 1912 dient men zich tevoren tot de uitgever te wenden. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

No part of this book may be reproduced without written permission from the publisher or author.

© S.L. Peters, M. van Gammeren-Zoeteweyj & L. Combrink-Kuiters, WLP 2016

Voorwoord

Voor u ligt de Monitor gesubsidieerde rechtsbijstand 2015, waarin de stand van zaken van het stelsel over het jaar 2015 wordt beschreven.

Continue monitoring van de stand van zaken van het stelsel is van belang ter beoordeling van de vraag of de Raad er afdoende in slaagt de doelstelling van de Wrb te realiseren. Hiervan is sprake als de rechtzoekende voldoende toegang wordt geboden tot het vinden van een oplossing voor zijn of haar juridische probleem en als de dienstverlening binnen het stelsel in voldoende mate beschikbaar is en van goede kwaliteit. Hierbij heeft de Raad zich ten doel gesteld een zo laagdrempelig mogelijke afdoeningswijze te faciliteren die leidt tot een rechtvaardige uitkomst, tegen een zo gering mogelijke prijs.

Via continue analyse van de vele gegevens die binnen de Raad beschikbaar zijn over het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand, heeft de Raad de mogelijkheid om de vraag naar en het aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstand goed te kunnen volgen en tijdig aan te passen aan continu veranderende omstandigheden.

Voor beleidsmakers, politici en ketenpartners is de monitor zeker in 2015 een nuttige bron van informatie gebleken om cijfermatig onderbouwd het debat te kunnen voeren. De door de Kamer ingestelde commissie-Wolfsen en de door de Nederlandse Orde van Advocaten ingestelde commissie-Barkhuysen, die beide onderzoek hebben gedaan naar mogelijkheden om het systeem van gesubsidieerde rechtsbijstand duurzaam te houden, hebben gebruik kunnen maken van de monitorgegevens en van ad hoc opgevraagde niet-gerapporteerde achterliggende cijfers.

De kracht van de monitor ligt in het op eenduidige wijze genereren van cijfers die beschikbaar zijn binnen het stelsel gedurende een langere periode, waardoor trends zichtbaar kunnen worden gemaakt en gefundeerde voorspellingen kunnen worden gedaan aangaande de gesubsidieerde rechtsbijstand in de toekomst.

De nuldelijnsapplicaties binnen het stelsel (Rechtwijzer en internetvoorzieningen bij het Juridisch Loket) blijken in toenemende mate te voorzien in een behoefte. In het najaar van 2014 is de eerste gebruikersversie van Rechtwijzer 2.0 – *Rechtwijzer uit elkaar* – operationeel geworden. Voor dit digitale product, dat de Raad in samenwerking met HiiL heeft ontwikkeld, is veel belangstelling, ook vanuit het buitenland. Rechtwijzer wist in oktober 2015 in Banja Luka een eervolle vermelding in de wacht te slepen voor de Europese innovatieprijs van de Raad van Europa.

De Raad zal in overleg met zijn partners een toekomstvisie voor Rechtwijzer formuleren. Daarbij zal ook aandacht zijn voor de vraag hoe zo goed mogelijk wordt geborgd dat partijen die het platform gebruiken evenwichtige afspraken maken. Ook blijft de aandacht uitgaan naar de ondersteuning vanuit het platform van zorgvuldige dienstverlening door de professionals die achter het platform werken.

In 2015 was er opnieuw sprake van een lichte afname van het beroep op het stelsel: het aantal toevoegingen daalde licht en het aantal klantactiviteiten bij het Juridisch Loket nam voor het tweede jaar op rij af.

Het bereik van het stelsel is in 2015 significant gestegen, een stijging die wordt toegeschreven aan veranderingen in de belastingwetgeving per januari 2013 (t-2). Ook demografische aspecten spelen hierbij een rol, zoals de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en de vergrijzing.

Het aanbod van rechtsbijstandverleners is in 2015 ongeveer gelijk gebleven aan het aanbod in 2014. Mede gezien de daling bij het aantal toevoegingen worden op dit gebied in de nabije toekomst geen problemen voorzien.

De Raad maakt een transitie door naar een dienstverlenende partner die werkt op basis van vertrouwen. In 2015 heeft er opnieuw een uitbreiding plaatsgevonden van het aantal *High Trust*-kantoren. Ruim de helft van alle kantoren en ruim driekwart van alle rechtsbijstandverleners binnen het stelsel werkte per eind 2015 op basis van *High Trust*: een eenvoudigere en snellere manier van het aanvragen van toevoegingen, die gebaseerd is op transparantie, vertrouwen en begrip.

Wanneer Legal Aid-stelsels uit diverse landen met elkaar worden vergeleken, dan valt het Nederlandse monitoringsysteem op door grotere volledigheid, diversiteit aan aandachtsgebieden en consistentie over de jaren heen. De op de monitor gebaseerde Engelstalige brochure blijkt in een behoefte te voorzien. Voor buitenlands bezoek biedt het een handzaam cijfermatig overzicht van de Nederlandse gesubsidieerde rechtsbijstand over de afgelopen jaren.

Mijn dank gaat ten slotte uit naar de begeleidingscommissie, die op constructieve en deskundige wijze heeft bijgedragen aan het tot stand komen van deze monitor.

Utrecht, juli 2016

J.H. Gerritsen

Algemeen directeur / Bestuurder Raad voor Rechtsbijstand

Stand van zaken 2015

De Raad voor Rechtsbijstand brengt jaarlijks de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand uit met als oogmerk beleidsmakers en alle bij het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand betrokken partijen periodiek en stelselmatig te informeren over de actuele werking van het stelsel en de mate waarin de doelstellingen van de Wet op de rechtsbijstand (Wrb) worden behaald. Een van de doelstellingen van de Wrb, die voor de monitor van belang zijn, is het bieden van een *toegankelijke voorziening* aan rechtzoekenden die onder het bereik van de Wrb vallen. Een tweede voor de monitor relevante doelstelling is te voorzien in een *voldoende aanbod* van kwalitatief goede rechtshulpverleners.

Een van de missies van de Raad is om rechtzoekenden in een zo vroeg mogelijk stadium hulp aan te bieden die hen in staat stelt, zo mogelijk samen met de wederpartij, te komen tot een rechtvaardige en bevredigende oplossing van het probleem tegen zo laag mogelijke kosten.

Er is sprake van een *goede toegankelijkheid* van gesubsidieerde rechtsbijstand voor Wrb-gerechtigde burgers met een juridische vraag of een juridisch probleem, indien:

- het gebruik van de binnen het stelsel beschikbare voorzieningen in voldoende mate gefaciliteerd wordt en het aanbod binnen het stelsel en de werking ervan voor rechtzoekenden transparant is;
- de door de burger te betalen eigen bijdrage – de prijs - geen belemmering vormt om bij serieuze problemen gebruik te maken van de voorzieningen binnen het stelsel.

Er is sprake van *voldoende aanbod* van gesubsidieerde rechtsbijstand van *goede kwaliteit*, indien:

- het aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstand in evenwicht is met de vraag ernaar;
- de gesubsidieerde hulpverlening effectief is, in die zin dat hierdoor de informatiebehoefte wordt bevredigd, dan wel dat de zaak naar behoren wordt afgehandeld;
- de gebruikers tevreden zijn over de dienstverlening binnen het stelsel, waarvan de kwaliteit voor wat betreft de inrichting en uitvoering geborgd is.

In hoeverre is in 2015 aan bovengenoemde vijf voorwaarden voldaan? Dit beschouwende hoofdstuk brengt de belangrijkste en meest opvallende bevindingen uit deze monitor over het jaar 2015 samen. Daarbij zijn de voornoemde wettelijke doelstellingen en de missie van de Raad leidend. De (digitale) nulde, eerste en tweedelijn komen afzonderlijk aan de orde.

Waar relevant, worden de resultaten van de monitor in verband gebracht met de aanbevelingen van de commissie-Wolfsen, de kabinetsreactie op het eindrapport van deze commissie en de recentelijk uitgevoerde beleidsdoorlichting. Ter afsluiting wordt de eindbalans opgemaakt.

Het faciliteren van voorzieningen binnen het stelsel en transparantie van het stelsel

Nuldelijn

Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand is er in toenemende mate op gericht om rechtzoekenden langs de digitale nuldelijnsvoorzieningen te leiden. Nuldelijnsvoorzieningen als Rechtwijzer en de website van het Juridisch Loket vormen een laagdrempelige voorziening binnen het stelsel, waarbij de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van rechtzoekenden voorop staat. Bij Rechtwijzer *uit elkaar* worden zij daarbij zonedig (soms verplicht) bijgestaan door gespecialiseerde dienstverleners.

Niet alleen blijkt de dienstverlening aan de rechtzoekende hierdoor sneller, efficiënter en meer passend bij de rechtzoekende te kunnen verlopen, ook kunnen daarmee zowel aan de kant van de rechtzoekende als aan de kant van het stelsel, en dus de maatschappij, kosten worden bespaard. Het feit dat deze nuldelijnsvoorzieningen steeds meer bezoekers trekken, geeft aan dat deze steeds belangrijker voor rechtzoekenden worden, voor zowel Wrb- als niet-Wrbgerechtigden.

Het aanbod van juridische dienstverlening binnen de nuldelijn van het stelsel lijkt voldoende transparant en als er kosten aan verbonden zijn dan zijn deze vooraf bekend. Deze websites zullen echter niet voor iedere burger een bruikbaar instrument zijn. Bepaalde vaardigheden, zoals computer- en communicatieve vaardigheden, en, met name bij het gebruik van Rechtwijzer *uit elkaar*, enige motivatie om op deze wijze de echtscheiding te bewerkstelligen, zijn wel vereist.

Eerstelijijn

Om problemen in een zo vroeg mogelijk stadium, op de meest passende wijze, binnen de keten af te kunnen doen, worden rechtzoekenden aangemoedigd gebruik te maken van de eerstelijns voorzieningen. Hiervoor is in 2011 de diagnose- en triagekorting ingevoerd. Onderzoek heeft echter niet aangetoond dat deze maatregel ertoe heeft geleid dat juridische problemen vaker dan voorheen door de eerstelijijn worden opgelost. Bovendien is het verkrijgen van het diagnoseformulier in veel gevallen feitelijk verworpen tot het halen van een kortingsbon van € 53, zo merkt de commissie-Wolfsen in haar eindrapport op. Het Kabinet heeft daarom besloten om deze korting te laten vervallen en de eerstelijijn te verbreden om tot een zo snel en gericht mogelijke afdoeningswijze te kunnen komen. Ook is het kabinet voornemens om het instrumentarium van het Juridisch Loket te vergroten, zodat het meer ruimte krijgt om zaken te helpen oplossen waar nu nog doorverwijzing naar de tweedelijijn nodig is.

In april 2015 zijn bij een aantal vestigingen van het Juridisch Loket de balies gesloten. Naar aanleiding van debat hierover in de Tweede Kamer is deze maatregel gedeeltelijk teruggedraaid en is het Juridisch Loket overgegaan tot een beperkte openstelling van alle balies. Uit monitoring van deze maatregel lijkt aannemelijk dat de meest kwetsbare burgers het Juridisch Loket zijn blijven bezoeken, terwijl de meer zelfredzame klanten andere wegen lijken te hebben bewandeld om hun probleem op te lossen of in hun informatiebehoefte te voorzien.

Tweedelij

De werkwijze *High Trust* heeft geleid tot een eenvoudiger toevoegproces voor advocaten. Daarmee is de toegankelijkheid van de tweedelij toegenomen. In de kabinetsreactie op het eindrapport van de commissie-Wolfsen is positief geoordeeld over de *High Trust*-werkwijze; het kabinet ziet dit als een goede manier om de administratieve kant van de toevoegingaanvraag te organiseren. Evenals de commissie mist het Kabinet echter een inhoudelijke toets van de Raad of de bijstand van een advocaat voor de rechtzoekende wel de meest passende oplossing is. Daarom wordt een oriëntatietoets ingevoerd.

Transparantie over de specialisatie van de advocaat is van belang voor de rechtzoekenden bij de keuze van een geschikte advocaat. De toegang tot de tweedelij blijkt door de beschikbare informatie op het internet op dit punt voldoende transparant. Het Kabinet hecht belang aan een verbetering van de transparantie van de kwaliteit van de advocaat ten behoeve van de cliënt.

In de praktijk komt het relatief weinig voor dat een toevoeging vanwege een resultaatsbeoordeling achteraf wordt ingetrokken (<0,5% van de toevoegingen in 2015). De regels rondom de resultaatsbeoordeling en hercontrole van het inkomen zijn echter complex en het proces is daardoor minder transparant. Toevoegingsgebruikers blijken er wel steeds beter van op de hoogte te zijn dat er een terugbetaling plaats zou kunnen vinden.

Betaalbaarheid en werking prijsprikkel

Nuldelij

Het gebruik van de nuldelijnswebsites is doorgaans kosteloos en daarmee is er geen sprake van een prijsprikkel. Voor het maken van een echtscheidingsplan in Rechtwijzer *uit elkaar* moet echter wel worden betaald. Wrb-gerechtigden krijgen een tegemoetkoming in de kosten, waardoor het te betalen bedrag lager komt te liggen dan wanneer er een echtscheidingstoevoeging zou zijn aangevraagd, waarbij de advocaat of mediator een veel groter deel van het werk doet.

Eerstelij

Het gebruik van de eerstelij in de vorm van het Juridisch Loket is, met uitzondering van het telefoontarief, kosteloos. Er is hier nauwelijks sprake van een prijsprikkel. Sinds 2014 zet het Juridisch Loket sterker in op de norm dat

de hulpverlening van het Juridisch Loket bedoeld is voor Wrb-gerechtigden. Uit de achtergrondkenmerken van loketklanten blijkt dat deze qua profiel een tussenpositie innemen tussen enerzijds de Wrb-gerechtigden/Wrb-gebruikers en anderzijds de gemiddelde Nederlander.

Tweedelijfn

Bij twee derde van de toevoegingen wordt er een eigen bijdrage geïnd. De eigen bijdrage die toevoegingsgebruikers moeten betalen is bedoeld als prijsprikkel, waarmee wordt beoogd dat de rechtzoekende een afweging maakt of zijn probleem serieus genoeg is om daarvoor een rechtsbijstandverlener in te schakelen. De verhoging van de eigen bijdrage, met name de extra verhoging bij echtscheidingen, en de afschaffing van de anticumulatieregeling per 1 oktober 2013 versterken de werking van de prijsprikkel. De mogelijkheid die sommige gemeenten bieden om via bijzondere bijstand de eigen bijdrage vergoed te krijgen, doet echter afbreuk aan de beoogde werking van de prijsprikkel. Ook het feit dat sommige advocaten de eigen bijdrage niet (kunnen) innen bij de rechtzoekende doet hier afbreuk aan. De commissie-Wolfsen en de kabinetsreactie beogen de prijsprikkel zijn werk zo goed mogelijk te laten doen. In de toekomst zal de Raad daarom de eigen bijdrage innen en zal de Wrb gelden als passende en toereikende voorliggende voorziening, zodat de eigen bijdrage niet langer uit de bijzondere bijstand zal worden gecompenseerd.

Voor mediation ligt de financiële drempel voor het verkrijgen van een toevoeging bewust (aanzienlijk) lager dan voor de overige reguliere toevoegingen. Door de verhoging van de eigen bijdrage bij echtscheidingsgerelateerde zaken is het prijsverschil groter geworden, waardoor er een (beoogd) substitutie-effect lijkt op te treden van de reguliere toevoeging en de lichte adviestoevoeging richting mediation.

Toevoegingsgebruikers uit de laagste inkomenscategorie maken relatief veel gebruik van toevoegingen en toevoegingsgebruikers uit de hoogste categorie relatief weinig. In 2015 is dat verschil verder toegenomen. Voor deze hoogste categorie werkt de prijsprikkel door de hogere eigen bijdrage mogelijk sterker. Daarnaast zal een deel van de rechtzoekenden uit de hoogste treden indien mogelijk een beroep doen op hun rechtsbijstandsverzekering, waarover men vaker blijkt te beschikken naarmate het inkomen hoger ligt.

Vraag en aanbod en het evenwicht daartussen

Nuldelijfn

Uit de toenemende gebruikersaantallen van de diverse websites binnen het stelsel blijkt dat er vraag is naar deze vorm van digitale ondersteuning. Het aanbod in de nuldelijnsdienstverlening binnen het stelsel is in wezen onbegrensd.

Eerstelij

Het Juridisch Loket verrichtte in 2015 opnieuw minder klantactiviteiten dan in het voorgaande jaar. Ook het aantal verwijzingen naar de advocatuur is in 2015 (mede hierdoor) wederom licht gedaald. Mogelijke verklaringen voor deze dalingen zijn een aanscherping van de voorwaarde dat klanten van het Juridisch Loket Wrb-gerechtigd dienen te zijn, een afname in de formatie en de inperking van de openingstijden van de balie in april 2015 (zie hiervoor onder het kopje faciliteren). Een andere mogelijke reden is de stijging van het aantal bezoekers van de website van het Juridisch Loket en/of Rechtwijzer.

Steeds meer advocaten bieden een gratis ingang voor oriëntatie, informatie en advies, zoals het Landelijk Netwerk Gratis Inloopspreekuur Advocaten, hetgeen mogelijk ook bijdraagt aan de daling van het aantal klantactiviteiten bij het Juridisch Loket. Met name als reactie op de beperktere openingstijden van de balies zijn binnen de advocatuur extra initiatieven voor eerstelijnsstoeegang ontplooid om het hierdoor ontstane gat in de markt op te vullen.

Tweedelij

De vraag naar gesubsidieerde rechtsbijstand in de tweedelij is in 2015, net als in 2014, gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze daling is deels een beoogd effect van een aantal maatregelen dat de afgelopen jaren is genomen, zoals de verhoging van de eigen bijdrage en de afschaffing van de anticumulatieregeling. De maatregelen veroorzaken een dalende trend bij de toevoegingen waarvoor een eigen bijdrage moet worden betaald, met name op het gebied van het personen- en familierecht, waarvoor de eigen bijdrage sterker is verhoogd.

Het gemiddeld aantal toevoegingen per gebruiker is in 2015 licht afgenomen, alsmede de mate van veelgebruik en het aandeel veelgebruikers. Toevoegingen waarbij meervoudig gebruik relatief veel voorkomt, zijn relatief vaak ambtshalve toevoegingen, toevoegingen waarvoor de eigen bijdrage door de Raad is kwijtgescholden of toevoegingen met een lage eigen bijdrage. Voor de niet-ambtshalve zaken roept dit de vraag op of het verschil in meervoudig gebruik wellicht deels is toe te schrijven aan een verschil in prijsprikkel die van het verschil in de hoogte van de te betalen eigen bijdrage uitgaat.

Vanaf 2012 is er een opvallende stijging zichtbaar van het aantal niet-ambtshalve afgegeven straftevoegingen voor meerderjarige verdachten van misdrijven. Bij het OM en de rechtspraak is van een dergelijke stijging bij deze categorie geen sprake. Het gaat hierbij om verdachten van misdrijven die niet in bewaring zijn gesteld. Professionals in de strafrechtketen schrijven deze stijging vooral toe aan gedragseffecten van de werkwijze in het kader van de Salduz-jurisprudentie en van de ZSM-werkwijze. Meer verdachten dan vroeger worden na aanhouding in contact gebracht met een advocaat en maken verderop in het proces opnieuw van diens diensten gebruik.

Het aantal mediantoevoegingen is, na een periode van stabilisatie, vanaf 2012 fors gestegen, vanaf 2014 in versterkte mate. Zoals eerder opgemerkt, is er waarschijnlijk sprake van substitutie van reguliere toevoegingen binnen het personen- en familierecht, waarvoor de eigen bijdrage in oktober 2013 is verhoogd. Het percentage van de Nederlandse bevolking dat onder het bereik van de Wrb valt, is in 2015 gestegen van 36% naar 39%. Een van de belangrijkste oorzaken van deze opvallende stijging is gelegen in een wijziging in de belastingwetgeving per 1 januari 2013. Een andere mogelijke verklaring is de toename van het aantal eenouderhuishoudens in Nederland en de vergrijzing.

Juist kwetsbare burgers blijken de weg naar en binnen het stelsel te vinden. Niet-Westerse allochtonen, bewoners van (zeer) sterk verstedelijkte gebieden, uitkeringsgerechtigden, personen uit eenpersoonshuishoudens of eenouderhuishoudens en gescheiden personen zijn niet alleen vaker dan de gemiddelde Nederlander Wrb-gerechtigd, maar nóg vaker toevoegingsgebruiker, hetgeen wijst op een relatief hoog gebruik door deze categorieën toevoegingsgebruikers.¹

In 2015 heeft het WODC, naar aanleiding van aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer, onderzoek gedaan naar niet-gebruik. Hieruit blijkt dat een deel van de burgers met een juridisch probleem afziet van het inschakelen van rechtshulp, maar dat het lastig is vast te stellen in hoeverre dit niet-gebruik problematisch is en in hoeverre de belangen van rechtzoekenden hierdoor worden geschaad. Een andere bevinding was dat de hoogte van het inkomen en het al of niet Wrb-gerechtigd zijn, geen verschil maakt voor het gebruik van rechtshulp of procedures.

In de afgelopen jaren is er een aantal tariefmaatregelen op advocatenvergoedingen doorgevoerd. Daarmee komt de hoogte van de vergoeding die geldt vanaf 1 januari 2015 op het niveau van 2007/2008. Dit betekent feitelijk dat, als rekening wordt gehouden met de geldontwaarding, de vergoeding omlaag is gegaan.

Er is een grote vaste kern van advocaten die jaar in jaar uit binnen het stelsel werkzaam blijft. Er blijkt onder advocaten voldoende bereidheid te zijn om op toevoegingsbasis te (blijven) werken. Veel rechtsbijstandverleners blijken, ondanks de diverse maatregelen, het stelsel trouw te blijven. Dat is omdat ze sterke affiniteit hebben met zaken die veelal op basis van een toevoeging worden behandeld en zij zich op die gebieden hebben gespecialiseerd, of omdat zij affiniteit hebben met de doelgroep, de kwetsbare burger. Daarbij komt dat toevoegingszaken, ondanks het hieraan verbonden incassorisico dat een advocaat loopt, voor een vaste bron van inkomsten zorgen.

1 Veel kwetsbare burgers krijgen daarnaast van rechtswege een advocaat. Van deze groep ambtshalve toevoegingsgebruikers zijn de achtergrondkenmerken minder vaak bekend.

De cijfers uit deze monitor wijzen erop dat er geleidelijk zelfs een aanbodoverschot zou kunnen ontstaan, zeker gezien de huidige trend van een dalend aantal toevoegingen. Dit wordt onderschreven door de commissie-Wolfson, de kabinetsreactie hierop en de beleidsdoorlichting. De commissie-Wolfson gaat zelfs verder en stelt dat het niet wenselijk is als rechtsbijstandverleners uitsluitend toevoegingszaken behandelen. Een gemengde praktijk zou het uitgangspunt moeten zijn. Ook de vraag naar mediators kan met het aanbod van gecertificeerde mediators die momenteel bij de Raad staan ingeschreven ruimschoots worden opgevangen.

Dat neemt niet weg dat het aanbod van rechtsbijstandverleners in 2015 niet verder is toegenomen.² Deze stabilisering is opmerkelijk te noemen, gezien de toename die vanaf 2007 continu zichtbaar was. De uitstroom was in 2015 relatief hoog ten opzichte van eerdere jaren. Overigens is ook bij de Orde de jaarlijkse groei van het aantal advocaten gestagneerd.

Er lijkt in enige mate sprake te zijn van vergrijzing binnen de groep advocaten, die deels te verklaren is door de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, maar dit is niet direct een reden om te veronderstellen dat de uitstroom van de oudere advocaten niet opgevangen zou kunnen worden door de nieuwkomers, zeker nu het aantal toevoegingen afneemt en blijkt dat de jongere garde meer toevoegingen gaat doen. Bovendien blijkt uit de cijfers dat de vertrekkende advocaten in het jaar voorafgaand aan hun vertrek gemiddeld minder dan tien toevoegingen deden.

Effectiviteit hulpverlening en kwaliteit(sborging) van de dienstverlening binnen het stelsel

Nuldelijn

De kwaliteit van Rechtwijzer wordt continu bewaakt aan de hand van gebruikersfeedback. De eerste cijfers wijzen op een positief oordeel van de gebruikers. Echter, er is tot nu toe nog geen onafhankelijk extern onderzoek verricht naar de inhoudelijke kwaliteit ervan. Het is dus niet bekend of Rechtwijzer *uit elkaar* daadwerkelijk wordt gezien als een kwalitatief goede rechtshulpvoorziening.

Over de effectiviteit van Rechtwijzer *uit elkaar* zijn tot op heden geen gegevens bekend. Zo is er over de duurzaamheid van de bereikte oplossingen nog niets bekend. Eind 2015 is gestart met het benaderen van klanten die het gehele Rechtwijzerproces hebben doorlopen in het kader van een duurzaamheidsenquête.

Eerstelij

De klanten van het Juridisch Loket zijn van mening dat de dienstverlening effectief is.

² Binnen het totale aantal rechtsbijstandverleners is het aantal advocaten licht afgenomen en het aantal mediators fors gestegen.

Gebruikers van de eerstelijns beoordelen ook de kwaliteit van de dienstverlening als 'goed'. De klanttevredenheidsonderzoeken hebben echter betrekking op bejegening en de mate van servicegerichtheid van de medewerkers van het Juridisch Loket en op het resultaat, niet op de inhoudelijke kwaliteit. Wat dit laatste betreft is er nog geen externe toetsing geweest. Het Juridisch Loket zelf maakt gebruik van interne audits om de kwaliteit van de dienstverlening te kunnen waarborgen.

Het Kabinet heeft besloten om de kwaliteit van de hulp en/of bijstand in de eerstelijns te versterken. Het voorstel is om daartoe ook andere (rechts)hulpverleners te betrekken bij de hulpverlening in de eerstelijns. Ook de hulpverlening door het Juridisch Loket zelf zal worden uitgebreid.

Tweedelijns

De toevoegingsgebruikers zijn van mening dat de aan hen verstrekte dienstverlening effectief is. Gebruikers van de tweedelijns beoordelen de kwaliteit van de dienstverlening ook als 'goed'. Omdat ook hier de klanttevredenheidsonderzoeken vooral betrekking hebben op bejegening en de mate van servicegerichtheid van de advocatuur en op het resultaat, en niet op de inhoudelijke kwaliteit, ziet de commissie-Wolfsen nog wel een uitdaging in het meten van de juridische inhoudelijke kwaliteit.

Kwaliteitszorg is primair de verantwoordelijkheid van de individuele advocaat, onder het toezicht van de Orde. Hierin is de afgelopen jaren vooruitgang geboekt naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie Hoekstra. Op het gebied van kwaliteitsborging wisselen de Raad en de Orde informatie uit en is er onder meer overleg over inschrijvingsvoorwaarden.

De commissie-Wolfsen acht de kwaliteitsborging door de Raad voor verbetering vatbaar. De commissie ziet hier een belangrijke taak voor de Raad weggelegd. Het Kabinet stelt zich daarom op het standpunt dat de kwaliteitseisen binnen het stelsel in de toekomst, meer dan nu het geval is, voor verschillende rechtsgebieden en voor verschillende rechtsbijstandverleners op een vergelijkbaar en adequaat niveau moeten liggen. De kwaliteitseisen die diverse specialisatieverenigingen aan hun leden stellen, vormen daartoe voor het Kabinet een belangrijk oriëntatiepunt.

Een manier om de kwaliteit van rechtsbijstandverleners te borgen is de invoering van het instrument *peer review*. Het Kabinet hecht belang aan het verder ontwikkelen van *peer review*. Ook de Raad, de Orde en het NMI onderkennen het belang van *peer review* en intercollegiale toetsing voor met name de kwetsbare cliënten. Een wettelijke verankering is inmiddels gerealiseerd via de Advocatenwet.

Een andere manier om de kwaliteit van de rechtsbijstand te borgen, is het reguleren van de werklust van advocaten. Dit gebeurt door het aantal toevoegingen te maximaliseren. Advocaten die in de twee jaren voorafgaand aan het huidige jaar meer dan 2.000 punten per jaar declareerden, krijgen een lager maximum dan 250 toevoegingen op jaarbasis toebedeeld. Deze maatregel is op 1 januari 2014 in werking getreden. Het Kabinet wil deze maatregel verder aanscherpen tot 900

punten per jaar waarbij uitzonderingen mogelijk zijn. Zij gaat er daarbij vanuit dat een gemengde praktijk het uitgangspunt moet zijn.

De steeds strengere eisen die worden gesteld aan de kwaliteit, middels inschrijvingsvoorwaarden, kunnen een zware wissel trekken op de bedrijfsvoering van de advocaten binnen het stelsel. Het is van belang dat de tijds- en kosteninvesteringen die moeten worden gedaan, kunnen worden terugverdiend.

Ook kleine kantoren moeten voldoen aan de kwaliteitseisen. Dit betekent in de praktijk dat de kleinere kantoren naar verhouding een groter deel van hun tijd en hun budget moeten investeren in het op peil houden van de kwaliteit van hun dienstverlening. Dat maakt hen op dit punt kwetsbaar. Dit zal steeds relevanter worden, omdat uit de cijfers van deze monitor van de Orde blijkt dat het aantal kleine kantoren is toegenomen.

Eindbalans

Op basis van deze beschouwing kan geconcludeerd worden dat het stelsel eind 2015 naar behoren functioneert. Rechtzoekenden weten de (digitale) weg naar en in het stelsel goed te vinden en lijken weinig drempels te ondervinden. Het aanbod lijkt de vraag voldoende aan te kunnen en er zijn op basis van de huidige gegevens binnen het stelsel zoals het nu functioneert geen zorgen over de continuïteit van de dienstverlening in de nabije toekomst. Het aanbod, zeker bij mediators, is op dit moment ruim voldoende. Wel is er een aantal verbeterpunten geconstateerd. De effectiviteit en de kwaliteit van de dienstverlening zijn lastig te beoordelen. Hoewel de klanten tevreden zijn en er aan kwaliteitsborging wordt gewerkt, is er onvoldoende bekend over de inhoudelijke kwaliteit van de dienstverlening. Ook het rapport van de commissie-Wolfsen, de kabinetsreactie daarop en de beleidsdoorlichting benoemen deze knelpunten. Daarnaast komt hieruit de wens naar voren de voorspelbaarheid en de doelmatigheid van de (overheids)uitgaven aan het stelsel te vergroten. Dit biedt mogelijk een aanvullend criterium om in de toekomst te hanteren bij de toetsing van het stelsel.

Definities en afkortingen

In de monitor komt regelmatig een aantal begrippen terug waarvan de strekking niet voor iedereen duidelijk is en er worden ook veelvuldig bepaalde afkortingen gebruikt. In deze paragraaf worden deze begrippen gedefinieerd en veelgebruikte afkortingen verklaard.

Afkortingen

<i>A.A.-procedure:</i>	Algemene asielprocedure
<i>AC:</i>	aanmeldcentrum
<i>AMvB:</i>	Algemene Maatregel van Bestuur
<i>BAR:</i>	Beheer Advocaten Registratie
<i>Bebr:</i>	Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand
<i>BSN:</i>	Burgerservicenummer
<i>Bvr:</i>	Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000
<i>CBS:</i>	Centraal Bureau voor de Statistiek
<i>CPI:</i>	Consumentenprijsindex
<i>EXU:</i>	Extra uren-zaak (voorheen: Uiterst Bewerkelijke Zaak)
<i>FR&V:</i>	Fiscaal recht en vermogensbeheer
<i>GBA:</i>	Gemeentelijke Basis Administratie
<i>GRAS:</i>	Gefinancierde Rechtsbijstand Administratie Systeem
<i>Hiil:</i>	The Hague Institute for the Internationalisation of Law
<i>HJL:</i>	Het Juridisch Loket
<i>Lat:</i>	Lichte adviestoevoeging
<i>MfN:</i>	Mediatorsfederatie Nederland
<i>MGR:</i>	Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand
<i>NAW:</i>	Naam adres woonplaats gegevens
<i>NMI:</i>	Nederlands Mediation Instituut
<i>NOvA:</i>	Nederlandse Orde van Advocaten
<i>RvdR:</i>	Raad voor de rechtspraak
<i>SKM:</i>	Stichting Kwaliteit Mediators
<i>SSB:</i>	Sociaal Statistisch Bestand
<i>UWV:</i>	Uitvoeringsorgaan werknemersverzekeringen
<i>vFas:</i>	vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsmediators
<i>Wet VIValt:</i>	Wet Verklaring Inkomen en Vermogen Alternatief
<i>Wet Bopz:</i>	Wet Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen
<i>Wmo:</i>	Wet maatschappelijke ondersteuning
<i>WODC:</i>	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
<i>WOTS:</i>	Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen
<i>Wrb:</i>	Wet op de rechtsbijstand

ZSM:	Zo Spoedig Mogelijk: project ten behoeve van een <i>versnelde afdoening van strafzaken</i>
Zzp'er:	Zelfstandige zonder personeel

Begrippen

- *Bereik van de Wrb*: het deel van de bevolking dat in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand.
- *Diagnose en triage*: de per 1 juli 2011 ingevoerde maatregel, waarmee rechtzoekenden een korting op de eigen bijdrage kunnen krijgen, indien zij – alvorens een advocaat in te schakelen – eerst het Juridisch Loket bezoeken en daar vanuit worden doorverwezen naar een advocaat.
- *Diagnosedocument*: het document dat door het Juridisch Loket wordt verstrekt bij een doorverwijzing naar een advocaat. Dit document bevat een korte analyse van het probleem.
- *Draagkracht*: het belastbaar loon of verzamelinkomen in het peiljaar in combinatie met het belastbaar vermogen van dat peiljaar.
- *High Trust*: een eenvoudiger en snellere manier van het aanvragen van toevoegingen, die gebaseerd is op transparantie, vertrouwen en begrip.
- *In- en uitstromers: rechtsbijstandverleners die in het desbetreffende jaar respectievelijk toetreden tot het stelsel dan wel het stelsel verlaten.*
- *Gesubsidieerde rechtsbijstand*: rechtsbijstand die (deels) wordt vergoed door de overheid door middel van een subsidie. Hierbinnen is de volgende driedeling aan te brengen:
 - *Rechtskundige bijstand*, verstrekt door rechtsbijstandverleners aan een rechtzoekende ter zake van een rechtsbelang dat hem/haar rechtstreeks en individueel aangaat;
 - *Rechtshulp*, verstrekt door het Juridisch Loket en bestaande uit het geven van eenvoudige juridische adviezen (waarbij geen sprake is van vertegenwoordiging), informatieverstrekking of vraagverheldering en het verwijzen naar ter zake doende instanties en rechtsbijstandverleners;
 - *Mediation*: het bemiddelen in een geschil, waarbij een neutrale bemiddelings-deskundige de onderhandelingen tussen de rechtzoekende en zijn wederpartij begeleidt, teneinde vanuit hun werkelijke belangen tot gezamenlijk gedragen oplossingen en tot voor ieder van hen optimale resultaten te komen.
- *Kenniswijzer*: kennisdatabank van de Raad waarin de noodzakelijke informatie is te vinden om een aanvraag voor een toevoeging te kunnen invullen.
- *Peer review*: toetsing door een vakgenoot.
- *Peiljaar*: het jaar waarin de draagkracht is vastgesteld. In de meeste gevallen zal dit het tweede jaar zijn, voorafgaand aan het jaar waarin de aanvraag voor een toevoeging wordt gedaan (t-2).

- *Rechtsbijstandverlener*: alle tweedelijnsdienstverleners die rechtsbijstand kunnen verlenen op basis van een toevoeging, derhalve advocaten, mediators³ en deurwaarders.
- *Toevoeging*: een verklaring op grond waarvan een rechtzoekende aanspraak kan maken op gesubsidieerde rechtsbijstand.
- *Toevoegingsgebruikers*: rechtzoekenden aan wie een toevoeging is afgegeven.
- *Vaststelling*: de vaststelling van de subsidie aan de advocaat voor de door hem verleende rechtsbijstand na beëindiging van de zaak.
- *Verwijsarrangement*: een overeenkomst tussen de Raad voor Rechtsbijstand en een advocaat, waarin wordt vastgelegd dat laatstgenoemde zich beschikbaar stelt voor het verlenen van rechtsbijstand aan klanten die worden verwezen vanuit het Juridisch Loket.
- *Wrb-gerechtigden*: rechtzoekenden die op grond van onvoldoende financiële middelen aanspraak kunnen maken op gesubsidieerde rechtsbijstand bij het oplossen van een (serieus) juridisch probleem.

3 Hoewel een mediator het mediationproces begeleidt en officieel geen rechtsbijstand verleent, wordt deze voor de leesbaarheid van deze monitor onder de term rechtsbijstandverlener geschaard.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Stand van zaken 2015	5
Definities en afkortingen	15
Inhoudsopgave	19
1 Inleiding	23
1.1 Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand	25
1.1.1 Rechtwijzer	25
1.1.2 Het Juridisch Loket	26
1.1.3 Rechtsbijstand op basis van een toevoeging	28
1.1.4 Mediation op basis van een toevoeging	32
1.2 Taakstellingen van de kabinetten Balkenende IV en Rutte I en II	33
1.3 Recente ontwikkelingen in wet-, regelgeving en beleid binnen het stelsel	33
1.4 Overige voor het stelsel relevante ontwikkelingen	34
2 Het gebruik van nuldelijsrechtshulp	37
2.1 Van Rechtwijzer 1.0 naar Rechtwijzer uit elkaar	37
2.2 De functionaliteiten van Rechtwijzer uit elkaar	39
2.3 Het gebruik van Rechtwijzer uit elkaar	40
2.4 Klanttevredenheid klanten Rechtwijzer uit elkaar	42
2.5 Nuldelijns hulpverlening via de website van het Juridisch Loket	45
3 Het gebruik en de gebruikers van eerstelijsrechtshulp	47
3.1 De dienstverlening van het Juridisch Loket	47
3.1.1 Activiteiten van het Juridisch Loket	47
3.1.2 Wijze van contact	53
3.1.4 Rechtsgebieden	61
3.2 Achtergrondkenmerken van de klanten van het Juridisch Loket	62
3.3 Capita selecta: twee voorzieningen in de eerstelijns	63
4 Het gebruik van toevoegingen	67
4.1 Het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand op toevoegingsbasis	67
4.1.1 Afgewezen en afgegeven toevoegingen	68
4.1.2 Ontwikkeling van het aantal reguliere toevoegingen	70
4.1.3 Ontwikkeling van het aantal mediantoevoegingen	78
4.1.4 Ontwikkeling van het aantal lichte adviestoevoegingen	80
4.1.5 Toevoegingen van de bijzondere curator	82
4.1.6 Voorziening deskundigenbericht	82

4.2	Ontwikkeling van het aantal toevoegingen na de invoering van de AMvB van oktober 2013	83
4.3	Eigen bijdrage	84
4.3.1	Berekende eigen bijdrage	85
4.3.2	Betaalde eigen bijdrage	86
4.3.3	Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald	86
4.3.4	Kortingsmaatregel 'diagnose en triage'	87
4.3.5	Peiljaarverlegging	88
4.4	Aantal vaststellingen	89
4.4.1	Adviestoevoeging of proceduretoevoeging	90
4.4.2	Proceduretoevoeging: eerste instantie of hoger beroep	91
4.4.3	Steekproefresultaten High Trust-werkwijze	91
4.4.4	Inning en restitutie	92
4.5	Bezwaar en beroep	93
5	Gebruikers van toevoegingen	95
5.1	Aantal toevoegingsgebruikers en het aantal toevoegingen per gebruiker	95
5.2	Het bereik van de Wrb onder de Nederlandse bevolking	99
5.3	Vastgestelde draagkracht toevoegingsgebruikers	103
5.4	Vergelijking van de verdeling van toevoegingsgebruikers met Wrb-gerechtigden over de eigenbijdragecategorieën	105
5.5	Achtergrondkenmerken van de gebruikers van toevoegingen	107
5.5.1	Vergelijking toevoegingsgebruikers naar indeling per rechtsgebied met de Nederlandse bevolking	107
5.5.2	Vergelijking van toevoegingsgebruikers met Wrb-gerechtigden	108
5.5.3	Profielschets gebruikers mediationtoevoegingen	109
6	Piket	111
6.1	Piketmeldingen	112
6.2	Piketdeclaraties	112
6.3	Piketadvocaten	114
7	Het aanbod van rechtsbijstandverleners	117
7.1	De rechtsbijstandverleners	117
7.1.1	Aantal rechtsbijstandverleners	117
7.1.2	Rol van de rechtsbijstandverleners	118
7.2	De advocaten	119
7.2.1	Aantal toevoegingen per advocaat	120
7.2.2	Advocaten naar soort toevoeging en rechtsgebied	122
7.2.3	Specialisatie van advocaten	124
7.2.4	Het verloop onder advocaten	125
7.2.5	Aantal binnen het stelsel actieve advocatenkantoren	126
7.2.6	Geslacht advocaten	127
7.2.7	Leeftijd advocaten	127
7.3	De mediators	130
7.4	Klanttevredenheidsonderzoek onder rechtsbijstand-verleners over de dienstverlening van de Raad	133

8	Ontwikkelingen op het gebied van rechtsbijstandsverzekeringen	137
8.1	Aantal gezinspolissen	137
8.2	Ontwikkeling premiestelling	138
9	Uitgaven	143
9.1	Uitgaven voor vaststellingen per soort toevoeging	144
9.2	Gemiddelde uitgave per vaststelling naar rechtsgebieden zoals gehanteerd in de Rechtspraak	146
9.3	Gemiddelde uitgave per vaststelling	147
9.4	Ontwikkeling in de uitgaven voor vaststellingen	148
9.5	Verdeling uitgaven over rechtsbijstandverleners	149
9.6	Verdeling uitgaven over toevoegingsgebruikers en inkomenstreden	151
9.7	Effecten van de AMvB's van oktober 2013 en februari 2015	152
	9.7.1 Effecten van de AMvB van oktober 2013	152
	9.7.2 Effecten van de AMvB van februari 2015	153
9.8	Capita selecta: extra uren zaken	154
	Literatuur	157
	Bijlage 1	161
	Inkomen, vermogen en eigen bijdrage in 2015	
	Bijlage 2	165
	Forfaitaire vergoeding advocatuur	
	Bijlage 3	167
	Overzicht bezuinigingsmaatregelen van overheidswege (in chronologische volgorde)	
	Bijlage 4	171
	Het Juridisch Loket: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 3	
	Bijlage 5a	179
	Achtergrondkenmerken van klanten van het Juridisch Loket	
	Bijlage 5b	181
	Achtergrondkenmerken van klanten van het Juridisch Loket: Effecten beperkte openingstijden van de balie	
	Bijlage 6	183
	Het gebruik van toevoegingen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 4	
	Bijlage 7	197
	De gebruikers van toevoegingen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 5	
	Bijlage 8	205
	Het bereik van de Wrb onder de Nederlandse bevolking	

Bijlage 9a	209
Achtergrondkenmerken reguliere toevoegingsgebruikers indeling Rechtspraak: bestuurs-, civiel- en strafrecht in percentages	
Bijlage 9b	211
Achtergrondkenmerken gebruikers van mediatie toevoegingen in percentages	
Bijlage 10	213
Piket: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 6	
Bijlage 11	215
Het aanbod van rechtsbijstandverleners: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 7	
Bijlage 12	225
Rechtsbijstandsverzekeringen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 8	
Bijlage 13	227
Uitgaven: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 9	
Bijlage 14	233
Begeleidingscommissie	
Bijlage 15	235
Inhoudsoverzicht van de vorige monitoreditie	
Lijst met figuren en tabellen	239

1 Inleiding

Een van de voorwaarden voor een goed functionerende rechtsstaat is dat burgers met een juridisch probleem toegang hebben tot betaalbare rechtsbijstand van goede kwaliteit. Om te voorkomen dat iemand met een juridisch probleem vanwege de kosten moet afzien van het inschakelen van rechtsbijstand, voorziet de Wet op de rechtsbijstand (Wrb) in een subsidiestelsel. Op grond van deze wet krijgen rechtzoekenden met een inkomen onder een bepaalde grens en personen die ambtshalve een toevoeging krijgen, zoals verdachten die in bewaring zijn gesteld, gesubsidieerde rechtsbijstand. In Nederland is de Raad voor Rechtsbijstand (afgekort de Raad) verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wrb. De Raad krijgt zijn budget van en is verantwoording verschuldigd aan het ministerie van Veiligheid en Justitie. Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van het stelsel, heeft het ministerie de Raad in 2003 opdracht gegeven tot het opzetten van een periodiek registratiesysteem, verder te noemen 'de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand' (MGR). In deze monitor wordt jaarlijks aandacht besteed aan de ontwikkeling van de vraag naar en het aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstand. Naast algemene ontwikkelingen wordt specifiek aandacht besteed aan de effecten van wijzigingen binnen het stelsel en aan een aantal actuele onderwerpen. Een begeleidingscommissie ziet toe op de wetenschappelijke kwaliteit van de monitor (zie bijlage 14). Hoewel er geen concrete aanbevelingen voor beleid worden gedaan, beoogt de monitor de grondslag te vormen voor verdere discussie over het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Hiertoe is het een belangrijke bron van informatie.

De vraag naar gesubsidieerde rechtsbijstand is geen constante. Er zijn drie clusters van factoren die de vraag naar gesubsidieerde rechtsbijstand doen fluctueren en ook de aard ervan beïnvloeden (Rijkschroeff e.a., 2001, p. 15; zie ook Van Velthoven & Ter Voert, 2004; Van Velthoven & Klein Haarhuis, 2010; en Ter Voert & Klein Haarhuis, 2015). Maatschappelijke ontwikkelingen zoals de economische crisis kunnen leiden tot een toe- dan wel afname van het aantal personen dat om rechtsbijstand verzoekt en tot veranderingen in het type kwestie waarvoor hulp wordt gezocht. Daarnaast is de ontwikkeling van de Nederlandse rechtscultuur van invloed. Processen zoals (de)juridisering, *Alternative Dispute Resolution* (ADR) en een toename van het aantal rechtsbijstandsverzekeringen hebben uitwerking op de vraag. Ten slotte is de rechtsstructuur van invloed op de vraag naar rechtsbijstand. Stelselwijzigingen, zoals in dit hoofdstuk beschreven, zullen gevolgen hebben voor het beroep dat op de voorziening wordt gedaan.

Het Nederlandse stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand wordt internationaal gezien als een robuust stelsel dat als voorbeeld kan dienen voor landen die een

dergelijk stelsel nog aan het ontwikkelen zijn. Er wordt ten opzichte van andere landen relatief veel geld aan uitgegeven per hoofd van de bevolking.⁴ Ook is Nederland een positieve uitzondering met betrekking tot de data die voorhanden zijn, waardoor het stelsel jaarlijks gemonitord kan worden.

Indeling van het rapport

In deze monitor is in grote lijnen de structuur van eerdere edities aangehouden, met uitzondering van het feit dat de nabeschouwing is vervangen door een beschouwend hoofdstuk voorin deze monitor.

In de verschillende hoofdstukken komen de volgende onderwerpen aan de orde. In dit inleidende hoofdstuk wordt uitleg gegeven over het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Verder worden recente ontwikkelingen toegelicht (zowel binnen als buiten het stelsel) die van belang zijn voor het stelsel.

Hoofdstuk 2 heeft betrekking op de zogenoemde nuldelijnsvoorziening binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand oftewel de websites en applicaties die behoren tot Rechtwijzer alsook de website van het Juridisch Loket.

Hoofdstuk 3 bevat een cijfermatig overzicht van de eerstelijnswerkzaamheden die door de vestigingen van het Juridisch Loket in 2015 zijn uitgevoerd. Wat was de aard van de dienstverlening en voor welke problemen riepen de loketklanten zoal hulp in? Daarnaast worden in dit hoofdstuk de achtergrondkenmerken van de klanten van het Juridisch Loket gepresenteerd en wordt kort aandacht besteed aan andere juridische eerstelijns voorzieningen, het sociaalraadsliedenwerk en de rechts- en wetswinkels.

Hoofdstuk 4 bevat informatie over de vraag naar en het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand in de tweede lijn. De aantallen en specificaties van de afgegeven toevoegingen en de ontwikkeling van toevoegingen over de afgelopen jaren worden zichtbaar gemaakt. De ontwikkeling van het aantal toevoegingen na de invoering de AMvB in oktober 2013 wordt tevens belicht, alsmede de gemiddelde hoogte van de eigen bijdragen voor toevoegingen. Ook is aandacht besteed aan de procedure van vaststellen van toevoegingsvergoedingen, inning en restitutie en de resultaatsbeoordeling, naar aanleiding van hercontrole van afgegeven toevoegingen. Ten slotte is er in dit hoofdstuk een paragraaf opgenomen over de bezwaar- en beroepsprocedure.

Hoofdstuk 5 bevat de achtergrondkenmerken van de toevoegingsgebruikers. Verder worden gegevens gepresenteerd over meervoudig gebruik.

Hoofdstuk 6 heeft betrekking op de piketwerkzaamheden.

In hoofdstuk 7 staat de ontwikkeling van het aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstandverleners centraal. Hier wordt informatie gegeven over rechtsbijstandverleners die in de afgelopen jaren minimaal één toevoeging hebben behandeld. Ook wordt aandacht besteed aan de in- en uitstroom van rechtsbijstandverleners die op toevoegingsbasis werken.

4 Zie bijvoorbeeld de EU Justice Scoreboard 2016, figuur 19.

Hoofdstuk 8 heeft betrekking op rechtsbijstandsverzekeringen, met name op de ontwikkeling van de premiestelling.

Hoofdstuk 9 ten slotte gaat over de uitgaven van de Raad aan toevoegingen. De effecten van de AMvB's van oktober 2013 en februari 2015 komen daarbij ook aan de orde.

In bijlage 15 is te zien welke thema's er in eerder verschenen monitors zijn behandeld. Een terugkerend onderdeel van de monitor zijn de enquêtes die afgenomen worden onder gebruikers van het stelsel en onder rechtsbijstandverleners die deelnemen aan het stelsel. In tabel B15.1 van bijlage 15 zijn de in het verleden afgenomen enquêtes onder de diverse doelgroepen schematisch weergegeven. Sinds 2013 vindt er een periodiek klanttevredenheidsonderzoek onder de advocaten plaats.

1.1 Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand

Nuldelijnsrechtshulp wordt omschreven als rechtshulpvoorzieningen waar (nog) geen (rechts)hulpverlener aan te pas komt en waarbij dienstverlening digitaal beschikbaar wordt gesteld. Gesubsidieerde rechtsbijstand wordt binnen het stelsel in de nulde lijn verstrekt door Rechtwijzer en door de website van het Juridisch Loket. In de eerste lijn wordt gesubsidieerde rechtsbijstand verstrekt via de overige kanalen van het Juridisch Loket en in de tweede lijn door rechtsbijstandverleners die bij de Raad staan ingeschreven. Dit zijn voor het merendeel advocaten, maar ook mediators, bewindvoerders Wsnp en enkele deurwaarders of bijzondere curatoren vallen hieronder.

1.1.1 Rechtwijzer

De Raad blijft zich sterk maken voor de ontwikkeling van innovatieve *Web-based* toepassingen om burgers behulpzaam te zijn bij het oplossen van hun geschillen. Voor burgers met een conflict of probleem heeft de Raad, in samenwerking met de Universiteit Tilburg, het project Rechtwijzer ontwikkeld, een nuldelijnsfunctie binnen de keten van rechtshulp in Nederland. Hiermee wordt een laagdrempelige toegang tot het recht geboden. Met de site rechtwijzer.nl kan de burger zelf actief aan de slag om een oplossing te vinden voor zijn conflict of probleem in zijn eigen tempo en binnen zijn eigen omgeving. Waar nodig, wordt hij doorverwezen naar een andere persoon of instantie.

De Raad werkt met HiIL (*the Hague Institute for the Internationalisation of Law*) en Modria, als bouwers van online geschilbeslechtingen producten, aan de uitwerking en verdere invulling van nieuwe innovaties aan Rechtwijzer: Rechtwijzer 2.0 (*uit elkaar*). Per eind 2014 is een bètaversie van Rechtwijzer *uit elkaar* operationeel geworden, waarmee burgers juridische problemen – in eerste instantie op het gebied van (echt)scheiding – kunnen oplossen (zie verder hoofdstuk 2). Voor Rechtwijzer is een Advisory Board aangesteld om de ontwikkeling van Rechtwijzer *uit elkaar* tot een succesvolle online voorziening te bevorderen.

In 2015 werd Rechtwijzer *uit elkaar* vanuit het bèta-stadium zo doorontwikkeld dat eind november het platform breder onder de aandacht van de bevolking kon worden gebracht.

Rechtwijzer is ontwikkeld om een scheiding voor kinderen en ouders zo goed mogelijk te laten verlopen. De aanpak is gebaseerd op onderzoek naar de beste manieren om het scheidingsproces te doorlopen. Het platform ondersteunt het proces van een scheiding door alle belangrijke kwesties te structureren en voorlopige keuzes aan te bieden. In het platform krijgen partners voorbeeldafspraken en kunnen ze samen, ieder op hun eigen moment, werken aan hun ouderschapsplan. Hierin staan afspraken over alle zaken die met de kinderen te maken hebben.

Rechtwijzer *uit elkaar* leidt tot een juridisch geldige echtscheiding met bijbehorende afspraken over bijvoorbeeld verdeling van bezittingen, alimentatie en omgangsregelingen. Het platform helpt koppels die uit elkaar gaan online zelf een gezamenlijk scheidingsplan opstellen. Partners loggen vanaf hun eigen computer in op het platform, beschrijven hun situatie en doen voorstellen voor afspraken. Als de partners er op een punt samen niet uitkomen is er de mogelijkheid om daarvoor een advocaat-mediator of beslisser in te zetten. Daarnaast kan men bij vragen op elk moment de hulp van het contactcentrum inschakelen. Uiteindelijk, als beide partijen zich kunnen vinden in het scheidingsplan, bekijkt een advocaat – in de rol van *reviewer* – of de afspraken juridisch, financieel en praktisch houdbaar zijn en wordt het plan ingediend bij de rechtbank.

Een basis scheidingsplan kost bij Rechtwijzer € 390. Voor de inzet van aanvullende juridische adviseurs zijn vaste tarieven bepaald en afhankelijk van de persoonlijke financiële situatie vergoedt de Raad een deel van de kosten.

1.1.2 Het Juridisch Loket

Rechtzoekenden kunnen terecht bij één van de 30 vestigingen⁵ van de landelijke stichting het Juridisch Loket voor vraagverheldering, informatie en advies. Door een landelijk dekkend netwerk heeft elke rechtzoekende een Juridisch Loket binnen bereik. Rechtzoekenden kunnen op diverse manieren contact leggen met het Juridisch Loket. De belangrijkste contactmogelijkheid is het landelijke telefoonnummer (0900-8020). Daarnaast kunnen rechtzoekenden voor *face-to-face* contact langs bij de balie⁶ of een afspraak maken voor het spreekuur, of gebruikmaken van de centrale website (www.juridischloket.nl). De website voorziet in de mogelijkheid om via e-mail een vraag te stellen. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van sociale media voor het leggen van contact tussen het Juridisch Loket en de klant.

5 Er is tevens een buitensprekuur in Terneuzen en er zijn spreekuurvoorzieningen in de meeste penitentiaire instellingen en in de detentiecentra in Zeist, Rotterdam en op Schiphol.

6 Vanaf 7 april 2015 is de openstelling van de balies van het Juridisch Loket ingrijpend beperkt. Deze maatregel is in de maanden daarna echter weer stapsgewijs gedeeltelijk teruggedraaid (zie verder hoofdstuk 3).

Wat betreft de inhoudelijke dienstverlening is het Juridisch Loket bedoeld als voorziening voor minderdraagkrachtigen en profileert het zich steeds nadrukkelijker als zodanig. In de praktijk wordt bij de toegang (balie, telefoon en e-mail) echter geen inkomenstoets uitgevoerd. Voor informatie en verwijzing is de dienstverlening van het Juridisch Loket voor alle burgers beschikbaar (zie artikel 8 lid 4 Wrb). Als een vraag in een balie-, telefoon- of e-mailcontact niet afdoende kan worden beantwoord, kan de loketklant gebruikmaken van een gratis spreekuur van maximaal een uur. Bij het spreekuur is in beginsel wél een globale inkomenstoets geïndiceerd. Mocht een klant verdergaande of andersoortige (rechts)bijstand nodig hebben, dan wordt deze verwezen naar een advocaat, mediator of een andere hulpverlener of hulpverlenende instantie.

De verwijzing naar een advocaat vindt plaats op basis van een zogenoemd verwijsarrangement. Advocaten die deel willen nemen aan het verwijsarrangement melden zich hiertoe aan bij de Raad. Door de loketklant het telefoonnummer van een beschikbare advocaat te geven, beoogt men eventuele uitval tussen het Juridisch Loket en de advocatuur zo veel mogelijk te voorkomen.

Rechtzoekenden worden aangemoedigd zo veel mogelijk gebruik te maken van het Juridisch Loket bij het oplossen van juridische problemen. Per 1 juli 2011 is hiertoe de maatregel 'diagnose en triage' in werking getreden (zie hoofdstuk 3 van deze monitor). De achterliggende redenering was dat meer rechtsvragen en -problemen in een vroegtijdig stadium kunnen worden afgevangen of via een doeltreffender route kunnen worden opgelost, wanneer zij eerst aan het Juridisch Loket worden voorgelegd. Men verwachtte dat er door deze versterkte filterfunctie van het Juridisch Loket minder toevoegingen nodig zouden zijn. Deze route was bovendien een voorwaarde om in aanmerking te komen voor de anticumulatiekorting.⁷ Rechtzoekenden worden gestimuleerd eerst langs het Juridisch Loket te gaan door hen een korting van 53 euro op de eigen bijdrage te verlenen, indien een toevoeging alsnog noodzakelijk blijkt. In combinatie met de kortingsregeling is de eigen bijdrage generiek verhoogd met 25 euro, waarmee deze – na aftrek van de korting van 53 euro – lager uitvalt dan op het moment van inwerkingtreding van de maatregel.⁸

Deze maatregel geldt uiteraard alleen voor toevoegingen waarvoor een eigen bijdrage verschuldigd is en niet voor de ambtshalve afgegeven toevoegingen en ook niet voor lichte adviestoevoegingen en mediationtoevoegingen. Daarnaast geldt voor bepaalde categorieën zaken een zogenaamde 'automatische' korting op de eigen bijdrage. De categorieën die voor deze automatische korting in aanmerking

7 De Wrb kende voorheen de anticumulatieregeling waarin een korting op de eigen bijdrage werd gegeven indien binnen een half jaar na verlening van een toevoeging aan een rechtzoekende, opnieuw één of meer toevoegingen werden verleend. Deze bepaling had tot doel de toevoegingsgebruiker die binnen korte tijd bij veel procedures is betrokken financieel tegemoet te komen. Per 1 oktober 2013 is deze regeling komen te vervallen.

8 De commissie-Wolfsen doet de aanbeveling om de diagnose- en triagekorting te laten vervallen. Feitelijk is het diagnoseformulier volgens de commissie verworden tot een kortingsbon van € 53 en de aanbevelingen rondom het versterken van de eerste lijn maken diagnose en triage overbodig (Commissie-Wolfsen, 'Herijking rechtsbijstand. Naar een duurzaam stelsel voor de gesubsidieerde rechtsbijstand').

komen, zijn: strafzaken, zaken betreffende een procedure ter verkrijging van een verblijfsvergunning, zaken betreffende een bestuurlijke sanctie en hogerberoeps- en cassatiezaken. Daarnaast kunnen er bijzondere omstandigheden zijn waardoor een toevoegingsgebruiker die vooraf niet langs het Juridisch Loket is geweest toch de korting op de eigen bijdrage wordt verleend.

Bij een verwijzing naar een rechtsbijstandverlener of andere instantie wordt door het Juridisch Loket een diagnosedocument ter beschikking gesteld aan de klant, waarin een analyse van het juridisch probleem is opgenomen en indien nodig een advies.

In 2014 heeft het Juridisch Loket om budgettaire redenen enkele maatregelen moeten nemen. Zo is er een vacaturestop ingesteld, is de dienstverlening aan burgers die niet onder de Wrb vallen stopgezet en is bij een aantal vestigingen de openingstijd beperkt. In april 2015 zijn de balies van een aantal kleinere vestigingen gesloten. Hoewel de baliesluiting later dat jaar weer deels is teruggedraaid, hebben de maatregelen tot een terugloop van het aantal klantactiviteiten geleid.

1.1.3 Rechtsbijstand op basis van een toevoeging

Advocaten verlenen gesubsidieerde rechtsbijstand op basis van een toevoeging. Dit is een verklaring op grond waarvan een rechtzoekende – dit kan een natuurlijk persoon zijn of een rechtspersoon⁹ – aanspraak kan maken op gesubsidieerde rechtsbijstand.

Advocaten kunnen alleen op toevoegingsbasis werken indien zij, in het kader van de gevoerde kwaliteitszorg, de entreetoets van de Orde met goed gevolg hebben afgelegd of de hiermee vergelijkbare 'verklaring kantoororganisatie'¹⁰ kunnen overleggen. Om zaken op het gebied van (jeugd)straf-, asiel-, vreemdelingen-, personen- en familierecht, Bopz of internationale kinderontvoering te kunnen behandelen, moeten advocaten bovendien beschikken over een speciale aantekening. Sinds 1 juli 2014 zijn nieuwe kwaliteitseisen voor het kunnen behandelen van slachtofferzaken op toevoegingsbasis in werking getreden. Toevoegingen kunnen worden afgegeven voor advisering¹¹ of voor het voeren van een procedure.

Om te kunnen vaststellen of iemand in aanmerking komt voor een toevoeging gelden inkomens- en vermogensgrenzen. De Belastingdienst voert deze inkomenscontrole uit. Rechtzoekenden met een draagkracht onder de Wrb-

9 Art. 36 Wrb: indien van de rechtspersoon redelijkerwijze niet verwacht kan worden dat deze de kosten van rechtsbijstand uit eigen vermogen of inkomsten betaalt.

10 De verklaring kantoororganisatie is een lijst met vragen omtrent de kantoororganisatie, bijvoorbeeld over de derdengeldrekening, de klachtenregeling, het bewaren van dossiers en vervanging bij afwezigheid.

11 Art. 12 Bvr: voor een adviestoevoeging waarin minder dan zes uur rechtsbijstand wordt verleend, worden vier punten toegekend (niet te verwarren met de lichte adviestoevoeging, zie verder). Wanneer zes uur of meer rechtsbijstand wordt verleend, worden acht punten vergeoed.

grens die voor een serieus juridisch probleem een rechtsbijstandverlener willen inschakelen, kunnen via hun advocaat een toevoeging aanvragen. Bij de *High Trust* werkwijze beoordeelt de advocaat vooraf of hij rechtsbijstand kan verlenen op basis van een toevoeging. Met behulp van de werkinstructies op de Kenniswijzer toetst hij aan de hand van de criteria uit de Wrb of een zaak toevoegwaardig is. Zo kan de advocaat de toevoeging aanvragen zonder direct stukken te hoeven overleggen. Bij twijfel dient de advocaat contact op te nemen met de helpdesk van de Raad. Achteraf en in principe steekproefsgewijs toetst de Raad of een toevoeging terecht is afgegeven.

High Trust is de vorm van administratieve samenwerking tussen Raad en rechtsbijstandverleners. De samenwerking op basis van de *High Trust* werkwijze is vastgelegd in de algemene voorwaarden. Uitgangspunten zijn transparantie, vertrouwen en begrip. Hierbij kan worden vertrouwd op elkaars professionaliteit, integriteit en zorgvuldigheid. Er is een gedegen toets door de advocaat voorafgaand aan de aanvraag van toevoegingen en een controle door de Raad aan de achterkant van het proces. Deze samenwerking die uitgaat van pro-activiteit en *compliance* is de gangbare werkwijze geworden bij het aanvragen en declareren van toevoegingen. Eind 2015 werd 76% van alle toevoegingen afgegeven aan ruim 2.000 kantoren die werken op basis van *High Trust*.¹² De toetsing door de Raad kent twee varianten:

- periodieke controle van vastgestelde toevoegingen, die steekproefsgewijs plaatsvindt op het kantoor van de advocaat;
- een-op-een controle van toevoegingen bij de Raad op het moment dat de declaratie wordt ingediend.

Bij geconstateerde fouten worden verbeterafspraken gemaakt. Als achteraf bij de steekproeftoetsing blijkt dat een toevoeging niet toevoegwaardig was of de vergoeding niet correct was, wordt de vergoeding (deels) ingetrokken. Bij de een-op-een controle van toevoegingen wordt de declaratie op nihil gesteld op het moment van controle bij vaststelling als is gebleken dat de zaak niet toevoegwaardig was.

De in de steekproef gevonden fouten worden gekwantificeerd in geldbedragen en afgezet tegen het totaal aan vergoedingen uit de steekproef. De maximaal toegestane foutscore bij een uitgevoerde steekproef is 5%. Bij een foutscore tussen de 5 en 10% kan de Raad besluiten een aanvullende steekproef te doen. Als deze opnieuw de foutscore overschrijdt volgt een volledige controle.

12 In 2011 lag het percentage toevoegingen dat op basis van *High Trust* werd afgegeven op 11%. In de loop der jaren is dit percentage steeds verder toegenomen.

Onderzoek onder de advocaten van het klantpanel van de Raad¹³ laat zien dat de tevredenheid van advocaten over de samenwerking op basis van *High Trust* sterk is toegenomen.

Eigen bijdrage en forfaitaire vergoeding

De toevoegingsgebruiker dient voor de aan hem afgegeven toevoeging een eigen bijdrage te betalen aan de advocaat. Deze is inkomensafhankelijk en bedoeld als prijsprikkel om rechtzoekenden te motiveren een afgewogen keuze te maken of het juridische probleem serieus genoeg is om er rechtsbijstand voor in te schakelen.¹⁴ De hoogte van de eigen bijdrage kent vijf klassen en bedroeg in 2015 minimaal 196 euro en maximaal 823 euro (zie bijlage 1, tabel B1.1). Voor (echt)scheidingszaken geldt sinds 1 oktober 2013 een hogere eigen bijdrage. Daar was de minimaal te betalen eigen bijdrage in 2015 340 euro en de maximaal te betalen eigen bijdrage 849 euro (zie bijlage 1, tabel B1.2).

De advocaat ontvangt, naast de eigen bijdrage van de cliënt, van de Raad een forfaitaire vergoeding, afhankelijk van het type zaak. Dit is een vaste vergoeding, afgestemd op de gemiddelde tijdsbesteding die juridische werkzaamheden vergen in bepaalde zaken. De hoogte ervan is genormeerd en deze normen worden uitgedrukt in punten. Afhankelijk van de aard van een zaak en het voorkomen van bepaalde (al dan niet processuele) omstandigheden worden punten toegekend. De forfaitaire vergoeding bedroeg per 1 januari 2015, omgerekend naar een uurtarief, 106,40 euro per uur en, als gevolg van bezuinigingen, per 1 februari 2015 105,61 euro per uur (zie bijlage 2). De hoogte van de forfaitaire vergoeding staat vermeld in het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 (Bvr). Daarnaast ontvangt de advocaat een administratieve vergoeding van € 18,94.

Het proces 'inning en restitutie' zorgt ervoor dat de Raad een geldbedrag bij de toevoegingsgebruiker kan invorderen (inning) dan wel aan de toevoegingsgebruiker kan terugbetalen (restitutie). Het proces bestaat uit de onderdelen 'resultaatbeoordeling' en 'hercontrole van het inkomen'. Bij 'resultaatbeoordeling' gaat het om te weinig geïnde eigen bijdrage of zelfs een intrekking van de toevoeging wanneer blijkt dat een procedure tot een financieel gunstig resultaat heeft geleid. Bij 'hercontrole' gaat het erom of er te veel of te weinig subsidie is uitgekeerd voor rechtsbijstand als bij controle achteraf blijkt dat de inkomensgegevens op basis waarvan de toevoeging was verstrekt en de eigen bijdrage was berekend, niet correct waren.

13 De Raad hecht veel belang aan de mening van klanten. Met dit doel heeft de Raad in 2012 een klantpanel opgericht waarin onder meer advocaten en burgers participeren.

14 De commissie-Wolfsen benoemt in haar rapport dat de afweging van deze keuze teniet wordt gedaan door het vergoeden van de eigen bijdrage door gemeenten middels bijzondere bijstand.

In 2009 heeft de Raad van State bepaald dat als de toevoeging is ingetrokken op basis van het behaalde resultaat, een advocaat desondanks recht heeft op uitbetaling van de rechtsbijstandsubsidie.¹⁵ Daarnaast moet de Raad in alle zaken toetsen of de kosten van rechtsbijstand eventueel door een derde partij kunnen worden vergoed.

In een aantal specifiek benoemde gevallen is rechtsbijstand, ongeacht het inkomen, kosteloos. Daarbij gaat het om zaken waarin de Raad op ambtshalve last van de rechter een toevoeging verstrekt, bijvoorbeeld bij een gedwongen opname in een psychiatrische kliniek of wanneer iemand bij verdenking van een strafbaar feit zijn vrijheid is ontnomen. Ook geldt deze voorziening voor de slachtoffers of nabestaanden van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven die een civiele vordering tegen de dader willen instellen. Daarnaast kunnen bepaalde toevoegingsgebruikers, zoals gedetineerden, minderjarigen en de zogenaamde 'have-nots' worden vrijgesteld van betaling van de eigen bijdrage (de zogenaamde nihilstelling).

Om te kunnen toetsen of een rechtzoekende al dan niet voor een toevoeging in aanmerking komt, wordt gekeken naar het inkomen en vermogen dat deze persoon had twee jaar vóór de aanvraag (aangeduid als het peiljaar, ofwel t-2). Indien een persoon op basis van zijn inkomen en vermogen in het peiljaar niet, maar op basis van zijn huidige inkomen en vermogen wél in aanmerking komt voor een toevoeging of in het geval van een lager inkomen voor een lagere eigen bijdrage, dan kan er een peiljaarverlegging worden aangevraagd. Het huidige inkomen moet dan wel ten minste 15% lager zijn dan het inkomen in het peiljaar en/of het vermogen moet zijn gedaald tot onder de grens van het heffingsvrije vermogen.

Lichte adviestoevoeging

Naast de reguliere toevoeging kent het stelsel ook de lichte adviestoevoeging. Dit type toevoeging is in het leven geroepen als voorziening tussen het spreekuuradvies van het Juridisch Loket en de reguliere toevoeging. De toevoegingsgebruiker betaalt voor een lichte adviestoevoeging een lagere eigen bijdrage dan voor een reguliere toevoeging. Deze bijdrage bedroeg in 2015 77 of 129 euro, afhankelijk van het inkomen (zie bijlage 1, tabel B1.4). Hierbij gaat het om zaken die relatief eenvoudig van aard zijn, maar niet zó eenvoudig dat ze binnen de context van de spreekuurvoorziening van het Juridisch Loket kunnen worden afgehandeld. Voor de afwikkeling van een dergelijk relatief eenvoudige zaak geldt een tijdsindicatie van drie uur. Echter, bij de beoordeling of een zaak op basis van een lichte adviestoevoeging kan worden afgedaan, is de aard van het probleem doorslaggevend en niet de aan de oplossing daadwerkelijk te besteden tijd. Als

¹⁵ Wanneer de Raad de toevoeging heeft ingetrokken op basis van het resultaat en de vergoeding heeft vastgesteld, ontstaat er een vordering van de Raad op de toevoegingsgebruiker. Het inningsrisico van deze vordering ligt bij de Raad.

het probleem gecompliceerder blijkt te zijn dan het zich vooraf liet aanzien, kan de lichte adviestoevoeging alsnog worden omgezet in een reguliere toevoeging. De omgekeerde situatie kan zich echter ook voordoen.

Bewerkelijke zaken

Algemeen uitgangspunt van het Bvr is dat voor rechtsbijstand die verleend is op basis van een toevoeging een forfaitaire vergoeding wordt toegekend, waarvan de hoogte gerelateerd is aan de aard van de zaak in kwestie. Op deze regel is echter een uitzondering mogelijk. Het gaat hierbij om bewerkelijke zaken, waarin boven een bepaalde grens de vergoeding niet meer forfaitair wordt vastgesteld, maar op urenbasis. Voorwaarde voor het verkrijgen van deze vorm van vergoeding is dat van de Raad vooraf toestemming is verkregen om de extra uren te mogen besteden en het aantal uren minimaal drie keer zo hoog ligt als het forfaitair aantal uren. De regelgeving biedt de Raad een zekere beleidsvrijheid bij de beoordeling van deze bewerkelijke zaken. In 2015 en 2016 experimenteerde de Raad met een pilot waarin advocaten op basis van specifieke *High-Trust* afspraken extra uren kunnen besteden zonder dat daarin voorafgaande toestemming nodig is. Resultaten van deze pilot worden in de loop van 2016 bekend.

1.1.4 Mediation op basis van een toevoeging

Rechtzoekenden kunnen niet alleen voor rechtsbijstand en advies, maar ook voor mediation een toevoeging aanvragen. Hierbij gelden dezelfde wettelijke regelingen die hierboven beschreven zijn voor wat betreft inkomens- en vermogensgrenzen, nihilstellingen en resultaatsbeoordeling. Bij mediation wordt een onafhankelijke bemiddelingsdeskundige ingeschakeld die partijen helpt bij het oplossen van hun conflict.

Er zijn drie wegen waarlangs een aanvraag voor een mediantoevoeging tot stand kan komen. De eerste is via de vrije markt. Wanneer partijen zelf een mediator inschakelen, zal deze mediator partijen die onder het bereik van de Wrb vallen, voorstellen om namens hen een toevoeging aan te vragen. Daarnaast kunnen rechtzoekenden worden verwezen naar een mediator en wel op twee manieren: vanuit het Juridisch Loket en vanuit een gerechtelijke procedure.

Rechtzoekenden betalen voor een mediantoevoeging een lagere eigen bijdrage dan voor een reguliere toevoeging. Afhankelijk van hun inkomen betaalden rechtzoekenden in 2015 53 of 105 euro (zie bijlage 1, tabel B1.6). Om de drempel naar mediation te verlagen voor cliënten die niet voor een toevoeging in aanmerking komen, hanteren veel mediators een verlaagd instaptarief voor het eerste gesprek.

Ook mediators mogen alleen op toevoegingsbasis werken indien zij voldoen aan de door de Raad gestelde toelatingseisen. Zo moeten zij Mfn-registermediator zijn en ingeschreven staan bij de Stichting Kwaliteit Mediators en het aantal mediations dat zij in de voorliggende periode hebben afgerond, moet aan een

bepaald minimum voldoen. Ook dienen mediators over objectief aantoonbare kennis te beschikken betreffende de juridische aspecten van mediation, evenals over gevorderde vaardigheden, zoals het kunnen omgaan met conflicten waarbij escalatie dreigt. Voor het mogen behandelen van familiezaken, waarvan doorgaans sprake is, gelden extra voorwaarden.

1.2 Taakstellingen van de kabinetten Balkenende IV en Rutte I en II

Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand is de afgelopen jaren op een aantal punten gewijzigd. De oorzaak hiervan is onder meer gelegen in de taakstellingen van de kabinetten Balkenende IV en Rutte I en II. In bijlage 3 wordt een chronologisch overzicht gegeven van de reeds doorgevoerde bezuinigingsmaatregelen van deze drie kabinetten.

In voorliggende jaren zijn voorbereidingen getroffen voor een vernieuwing van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand, teneinde dit stelsel bij de tijd te houden en voor de toekomst beter beheersbaar te maken. Dit heeft in 2015 onder andere geleid tot het voorhangen van een Algemene Maatregel van Bestuur en het in consultatie brengen van een wetsvoorstel. De Algemene Maatregel van Bestuur, die in 2014 in procedure was gebracht, is op 1 februari 2015 in werking getreden. Naar aanleiding van de moties Scholten en Franken, die zijn aangenomen tijdens de begrotingsbehandeling 2015 in de Eerste Kamer, is er een commissie ingesteld onder voorzitterschap van mr. A. Wolfsen. Deze commissie heeft in opdracht van het Kabinet onderzoek gedaan naar de oorzaken van de kostenstijging in de gesubsidieerde rechtsbijstand en is eind 2015 met aanbevelingen gekomen voor vernieuwing van het stelsel, waarbij voldoende recht wordt gedaan aan een goede toegang tot het stelsel en een beheersing van de kosten. De Orde heeft, parallel aan het onderzoek van de commissie-Wolfson, een commissie ingesteld onder voorzitterschap van mr. T. Barkhuysen die zich op dezelfde onderzoeksvragen heeft gericht.

In afwachting van de gevolgen van de bevindingen van de commissie-Wolfson is de procedure met betrekking tot het wetsvoorstel, waarin de meer fundamentele onderdelen van de stelselvernieuwing worden geregeld, opgeschort. De Minister van Veiligheid en Justitie organiseerde begin 2016 een conferentie over zowel het rapport Wolfsen als het rapport Barkhuysen. De Minister is eind mei 2016 met een kabinetsreactie gekomen voor aanpassing/herziening van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

1.3 Recente ontwikkelingen in wet-, regelgeving en beleid binnen het stelsel

AMvB februari 2015

Per 1 februari 2015 is de AMvB in werking getreden waarin de inkomensnormen voor 2015 zijn geïndexeerd. Met invoering van de AMvB is tevens het basisbedrag voor

berekening van de toevoegingsvergoeding per 1 februari verlaagd van € 106,40 naar € 105,61. De administratieve kostenvergoeding is verlaagd van € 19,02 naar € 18,94. Het basisbedrag voor extra uren in strafzaken is verlaagd van € 106,40 naar € 100,86. Dit verlaagde basisbedrag geldt voor de zogenaamde 'strafzaken verdachten' en niet voor 'overige strafzaken', zoals slachtofferzaken en klachten ingediend door gedetineerden.

Verder is voor een aantal zaken het puntenaantal gewijzigd en is de indexering van de forfaitaire vergoeding voor de advocatuur en voor de eigen bijdrage tot 1 januari 2019 stopgezet (zie verder hoofdstuk 9).

Recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor

De EU-richtlijn (2013/48/EU) waarin minimumregels voor het recht op rechtsbijstand in strafprocedures zijn opgenomen is per 1 maart 2016 doorgevoerd in de rechtspraak. Sinds die datum hebben alle verdachten van strafbare feiten die zijn aangehouden recht op bijstand van een advocaat tijdens het (politie) verhoor. Dit recht gold al voor minderjarigen¹⁶, maar sinds 1 maart jl. hebben ook meerderjarigen hier recht op.

1.4 Overige voor het stelsel relevante ontwikkelingen

Nieuw toezicht op de advocatuur

Het nieuwe stelsel van toezicht op de advocatuur is met ingang van 1 januari 2015 in werking getreden. Kern van het nieuwe toezicht is de vorming van een college van toezicht, een nieuw, intern orgaan van de Orde. Hiermee wordt beoogd het toezicht transparanter en uniformer te maken. Het college bestaat uit drie leden waarvan de landelijk deken voorzitter is. De overige twee leden zijn geen advocaat, ambtenaar of rechter. De landelijk deken is als voorzitter de verbindende factor tussen de lokale dekens en het zogeheten systeemtoezicht dat het college nu uitoefent. Omdat de landelijk deken is benoemd door de advocatuur, bestaat er afstand tot de overheid. De twee andere leden van het college waarborgen de onafhankelijkheid ervan. Zij zijn de 'blik van buiten' en worden voor benoeming aangedragen door de Orde. Deze leden worden, net als bijvoorbeeld rechters, niet benoemd door de Minister, maar bij koninklijk besluit. Het college bepaalt het toezichtbeleid en de eisen waaraan het toezicht op alle advocaten moet voldoen. Het kan aanbevelingen doen aan de lokale dekens, controleert het werk van die dekens en rapporteert jaarlijks in het openbaar over de resultaten. De dekens kunnen niet langer ieder hun eigen 'toezichtregels' maken.

16 Sinds 1 april 2010, naar aanleiding van de uitspraak in de zaak *Salduz*, hebben alle verdachten recht op consultatiebijstand en minderjarige verdachten recht op verhoorbijstand.

Informatie-uitwisseling tussen de Raad en de Orde

De Raad en de Orde hebben in 2012 een informatieprotocol afgesloten waarin is vastgelegd dat zij meer informatie met elkaar zullen uitwisselen teneinde het toezicht op advocaten binnen het stelsel te verbeteren. De Raad en de lokale dekens, die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op advocaten, hebben afgesproken dat wanneer zij gedragingen van advocaten zorgelijk vinden, zij de signalen hiervan in een vroeg stadium met elkaar zullen delen. Zo kunnen ze effectiever opereren en sneller ingrijpen mocht dat nodig zijn.

Project ZSM: versnelde afdoening van strafzaken

Het kabinet-Rutte I heeft besloten dat de slagkracht bij het aanpakken en afhandelen van veelvoorkomende criminaliteit omhoog moet, opdat slachtoffers, verdachten en de samenleving sneller weten waar ze aan toe zijn. Hiertoe is, na een periode van pilots in 2011, de nieuwe werkwijze 'Zo Spoedig Mogelijk (ZSM)' geleidelijk aan landelijk ingevoerd, waarbij een aanzienlijke versnelling in het afdoeningsproces kan worden gerealiseerd.

Het doel is naar de meest 'betekenisvolle' en dus effectieve interventie te zoeken waarbij zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met de belangen van zowel het slachtoffer, de verdachte en de samenleving. Ook als een verdachte voor de rechter moet verschijnen, is er sprake van een versnelling: de verdachte krijgt in voorkomende gevallen direct een dagvaarding uitgereikt. Door ZSM kan het strafrecht selectief worden ingezet. Als er andere oplossingen voorhanden zijn waarmee een gang naar de rechter kan worden voorkomen, kan daar in een vroeg stadium door politie en OM toe worden besloten. ZSM is een snelle, maar vooral andere manier van werken: vanaf het moment dat een zaak op de 'ZSM-tafel' binnenkomt, kijken het OM, de politie, reclassering, Slachtofferhulp en de Raad voor de Kinderbescherming er gezamenlijk naar. Waar mogelijk en gewenst, wordt een zaak door de officier van justitie afgedaan met bijvoorbeeld een boete of een strafbeschikking. Hiertegen kan men verzet aantekenen op basis van een toevoeging.

In juli 2013 heeft de landelijke werkgroep ZSM & Rechtsbijstand een voorstel aangeboden voor positionering van de rechtsbijstand in het ZSM-proces. In mei 2014 heeft de Stuurgroep Hervorming Strafrechtketen op basis van het voorstel definitief groen licht gegeven voor pilots in drie regio's.

Van november 2014 tot 1 mei 2015 heeft er in Rotterdam, Midden-Nederland en Oost-Nederland een pilot gedraaid, waarbij aangehouden verdachten standaard een eerste gesprek kregen met een advocaat voorafgaand aan het eerste verhoor door de politie. Daarnaast kregen verdachten de mogelijkheid van rechtsbijstand bij de afdoeningsbeslissing door de officier van justitie, in geval van een voorgenomen directe afdoening: een OM-strafbeschikking, een transactie of een voorwaardelijk sepot. Het doel van de pilot was om na te gaan wat de feitelijke gevolgen van deze werkwijze zijn voor de rechtsbescherming van verdachten, de efficiency

van het afdoeningsproces en de kosten voor de politie, OM en gesubsidieerde rechtsbijstand afgezet tegen de huidige praktijk. De pilot is in opdracht van het WODC geëvalueerd door de RSM/Erasmus Universiteit.

Het eindrapport biedt diverse aanknopingspunten om te voorzien in een verruiming van de mogelijkheden van rechtsbijstand ten opzichte van de huidige situatie, overigens zonder dat specifieke uitspraken worden gedaan met betrekking tot de vraag op welke wijze de rechtsbijstand in het kader van ZSM zou moeten worden vormgegeven dan wel of de pilotwerkwijze (of onderdelen daarvan) landelijk zou moeten worden ingevoerd.

2 Het gebruik van nuldelijnsrechtshulp

Dit hoofdstuk gaat in op het gebruik van enkele websites die (mede) door de Raad zijn ontwikkeld. Rechtzoekenden met een juridisch probleem kunnen deze sites raadplegen wanneer ze op zoek gaan naar informatie, advies en/of ondersteuning. Paragraaf 2.1 geeft achtergrondinformatie over de ontwikkeling van Rechtwijzer 1.0 naar Rechtwijzer 2.0 (*uit elkaar*) waarmee een echtscheiding door beide partijen (grotendeels) digitaal kan worden geregeld. In paragraaf 2.2 worden de functionaliteiten ervan beschreven. Paragraaf 2.3 bevat cijfers over het gebruik van zowel de website als het platform van Rechtwijzer *uit elkaar*. In paragraaf 2.4 wordt de klanttevredenheid beschreven en paragraaf 2.5 gaat over de nuldelijnschulpverlening via de website van het Juridisch Loket.

Hoewel Rechtwijzer *uit elkaar* hier onder de nuldelijnschulpverlening valt, is er deels sprake van eerste- en tweedelijnsrechtshulp daar waar *face-to-face*, telefonisch of met name via de chatfunctie gebruik wordt gemaakt van een dienstverlener in de rol van *reviewer*, beslisser of mediator.

2.1 Van Rechtwijzer 1.0 naar Rechtwijzer *uit elkaar*

In onderstaand schema is in een tijdlijn weergegeven hoe Rechtwijzer *uit elkaar* tot stand is gekomen.

In 2006 is de Raad, in samenwerking met de Universiteit van Tilburg, het project Rechtwijzer gestart, waarmee de burger tips, hulpmiddelen en adviezen krijgt aangereikt die hem kunnen helpen bij het oplossen van een probleem of conflict binnen de domeinen Huur, Ontslag, Consumentenzaken, Overheid en *uit elkaar*. Door mensen meer grip op het proces te geven, inzicht te verschaffen in hun eigen positie en die van (de) andere partij(en) én de afhankelijkheid van professionals te verkleinen, beoogt Rechtwijzer de zelfredzaamheid van burgers bij conflicten en problemen te versterken en de toegang tot het recht te vergroten.

In september 2007 werd de eerste versie van Rechtwijzer gelanceerd. In oktober 2010 volgde de website echtscheidingsplan.nl, waarmee burgers die voornemens waren te scheiden, de mogelijkheid kregen om samen een echtscheidings- en/of ouderschapsplan op te stellen. De bezoekers konden op deze website gebruikmaken van verschillende hulpmiddelen, zoals de kinderalimentatierekentool, de pensioencalculator en een interactieve film over het doen van een 'scheidingsmelding'.¹⁷ Verder was op de site een verwijzing gemaakt naar een speciale pagina, bedoeld voor kinderen van wie de ouders een scheidingsproces doormaakten: ouders-uit-elkaar.nl, waarop onder meer een film over het kinderverhoor te zien is. Vanaf 15 december 2014 is het echtscheidingsplan opgegaan in de nieuwe rechtwijzer.nl/*uit elkaar*. Ook de website wijzeruitelkaar.nl, bedoeld voor mensen die aarzelen om hun voorgenomen scheiding door te zetten en voor mensen die reeds gescheiden zijn, maar vervolgens tegen problemen aanlopen is vanaf 2015 geïntegreerd in rechtwijzer.nl/*uit elkaar*.

Vanaf het beginstadium van de ontwikkeling van rechtwijzer.nl zijn de uitkomsten van individuele gebruikerstests, focusgroepen en expertmeetings meegenomen. Hierdoor kan Rechtwijzer inspelen op actuele behoeften van de gebruikers en op problemen waar zij eventueel tegenaan lopen. In 2014 is er een *Advisory Board* ingesteld, die bestaat uit vertegenwoordigers van het ministerie van Veiligheid en Justitie, het LBIO, het Nibud, vFAS, de Nederlandse Orde van Advocaten (de Orde), de Rechtspraak, de Consumentenbond, het Juridisch Loket, de MOgroep, een wetenschapper en de regeringscommissaris voor de algemene regels van bestuursrecht. Deze *Advisory Board* is gevraagd actief mee te denken over noodzakelijke en gewenste verbeteringen in het platform.

Rechtwijzer krijgt internationaal veel belangstelling en is bestempeld als *game changer* in de digitale toegang tot recht. Inmiddels is Rechtwijzer in de Canadese provincie British Columbia en het Verenigd Koninkrijk beschikbaar. De Canadese *Legal Services Society* lanceerde de website in 2016, terwijl het Britse *Relate* in het voorjaar van 2016 met een pilot is gestart. De organisaties zijn verenigd in een internationaal Rechtwijzer consortium.¹⁸

17 Hierbij bepaalt de kijker zelf wat hij ziet. Bij een scheidingsmelding aan de partner kan bijvoorbeeld een man dan wel een vrouw geselecteerd worden. De film past zich daaraan aan.

18 Face to Face Legal Services and Their Alternatives: Global Lessons from the Digital Revolution, Smith & Paterson 2013, p. 63.

2.2 De functionaliteiten van Rechtwijzer *uit elkaar*

In 2013 is in samenwerking met HiIL (The Hague Institute for Internationalisation of Law) en de bouwer van online geschilbeslechtingssystemen Modria het project Rechtwijzer 2.0 gestart: Rechtwijzer *uit elkaar* ter vervanging van de toenmalige Rechtwijzer en het daarin opgenomen echtscheidings- en ouderschapsplan. De website biedt informatie over een scheiding én geeft antwoord op veel gestelde vragen rond een scheiding. Dit online platform onderscheidt zich door zijn integrale aanpak, waarmee wordt beoogd dat problemen en conflicten snel en doeltreffend opgelost kunnen worden. Het beoogt burgers in staat te stellen problemen zelf of samen met hun partner op te lossen, waar nodig met ondersteuning van deskundigen.

Van Rechtwijzer *uit elkaar* werd in oktober 2014 een bètaversie¹⁹ gelanceerd, waarmee de Raad ervaring heeft opgedaan met de mogelijkheid burgers zelf een volledig scheidingsplan te laten maken.

Rechtwijzer *uit elkaar* integreert de bestaande online diensten in één totaalpakket: het verhelderen van het probleem en verwijzing (Rechtwijzer 1.0.) én ondersteuning van de onderhandeling (het echtscheidingsplan) en bemiddeling (pilot online mediation). Daarnaast biedt het platform twee belangrijke nieuwe functionaliteiten aan: de optie van het laten nemen van een neutrale 'beslissing' door een deskundige derde (bindend advies) en een verplichte neutrale *review*. In de toekomst zal Rechtwijzer *uit elkaar* worden uitgebreid met een zogenoemd nazorggedeelte. Bij gewijzigde omstandigheden of wanneer er problemen ontstaan bij het nakomen van de gemaakte afspraken, biedt Rechtwijzer *uit elkaar* de betrokken partijen in dat geval opnieuw toegang tot relevante informatie, tools en professionele hulp.

Rechtwijzer *uit elkaar* wordt continu doorontwikkeld en verbeterd, via de feedback van burgers en dienstverleners, maar ook door het toepassen van de nieuwe technologieën en functionaliteiten.

Een gebruiker van Rechtwijzer *uit elkaar* doorloopt de volgende fasen:

- 'Uw situatie', waarin de persoonlijke situatie in kaart wordt gebracht (de diagnosefase);
- 'Intake', waarin aan de hand van een aantal reflectievragen beide partners aangeven wat hun eerste ideeën en motieven zijn om tot afspraken te komen;
- 'Dialoog', waarin beide partners werken aan het maken van afspraken betreffende de kinderen, woning, bezittingen, eventuele schulden en het inkomen en over de communicatie;

¹⁹ Een prototype dat goed genoeg is bevonden om in gebruik te worden genomen en dat continu wordt verbeterd op basis van de feedback van de gebruikers.

- 'Inschakelen experts', waarin er om bemiddeling of een beslissing van een expert kan worden verzocht.
- 'Review', waarin de afspraken van het scheidingsplan door een advocaat worden getoetst op kwaliteit en definitief worden gemaakt in een (echt) scheidingsconvenant .

Eind 2015 is aan Rechtwijzer het onderdeel 'Schulden' toegevoegd (beginnend met de diagnosefase). Dit platform volgt de methode van Rechtwijzer 1.0 en biedt informatie voor mensen die zich willen oriënteren op het gebied van schuldenproblematiek.

In 2016 volgt het onderdeel 'Huur'. Van deze Rechtwijzerapplicatie kunnen zowel de huurder als de verhuurder gebruikmaken om een conflict of probleem op te lossen. Bij de ontwikkeling van dit product is nauw gewerkt met de huurcommissie.

2.3 Het gebruik van Rechtwijzer uit elkaar

De gebruikers van Rechtwijzer *uit elkaar* zijn onder te verdelen in de gebruikers van de website en de gebruikers van het platform. De laatste groep bestaat uit mensen die hebben besloten hun echtscheiding via Rechtwijzer *uit elkaar* te gaan regelen en daar dan ook een bepaald bedrag voor betalen dat varieert afhankelijk van het inkomen van de gebruiker en de mate van het gebruik.

Gebruik van de website

Met behulp van Google Analytics kan vanaf 12 april 2015 worden opgevraagd hoe vaak de website van Rechtwijzer *uit elkaar* is bezocht.²⁰ Het gaat hier dus niet om de mensen die het platform hebben bezocht.

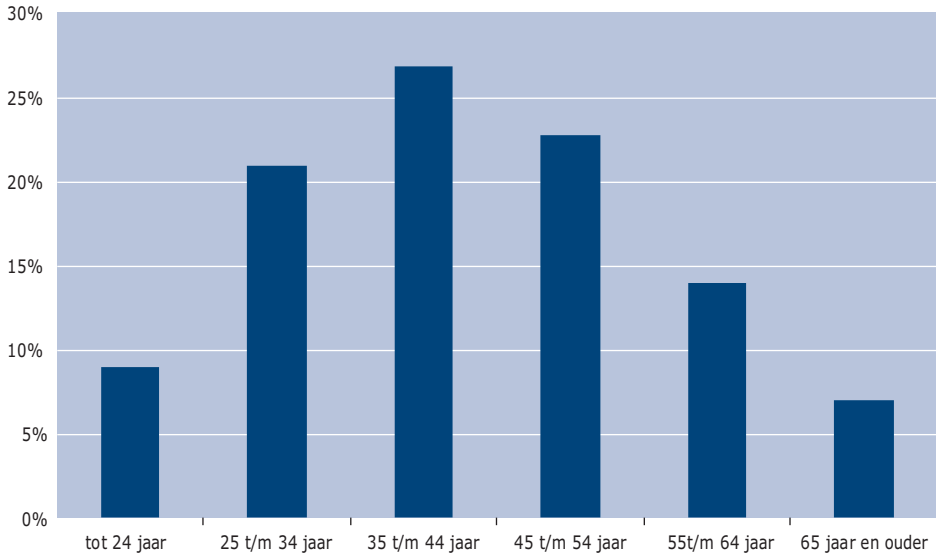
Tabel 2.1 Gebruik van de website Rechtwijzer *uit elkaar* over 12 april tot en met 31 december 2015

Aantal bezoekers	130.000
Percentage terugkerende bezoekers	41%
Aantal sessies	176.000
Gemiddeld aantal geraadpleegde pagina's per sessie	3,23
Gemiddelde bezoektijd per sessie	0:02:30 minuten

20 Hoewel Rechtwijzer *uit elkaar* al vanaf oktober 2014 online was.

Van de websitegebruikers is ongeveer twee derde vrouw. De grootste groep gebruikers valt binnen de leeftijdsgroep 35 tot en met 44 jaar.²¹ Opvallend is dat ook de groep van 65 jaar en ouder de website bezoekt.

Figuur 2.1 Verdeling van de websitebezoekers Rechtwijzer *uit elkaar* per leeftijdscategorie over 12 april tot en met 31 december 2015

De belangrijkste sites via welke gebruikers terecht zijn gekomen op Rechtwijzer *uit elkaar* zijn rechtsbijstand.nl (8% van de sessies), rijksoverheid.nl (6%), nibud.nl (4%), echtscheidingsplan.nl (3%) en de site van de Raad voor Rechtsbijstand, rvr.org (0,6%).

Het platform

Als de websitebezoekers geïnteresseerd zijn geraakt in het gebruik van Rechtwijzer *uit elkaar* kunnen ze doorklikken naar het Rechtwijzerplatform en na de diagnosefase en de intakefase te hebben doorlopen, besluiten tot het aanmaken van een zaak. In tabel 2.2 zijn de gebruiksgegevens van het platform weergegeven vanaf de start tot en met 31 december 2015. Het betreft de opstartfase van Rechtwijzer *uit elkaar*, waarbij de verwachting is dat dit aantal door de inzet van pr-middelen in de loop van de tijd toe zal nemen.

²¹ Deze gegevens worden verkregen door gebruik te maken van de aanmeldgegevens bij een Gmail-account of op basis van het zoekgedrag van de websitegebruikers.

Tabel 2.2 Gebruik Rechtwijzer uit elkaar vanaf de start in oktober 2014 tot en met december 2015

Aantal gestarte zaken	480
Aantal afgeronde zaken	155
Aantal mediations	6
Aantal beslissingen	1
Aantal (lopende) reviews	219

Klanten verblijven gemiddeld 78 dagen op het Rechtwijzerplatform, waarvan gemiddeld 2 dagen in de intakefase, 41 dagen in de samenwerkingsfase en 35 dagen in de *review*fase.

Van de klanten van Rechtwijzer *uit elkaar* is 41% Wrb-gerechtigd; 84% van de zaken betreft een zaak met kinderen.

In 6% van de zaken wordt Rechtwijzer *uit elkaar* alleen gebruikt voor het opstellen van het ouderschapsplan en gaat de zaak niet door naar de rechtbank. Het betreft hier paren die samenwonen en die Rechtwijzer *uit elkaar* vooral gebruiken als informatiebron bij het proces van uit elkaar gaan.

Een volledig afgeronde echtscheiding met behulp van Rechtwijzer *uit elkaar* kost per zaak in totaal minimaal € 390. Als beide partners recht hebben op gesubsidieerde rechtsbijstand zijn de kosten minimaal € 120. Dit is zonder gebruikmaking van de opties bemiddeling en beslissing. Als het gebruik van deze opties wel wordt meeberekend dan bedragen de gemiddelde kosten die zijn betaald voor de 155 zaken die per 31 december 2015 zijn afgerond €408,48.²²

Per 31 december 2015 waren er 12 advocaten als dienstverlener verbonden aan Rechtwijzer *uit elkaar*. Zij vervullen afwisselend de rol van *reviewer*, bemiddelaar en beslisser. Deze familierechtadvocaten hebben een overeenkomst gesloten met de Raad en moeten aan aanvullende certificeringseisen voldoen. De kwaliteit van hun dienstverlening dient te zijn geborgd en er wordt getoetst of zij beschikken over de noodzakelijke competenties. Aspirant dienstverleners worden in aanwezigheid van een medewerker van de Raad in een gesprek beoordeeld op geschiktheid voor deelname aan Rechtwijzer.

2.4 Klanttevredenheid klanten Rechtwijzer uit elkaar

Vanaf mei 2015 wordt de klanttevredenheid van Rechtwijzer *uit elkaar* periodiek gemeten. Tweewekelijks wordt gerapporteerd over de resultaten van deze metingen. Deze rapportage is gebaseerd op de korte vragenlijsten die bij de overgang naar elke volgende fase in Rechtwijzer *uit elkaar* worden aangeboden in de vorm van een uitnodiging per e-mail, te weten aan het einde van de intakefase, de

²² Hierbij zijn de kortingen van de Wrb-gerechtigden niet meegenomen.

samenwerkingsfase, de bemiddelingsfase, de beslissingsfase en de *review*fase. De diagnosefase wordt niet in de meting betrokken, omdat de e-mailadressen van deze klanten nog niet beschikbaar zijn. Klanten die voortijdig gestopt zijn met Rechtwijzer *uit elkaar* krijgen sinds eind 2015 kort daarna een verzoek om een enquête in te vullen waarin wordt gevraagd naar ervaringen met Rechtwijzer *uit elkaar* en naar de redenen van het voortijdig stoppen. De klanten die de scheiding wel hebben voltooid via Rechtwijzer *uit elkaar* krijgen vanaf begin 2016 na zes maanden een meer uitgebreide enquête waarin hen wordt gevraagd terug te kijken op het gebruik van Rechtwijzer *uit elkaar*. In deze enquêtes worden ook vragen gesteld over de beleving van de procedurele rechtvaardigheid en van de tijd- en kostenaspecten. In 2016 zullen de eerste resultaten van deze vragenlijsten beschikbaar komen. De informatie die via de vragenlijsten is verzameld, wordt gebruikt om Rechtwijzer *uit elkaar* tussentijds te verbeteren.

Tabel 2.3 Tevredenheidsscores Rechtwijzer *uit elkaar* per fase

Fase	Totaal aantal week 20-53	Gemiddelde tevredenheid
Intakefase	116	6,9
Samenwerkingsfase	56	7,5
Bemiddelingsfase	1	7,0
Beslissingsfase	1	6,0
<i>Review</i> fase	49	6,6
Totaal	223	7,0

Om deze cijfers enigszins in perspectief te kunnen plaatsen is gekeken naar de resultaten van eerder onderzoek. Uit een evaluatie in 2009 door de Universiteit Leuven in samenwerking met de Universiteit Tilburg van een online mediationapplicatie die de Raad ontwikkelde in samenwerking met Juripax, komen vergelijkbare tevredenheidscijfers naar voren: 3,8 op een schaal van 1 tot 5 voor de procedure, een 3,4 voor de uitkomst en een 8,6 voor de mediator (op een schaal van 1 tot 10).

Uit een evaluatieonderzoek van de Universiteit Twente in 2014 onder 331 gebruikers van Rechtwijzer 1.0 blijkt dat zij Rechtwijzer een 7,5 geven als rapportcijfer.²³

In de enquête wordt niet alleen naar een cijfer gevraagd per fase, maar ook naar positieve en negatieve punten, alsmede verbeterpunten.

Bij de intake- en de samenwerkingsfase werden de volgende aspecten genoemd als positieve punten. De site:

- is helder en duidelijk;

²³ <http://www.utwente.nl/igs/icrisp/news/content/online-legal-advice-and-conflict-support-utwente.pdf>.

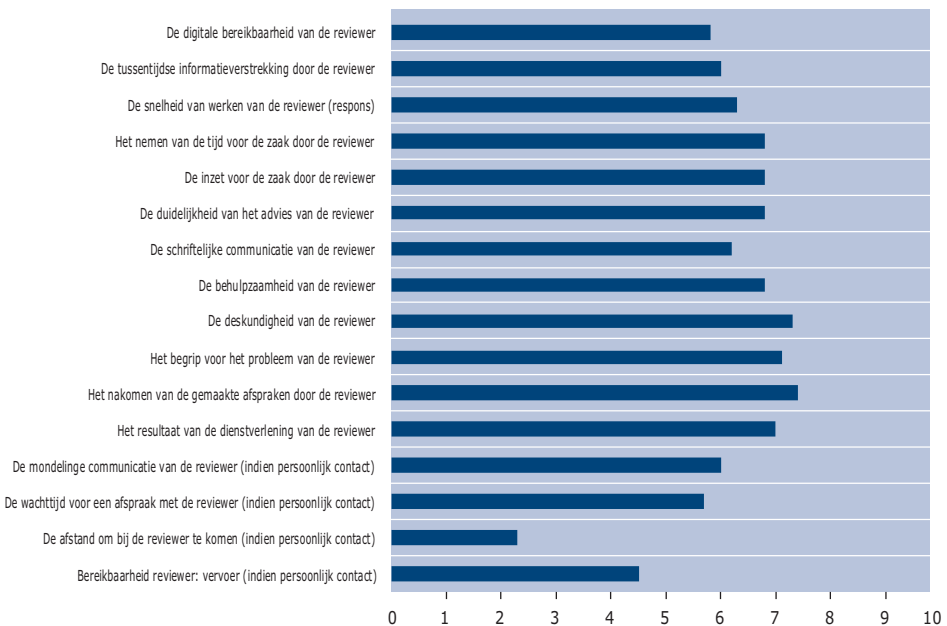
- geeft een goed inzicht in de te nemen stappen;
- biedt de mogelijkheid te werken in eigen tijd en tempo;
- is gemakkelijk in het gebruik;
- werkt met modellen en voorbeelden.

Als negatief punt werd bij de intake- en de samenwerkingsfase benoemd dat het verloop van het Rechtwijzerproces niet altijd even duidelijk is voor de klanten. Daarnaast mist men de mogelijkheid om tussentijds antwoorden op te slaan.

In de *review*fase werden de snelheid en de mogelijkheid om te werken in eigen tijd en tempo het vaakst benoemd. Daarnaast waardeerde men de mogelijkheid om online te werken en om te chatten erg positief. Ook hier noemde men weer de onduidelijkheid over het Rechtwijzerproces. Daarnaast had een deel van de klanten te maken met een te trage reactie van de *reviewer* en met de gevolgen van falende techniek.

Ook de dienstverleners binnen Rechtwijzer *uit elkaar* worden in hun diverse rollen – beslisser, bemiddelaar en *reviewer* - beoordeeld door de klanten. Per eind december hebben 49 klanten de dienstverlener in de rol van *reviewer* beoordeeld. Het meest tevreden is men over de deskundigheid en het nakomen van de gemaakte afspraken. Het minst tevreden is men over de afstand die men moest afleggen naar de *reviewer* en de bereikbaarheid voor wat betreft het vervoer.

Figuur 2.2 Beoordeling van de dienstverlener in de rol van *reviewer* op een schaal van 1 tot 10

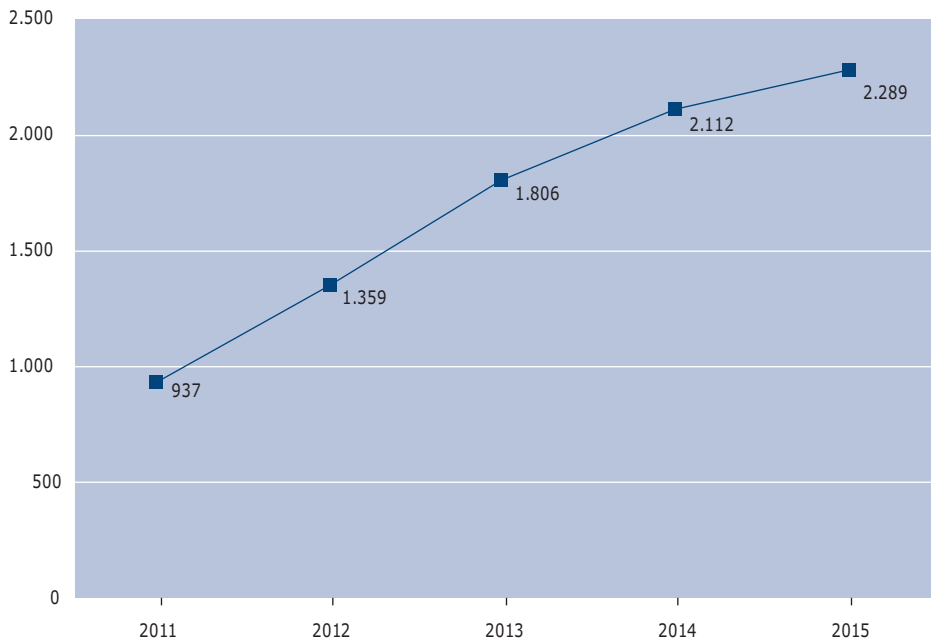

De dienstverleners zijn tot die datum nog niet beoordeeld in de optionele rol van bemiddelaar of beslisser.

2.5 Nuldelijnshulpverlening via de website van het Juridisch Loket

Uit de jaarrapportage van het Juridisch Loket blijkt dat er in 2015 in totaal ongeveer 2,3 miljoen 'unieke' bezoekers waren van de website.²⁴ Dit is opnieuw een toename ten opzichte van het voorgaande jaar, toen er 2,1 miljoen unieke bezoekers zijn geteld. Deze bezoekers hebben in 2015 in totaal 7,6 miljoen pagina's geraadpleegd.²⁵

Figuur 2.3 Unieke bezoekers van de website van het Juridisch Loket in duizendtallen over 2011 tot en met 2015

²⁴ Elke maand wordt de teller op nul gezet, waarmee iedere unieke bezoeker (opnieuw) geteld wordt. Als een klant bijvoorbeeld in januari tweemaal contact heeft, dan wordt dit als 1 unieke klant geregistreerd, terwijl een klant die zowel in januari als in februari eenmaal contact heeft als twee unieke klanten wordt aangemerkt.

²⁵ Het aantal geraadpleegde pagina's laat zich lastig vergelijken over de jaren heen, omdat de website regelmatig wordt verbeterd. Dit heeft invloed op het aantal geraadpleegde pagina's.

Een verklaring voor de stijging van het aantal bezoekers sinds 2011 ligt mogelijk in het feit dat eind 2010 de vindbaarheid van de website is vergroot door enkele technische aanpassingen. Naar aanleiding van de uitkomsten van het gebruikersonderzoek (maart 2011) is in juni 2011 de opmaak van de website zodanig aangepast dat het online aanbod van juridische informatie en juridisch advies beter op de klant is afgestemd. Door aanpassing van de techniek en de *content* van de website is dus niet alleen de zichtbaarheid van de website in zoekmachines toegenomen, maar is ook beoogd de gebruiksvriendelijkheid ervan te vergroten.

Daarnaast is het Juridisch Loket sinds 2011 actief op sociale media als *Facebook*, *Twitter* en *YouTube* en wel door het dagelijks posten van berichten, die verwijzen naar informatie op de website. Sinds eind 2011 is het voor de bezoekers van de website ook mogelijk om op eenvoudige wijze de *content* van de website te delen via de sociale media. Doel is zowel de zichtbaarheid als de vindbaarheid van de website te vergroten en een hoger bezoekersaantal te genereren.²⁶

De sociale media nemen een steeds grotere plaats in binnen het dienstverleningspakket van het Juridisch Loket. Informatieverstrekking via deze kanalen is bedoeld om een deel van de adviesvragen af te vangen.

Na de succesvolle pilot in 2014 is sinds medio 2015 voor het beantwoorden van inhoudelijke vragen *Webcare* via *Facebook* geïntegreerd in het dienstverleningsproces van het Juridisch Loket. In de zeven maanden waarin met deze optie is gewerkt werden bijna 400 vragen gesteld door ruim 300 klanten. De klantwaardering van de klanten voor dit soort hulp was hoog.²⁷

26 Uit het jaarverslag van het Juridisch Loket over het jaar 2015 blijkt dat het aantal *likes* op *Facebook* is vertienvoudigd van 2.406 in 2014 naar 24.329 in 2015 en het aantal volgers op *Twitter* steeg licht van 3.253 naar 3.780 in 2015. Het aantal volgers op *YouTube* bedroeg per 31 december 2015 100 tegen 86 eind 2014.

27 Zie Jaarverslag het Juridisch Loket 2015.

3 Het gebruik en de gebruikers van eerstelijnsrechtshulp

Dit hoofdstuk doet verslag van het gebruik en de gebruikers van het Juridisch Loket.²⁸ Paragraaf 3.1 betreft de dienstverlening van het Juridisch Loket, waarin de cijfers van 2015 worden vergeleken met die van de voorgaande jaren.

In paragraaf 3.2 komen de achtergrondkenmerken van de klanten van het Juridisch Loket aan bod. Het hoofdstuk bevat ten slotte in paragraaf 3.3 twee capita selecta, met aandacht voor twee andere voorzieningen die rechtsbijstand in de eerste lijn verlenen: de rechts- en wetswinkels en het sociaalraadsliedenwerk (SRW).

3.1 De dienstverlening van het Juridisch Loket

3.1.1 Activiteiten van het Juridisch Loket

In totaal zijn er in 2015 door alle 30 vestigingen van het Juridisch Loket samen 682.000 'klantactiviteiten' uitgevoerd. Dit betekent dat de loketmedewerkers in 2015 682.000 maal een bepaalde activiteit hebben uitgevoerd voor een klant. Vóór de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' werden de handelingen van het Juridisch Loket weergegeven in de vorm van 'klantcontacten'. Tot 1 juli 2011 werden de contacten geregistreerd op basis van de vier verschillende kanalen waarlangs de contacten konden verlopen, te weten: 'balie', 'telefoon', 'spreekuur' of 'e-mail'. Na 1 juli 2011 worden klantactiviteiten als volgt geregistreerd: 'balie', 'telefoon 0900', 'spreekuur', 'e-mail', 'chat', 'telefoon overig' (voorheen grotendeels onderdeel van 'telefoon'), 'overleg wederpartij' of 'uitzoekwerk' (zie voor een uitgebreide toelichting van de klantactiviteiten box 3.1).

Een klantactiviteit kan plaatsvinden via rechtstreeks contact met een klant via één van de contactkanalen ('de contactmomenten') of door het uitvoeren van bepaalde activiteiten, zoals uitzoekwerk en overleg met de wederpartij (dit worden 'zaakmomenten' genoemd). Er is vaak sprake van meerdere klantactiviteiten per hulpvraag waarmee een klant het Juridisch Loket benadert. Zo kan een baliebezoek aanleiding geven tot overleg met de wederpartij, zoals bij mediation het geval is, of tot uitzoekwerk. Alle klantactiviteiten, zoals deze vanaf 1 juli 2011 worden geregistreerd, worden in box 3.1 toegelicht.

²⁸ De gegevens in dit hoofdstuk zijn hoofdzakelijk ontleend aan bestanden met gegevens uit het registratiesysteem van het Juridisch Loket (Webtop).

Box 3.1 Toelichting klantactiviteiten

Contactmomenten

Telefoon 0900

Het voeren van een telefoongesprek met een klant, die via het centrale 0900-nummer binnenkomt.

Telefoon overig

Het voeren van een telefoongesprek met een klant, die niet via het 0900-nummer binnenkomt.

Balie

Het voeren van een persoonlijk gesprek met een klant die zich bij de balie van het Juridisch Loket vervoegt.

Spreekuur

Het voeren van een verdiepend persoonlijk gesprek met een klant, volgend op een telefonisch, balie-, e-mail- of chatcontact.

E-mail

Het beantwoorden van een vraag die via e-mail binnenkomt.

Chat

Het voeren van een chatgesprek met een klant ter afhandeling van een eerder gestelde hulpvraag die via dit kanaal is binnengekomen.

Zaakmomenten

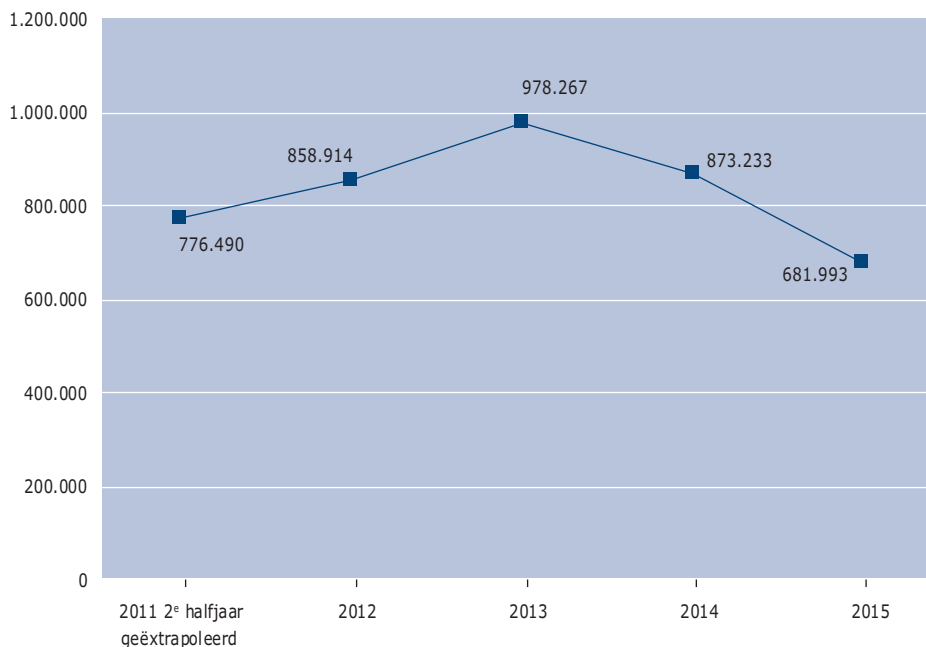
Overleg wederpartij

Het voeren van een telefoongesprek met de wederpartij(en) van de loketklant.

Uitzoekwerk

Het uitvoeren van werkzaamheden door de juridisch medewerker naar aanleiding van een hulpvraag van de klant. Het betreft hier veelal het raadplegen van juridische informatiebronnen om zo tot een gedegen advies te kunnen komen, maar ook telefoongesprekken met derden, niet zijnde de wederpartij, vallen hieronder.

In 2011 vonden er tot 1 juli ruim 384.000 klantcontacten plaats. Dit aantal kan worden gezien als de eindmeting onder de oude registratie. Dit aantal is niet een-op-een vergelijkbaar met de aantallen klantactiviteiten die sindsdien worden geregistreerd. Dit aantal bedroeg in de tweede helft van 2011 ruim 388.000. Om een vergelijking toch mogelijk te maken met latere jaren is in figuur 3.1 het tweede halfjaarcijfer van 2011 geëxtrapoleerd naar een jaarcijfer (776.500).

Figuur 3.1 Aantal klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2011 (vanaf het 2^e halfjaar) tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B4.1, bijlage 4.

Na een jarenlange stijging trad in 2014 een daling in van het aantal klantactiviteiten. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn de ingrepen die aan de aanbodzijde hebben plaatsgevonden, te weten een sterkere inzet op de voorwaarde dat klanten van het Juridisch Loket Wrb-gerechtigd dienen te zijn en een beperking van de (avond) openingstelling van de balie ten gevolge van een afname in de formatie. Het aantal klantactiviteiten in 2015 lag opnieuw aanzienlijk lager dan het aantal klantactiviteiten van het jaar daarvoor (-28%). De belangrijkste verklaring voor de extra daling in 2015 is een substantiële beperking van de openingstijden van de balies waartoe het Juridisch Loket begin april 2015 om budgettaire redenen heeft besloten. Deze beperking is in de loop van 2015 weer deels tenietgedaan. Naar aanleiding van Kamervragen over de baliesluiting heeft de staatsecretaris aanvullende financiering beschikbaar gesteld aan het Juridisch Loket voor deze voorziening. Gelijktijdig werd door de staatsecretaris aan de Raad en het Juridisch loket gevraagd gezamenlijk de gevolgen van de baliesluiting te monitoren. In onderstaande box wordt verslag gedaan van de effecten van de beperking van de openingstijden van de balies.

Box 3.2 Monitoring beperkte openingstijden van de balie

Om de resultaten van de beperking van de openingstijden te monitoren is in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie periodiek bijgehouden wat vanaf 7 april 2015 de effecten waren op de dienstverlening van het Juridisch Loket. De gewijzigde openingstijden bij het Juridisch Loket zijn als volgt:

Kleine vestigingen (20):

- Tussen 7 april 2015 en 1 juni 2015 geen vrije inloop meer.
- Vanaf 1 juni 2015 één à twee keer per week gedurende twee uur openstelling balie.

Grote vestigingen (10): vanaf 11 mei 2015 een à twee keer per week gedurende twee uur balieopenstelling.

Alle vestigingen (30): vanaf 1 juni 2015 wisselend per vestiging enkele keren per week beperkte balieopenstelling.

Per 22 juni gingen de drie grote vestigingen - Rotterdam, Den Haag en Amsterdam - in plaats van 2 maal 2 uur per week, 4 maal 2 uur open. Per 1 november 2015 gingen twintig vestigingen 2 maal per week gedurende 2 uur open in plaats van 1 maal per week gedurende 2 uur.

Conform de toezegging van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie in zijn brief aan de Tweede Kamer van 4 mei 2015²⁹ is onderzoek gedaan naar het effect van de beperking van de openingstijden op de volgende terreinen:

- eventuele vraaguitval onder de meest kwetsbare rechtzoekenden;
- de kosten die rechtzoekenden moeten maken voor het verkrijgen van telefonische hulp;
- het effect van de nieuwe werkwijze op de kostenefficiëntie van het juridisch loket;
- het effect van de nieuwe werkwijze op de totale kosten van rechtsbijstand;
- signalen van ketenpartners.

In samenspraak met het ministerie van Veiligheid en Justitie en het Juridisch Loket is besloten een vergelijking te maken van de gegevens over het jaar 2015 – periode voor 7 april en de periode erna – met de gegevens over dezelfde perioden over de jaren 2012 t/m 2014.

Samengevat blijkt uit deze rapportages ten aanzien van de hiervoor genoemde terreinen het volgende.

1. Het profiel van de balieklanten is sinds de beperking van de openingstijden meer gelijkennis gaan vertonen met het profiel van de Wrb-gerechtigden.

Met het oog op de verandering in achtergrondkenmerken zijn er twee metingen uitgevoerd. In de eerste meting wordt het klantprofiel in de periode tussen 7 april en 22 juni vergeleken met het profiel over het volledige jaar 2014. In de tweede meting wordt het profiel tussen 22 juni en 31 december 2015 vergeleken met het volledige jaar 2014 en met de resultaten van de eerste meting. Voor de achterliggende cijfers zie Bijlage 5b.

Het profiel van de balieklanten vertoont tussen 7 april en 22 juni 2015 - de periode waarin sprake was van de grootste beperking van de balie-openstelling - meer gelijkennis met de toevoegingsgebruikers en Wrb-gerechtigden (zie MGR 2014, p. 97 en verder) en met de kwetsbare burger (zie ook Geschilbeslechtingsdelta 2014, p. 66³⁰) dan in 2014.

29 Kamerstuk 31 753, nr. 99.

30 Laag inkomen/lage opleiding/(niet-)westers allochtoon/uitkering/eenoudergezin.

De groep die de balie blijft bezoeken lijkt dus de 'beoogde groep' te zijn. Dit geldt niet alleen voor de balie, maar ook bij de andere kanalen. Het lijkt erop dat de beperkte baliesluiting op deze groep geen noemenswaardig effect heeft. De uitval heeft kennelijk plaatsgevonden binnen de overige groepen.

Het specifieke effect van de beperking van de openstelling van de balie is in deze periode echter lastig te meten, aangezien er rondom 7 april meerdere maatregelen tegelijk zijn ingegaan. Met name gewijzigde informatieverstrekking naar de klanten via allerlei uitingen, waaronder via de website van het Juridisch Loket, maar voornamelijk via het bandje aan de telefoon, heeft mogelijk geleid tot wijzigingen in het klantprofiel. Hoewel er wel een voor iedere burger toegankelijke website is, laat het Juridisch Loket met ingang van 3 maart 2015 via het informatiebandje aan de telefoon weten dat zij er alleen nog maar is voor Wrb-gerechtigden.

Nadat de openingstijden zijn verruimd is opnieuw gekeken naar de achtergrondkenmerken van de loketklanten. Uit deze herhaalde meting over de periode 22 juni tot 31 december 2015 blijkt dat samen met de verruiming van de balie-openstelling ook de diversiteit van de gebruikers weer toeneemt. De oorspronkelijke doelgroep, zoals bij de eerste meting is vastgesteld, wordt nu weer deels aangevuld met personen die bij de meest beperkte openstelling waarschijnlijk andere manieren hebben gezocht om antwoord op hun vraag of een oplossing voor hun probleem te krijgen. De achtergrondkenmerken van de gemiddelde loketklant vertonen echter nog wel steeds meer overeenkomsten met die van toevoeggebruikers dan vóór de wijzigingen van 7 april 2015. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat de wijziging van de balie-openingstijden heeft bijgedragen aan een meer efficiënte inzet van dit instrument.

Uit de monitoring is aannemelijk geworden dat de gewijzigde openingstijden weinig effect hebben gehad op de mate waarin de meest kwetsbare rechtzoekenden gebruik hebben gemaakt van de hulpverlening van het Juridisch Loket. Voor zover zich onder deze meest kwetsbare rechtzoekenden vraaguitval heeft voorgedaan, was deze vermoedelijk zeer beperkt van aard. Dat er door de gewijzigde openingstijden van de balie toch in enige mate kwetsbare rechtzoekenden van hulpverlening door het Juridisch Loket hebben afgezien, kan op basis van de monitorgegevens niet worden uitgesloten. Om hierover uitspraken te kunnen doen zou een breed en omvangrijk onderzoek moeten worden uitgevoerd, vergelijkbaar met de wijze waarop het recente WODC-onderzoek naar niet-gebruik van rechtshulp is opgezet. Omdat de monitorgegevens geen aanleiding geven tot een vermoeden dat zich enige substantiële vraaguitval onder kwetsbare rechtzoekenden heeft voorgedaan, en een dergelijk verdiepend onderzoek naar haar aard bewerkelijk, kostbaar en moeilijk uitvoerbaar is, is in onderling overleg door het ministerie van Veiligheid en Justitie, het Juridisch Loket en de Raad van een dergelijk onderzoek afgezien.

2. Er treedt geen verschuiving op in de verdeling per rechtsgebied.

De verschuivingen in de verdeling per rechtsgebied zijn kleiner dan 1% als wordt vergeleken met de periode van volledige openstelling van de balies.

3. Het aantal klantcontacten is gedaald.

Om te kunnen constateren of de daling van het aantal baliecontacten per dag wordt gecompenseerd door het gebruik van andere contactkanalen is de meest zuivere methode om te vergelijken met andere initiële contactkanalen, namelijk 'telefoon 0900' en e-mail. Na het beperken van de mogelijkheid gebruik te maken van het contactkanaal balie op 7 april 2015 wordt de daling van het aantal rechtzoekenden op dit contactkanaal niet volledig gecompenseerd door een toename van het aantal contacten via e-mail en 'telefoon 0900'.

4. De wachttijd aan de telefoon is sterk afgenomen en de telefoonkosten per gesprek voor de klant zijn nagenoeg gelijk gebleven.

De wachttijd voor een succesvol gesprek is in 2015 sterk afgenomen ten opzichte van 2014. Na de vermindering van de balie-openstelling op 7 april 2015 heeft de afname van de wachttijd aan de telefoon en het gelijk blijven van de gesprekstijd er voor gezorgd dat de telefoonkosten per gesprek, ondanks de ophoging van het gesprekstarief per minuut op 1 december 2014 van 20 naar 25 cent, voor de klant nagenoeg hetzelfde is gebleven als in 2014.

5. Het aantal verwijzingen naar een advocaat is sinds de beperking van de balie-openstelling licht gedaald.

Dit betekent dat er na de beperking van de balie-openstelling sprake is van een daling van gemiddeld 38 verwijzingen per werkdag ten opzichte van de periode voor de sluiting. Het totaal aantal verwijzingen ligt ongeveer op 500 per werkdag. Het is aannemelijk dat deze daling (deels) samenhangt met het lagere aantal klantactiviteiten. Welke oplossingsrichtingen deze klanten hebben gekozen – bijvoorbeeld dat men zich rechtstreeks heeft gewend tot een advocaat of andere juridische hulpverlener – is echter niet bekend.

Uit de gegevens zoals weergegeven onder de punten 1 tot en met 5 kan niet worden afgeleid in hoeverre en in welke richting de beperkte openingstijden van de balie effecten hebben gehad op de kosten van het stelsel. Deze effecten kunnen zowel kostenverhogend zijn – meer klanten hebben rechtstreeks een advocaat benaderd – of kostenverlagend: de klant heeft het er verder bij laten zitten zonder dat het probleem is opgelost.

6. Sinds 7 april 2015 is er een aantal negatieve signalen ontvangen van ketenpartners en van klanten aangaande de beperkte openingstijden van de balies.

Ten slotte is gekeken naar de ervaringen van de ketenpartners en naar het aantal klachten van klanten als de situatie voor 7 april 2015 wordt vergeleken met die van na die datum. Het Juridisch Loket heeft in 2015 enkele reacties van ketenpartners ontvangen naar aanleiding van het baliebeleid, waarvan de strekking was dat de balie-openingstijden te beperkt zouden zijn. Deze reacties zijn in lokale overleggen door vestigingsmanagers informeel besproken met de betreffende ketenpartners.

Het komt voor dat zich bij vestigingen klanten aandienen terwijl de balies op dat moment gesloten zijn en dat deze klanten daarover hun ongenoegen uiten. Ook bij telefonische contacten laten klanten zich negatief uiten over het baliebeleid in die zin dat de balie-openingstijden te beperkt zouden zijn. Tot klachten komt het doorgaans op die momenten niet, omdat de deur van de betreffende vestiging dan gesloten is en er geen persoonlijk contact met de klant kan plaatsvinden. In 2015 zijn er geen schriftelijke klachten ingediend gericht aan de directie van het Juridisch Loket aangaande het baliebeleid.

De gratis inlooppreekuren zijn al enige tijd in opkomst. Vermeldenswaardig in deze context zijn de initiatieven die genomen worden vanwege de beperking van de balie-openingstijden van het Juridisch Loket, waaronder het initiatief van de sociale advocatuur die het zogeheten 'advocatenloket' heeft geopend.

Externe klantactiviteiten

Naast de klantactiviteiten die plaatsvinden bij een van de 30 vestigingen, kent het Juridisch Loket ook klantactiviteiten die 'buiten de deur' plaatsvinden, namelijk in inrichtingen vreemdelingenrecht, strafinrichtingen en op het buitenspreekuur dat eenmaal per week in Terneuzen wordt gehouden. Door een technische storing is

voor 2015 het aantal externe contacten onbekend. In tabel B4.2 van bijlage 4 zijn de cijfers over de afgelopen jaren tot en met 2014 weergegeven.

3.1.2 Wijze van contact

Het beleid van het Juridisch Loket is dat de juridisch medewerkers elk contact registreren dat zij met een klant hebben of het werk dat ze ten behoeve van een klant verrichten naar klantactiviteit (vóór 1 juli 2011 omschreven als 'klantcontact'). Het Juridisch Loket hecht er tevens belang aan om van zo veel mogelijk klanten de persoonlijke gegevens te registreren. Dit laatste blijkt in de praktijk echter niet altijd haalbaar.

Door de veranderde werkwijze, sinds de implementatie van 'diagnose en triage', wordt veel vaker dan voorheen een aantal gegevens geregistreerd, zoals de adresgegevens en het burgerservicenummer (BSN). Wettelijk gezien mag het Juridisch Loket alleen het BSN gebruiken als het om de uitwisseling van persoonsgebonden gegevens gaat. Bij een verwijzing naar een advocaat deelt het Juridisch Loket persoonsgebonden gegevens met de Raad. In dat geval mag ook het BSN van de klant gevraagd worden. In 2015 waren, net als in de voorgaande jaren, ongeveer van 80% van de klantactiviteiten de bijbehorende klantgegevens bekend.

Het exacte aantal unieke loketklanten is onbekend. Het CBS heeft om de achtergrondkenmerken te kunnen achterhalen, 245.000 unieke klanten kunnen koppelen aan SSB/GBA-bestanden. Hoewel dit aantal lager ligt dan vorig jaar (301.000), is het *percentage* gekoppelde klanten ten opzichte van het totaal aantal klantactiviteiten opnieuw toegenomen: van 29,5% in 2013, naar 34,5% in 2014, naar 35,9 in 2015 (zie verder paragraaf 3.2 en bijlage 5a voor de resultaten van deze koppeling). Feitelijk betreft dit een *onderschatting* van het aantal unieke klanten, omdat anonieme contacten niet kunnen worden gekoppeld en er van alle geregistreerde klanten ook nog een deel afvalt, omdat er geen match mogelijk was met de gegevens van het GBA/SSB.

Sinds 2013 wordt door het Juridisch Loket gerapporteerd over het aantal unieke klanten aan de hand van de NAW-gegevens, het geslacht en de geboortedatum of het BSN. Hun aantal wordt door het Juridisch Loket voor 2015 geschat op ruim 368.000. In 2014 waren dit er nog 481.000. Een klant van het Juridisch Loket wordt als uniek bestempeld wanneer hij of zij in het lopende kalenderjaar niet eerder contact met het Juridisch Loket heeft gehad. Een deel van de klanten van het Juridisch loket blijft echter anoniem.³¹ Bij deze anonieme contacten kan er geen feitelijke vaststelling plaatsvinden van een eventueel volgend contact en moet er dus met een aanname worden gewerkt. Alle anonieme contacten die zijn geregistreerd op één van de vier grootste toegangskanalen – balie, spreekuur,

31 Het is niet altijd haalbaar en/of wenselijk om persoonlijke gegevens van een klant op te nemen in Webtop, bijvoorbeeld wanneer het een hele korte vraag betreft of wanneer een klant zijn gegevens niet wil verstrekken. De gegevens worden in ieder geval genoteerd als de klant moet worden teruggebeld (na contact met de wederpartij of bij uitzoekwerk) of als het gaat om een verwijzing.

telefoon 0900 en e-mail – worden door het Juridisch Loket als uniek meegeteld. Dit leidt feitelijk tot een *overschatting* van het aantal unieke klanten, omdat het aannemelijk is dat ook anonieme klanten vaker terugkomen en dus ten onrechte meermaals als uniek worden geteld.

Op basis van het voorgaande ligt naar verwachting het aantal unieke loketklanten tussen de 245.000 (het aantal unieke klanten gekoppeld door het CBS) en de 368.000 (het aantal gerapporteerde klanten van het Juridisch Loket).

Naarmate er meer unieke gebruikers kunnen worden herkend, kan de route die de klant zowel binnen als buiten het Juridisch Loket aflegt en ook de mate waarin de klant binnen een bepaalde periode (meervoudig) gebruik maakt van bepaalde juridische dienstverlening beter in beeld worden gebracht.

Het aantal klantactiviteiten staat niet gelijk aan het aantal unieke hulpvragen. Een klant kan immers gedurende een bepaalde periode het Juridisch Loket met verschillende hulpvragen benaderen en de klant kan ook per hulpvraag aanleiding geven tot meerdere klantactiviteiten via verschillende kanalen. De relatie tussen het aantal klantactiviteiten en het aantal unieke hulpvragen wordt verduidelijkt aan de hand van de voorbeelden in box 3.3.

Box 3.3 Relatie klantactiviteiten en unieke hulpvragen

Klant 1 heeft een probleem met zijn werkgever en belt het Juridisch Loket. Tijdens dat telefoongesprek wordt zijn hulpvraag afdoende beantwoord. Zijn hulpvraag wordt als één klantactiviteit onder 'telefoon 0900' geregistreerd.³²

Klant 2 heeft eveneens een probleem met zijn werkgever. Deze persoon stuurt per e-mail een bericht naar het Juridisch Loket. Dit bericht wordt als één klantactiviteit onder 'e-mail' geregistreerd. De juridisch medewerker die de e-mail afhandelt, heeft onvoldoende informatie van de klant gekregen om de vraag goed te kunnen beantwoorden en vraagt hem via de mail telefonisch contact op te nemen. De klant voldoet aan dit verzoek. Dat telefoongesprek wordt als één klantactiviteit onder 'telefoon 0900' geregistreerd. Tijdens het telefoongesprek blijkt de zaak echter gecompliceerder dan het zich, op basis van het e-mailbericht, liet aanzien. Om de klant goed te kunnen helpen, wordt hij door de juridisch medewerker uitgenodigd voor het spreekuur. Wanneer de klant op het spreekuur verschijnt, wordt dat gesprek geregistreerd onder 'spreekuur' als één klantactiviteit. Dit bezoek leidt tot wat uitzoekwerk. De hulpvraag met betrekking tot één probleem wordt in dit voorbeeld geregistreerd onder 'e-mail', 'telefoon 0900', 'spreekuur' en 'uitzoekwerk', zijnde vier klantactiviteiten.

³² Het terugbellen van een klant werd voorheen geregistreerd als 'telefoon' en onder de nieuwe registratie als 'telefoon overig', ter onderscheiding van 'telefoon 0900', waar het een inkomend telefoongesprek betreft. Dit maakt dat een een-op-een vergelijking van de oude met de nieuwe registratie van het kanaal telefoon niet mogelijk is.

Zoals gezegd, is de oorspronkelijke registratie per 1 juli 2011 aangevuld met een viertal nieuwe klantactiviteiten, te weten: 'chat', 'overleg wederpartij', 'telefoon overig' en 'uitzoekwerk', waardoor de verdelingen van de bestaande kanalen van vóór en na die datum niet meer vergelijkbaar zijn.

De invoering van de categorie 'uitzoekwerk' heeft een grote uitwerking gehad op het aantal en de onderlinge verdeling van de klantactiviteiten. Deze categorie neemt tot en met 2015 in aandeel toe. In 2014 was er een lichte afname te zien in de absolute aantallen in vergelijking met een jaar eerder, terwijl de overige klantactiviteiten sterk(er) daalden. Verhoudingsgewijs vindt er dus steeds meer uitzoekwerk plaats (in 2015 betrof 14% van de klantactiviteiten uitzoekwerk ten opzichte van 6% in de 2^e helft van 2011).

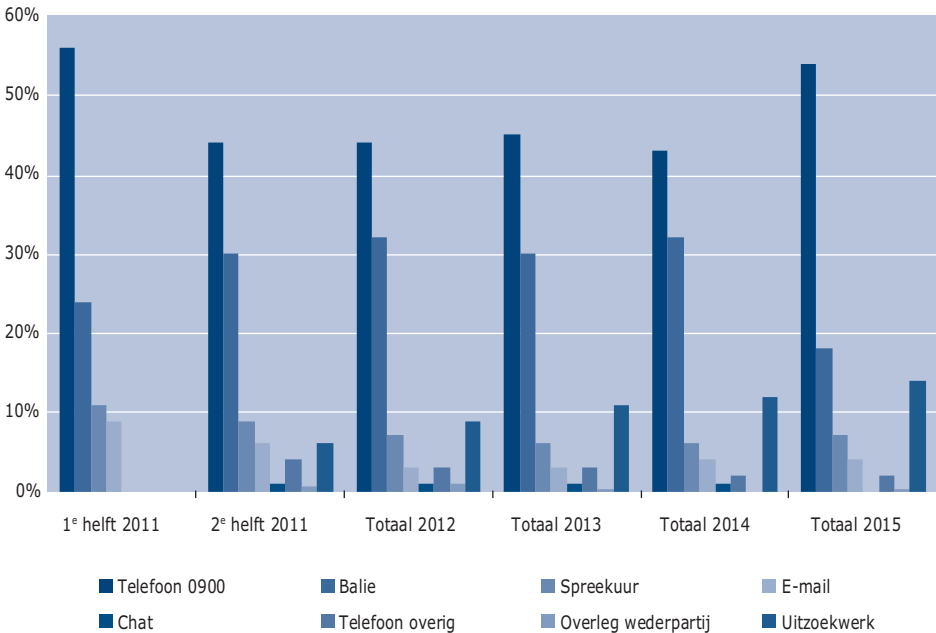
Er zijn verschillende verklaringen voor de toename van de activiteit 'uitzoekwerk'. De eerste is dat een juridisch medewerker door de toegenomen werkdruk minder tijd heeft om tijdens bijvoorbeeld een telefoongesprek of baliecontact zaken voor een klant uit te zoeken. Dit vindt vaker dan voordien op een later tijdstip plaats en wordt daarom vaker apart geregistreerd. De tweede verklaring is dat door de nadruk die gelegd wordt op diagnose en triage een juridisch medewerker zo veel mogelijk zal proberen een klant niet door te verwijzen en dat vereist soms extra uitzoekwerk. Een derde mogelijke verklaring zou de beperking van de openingstijden van de balie in 2015 kunnen zijn, waardoor relatief meer klanten via de telefoon het loket benaderen. Het absolute aantal telefooncontacten is in 2015 echter licht gedaald (van 375.184 naar 369.316). De procentuele verdeling van de klantactiviteiten aan de hand van de registratie is weergegeven in figuur 3.2. Ter vergelijking met de situatie vlak vóór de inwerkingtreding van de maatregel 'diagnose en triage', is hieraan het eerste halfjaar van 2011 toegevoegd. Voor de absolute aantallen wordt verwezen naar de tabellen B4.3a en voor de procentuele verdeling naar B4.3b, bijlage 4. De vier hoofdkanalen waarlangs de klantcontacten/klantactiviteiten lopen, zijn goed te vergelijken. De overige klantactiviteiten komen met ingang van de tweede helft van 2011 voor. Uit figuur 3.2 blijkt dat vanaf de 2^e helft van 2011 het aandeel van de belangrijkste klantactiviteiten – 'telefoon' en 'balie' – is veranderd ten opzichte van de eerste helft van 2011. Het percentage van de klantactiviteit 'balie' is toegenomen, terwijl het aandeel van de klantactiviteit 'telefoon 0900' terugliep onder de nieuwe registratie. Deze ontwikkeling kan tevens worden verklaard door de verplichting om, behoudens enkele specifieke uitzonderingsgevallen, daadwerkelijk fysiek langs te gaan bij het Juridisch Loket om in aanmerking te komen voor de korting in het kader van de maatregel 'diagnose en triage'.³³

In 2015 is ten gevolge van de beperking van de balie-openstelling vanaf april dat jaar (zie box 3.2) het aandeel klantactiviteiten via de balie bijna gehalveerd (van

33 Uitzonderingen voor het verkrijgen van een diagnosedocument per telefoon zijn: het voeren van verweer tegen een uithuisplaatsing, ondertoezichtstelling of tegen een echtscheiding waarbij al een verzoekschrift is ontvangen en mediation geen zin (meer) heeft (dit geldt ook wanneer de cliënt(e) in een blijf-van-mijn-lijfhuis zit) en aan echtscheiding of beëindiging samenwoning gerelateerde procedures, zoals omgang en alimentatie, waarbij sprake is van een 'eerste' vaststelling van de afspraken. Deze laatste uitzondering geldt dus niet bij wijzigingsverzoeken.

32% in 2014 naar 18% in 2015) en het aandeel telefonische klantactiviteiten, mede hierdoor, fors gestegen (43% naar 54%).

Figuur 3.2 Verdeling klantcontacten/klantactiviteiten over kanalen in percentages over de beide jaarhelften van 2011 (vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage') en over 2012 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers zie de tabellen B4.3a en B4.3b, bijlage 4.

3.1.3 Informatie verstrekken en verwijzen

De juridisch medewerkers van het Juridisch Loket kunnen hun klanten verschillende soorten hulp bieden die voortkomen uit de klantactiviteiten. hier verder aangeduid met de term product. Het kan hierbij gaan om het maken van een afspraak voor een spreekuur, het verstrekken van informatie of om een verwijzing naar een advocaat, een mediator of een ketenpartner.

Het belangrijkste product is het verstrekken van informatie: in 2015 bestond 75% van alle werkzaamheden van het Juridisch Loket hieruit (zie voor de achterliggende cijfers tabel B4.4, bijlage 4). In 2014 was dit aandeel 80%. Er werd in 2015 iets vaker verwezen naar de advocatuur of een afspraak gemaakt voor het spreekuur. Als de hulpvraag te ingewikkeld is om via de telefoon, balie of e-mail af te handelen,

bijvoorbeeld omdat de juridisch medewerker schriftelijke stukken van de klant moet raadplegen, nodigt de medewerker de klant uit een afspraak te maken voor het spreekuur. Het product 'afspraak maken voor een spreekuur' maakte 7% uit van het totaal aantal producten dat voortkwam uit de klantactiviteiten van het Juridisch Loket. Een dergelijke verwijzing aan de telefoon of aan de balie leidt dan weer tot een nieuwe klantactiviteit in de categorie spreekuur.

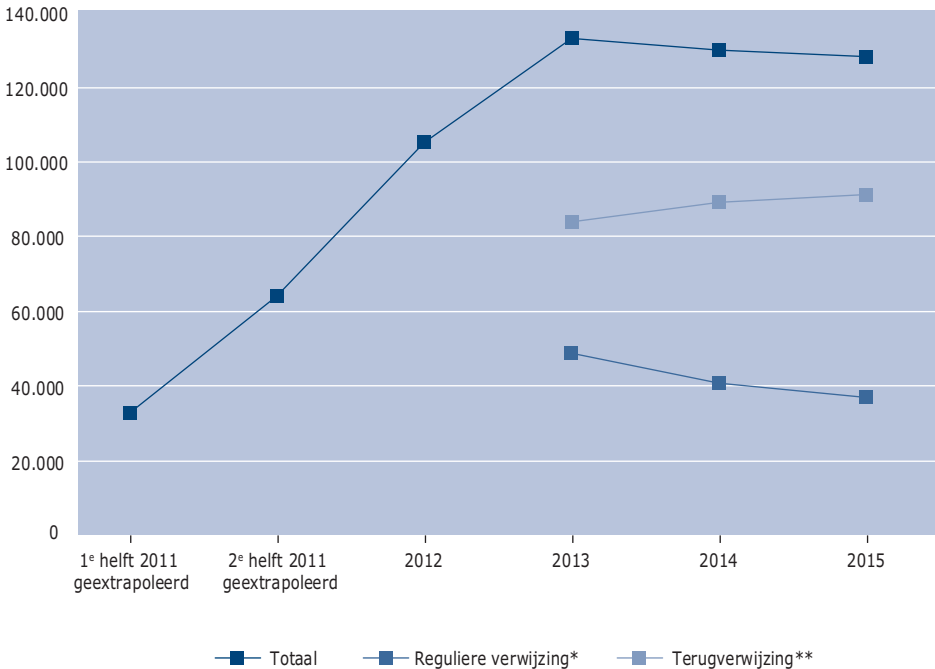
Wanneer duidelijk is dat de klant een advocaat, mediator of een geheel andere vorm van hulp nodig heeft voor het oplossen van zijn hulpvraag, wordt hij hiernaar doorverwezen. In 2015 bestond 15% van alle werkzaamheden uit het (terug) verwijzen naar een advocaat en minder dan 1% uit het verwijzen naar een mediator. Vanaf 1 juli 2011 wordt ook het aantal klanten dat wordt verwezen naar andere ketenpartners geregistreerd (2% van de output).

In de volgende alinea's worden de verwijzingen van het Juridisch Loket nader belicht. Allereerst wordt aandacht besteed aan de verwijzing naar de advocatuur. Daarna worden de cijfers gepresenteerd van de verwijzingen naar de ketenpartners en tot slot de verwijzingen naar mediation.

Verwijzingen naar de advocatuur

Vanaf 1 juli 2011 is het aantal verwijzingen naar de advocatuur als gevolg van de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' sterk opgelopen. Sindsdien is immers – behoudens enkele gedefinieerde uitzonderingen – een contact met het Juridisch Loket noodzakelijk, wil men aanspraak kunnen maken op de korting op de eigen bijdrage. In de tweede helft van 2011 werden loketklanten 32.000 keer naar een advocaat doorverwezen: tweemaal zoveel als in het halfjaar ervoor. In figuur 3.3 is de ontwikkeling van de verwijzingen naar de advocatuur over de laatste vijf jaar weergegeven. Hieruit blijkt dat het aantal verwijzingen in de laatste 3 jaren licht is gedaald: van 133.000 in 2013 naar 130.000 in 2014 naar 128.000 in 2015. De verdeling van het soort verwijzingen is echter sterker veranderd. Het aantal terugverwijzingen naar de advocaat – het betreft hier klanten die al bij een advocaat zijn geweest – is continu licht gestegen en het aantal reguliere verwijzingen – dit zijn verwijzingen naar een advocaat in het kader van het verwijsarrangement, zoals die voor de maatregel diagnose en triage ook al plaatsvonden – continu gedaald.

Figuur 3.3 Aantal verwijzingen naar de advocatuur over 2011 per half jaar en 2012 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B4.5, bijlage 4.

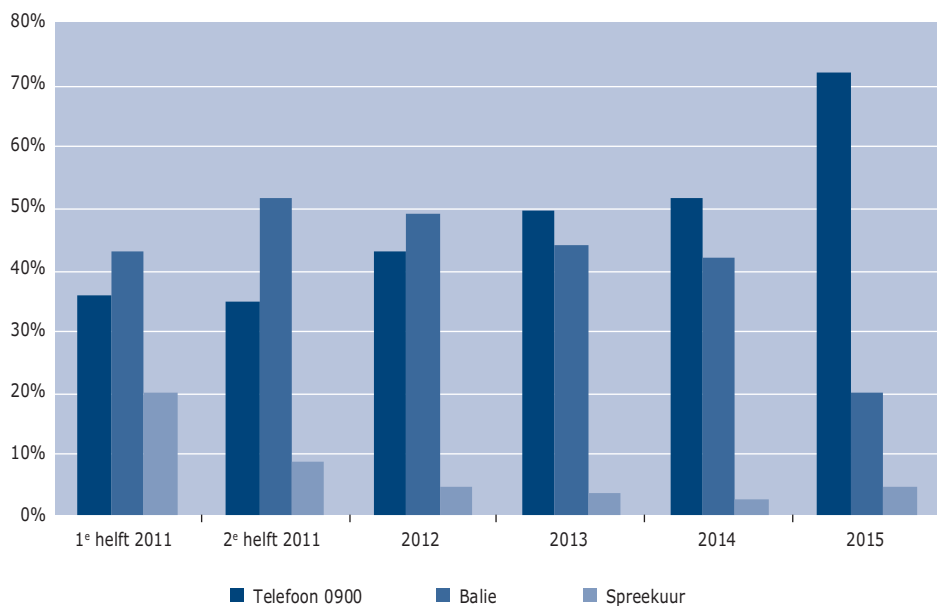
** De uitsplitsing over de jaren 2011 en 2012 ontbreekt, omdat de cijfers over de deeltotalen pas vanaf 5 maart 2012 beschikbaar zijn.

De daling van het aantal verwijzingen hangt uiteraard samen met de afname van het aantal klantactiviteiten en unieke klanten. Als het totaal aantal verwijzingen naar de advocatuur wordt gerelateerd aan het aantal klantactiviteiten, dan blijkt er sprake te zijn van een continue stijging ten opzichte van de tweede helft van 2011 van 8,2% naar 18,8% van de klantactiviteiten (zie tabel B4.5 bijlage 5).

In figuur 3.4 wordt weergegeven vanuit welke klantactiviteit de verwijzing naar de advocaat heeft plaatsgevonden. Vóór de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' vond de verwijzing naar de advocatuur meestal plaats via de balie (43%), gevolgd door de telefoon (36%) en het spreekuur (20%). Na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' is hier geleidelijk aan verandering in gekomen. Het aandeel telefonische verwijzingen is steeds groter geworden, terwijl het aandeel verwijzingen via de balie (en ook via het spreekuur) is afgenomen. Door de beperking van de openstelling van de balies wijkt het beeld in 2015 af van dat van de voorgaande jaren. De stijging bij 'telefoon 0900' waarvan sinds 2012 sprake was, is in 2015 veel groter dan de voorgaande jaren. Het verschil tussen

het aandeel in 2014 en 2015 is 20% en dit gaat bijna volledig ten koste van de verwijzingen per balie die daalde van 42% in 2014 naar 20% in 2015 (zie tabel B4.5, bijlage 4). Het aandeel verwijzingen vanuit het spreekuur is voor het eerst sinds de tweede helft van 2011 licht gestegen (van 3% in 2014 naar 5% in 2015).

Figuur 3.4 Verdeling verwijzingen naar de advocatuur over de klantactiviteiten 'telefoon', 'balie' en 'spreekuur' over 2011 (per half jaar) en 2012 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.5, bijlage 4.

In bijna de helft van alle verwijzingen naar de advocatuur ging het om een kwestie op het gebied van het personen- en familierecht (zie voor de achterliggende cijfers tabel B4.6a, bijlage 4). Als wordt gepercenteerd op het aantal klantactiviteiten dan scoort het personen- en familierecht ook het hoogste percentage (39%, zie tabel B4.6b, bijlage 4).

Verwijzing naar ketenpartners

Een juridisch medewerker dient, op basis van de probleemomschrijving van een specifieke klant, vast te stellen door welke persoon of instantie deze klant het best geholpen kan worden. Het Juridisch Loket kan, naast het eigenhandig afhandelen van de zaak of verwijzen naar een advocaat, ook verwijzen naar ketenpartners. Te denken valt hierbij aan sociaal raadslieden, het maatschappelijk werk, een rechtsbijstandsverzekering of één van de consumentenorganisaties.

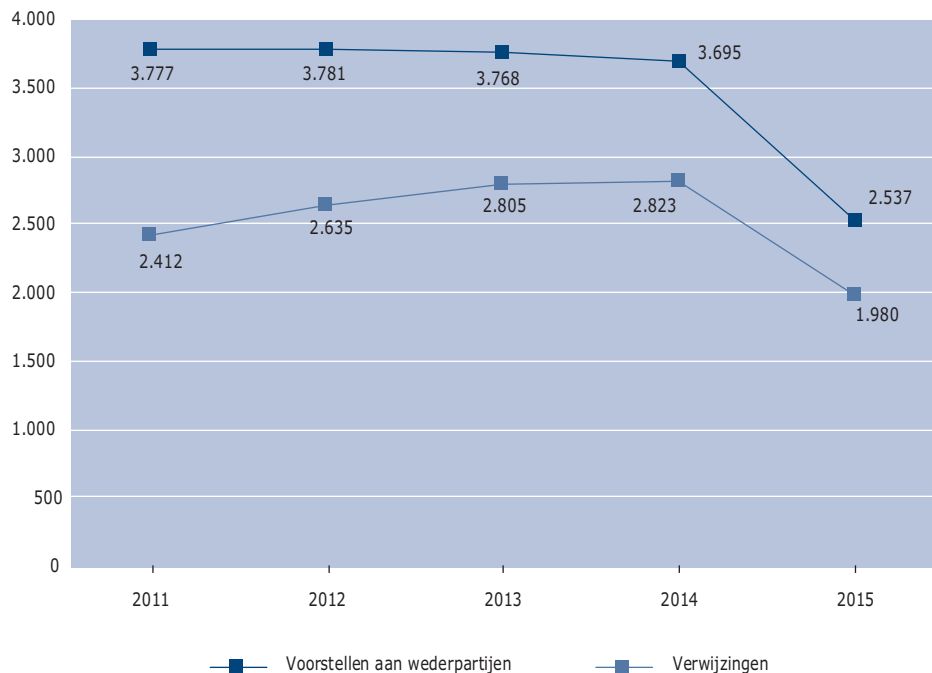
Verwijzingen naar ketenpartners worden pas sinds 1 juli 2011 geregistreerd, waardoor vergelijking met eerdere jaren niet mogelijk is. In 2015 is het aantal verwijzingen naar de ketenpartners, voor het derde jaar op rij, (licht) gedaald, waarbij de daling in 2015 gezien de afname in het totaal aantal klantactiviteiten en het aantal unieke klanten het sterkst was: van ruim 26.000 naar bijna 20.000 verwijzingen; in 2012 werd nog 31.500 keer verwezen naar ketenpartners.

In de verdeling over de klantactiviteiten zien we dezelfde verschuiving als bij de verwijzing naar de advocatuur: een groter aandeel van telefonische verwijzingen (van 48% naar 62%) en een afname bij de balieverwijzingen (van 43% naar 26%) (zie voor de achterliggende cijfers tabel B4.8, bijlage 4).

Verwijzing naar mediation

Het Juridisch Loket kan een klant ook naar een mediator verwijzen. Hiertoe wordt contact gezocht met de wederpartij van de klant. In figuur 3.6 is te zien dat zowel het aantal mediationvoorstellen aan de wederpartij van de klant als het aantal verwijzingen naar de mediator in 2015 sterk gedaald is in vergelijking met het constante beeld in de voorgaande jaren (zie tabel B4.7, bijlage 4). Ook dit hangt uiteraard samen met de afname in het totale aantal klantactiviteiten.

Figuur 3.5 Aantal mediationvoorstellen aan wederpartij en verwijzingen naar mediation vanuit het Juridisch Loket over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.7, bijlage 4.

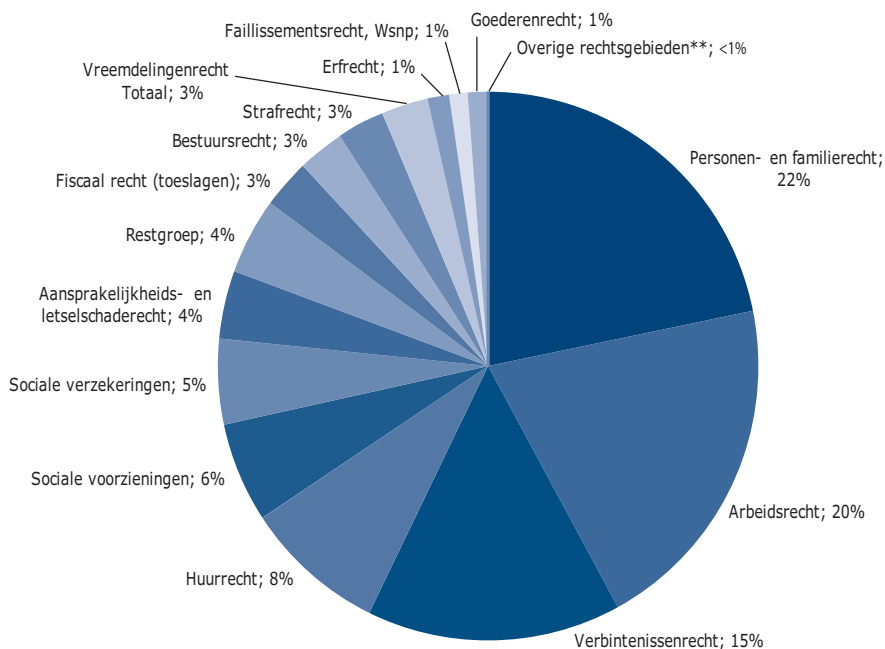
Na contact van het Juridisch Loket met beide partijen, bleek er in 64 gevallen geen behoefte meer te zijn aan mediation, bijvoorbeeld omdat de communicatie tussen beide partijen weer op gang was gekomen, waarna zij veelal zelfstandig tot een oplossing van hun geschil of conflict konden komen. In bijna 2.000 gevallen kwam het daadwerkelijk tot mediation, dit betrof ongeveer 80% van de voorstellen aan beide partijen. Dit percentage is in de afgelopen jaren geleidelijk aan opgelopen. De gerealiseerde mediations zijn zowel uitgevoerd door mediators die bij de Raad zijn ingeschreven (1.948 mediations) als door niet bij de Raad ingeschreven mediators (32 mediations).

Net als in voorgaande jaren hadden bijna alle (98%) mediations in 2015 betrekking op het personen- en familierecht.

3.1.4 Rechtsgebieden

De activiteiten die het Juridisch Loket uitvoert ten behoeve van de klanten, hebben vooral betrekking op het personen- en familierecht (22%), arbeids- en ontslagrecht (20%), verbintenissenrecht (15%), sociale voorzieningen en verzekeringen (samen 11%) en huurrecht (8%). Ten opzichte van eerdere jaren zijn er nauwelijks verschuivingen opgetreden in de verdeling naar rechtsgebied. Het rechtsgebied personen- en familierecht maakt elk jaar een iets groter aandeel uit van de klantactiviteiten (van 16% in 2008 naar 22% in 2015).

Figuur 3.6 Verdeling klantactiviteiten naar rechtsgebieden over 2015*

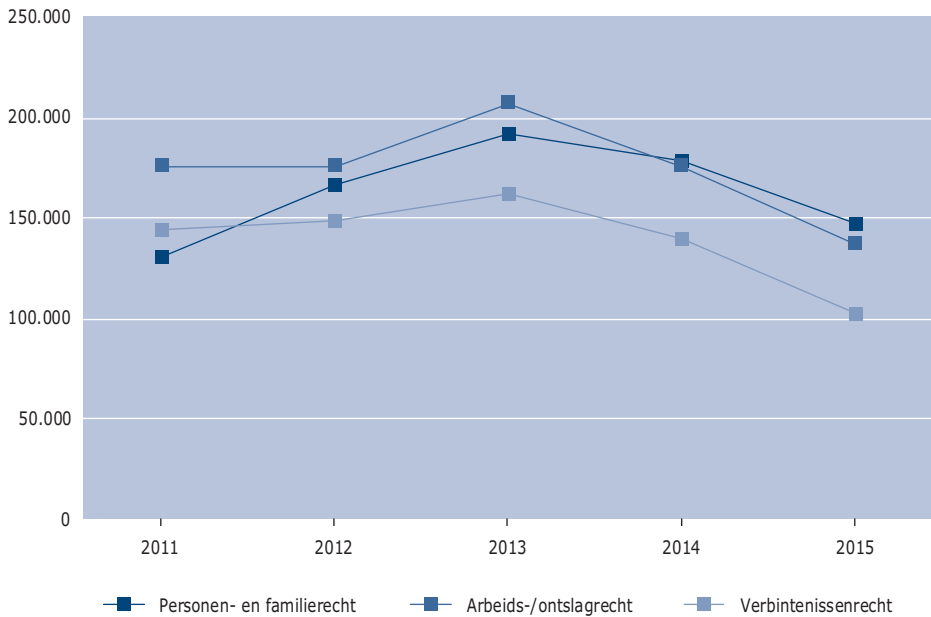

* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B4.9, bijlage 4.

** De categorie Overige rechtsgebieden bestaat uit ambtenarenrecht, asielrecht, gedetineerdenrecht en slachtofferzaken.

In figuur 3.8 is het verloop van het aantal klantactiviteiten dat betrekking had op de drie belangrijkste rechtsgebieden (personen- en familierecht, arbeids- en ontslagrecht en verbintenissenrecht) per rechtsgebied weergegeven. Alle drie de lijnen laten over 2014 en 2015 een afname zien ten opzichte van 2013.

Figuur 3.7 Aantal klantactiviteiten betreffende de drie meest voorkomende rechtsgebieden over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.10, bijlage 4.

3.2 Achtergrondkenmerken van de klanten van het Juridisch Loket

In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken van de klanten van het Juridisch Loket beschreven. Deze zijn verkregen door de klantgegevens uit het registratiesysteem Webtop over het jaar 2015 te koppelen aan het meest recente Sociaal Statistisch Bestand (SSB 2013 en 2015). Op deze manier konden bijna 245.000 unieke loketklanten worden gekoppeld, waardoor een beeld ontstaat van de loketklant betreffende geslacht, leeftijd, etniciteit, woonomgeving (d.w.z. gemeentegrootte en mate van verstedelijking), burgerlijke staat, sociaaleconomische kenmerken en type huishouden. De achterliggende cijfers van deze paragraaf zijn in bijlage 5a weergegeven. Omdat niet alle loketklanten konden worden gekoppeld, is enige nuancering op zijn plaats. De kans op registratie van het BSN is het grootst als men via de balie of het spreekuur naar een advocaat of

mediator wordt verwezen. Deze klanten kunnen een-op-een worden gekoppeld. Bij de overige registratiewijzen is een goede match (NAW-gegevens, geslacht en/of leeftijd) niet altijd mogelijk.

De klanten van het Juridisch Loket vormen geen doorsnede van de Nederlandse bevolking: bepaalde groepen met specifieke eigenschappen zijn oververtegenwoordigd.³⁴

Zo behoren loketklanten relatief vaak tot de groep eenpersoons- of eenouderhuishoudens en minder vaak tot de groep gehuwd met of zonder kinderen, zijn ze gemiddeld iets vaker van het vrouwelijk geslacht, tussen de 25 en 55 jaar oud, behoren ze relatief vaak tot de groep eerste generatie allochtonen³⁵ en zijn ze veelal afkomstig uit grotere gemeenten (>100.000 inwoners) dan wel (zeer) sterk verstedelijkte gebieden. Loketklanten zijn – in vergelijking met de gemiddelde Nederlander – relatief vaak gescheiden en minder vaak weduwe of weduwnaar. Ook ontvangen zij vaker een uitkering. Werknemers zijn echter oververtegenwoordigd onder de loketklanten; ontvangers van een pensioenuitkering en (daarmee samenhangend) klanten van 65 jaar of ouder zijn ondervertegenwoordigd.

Als per contactkanaal wordt gekeken dan valt op dat de balieklanten (en in iets mindere mate de spreekuurklanten) relatief vaak mannen zijn, 65 jaar of ouder en/of eerste generatie allochtoon zijn, relatief vaak uit (zeer) sterk verstedelijkte gebieden komen en relatief vaak ontvanger zijn van een bijstandsuitkering en/of deel uitmakend van een eenpersoonshuishouden.

Telefoonklanten (en in iets mindere mate geldt dit voor e-mailklanten) zijn relatief iets vaker vrouw, woonachtig in gemeenten tussen de 10.000 en 100.000 inwoners, of in matig of weinig verstedelijkte gebieden, relatief vaak zelfstandige en/of deel uitmakend van een eenouderhuishouden.

3.3 Capita selecta: twee voorzieningen in de eerstelijns

Naast het Juridisch Loket zijn er nog andere, door de overheid gesubsidieerde, voorzieningen die gericht zijn op het verlenen van rechtsbijstand in de eerstelijns aan mensen met juridische vragen of problemen. Dit zijn de rechts- en wetswinkels die (een deel van hun) subsidie ontvangen van de Raad en de sociaal raadsliden die door de gemeenten bekostigd worden. In box 3.4 wordt aandacht besteed aan deze twee vormen van eerstelijnsrechtshulp.

34 Zie hiervoor ook box 3.2.

35 De loketklanten met als herkomst 'tweede generatie allochtoon' zijn slechts licht oververtegenwoordigd.

Box 3.4 Rechts- en wetswinkels³⁶

In de jaren '70 richtten maatschappelijk geëngageerde rechtenstudenten geïnspireerd door 'Het zwarte nummer' van Ars Aequi rechts- en wetswinkels op om te voorzien in de 'leemte in het recht'.³⁷ Die leemte was ontstaan doordat de toenmalige advocatuur onvoldoende geïnteresseerd was in het bieden van sociale rechtshulp. Vooral burgers die weinig te besteden hadden, bleven daardoor verstoken van rechtshulp. Rechts- en wetswinkels boden (gratis) sociale rechtshulp aan, waarmee ze in een grote behoefte voorzagen. Voor veel rechtswinkeliers was dit een manier om zich in te zetten voor een rechtvaardiger samenleving en het recht te benutten als een instrument ter verkleining van machtsongelijkheid. Wellicht geïnspireerd door de rechts- en wetswinkels, kwam ook de sociale advocatuur langzamerhand tot ontwikkeling (in de vorm van sociale advocatencollectieven) en ontstonden er Bureaus voor Rechtshulp (de voorloper van het Juridisch Loket). De professionalisering van de sociale rechtshulp leidde ertoe dat het belang van de rechts- en wetswinkels voor de toegang tot recht geleidelijk aan afnam. Toch bleven veel rechts- en wetswinkels rechtshulp bieden naast de sociale advocatuur en de Bureaus voor Rechtshulp. Daarnaast vervulden de rechts- en wetswinkels (vooral in de jaren '70 en '80) een belangrijke rol als kweekvijver voor de sociale advocatuur en de Bureaus voor Rechtshulp.

Rechts- en wetswinkels bieden de burger tegen geringe kosten laagdrempelige toegang tot het recht en vormen een aanvulling op de sociale advocatuur, het Juridisch Loket en Rechtwijzer. In drie kwart van de zaken wordt advies gegeven of informatie verstrekt, in de overige gevallen wordt verwezen naar een andere persoon of instantie. Slechts incidenteel wordt voorzien in procesvertegenwoordiging.

Er bestaat een grote diversiteit in rechts- en wetswinkels. Zo zijn er grote rechts- en wetswinkels met meer dan 100 medewerkers – incidenteel is sprake van betaalde krachten – waar jaarlijks duizenden rechtsproblemen de revue passeren. Daarnaast zijn er ook kleine rechts- en wetswinkels die doorgaans niet veel meer dan honderd rechtsproblemen per jaar afhandelen. Ook zijn er rechts- en wetswinkels die zijn opgegaan in een grote welzijnsinstelling. Het landelijke platform Rechtswinkels Nederland vermeldt op zijn site dat er in Nederland zo'n 80 rechtswinkels bestaan, verdeeld over 87 locaties.³⁸ Sommige rechtswinkels zijn bedoeld voor specifieke doelgroepen, zoals kinderen of migranten. Ongeveer de helft van de rechts- en wetswinkels heeft een relatie met de nabijgelegen universiteit, hetgeen verklaart waarom met name studenten van de juridische faculteiten en HBO-rechten deze rechts- en wetswinkels bemensen. Het komt regelmatig voor dat een advocaat als adviseur aan een van de rechts- en wetswinkel is verbonden.

Tot zover is er weinig verschil met de rechts- en wetswinkels zoals die zich begin jaren '70 manifesteerden. De laatste jaren wordt echter wel een verschil in focus zichtbaar, waarmee de huidige rechts- en wetswinkels duidelijk afwijken van hun voorgangers uit de beginjaren: huidige medewerkers richten zich vooral op het oplossen van het individuele probleem van hun cliënt en niet of nauwelijks meer op het verhelpen van de structurele problemen die hieraan ten grondslag liggen.

36 Deze informatie is afkomstig van de website www.platformrechtswinkels.nl en van gegevens die de Raad tot zijn beschikking heeft.

37 De balie: een leemte in de rechtshulp. Ars Aequi, juni 1970.

38 Wat opvalt is dat er voor wat betreft de provincies Drenthe, Friesland en Zeeland geen rechtswinkels op deze site worden weergegeven.

Een groot deel van de rechts- en wetswinkels krijgt subsidie van gemeenten en/of universiteiten en/of de Raad.³⁹ Door bezuinigingen komen deze subsidies echter steeds vaker onder druk te staan.

Uit een analyse van de jaarverslagen van de door de Raad gesubsidieerde rechts- en wetswinkels blijkt dat over de volgende zaaksoorten de meeste vragen worden gesteld: arbeidsrecht, personen- en familierecht, huur en verbintenissenrecht. Deze zaaksoorten komen ook bij het Juridisch Loket het meeste voor.

Vermeldenswaardig is ten slotte dat Rechtswinkel Tilburg vanaf 1 januari 2016 op verzoek van zijn grootste subsidieverstrekker, de gemeente Tilburg, is gestart met het uitvoeren van een inkomenscontrole. Klanten wordt verzocht documenten mee te nemen waarmee zij kunnen aantonen dat zij tot de doelgroep van de rechtswinkel Tilburg behoren: burgers met een klein financieel draagvlak.

Box 3.5 Sociaalraadsliedenwerk (Srw)⁴⁰

Organisatie

De sociaal raadslieden bieden sociaaljuridische hulp- en dienstverlening bij problemen op het gebied van belastingen (toeslagen en inkomstenbelasting), inkomen, huisvesting, arbeid, consumentenzaken en juridische geschillen. De top drie van onderwerpen, waarvoor hulp wordt ingeschakeld, is: toeslagen, sociale zaken en consumentenzaken. Sociaal raadslieden werken vanuit gemeentelijke organisaties, buurthuizen, welzijnsorganisaties en Algemeen Maatschappelijk Werk. Sociaal raadslieden zijn niet landelijk georganiseerd, maar opereren op gemeentelijke basis. Elke gemeente kan deze voorziening op geheel eigen wijze inrichten; sommigen gemeenten bieden deze voorziening in het geheel niet aan en andere gemeenten hebben daarentegen meerdere vestigingen. Omdat het SRW niet landelijk georganiseerd is en een landelijk systeem ontbreekt kunnen in deze box helaas ook maar weinig landelijke cijfers worden weergegeven. Bij de Juridisch loketten is daarentegen sprake van een centraal georganiseerd landelijk dekkend netwerk met een centraal registratiesysteem. Hierin worden klant- en zaakgegevens van alle vestigingen verzameld.

De meeste sociaal raadslieden zijn georganiseerd in de Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden (LOSR). In 2015 waren bij de LOSR 70 leden (bureaus) aangesloten, waarvan de meeste onder de maatschappelijke dienstverlening vallen. Een klein gedeelte is ondergebracht bij (grote) gemeenten (deze vestigingen bedienen de meeste klanten) en een klein aantal is als zelfstandig bureau Sociaalraadsliedenwerk (Srw) gevestigd in kleinere gemeenten. LOSR heeft een werkingsgebied van zo'n 9 miljoen inwoners in 150 gemeenten. Een belangrijke taak van de LOSR is, zoals dat ook bij het Juridisch Loket het geval is, het signaleren van actuele ontwikkelingen richting de overheid, waarmee de klanten van sociaal-juridische dienstverleners veelvuldig worden geconfronteerd. Het gaat hierbij veelal om (onvoorziene) gevolgen van nieuwe wet- en regelgeving.

Bijna alle sociaal raadslieden zijn aangesloten bij de MOgroep, de landelijke branchevereniging van welzijn en maatschappelijke dienstverlening, waaronder ook het maatschappelijk werk en de schuldhulpverlening vallen. De doelstelling van de MOgroep is om de belangen van deze organisaties te behartigen en hun ondersteuning te bieden (faciliterende functie).

39 De raad subsidieert 37 rechtswinkels. Deze rechtswinkels ontvangen tussen de € 600 en € 10.000 subsidie per jaar van de Raad.

40 Informatie afkomstig van MOgroep.

Cijfers

De meest recente cijfers over klantcontacten van het Srw stammen uit 2012. De cijfers die bij de MOgroep bekend zijn, laten zien dat er jaarlijks ruim 450.000 klantcontacten plaatsvinden (2012). Recentere cijfers zijn niet beschikbaar, omdat deze niet landelijk worden bijgehouden.

Soort werk

Deze eerstelijnsvoorziening is gratis en zonder verwijzing toegankelijk. In principe wordt de hulpvraag in één contact afgedaan, tenzij de problematiek meer hulp vereist. De sociaal raadslieden zijn bevoegd namens de hulpvrager te handelen en mogen contact opnemen met uitvoeringsinstanties en overheden. Sociaal raadslieden zijn ook betrokken bij formulierenbrigades, wijk-infowinkels en sociale wijkteams.

Het sociaalraadsliedenwerk richt zich vooral op *face-to-face*contact. Hulpvragen zijn vaak te herleiden tot problemen rond het verkrijgen van een uitkering of een toeslag. Het leeuwendeel van het werk van sociaal raadslieden bestaat uit het bezwaar aantekenen tegen een beslissing van een overheidsinstantie (zoals de Sociale Dienst en de Belastingdienst).

Sociaal raadslieden zijn veelal generalisten in die zin dat zij ook niet-juridische zaken voorgelegd krijgen. Daarnaast zijn ze vaak gespecialiseerd op een bepaald gebied, zoals toeslagen. Als de kennis 'in huis' ontoereikend is voor het probleem (zie hieronder), dan worden klanten doorgestuurd naar het Juridisch Loket of een advocaat. Sociaal raadslieden zijn HBO of universitair geschoold.

Soort klant

Sociaal raadslieden bedienen vooral mensen uit de lagere inkomensgroep. Klanten zijn veelal laaggeletterd, uitkeringsgerechtigd en relatief vaak allochtoon. Omdat de maatschappij steeds complexer wordt, neemt het aantal mensen dat hulp en/of advies nodig heeft, toe. Sociaal raadslieden krijgen in toenemende mate te maken met mensen bij wie er sprake is van multiproblematiek en dan vooral in de financiële sfeer. Sociaal raadslieden bedienen gedeeltelijk een andere groep klanten dan het Juridisch Loket. Dat heeft te maken met de locatie waar de sociaal raadslieden doorgaans gevestigd zijn. Waar het Juridisch Loket een landelijke dekking heeft en vooral op centrale locaties in de steden te vinden is, zoals in het centrum en/of vlakbij het station, bevinden de vestigingen van sociaal raadslieden zich meestal middenin woonwijken. Mensen die hun eigen wijk nauwelijks verlaten, zullen doorgaans sneller terechtkomen bij het sociaalraadsliedenwerk dan bij het Juridisch Loket.

In vergelijking met de klanten van het Juridisch Loket zijn klanten van sociaal raadslieden gemiddeld minder zelfredzaam. Het kost de sociaal raadslieden in de regel een aanzienlijk gedeelte van hun spreekuur om überhaupt boven tafel te krijgen wat het probleem van de klant is. Soms komen klanten met tassen vol papieren binnen. Vaak worden klanten vanuit de schuldhulpverlening en andere instanties naar sociaal raadslieden gestuurd om de schulden inzichtelijk te krijgen. Het gaat hierbij met name om het op orde brengen van openstaande rekeningen en toeslagen.

4 Het gebruik van toevoegingen

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens verslag gedaan van de ontwikkeling van het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand op toevoegingsbasis (par. 4.1), het effect van de AMvB van oktober 2013 op het aantal toevoegingen (par. 4.2), de eigen bijdrage (par. 4.3), het aantal vastgestelde vergoedingen (par. 4.4) en de mate waarin rechtzoekenden in bezwaar en beroep gaan tegen de Raad (par. 4.5).⁴¹

De cijfers hebben betrekking op 2015. Indien wordt gesproken over trends, dan beslaan de cijfers de periode van de laatste vijf jaar (2011 tot en met 2015), tenzij er gegronde redenen zijn om over een andere periode te rapporteren. Kerngegevens worden zo veel mogelijk weergegeven over een zo lang mogelijke periode. In bijlage 6, waarin alle achterliggende cijfers van dit hoofdstuk staan weergegeven, wordt eveneens veelal over een langere periode gerapporteerd.

4.1 Het gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand op toevoegingsbasis

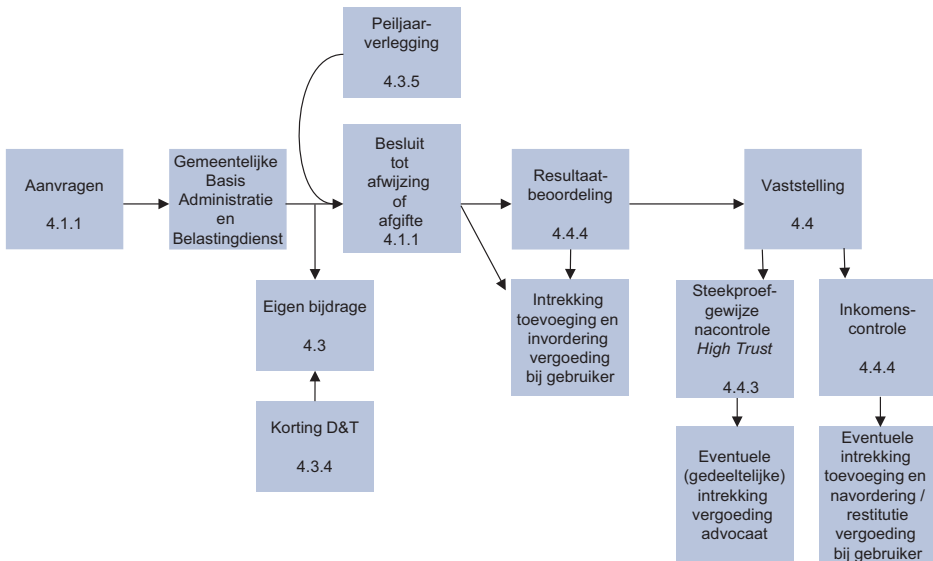
Toevoegingen zijn in drie hoofdcategorieën in te delen: reguliere toevoegingen, mediationtoevoegingen en lichte adviestoevoegingen.⁴²

In de volgende subparagrafen worden de processen en de te doorlopen stadia van aanvraag tot vaststelling beschreven zoals is weergegeven in figuur 4.1.

41 De gegevens in dit hoofdstuk zijn hoofdzakelijk ontleend aan het registratiesysteem van de Raad (GRAS) die zijn aangeleverd door de afdeling Informatie Management (de ICT-organisatie van de Raad).

42 In eerdere edities van de MGR vielen de mediationtoevoegingen onder de reguliere toevoegingen. Vanwege een wijziging in de registratie van mediationtoevoegingen, worden deze vanaf juni 2012 afzonderlijk in beeld gebracht.

Figuur 4.1 Processen bij het verstrekken van toevoegingen

4.1.1 Afgewezen en afgegeven toevoegingen

Het aantal afgegeven toevoegingen is het saldo van het aantal aangevraagde toevoegingen en het aantal afgewezen toevoegingen (zie ook figuur 4.18). In 2015 werden er 441.000 toevoegingen aangevraagd. Het aantal aanvragen is sinds 2010 met 8% afgenomen.

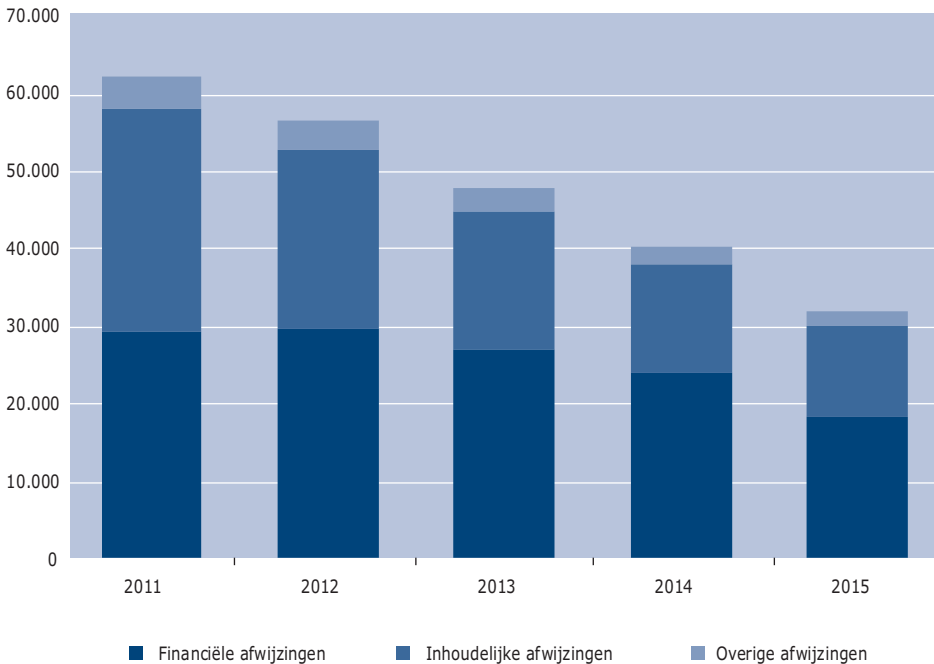
Afwijzingen

Niet alle toevoegingen die worden aangevraagd, worden ook daadwerkelijk afgegeven. De Raad kent verschillende gronden op basis waarvan een aanvraag kan worden afgewezen. Een afwijzing kan plaatsvinden op financiële gronden, in welk geval een rechtzoekende geen recht heeft op gesubsidieerde rechtsbijstand vanwege de hoogte van zijn inkomen en/of vermogen. Ook op inhoudelijke gronden kan tot een afwijzing worden besloten, indien het (financiële) belang van de zaak niet zwaarwegend genoeg is om een toevoegingsaanvraag te honoreren. Daarnaast kan een (inhoudelijke) afwijzing 'op bereik' plaatsvinden. Dit betekent dat de aanvraag betrekking heeft op activiteiten die geschaard kunnen worden onder een eerder afgegeven toevoeging. Inhoudelijke afwijzingen komen in afnemende mate voor, omdat hier bij de *High Trust*-werkwijze geen sprake meer van is. De daling van het aantal financiële afwijzingen hangt samen met de afname van het aantal aanvragen. In 2015 werd 6,8% van alle aangevraagde toevoegingen afgewezen. Dit percentage ligt lager dan in 2014 en laat een sterk dalende trend zien sinds 2011. De advocaat beoordeelt voor aanvraag of een zaak toevoegwaardig is. Vervolgens wordt de toevoeging afgegeven na inkomenscontrole bij de Belastingdienst (zie

paragraaf 1.1.3). De *High Trust*-werkwijze is op een toenemend aantal advocaten en toevoegingsaanvragen van toepassing. Per eind december 2015 werd 76% van alle toevoegingen op *High Trust*-basis afgegeven.

In figuur 4.2 is het aantal afwijzingen, uitgesplitst naar afwijzingsgrond, over de afgelopen vijf jaar weergegeven.

Figuur 4.2 Afwijzingen naar afwijzingsgrond over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.1, bijlage 6.

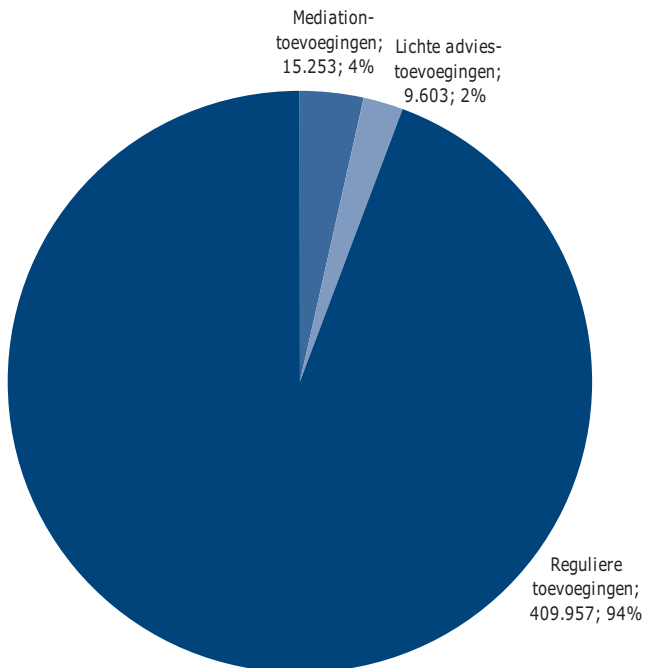
Afgegeven toevoegingen

Het aantal afgegeven toevoegingen is in 2015 gedaald ten opzichte van 2014. In 2015 werden in totaal bijna 435.000 toevoegingen afgegeven, dat is 2% minder dan in 2014. Vanaf 2000 tot en met 2013 heeft er over de hele linie een toename van het aantal afgegeven toevoegingen plaatsgevonden (zie figuur 4.4), met uitzondering van de jaren 2007, 2010 en 2011.⁴³ Vanaf 2014 is er een daling zichtbaar.

43 In 2006 was er een relatief grote toename van het aantal afgegeven toevoegingen en in 2007 een daaropvolgende afname. Die omslag valt te verklaren uit een wijziging van de inkomensroosters bij de inwerkingtreding van de Wet VIVa/t (zie hiervoor ook de MGR 2007). De overgang die gemaakt is door de Bureaus Rechtshulp en de totstandkoming van HJL zal daarnaast ook een rol gespeeld hebben.

In 2015 bestond het merendeel van de afgegeven toevoegingen (94%) uit reguliere toevoegingen, nader beschreven in paragraaf 4.1.2. Daarnaast werd 4% als mediationtoevoeging afgegeven (zie verder paragraaf 4.1.3) en 2% als lichte adviestoevoeging (zie verder paragraaf 4.1.4). Deze verdeling is inzichtelijk gemaakt in figuur 4.3.

Figuur 4.3 Verdeling van de toevoegingen naar type over 2015*

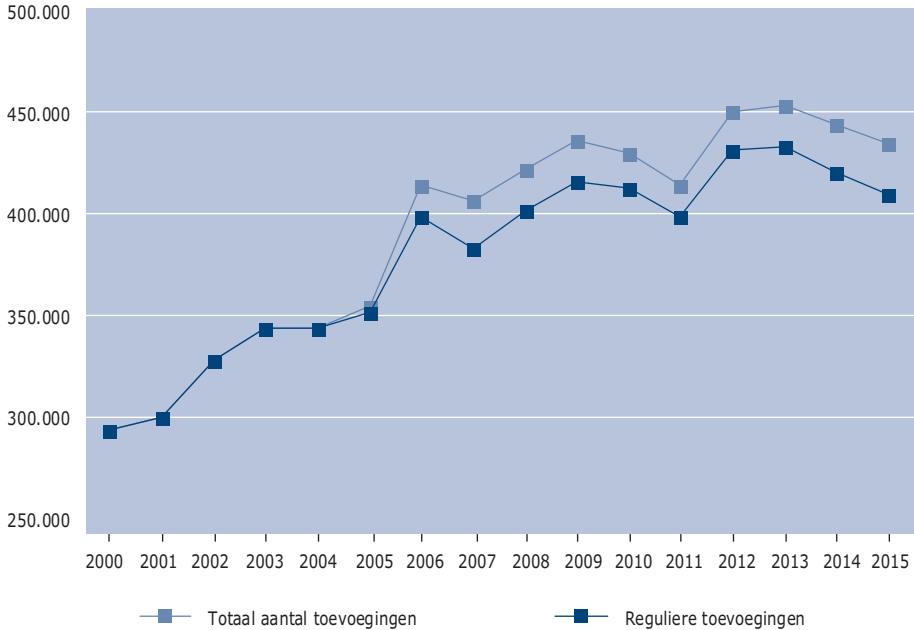

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.2, bijlage 6.

4.1.2 Ontwikkeling van het aantal reguliere toevoegingen

In 2015 werden in totaal bijna 410.000 reguliere toevoegingen afgegeven, dat is 3% minder dan in het jaar daarvoor. Omdat de reguliere toevoegingen 94% van het totaal aantal toevoegingen uitmaken, volgt de ontwikkeling hierin logischerwijs de trend van het totaal aantal afgegeven toevoegingen (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4 Aantal afgegeven toevoegingen, in- en exclusief lichte advies-toevoegingen en mediantoevoegingen over 2000 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.2, bijlage 6.

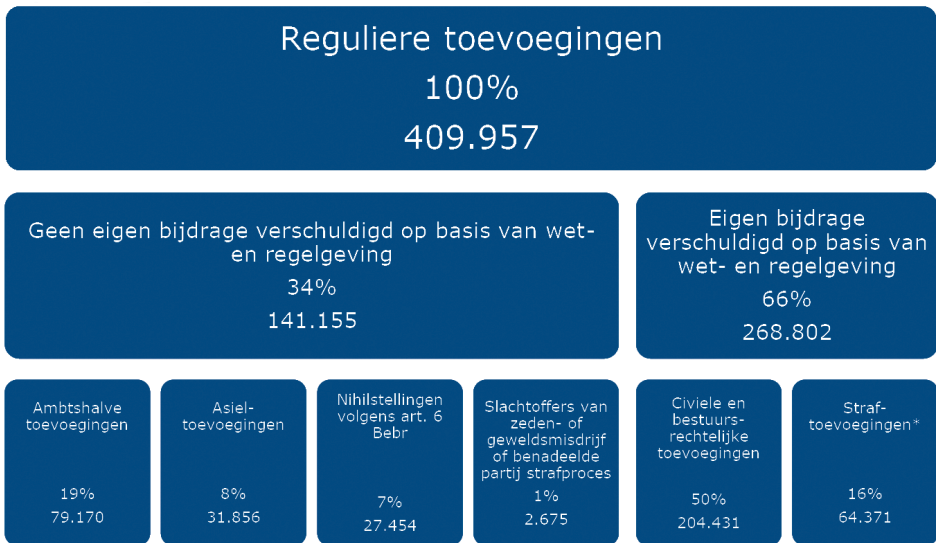
In de volgende subparagrafen worden de reguliere toevoegingen beschreven, uitgesplitst naar heffing van de eigen bijdrage, soort toevoeging en juridische indeling van de Rechtspraak.

Reguliere toevoegingen uitgesplitst naar heffing van de eigen bijdrage

Binnen de reguliere toevoegingen kan onderscheid worden gemaakt tussen toevoegingen waarvoor op basis van wet- en regelgeving geen eigen bijdrage verschuldigd is en toevoegingen waarvoor dat wel het geval is (zie figuur 4.5). Of een toevoegingsgebruiker een eigen bijdrage moet betalen, hangt af van de aard van de zaak waarvoor de toevoeging wordt afgegeven. Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage verschuldigd is, betreffen enerzijds toevoegingen die op last van de rechter worden afgegeven (de zogenaamde ambtshalve toevoeging) en toevoegingen van asielzoekers. Anderzijds betreft het toevoegingen waarvan de gebruikers op basis van overige wet- en regelgeving worden vrijgesteld van het betalen van een eigen bijdrage. De eigen bijdrage voor deze toevoegingen wordt door de Raad op nihil gesteld (art. 6 Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand (Bebr)), wanneer er sprake is van een verdachte bij beroep op noodweer(-exces), vrijheidsontneming (gedetineerden, gedwongen opname in psychiatrische inrichting of vreemdelingenbewaring), een kort geding Bopz, een ambtshalve

toevoeging voor een echtscheiding of wanneer het gaat om een minderjarige met een bijzondere curator. Ook slachtoffers van een zeden- of geweldsmisdrijf of een benadeelde partij in een strafproces hoeven geen eigen bijdrage te betalen op basis van art. 44 lid 4 Wrb. Al deze groepen staan in figuur 4.5 weergegeven onder de categorie 'Geen eigen bijdrage verschuldigd op basis van wet- en regelgeving'.

Figuur 4.5 Verdeling van de reguliere toevoegingen naar heffing eigen bijdrage in percentages en aantallen over 2015

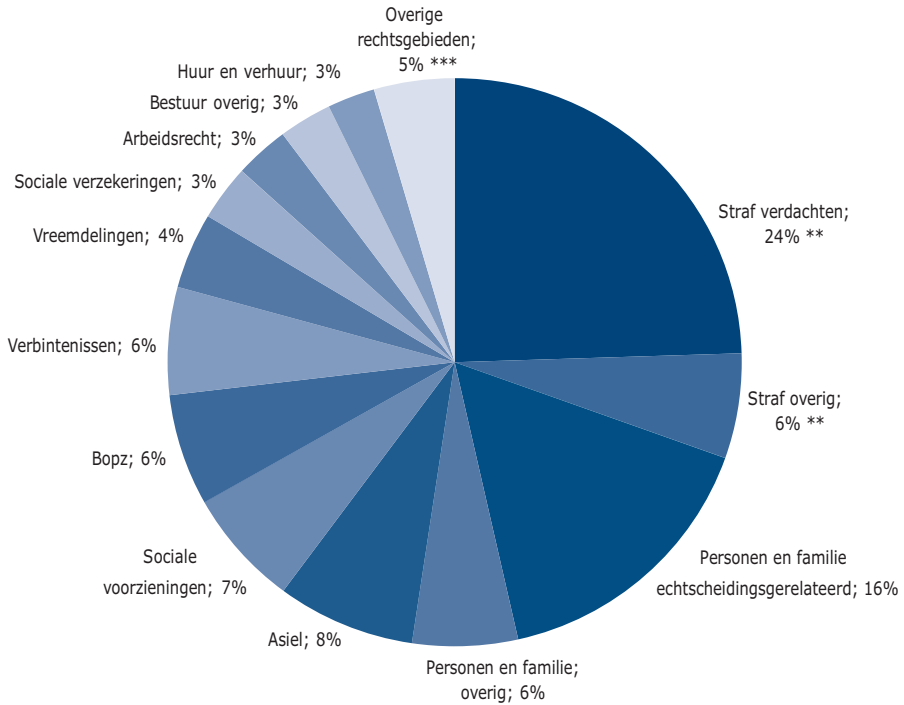

* Onder deze toevoegingen valt een groep toevoegingsgebruikers die na afloop van de zaak alsnog kan worden vrijgesteld van het betalen van een eigen bijdrage. Het gaat daarbij om verdachten die zijn vrijgesproken.

Reguliere toevoegingen uitsplitst naar soort toevoeging

Bij een uitsplitsing van reguliere toevoegingen naar soort toevoeging ontstaat het beeld zoals in figuur 4.6 is weergegeven.

Figuur 4.6 Uitsplitsing in percentages van de afgegeven reguliere toevoegingen naar soort toevoeging over 2015*

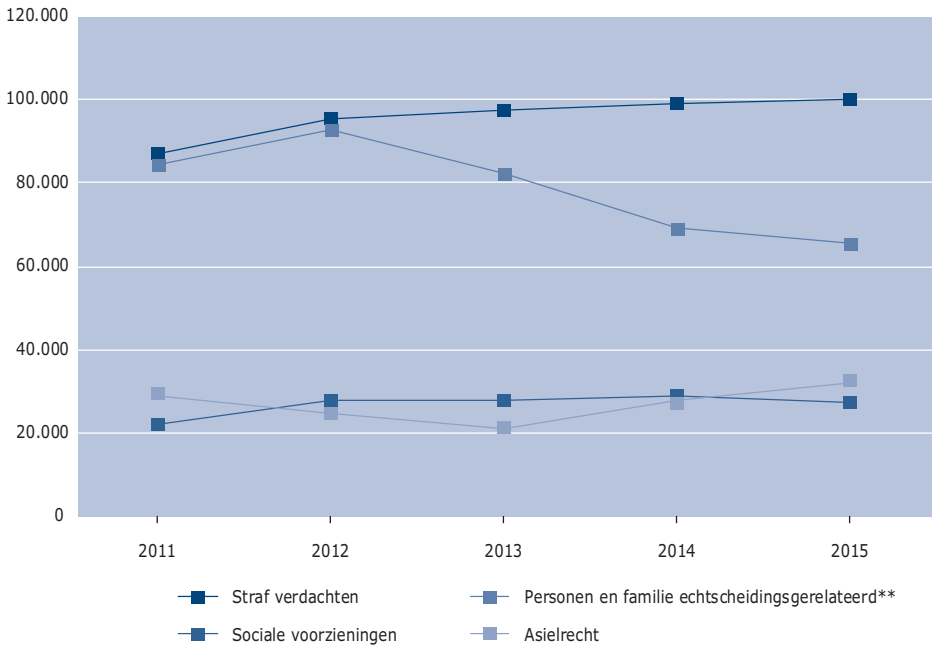
* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.4a, bijlage 6.

** Niet te verwarren met het meer juridische begrip strafrecht dat in figuur 4.10 gebruikt is. Zie tabellen B6.5a en B6.5b, bijlage 6.

*** Overige soorten omvatten toevoegingen voor vreemdelingenbewaring, privaat overig, schuldsanering, erfrecht, fiscaal, wonen, faillissement, goederen, ambtenaren, wet tijdelijk huisverbod, milieu en onbekend of onjuist ingevuld.

In de figuren 4.7a en 7b staan de trends afgebeeld van de reguliere toevoegingen die zijn afgegeven op de meest voorkomende soorten toevoegingen. De trends over de laatste vijf jaar laten een wisselend beeld zien voor de diverse soorten toevoegingen.

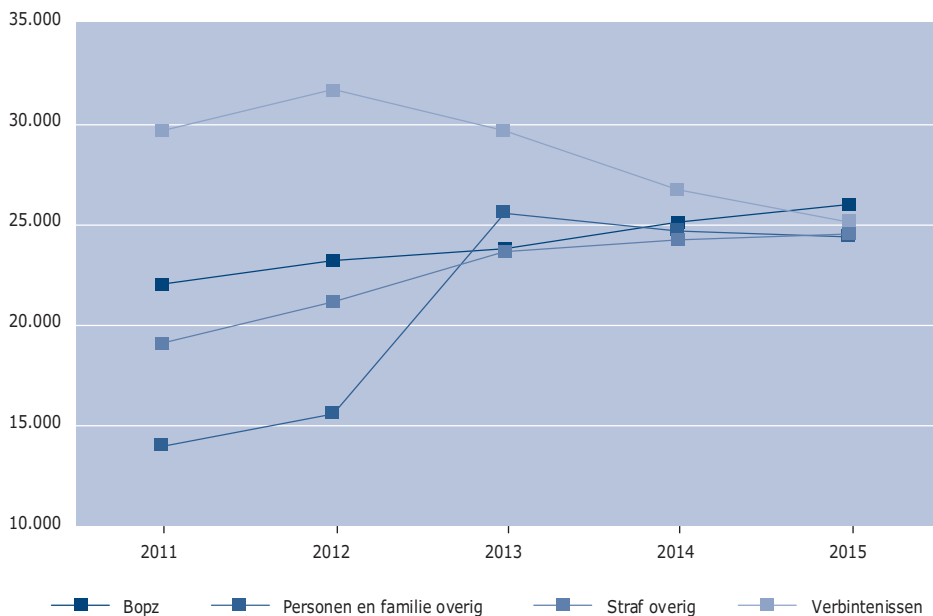
Figuur 4.7a Ontwikkeling aantal reguliere toevoegingen voor de meest voorkomende soorten over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.4, bijlage 6.

** Zie voor meer toelichting box 4.1

Figuur 4.7b Ontwikkeling aantal reguliere toevoegingen voor de meest voorkomende soorten toevoegingen over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.4a, bijlage 6.

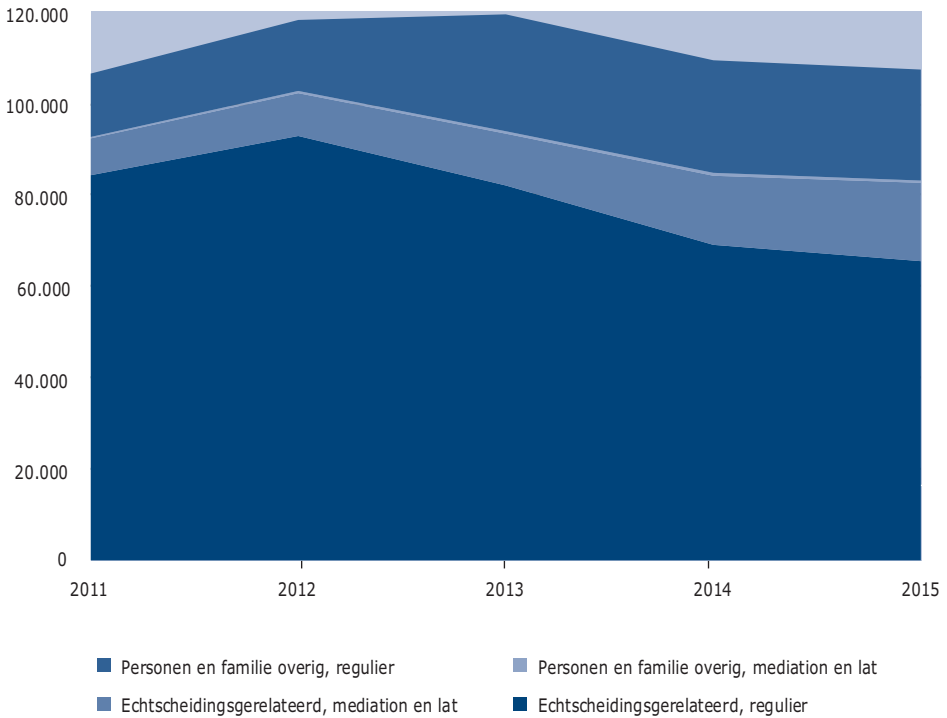
Box 4.1 Schets ontwikkelingen toevoegingen personen- en familierecht

Tijdlijn ontwikkeling aantal toevoegingen personen- en familierecht over 2011 tot en met 2015

2011	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal echtscheidingsgerelateerde mediations neemt toe.
 2012	<ul style="list-style-type: none"> • Toevoegingen voor reguliere ondertoezichtstelling vallen binnen echtscheidingsgerelateerde toevoegingen. • Aantal mediations neemt toe en substitueert reguliere echtscheidingsgerelateerde toevoegingen, zeker nu advocaten van de vFas zich kunnen registreren als advocaat-mediator en als zodanig mediations aanvragen in plaats van een reguliere toevoeging.
 2013	<ul style="list-style-type: none"> • Toevoegingen voor reguliere ondertoezichtstelling vallen buiten echtscheidingsgerelateerde toevoegingen (onder overige toevoegingen personen- en familierecht). • AMvB 1 oktober 2013: verhoging van de eigen bijdrage; voor echtscheidingsgerelateerde toevoegingen meer dan voor personen- en familierecht overig. De eigen bijdrage voor mediation blijft gelijk.
 2014	<ul style="list-style-type: none"> • Sinds 1 juli vallen toevoegingen ouderlijk gezag voogdij met tegenpartij Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming buiten de echtscheidingsgerelateerde toevoegingen (onder overige toevoegingen personen- en familierecht). • Daling door uitwerking effecten AMvB wordt zichtbaar: afname, voor een groot deel verklaard door substitutie met mediationtoevoegingen en lichte adviestoevoegingen.
 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Sinds 1 april is registratie van toevoegingen over de hoofdverblijfplaats van de kinderen binnen de echtscheidingsgerelateerde toevoegingen in plaats van binnen overige toevoegingen personen- en familierecht. • De start van Rechtwijzer uit elkaar in het najaar van 2014 zorgt voorzichtig voor uitval van enkele tientallen toevoegingen.*

** Uit hoofdstuk 2 blijkt dat er inmiddels een aantal zaken van mensen die onder de Wrb vallen via Rechtwijzer zijn afgerond; bijgevolg zonder gebruik van een toevoeging.*

Figuur 4.8 Ontwikkeling aantal toevoegingen personen- en familierecht over 2011 tot en met 2015

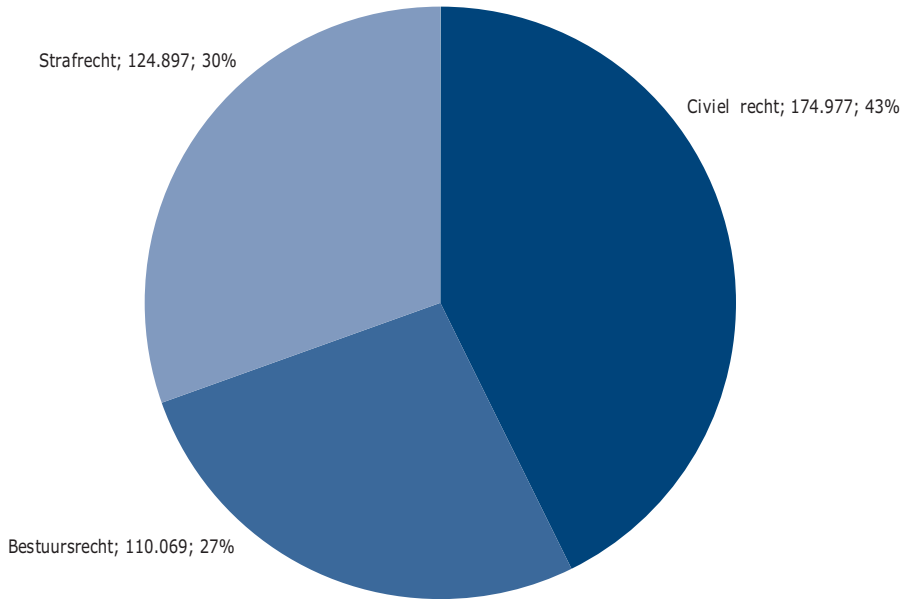

Reguliere toevoegingen uitgesplitst naar rechtsgebied⁴⁴

Om inzicht te geven in de verdeling van het aantal reguliere toevoegingen over de verschillende rechtsgebieden zoals gehanteerd in de Rechtspraak is figuur 4.9 opgenomen.

⁴⁴ De uitsplitsing naar moduluetype/grondslag is opgenomen in de tabellen B6.5a en B6.5b van bijlage 6.

Figuur 4.9 Uitsplitsing reguliere toevoegingen naar rechtsgebied volgens de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2015*

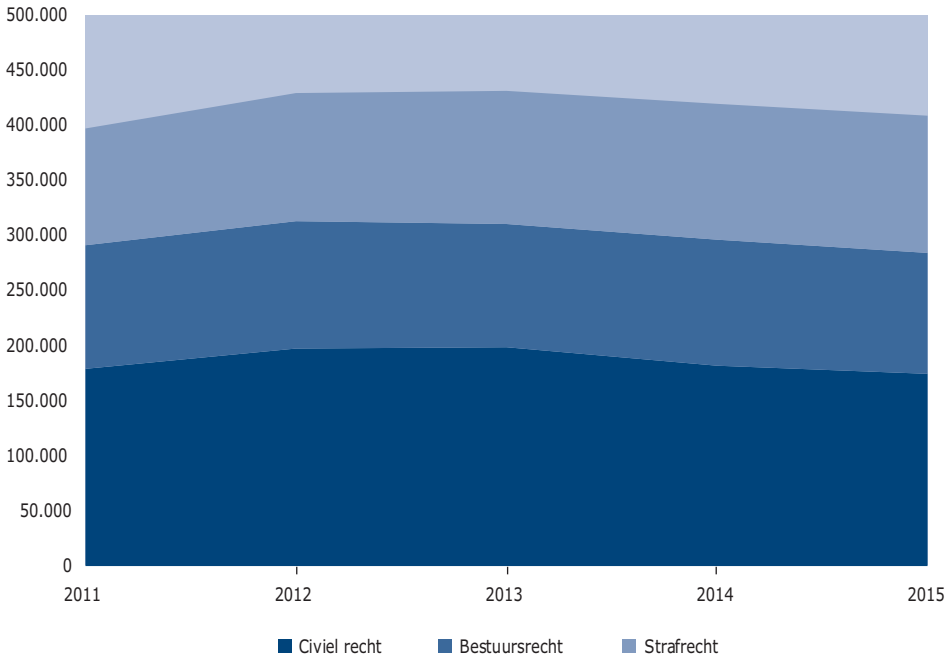

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.5a, bijlage 6.

Civielrechtelijke toevoegingen maken ruim 40% uit van alle toevoegingen; strafrecht bijna een derde en bestuursrecht (inclusief asieltoevoegingen) ruim een kwart.

De verdeling over de drie rechtsgebieden civiel, straf en bestuur laat een lichte verschuiving zien over de jaren. Civiel wordt iets kleiner en straf iets groter (zie figuur 4.10).

Figuur 4.10 Uitsplitsing reguliere toevoegingen naar rechtsgebied volgens de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2011 tot en met 2015*

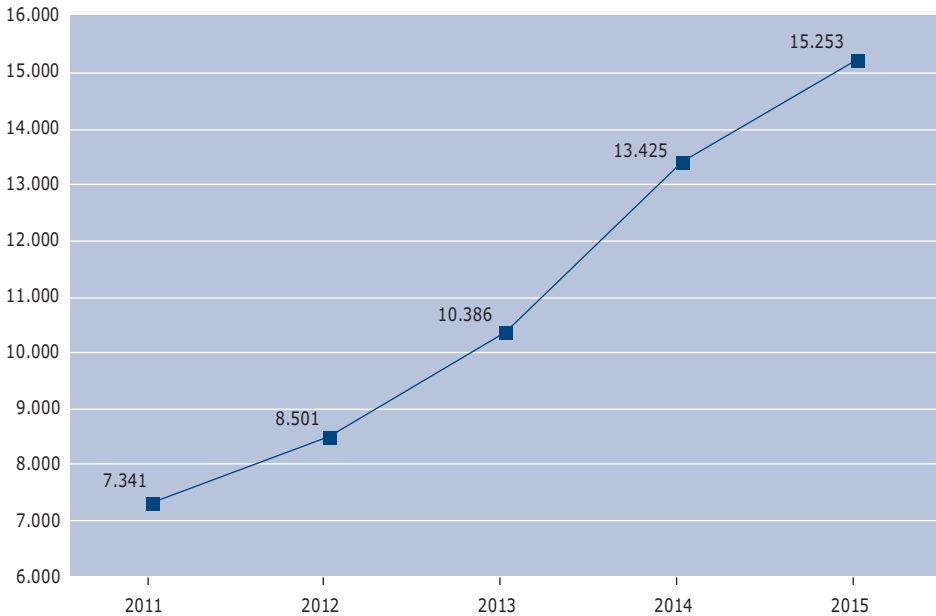

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.5a, bijlage 6.

4.1.3 Ontwikkeling van het aantal mediationtoevoegingen

In 2015 zijn er ruim 15.000 mediationtoevoegingen afgegeven, 14% meer dan in 2014.⁴⁵ Ongeveer 65% van de mediationtoevoegingen wordt via de *High Trust*-werkwijze behandeld. In figuur 4.11 wordt de trend van het aantal mediationtoevoegingen weergegeven. Ten opzichte van 2011 is er sprake van een continu stijgende trend.

⁴⁵ Het gaat hier om minder dan 15.000 mediations, omdat het voorkomt dat beide partijen die betrokken zijn in een conflict een toevoeging aanvragen.

Figuur 4.11 Aantal mediationtoevoegingen over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.6, bijlage 6.

Een deelverklaring voor de sterker stijgende trend van het aantal mediationtoevoegingen sinds 2012 is dat toevoegingen die voorheen door een advocaat als echtscheidingstoevoeging werden getypeerd, nu mogelijk door een advocaat-mediator als mediationtoevoeging aangevraagd worden, omdat een aantal vFAS-advocaten zich heeft ingeschreven bij de Raad als gecertificeerd mediator. De toevoegingsgebruiker is voor een mediationtoevoeging een lagere eigen bijdrage verschuldigd. Het verschil in eigen bijdrage tussen een echtscheidingstoevoeging en een mediationtoevoeging is met de invoering van de AMvB van 1 oktober 2013 zelfs nog groter geworden.⁴⁶ De sterkere toename van het aantal mediationtoevoegingen in 2014 is hier ongetwijfeld deels een gevolg van.

Mediationtoevoegingen naar soort toevoeging

Bijna alle mediationtoevoegingen hebben betrekking op het soort toevoeging 'personen- en familierecht' (99,6%, zie tabel B6.7, bijlage 6); de overige soorten toevoegingen spelen slechts een marginale rol. Er is binnen het personen- en familierecht een grote toename van bijna 2.300 toevoegingen zichtbaar bij mediations voor echtscheiding en een grote afname van ruim 550 bij toevoegingen voor 'gezag en omgang'.

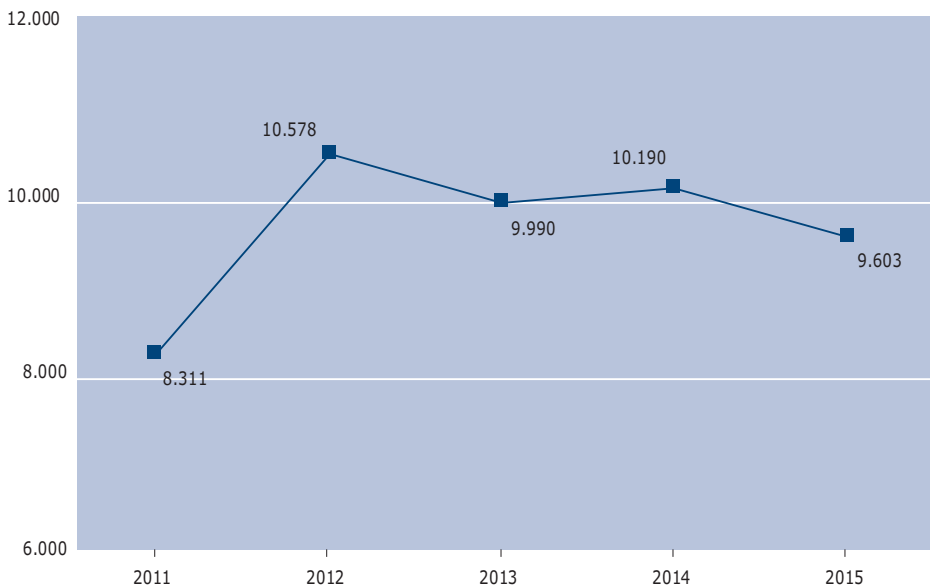
⁴⁶ De eigen bijdrage voor reguliere echtscheidingsgerelateerde toevoegingen is met ingang van de AMvB van 1 oktober 2013 verhoogd en meer verhoogd dan bij andere soorten toevoegingen.

4.1.4 Ontwikkeling van het aantal lichte adviestoevoegingen

De lichte adviestoevoeging biedt een laagdrempelige mogelijkheid tot het verkrijgen van gesubsidieerde rechtsbijstand. Deze voorziening is in het leven geroepen om te voorkomen dat er afbreuk zou worden gedaan aan de toegankelijkheid van het stelsel na de afschaffing van de verlengde spreekuurvoorziening van de toenmalige Bureaus Rechtshulp. De Raad verleent een lichte adviestoevoeging voor zaken van eenvoudige aard, die niet kunnen worden afgedaan in het kader van de spreekuurvoorziening van het Juridisch Loket.⁴⁷

In 2015 werden er iets meer dan 9.600 lichte adviestoevoegingen afgegeven, dat is 6% minder dan in 2014. Het aantal is al een aantal jaren vrij stabiel (zie figuur 4.12).

Figuur 4.12 Aantal lichte adviestoevoegingen over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.8, bijlage 6.

Bij de inwerkingtreding van de AMvB van 1 oktober 2013 is de eigen bijdrage voor de lichte adviestoevoeging opnieuw verhoogd, maar dit heeft niet geleid tot een grote afname van het aantal lichte adviestoevoegingen.

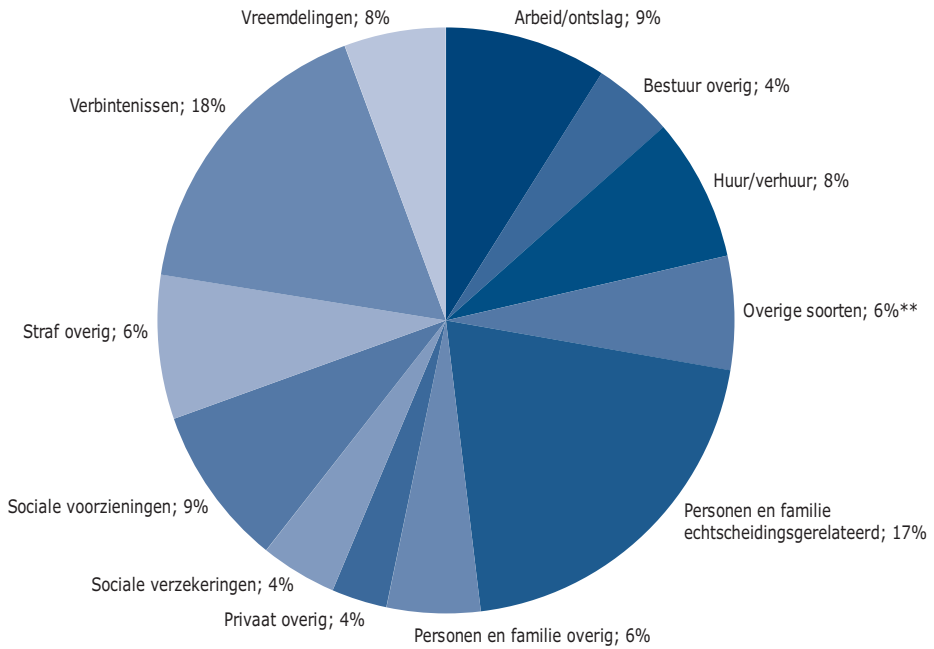
47 Bijvoorbeeld als er namens de klant een brief moet worden opgesteld.

Lichte adviestoevoegingen per soort toevoeging

De verdeling van lichte adviestoevoegingen over de verschillende soorten wordt weergegeven in figuur 4.13. De lichte adviestoevoeging werd net als voorgaande jaren het vaakst afgegeven op het gebied van het verbintenissenrecht (18%) en het personen- en familierecht (17%).

De grootste absolute toename bij de lichte adviestoevoeging is te vinden bij geschillen of klachten van gedetineerden (een toename van bijna 80). Bij vreemdelingenrecht is het aantal lichte adviestoevoegingen het sterkst afgenomen (een afname van ruim 200).

Figuur 4.13 Verdeling van de lichte adviestoevoegingen naar soort over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.8, bijlage 6.

** De verzamelcategorie 'overige soorten' omvat schuldsanering, straf verdachten, belasting, erfrecht, asiel, faillissementsrecht, wonen, goederenrecht, psychiatrisch patiëntenrecht (Bopz), ambtenarenrecht, wet tijdelijk huisverbod en vreemdelingenbewaring.

4.1.5 Toevoegingen van de bijzondere curator

Een bijzondere curator kan een toevoeging aanvragen voor een minderjarige rechtzoekende om diens belangen te behartigen. Dit komt voor bij echtscheidingsgerelateerde zaken en de toevoegingen voor de soorten 'curatele/onderbewindstelling' en 'vaderschapsactie/ontkenning vaderschap'. Er zijn in 2015 ruim 1.300 toevoegingen via een bijzondere curator verstrekt ⁴⁸ (zie tabel B6.9, bijlage 6), waarvan de meeste voor vaderschapsactie/-ontkenning (62%).

4.1.6 Voorziening deskundigenbericht

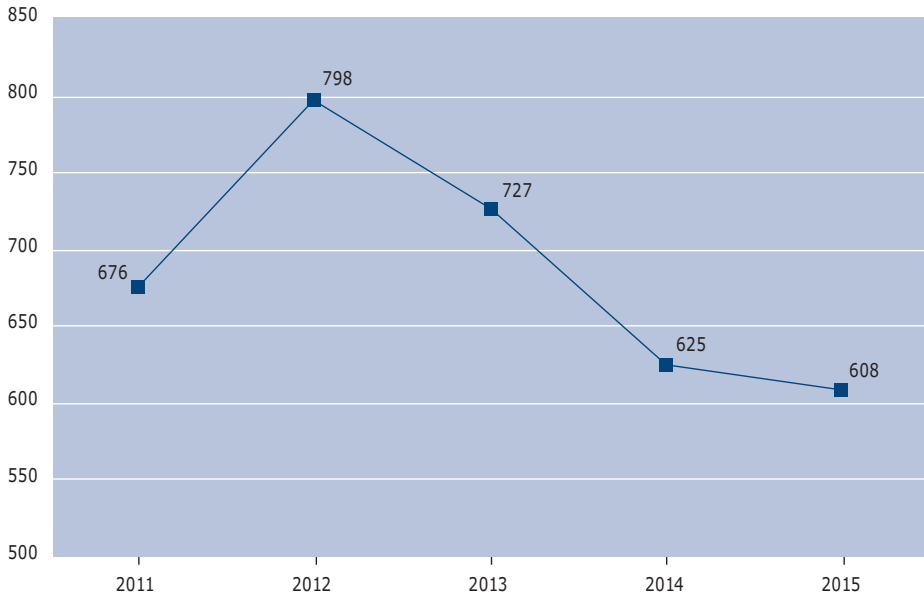
Sinds 2005 voert de Raad, namens de minister van (Veiligheid en) Justitie, de subsidieregeling medisch haalbaarheidsonderzoek uit evenals de voorfinanciering voor deskundigenberichten in letselschadezaken. Deze regelingen zijn bedoeld om te voorkomen dat rechtzoekenden met letselschade wegens financiële redenen geen beroep op rechtshulp kunnen doen en daarmee noodgedwongen moeten afzien van een claim.⁴⁹ Hierbij kan men denken aan bedrijfsongevallen of aan geschillen rond medisch handelen. In mindere mate gaat het om een geschil onrechtmatige daad, een verzekeringsgeschil of een geschil politieoptreden.

De voorziening deskundigenbericht bestaat enerzijds uit het bekostigen van een medisch haalbaarheidsonderzoek (mho). Dit is een *quick scan*-faciliteit, waarmee in korte tijd meer duidelijkheid wordt verkregen over de haalbaarheid van een letselschadezaak, vooral in zaken waarin onduidelijkheid bestaat over de causaliteit.⁵⁰ Op grond van deze voorziening kunnen rechtzoekenden die onder de Wrb vallen, voor een bedrag van 200 euro, vermeerderd met de verschuldigde omzetbelasting, een mho laten uitvoeren. In 2015 heeft de Raad ruim 600 subsidies voor een mho verstrekt (zie figuur 4.14). Het aantal subsidies nam in 2015 af ten opzichte van 2014.

48 Hierin zijn toevoegingen die gaan over de benoeming van een bijzondere curator inbegrepen.

49 Kamerstukken II 2004/05, 29 800 VI, nr. 114.

50 Of dit het geval is, is bij de Raad niet altijd bekend. Voor al die zaken die onder bedrijfsongevallen (A032) en geschillen medisch handelen (O040) vallen, geldt dat als er onduidelijkheid bestaat over de causaliteit, de rechtzoekende gebruik kan maken van de mho-subsidie.

Figuur 4.14 Aantal verstrekte subsidies medisch haalbaarheidsonderzoek over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.10, bijlage 6.

Anderzijds bestaat er een voorschotregeling om de kosten van de benodigde deskundigenberichten te kunnen voldoen. Hiervoor kan maximaal 3.000 euro worden geleend. Indien de procedure ten gunste van de eisende partij uitvalt, kan de lening worden afgelost met behulp van een schadevergoeding. Van dit type lening zijn er 20 verstrekt in 2015.

4.2 Ontwikkeling van het aantal toevoegingen na de invoering van de AMvB van oktober 2013

De AMvB van oktober 2013 beoogde het aantal toevoegingen te verlagen. Vooral de verhoging van de eigen bijdrage zou naar verwachting effectueren in een afname van het aantal toevoegingen. Uitval als gevolg van maatregelen van de AMvB is lastig te meten. De ontwikkeling van het aantal toevoegingen wordt door meer dan deze maatregelen alleen beïnvloed. Hierbij spelen maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de recessie en de vergrijzing, ook een rol. Om de ontwikkelingen te kunnen volgen, is in tabel B6.11, bijlage 6 *per kwartaal* en naar soort het aantal toevoegingen weergegeven waarvoor een eigen bijdrage is betaald, omdat volume-effecten n.a.v. de maatregelen zich slechts in deze groep toevoegingen voordoen.

Bij een aantal soorten is een afname zichtbaar. Met het hierboven beschreven voorbehoud is het aannemelijk dat de afname, in ieder geval deels, wordt

veroorzaakt door de maatregelen in de AMvB. De daling manifesteert zich met name bij de echtscheidingsgerelateerde toevoegingen. Het aantal mediationtoevoegingen is echter fors toegenomen (eveneens opgenomen in de tabel) en het is heel aannemelijk dat het een deel van de afname van de reguliere echtscheidingsgerelateerde toevoegingen substitueert. Het effect is niet voor alle soorten toevoegingen hetzelfde. Bij sommige soorten is er geen afname van het aantal toevoegingen zichtbaar.

In hoofdstuk 9 is weergegeven welke uitgaven er bij benadering zijn bespaard naar aanleiding van de AMvB.

4.3 Eigen bijdrage

Aan een toevoegingsgebruiker die geen toevoeging op last van de rechter krijgt, wordt na de toets op inkomen en vermogen een voor hem geldende eigen bijdrage opgelegd. Bij aanvraag van een toevoeging wordt een rechtzoekende, op basis van zijn inkomen, ingedeeld in één van de vijf treden van de eigen bijdrage, de zogenaamde berekende eigen bijdrage.

Sinds de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' per 1 juli 2011 wordt er bij afgifte van de toevoeging een korting verleend (deze bedroeg in 2015 53 euro) op de door de cliënt te betalen eigen bijdrage, op voorwaarde dat de cliënt een diagnosedocument van het Juridisch Loket kan overleggen waarmee hij wordt doorverwezen naar een advocaat.

Voor echtscheidingsgerelateerde reguliere toevoegingen is er sinds 1 oktober 2013 een andere eigen bijdrage van toepassing dan voor andere reguliere toevoegingen.

In een aantal gevallen komen toevoegingsgebruikers, anders dan ambtshalve of bij asiel, in aanmerking voor een vrijstelling van de eigen bijdrage op basis van wet- en regelgeving (art. 6 Bebr of 44 lid 4 Wrb).⁵¹ De eigen bijdrage wordt na een dergelijke correctie 'betaalde eigen bijdrage' genoemd.⁵² Dit is het bedrag dat de toevoegingsgebruiker aan de rechtsbijstandverlener geacht wordt te betalen. Wat de toevoegingsgebruiker daadwerkelijk betaalt, is bij de Raad overigens niet bekend, omdat dit iets is dat zich afspeelt tussen de toevoegingsgebruiker en de rechtsbijstandverlener. Deze betaalde eigen bijdrage wordt in mindering gebracht op de forfaitaire vergoeding die de Raad aan de rechtbijstandsverlener betaalt. Verscheidene aspecten van de eigen bijdrage komen in deze paragraaf aan de orde. Achtereenvolgens zullen de berekende (4.3.1) en de betaalde eigen bijdragen (4.3.2), toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald (4.3.3),

⁵¹ Zie paragraaf 4.1.2.

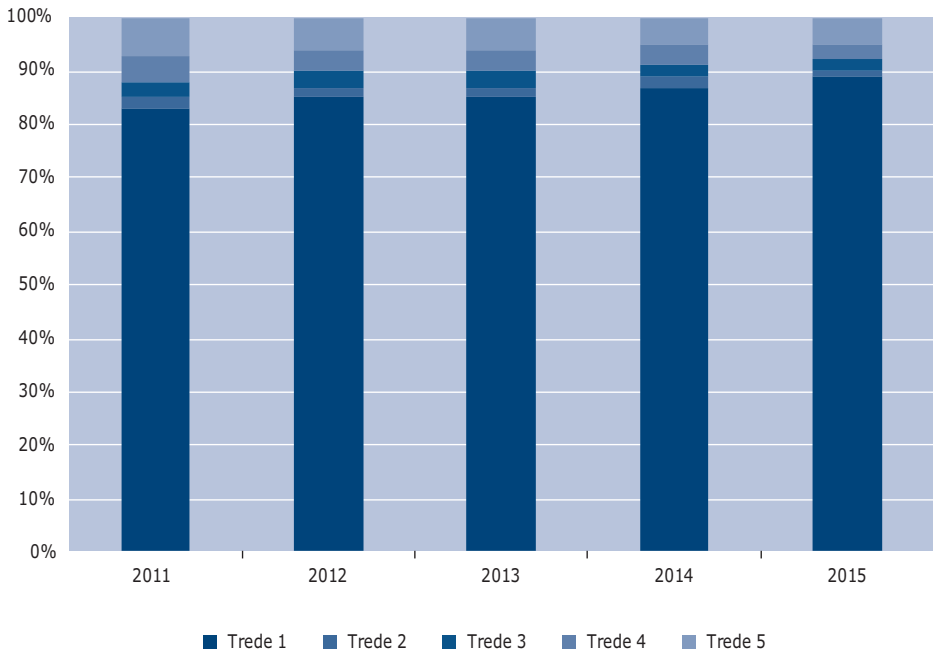
⁵² Met ingang van 1 oktober 2013 (AMvB oktober 2013) is de correctie op de berekende eigen bijdrage voor anticumulatie komen te vervallen.

de kortingsmaatregel van 'diagnose en triage' (4.3.4) en de peiljaarverlegging worden besproken (4.3.5).

4.3.1 Berekende eigen bijdrage

In figuur 4.15 is voor de reguliere toevoegingen (exclusief lichte adviestoevoegingen en mediantoevoegingen) die werden afgegeven in de periode 2011 tot en met 2015, de verdeling over de vijf treden te zien. Het gaat hier uitsluitend om de bijna 270.000 toevoegingen waarvoor daadwerkelijk een eigen bijdrage werd berekend.⁵³

Figuur 4.15 Verdeling van de berekende eigen bijdrage van afgegeven reguliere toevoegingen uitgesplitst naar de treden over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B6.12, bijlage 6.

Opvallend is dat het percentage toevoegingen, verstrekt aan gebruikers die zijn ingeschaald in de laagste trede, met name de laatste jaren, behoorlijk is toegenomen (van 83% in 2011 naar 89% in 2015). Het percentage in de hoogste trede is gerekend vanaf 2011 juist afgenomen (van 7% naar 5%).

⁵³ Hierbij zijn bedragen, die niet exact overeenkwamen met de eigen bijdragen zoals die in 2015 zijn vastgesteld, buiten beschouwing gelaten. Hierdoor viel 5% van het totaal aantal toevoegingen met een eigen bijdrage af.

4.3.2 Betaalde eigen bijdrage

De gemiddelde eigen bijdrage van toevoegingsgebruikers die een eigen bijdrage betaalden voor een reguliere toevoeging,⁵⁴ lag in 2015 lager dan in 2014, te weten 237 euro tegen 246 euro (zie tabel B6.13, bijlage 6). Een verklaring voor de daling is dat er in 2015 meer toevoegingen in de laagste eigen bijdrage trede vielen en er meer mensen korting via 'diagnose en triage' (zie par. 4.3.4) hebben verkregen.

4.3.3 Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald

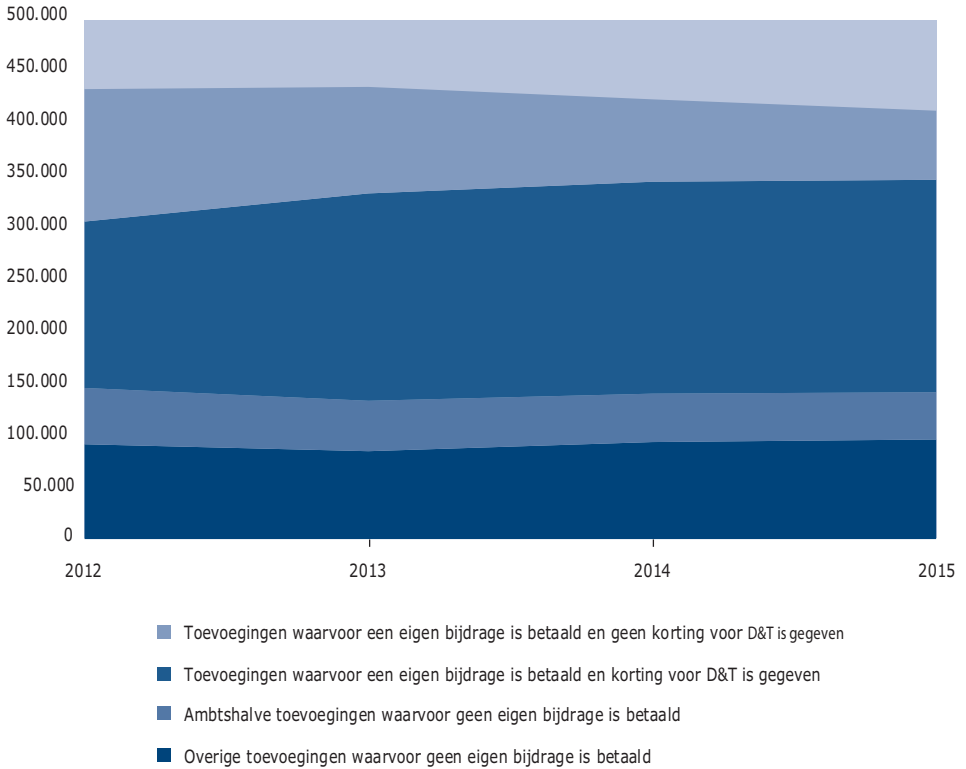
In totaal zijn er in 2015 ongeveer 141.000 reguliere toevoegingen afgegeven waarvoor geen eigen bijdrage verschuldigd was. Dit betrof in 2015 34% van het totaal aantal reguliere toevoegingen (tegen 33% in 2014, zie ook tabel B6.14, bijlage 6).⁵⁵ Naast de toevoegingen die op last zijn afgegeven, gaat het bij niet opgelegde eigen bijdragen om uitzonderingen op basis van wet- en regelgeving (zie hiervoor paragraaf 4.1.2).

In figuur 4.16 is voor de reguliere toevoegingen weergegeven in welke mate er wel of niet een eigen bijdrage is betaald.

54 De toevoegingen waarvoor rechtzoekenden nul euro betaalden, zijn bij de berekening van dit gemiddelde buiten beschouwing gelaten. De mate waarin een eigen bijdrage opgelegd is, is overigens toegenomen (zie 'Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald', par. 4.3.3).

55 De cliënten die met hun advocaat een regeling treffen, waardoor ze worden vrijgesteld van het betalen van een eigen bijdrage, blijven hierbij buiten beschouwing. Hun aantal is niet bekend.

Figuur 4.16 Aantal reguliere toevoegingen waar al dan niet een eigen bijdrage voor is betaald over 2012* tot en met 2015**

* Het jaar 2011 is in deze figuur niet opgenomen, omdat de maatregel 'diagnose en triage' halverwege dit jaar is ingevoerd.

** Voor de achterliggende cijfers zie tabel B6.14, bijlage 6.

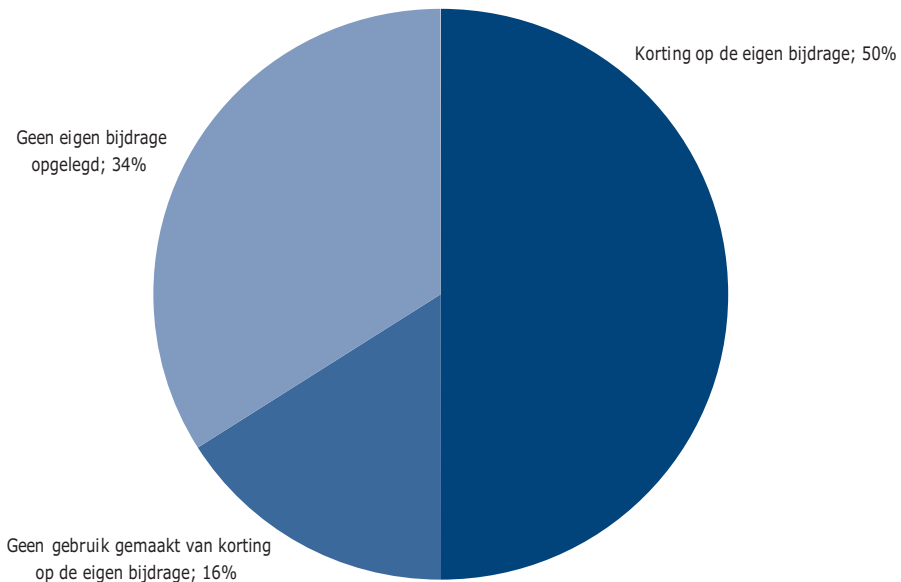
4.3.4 Kortingsmaatregel 'diagnose en triage'

In 2015 werd bij 50% van alle reguliere toevoegingen de diagnose-en-triagekorting (D&T) op de eigen bijdrage verleend (zie figuur 4.17).

In 16% van de gevallen werd geen gebruik gemaakt van de korting, terwijl er wel een eigen bijdrage is opgelegd. Het is onduidelijk wat hiervoor de reden is geweest. Het niet-gebruik wordt overigens elk jaar minder, wat goed zichtbaar is in figuur 4.16.

Daarnaast was in 2015 op 34% van de reguliere toevoegingen deze regeling niet van toepassing, omdat er bij deze toevoegingen geen eigen bijdrage werd opgelegd.

Figuur 4.17 Verdeling gebruik kortingsmaatregel over 2015*

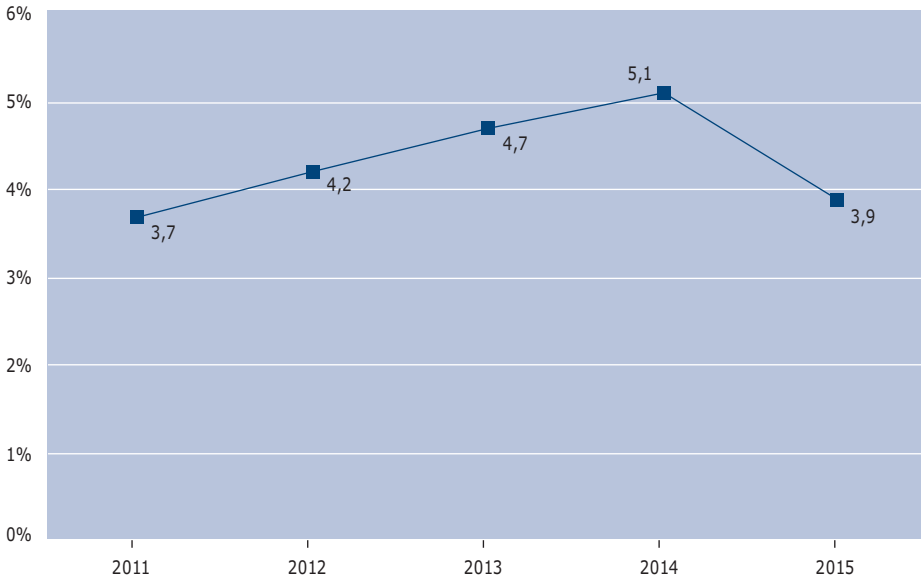
* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B6.15, bijlage 6.

Dit betekent dat bij 75% van de toevoegingen waarop de korting betrekking heeft, daar ook daadwerkelijk gebruik van is gemaakt. Bij een gedeelte van de toevoegingen waarop de korting van toepassing was, werd deze automatisch verleend, omdat het bijvoorbeeld om een straf toevoeging ging.

4.3.5 Peiljaarverlegging

Om te kunnen toetsen of een rechtzoekende al dan niet voor een toevoeging in aanmerking komt, wordt gekeken naar het inkomen en vermogen dat deze persoon twee jaar vóór de aanvraag (aangeduid als het peiljaar, ofwel t-2) had. Indien een persoon op basis van zijn inkomen en vermogen in het peiljaar niet, maar op basis van zijn huidige inkomen en vermogen wél in aanmerking komt voor een toevoeging of in het geval van een lager inkomen voor een lagere eigen bijdrage, dan kan er een peiljaarverlegging worden aangevraagd. In 2015 is er bij bijna 17.000 afgegeven toevoegingen sprake geweest van een peiljaarverlegging (3,9%). Voor het eerst in jaren is er een afname te zien.

Figuur 4.18 Peiljaarverleggingen in percentage van het totaal aantal toevoegingen over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B6.16, bijlage 6.

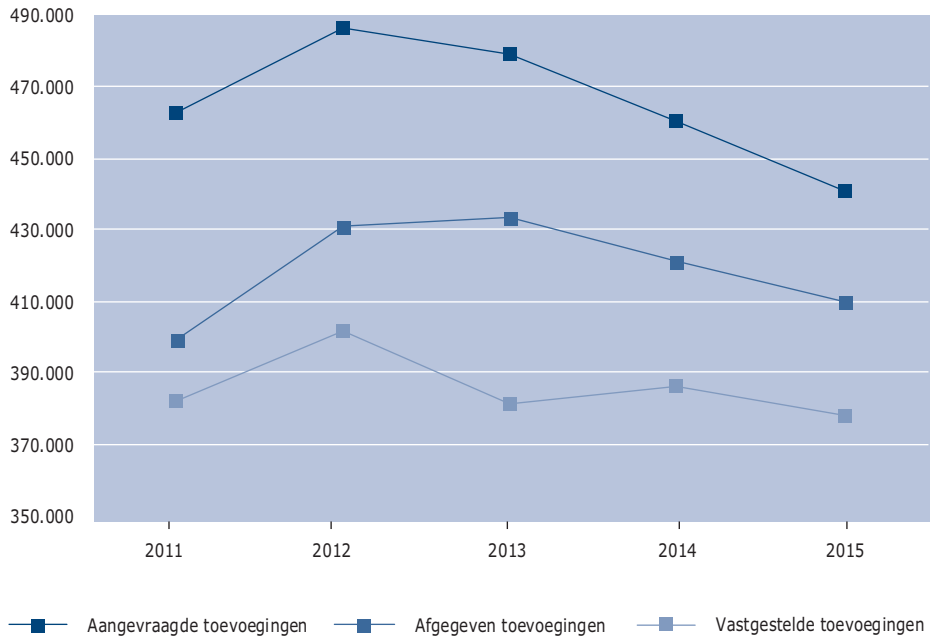
Een mogelijk verklaring voor de afname van het percentage peiljaarverleggingen is de forse afname van het aantal toevoegingen voor personen- en familierecht. Bij personen- en familierecht kwam absoluut gezien het hoogste aantal peiljaarverleggingen voor (bijna 5.500 keer in 2015).

4.4 Aantal vaststellingen

Wanneer de advocaat na afronding van de zaak zijn declaratie indient, wordt de vergoeding vastgesteld. In deze paragraaf wordt verder ingegaan op de ontwikkeling van het aantal vaststellingen van de verleende rechtsbijstand, waarbij onderscheid gemaakt wordt naar advies- en proceduretoevoeging (4.4.1) en de vervolginstantie (4.4.2). Hierna zullen in paragraaf 4.4.3 de resultaten van de steekproefcontrole van de *High Trust*-werkwijze en in 4.4.4 het proces van inning en restitutie worden besproken.

Het aantal vastgestelde vergoedingen lag in 2015 op ruim 401.000 (zie figuur 4.19), voor de reguliere toevoegingen lag dit aantal op ongeveer 378.000. De declaraties die de Raad in 2015 heeft vastgesteld, hadden niet alleen betrekking op in 2015 afgegeven toevoegingen, maar ook op toevoegingen die in de jaren ervoor werden afgegeven.

Figuur 4.19 Trend aantal vaststellingen, afgiften en aanvragen voor reguliere toevoegingen over 2011 t/m 2015*

* Voor achterliggende cijfers zie tabel B6.17, bijlage 6.

Het aantal vastgestelde toevoegingen is per definitie lager dan het aantal afgegeven toevoegingen, omdat er altijd enige uitval is van toevoegingen die om onduidelijke redenen nooit gedeclareerd worden. De laatste jaren lijkt het aantal afgegeven toevoegingen dichterbij het aantal aanvragen (zie figuur 4.19) te liggen en iets verder van het aantal vaststellingen.

4.4.1 Adviestoevoeging of proceduretoevoeging

Reguliere vastgestelde toevoegingen kunnen worden onderverdeeld in adviestoevoegingen en proceduretoevoegingen. Een adviestoevoeging is een toevoeging die is bedoeld voor juridisch advies voor zaken die niet door de rechter beslecht zijn. Dit betreft een minderheid van de toevoegingen, namelijk 13% in 2015. Toevoegingen die dienden voor procesvertegenwoordiging in een rechtszaak worden proceduretoevoegingen genoemd. Ongeveer 82% van de vastgestelde toevoegingen is een proceduretoevoeging. Van 6% is niet vast te stellen tot welke groep ze behoren.

4.4.2 Proceduretoevoeging: eerste instantie of hoger beroep

Proceduretoevoegingen kunnen bij verschillende rechterlijke instanties worden gebruikt. De meeste proceduretoevoegingen worden afgegeven voor zaken die in eerste aanleg aanhangig zijn gemaakt. Tabel 4.1 geeft aan welk percentage van de vaststellingen bij welke vervolginstantie heeft gediend.

Tabel 4.1 Verdeling van de reguliere vaststellingen over de vervolginstanties in percentages over 2014 en 2015

Instantie	2014	2015
Hof	7,8	4,9
Raad van State*	2,0	1,5
Centrale Raad van Beroep**	0,7	0,5
Hoge Raad	1,1	1,1

* Procedure tegen besluit bestuursorgaan.

** Procedure tegen besluit bestuursorgaan voor sociale voorzieningen, sociale verzekeringen en ambtenarenzaken.

Het aantal toevoegingen voor hoger beroep bij strafzaken (Hof) loopt in 2015 sterk terug ten opzichte van 2014. Het is de vraag of dit uitval is door de verlaging van de vergoeding voor ingetrokken hoger beroep strafzaken.

4.4.3 Steekproefresultaten High Trust-werkwijze

De Raad heeft voor de controle van *High Trust*-dossiers een steekproefsystematiek ontwikkeld, die plaatsvinden op de advocatenkantoren (zie paragraaf 1.1.3 voor een nadere toelichting op de steekproefcontroles). De afspraak is dat de maximaal toelaatbare foutscore op 5% ligt. Rond de 87% van de kantoren blijft onder de foutscore van 5% aan financiële fouten in zaken die binnen de steekproefcontrole vallen; bijna 10% heeft een foutscore van tussen de 5 en 10%.

Tabel 4.2 Steekproefresultaten van kantoren met de High Trust-werkwijze over 2014 en 2015*

Financiële fouten in zaken in de steekproef	2014		2015	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Minder dan 5%	1.607	86,4%	1.919	87,3%
Tussen 5 en 10%	179	9,6%	207	9,4%
Meer dan 10%	75	4,0%	72	3,3%
Totaal	1.861	100%	2.198	100%

* De gegevens zijn alleen voor 2014 en 2015 weergegeven, omdat over meer jaren gezien de groepssamenstelling van aan *High Trust* deelnemende kantoren te weinig constant is.

4.4.4 Inning en restitutie

Het proces 'inning en restitutie' zorgt ervoor dat de Raad een geldbedrag bij de toevoegingsgebruiker kan invorderen (inning) dan wel aan de toevoegingsgebruiker kan terugbetalen (restitutie).

Er zijn twee delen waaruit 'inning en restitutie' bestaat, namelijk 'resultaatbeoordeling' en 'hercontrole van het inkomen'. Bij 'resultaatbeoordeling' gaat het om te weinig geïnde eigen bijdrage wanneer blijkt dat een procedure tot een financieel gunstig resultaat heeft geleid. Bij 'hercontrole' gaat het erom of er een juist bedrag aan subsidie is uitgekeerd voor rechtsbijstand. Als bij controle achteraf blijkt dat de inkomensgegevens (waarop de toekenning van de toevoeging en de vaststelling van de te door de toevoegingsgebruiker te betalen eigen bijdrage gebaseerd zijn) niet correct waren dan vindt er een herberekening plaats van de eigen bijdrage.

Resultaatbeoordeling

Bij resultaatbeoordeling wordt beoordeeld of een zaak voor een toevoegingsgebruiker na afloop dermate veel geld heeft opgeleverd dat van hem verwacht mag worden dat hij alsnog zijn eigen advocaat betaalt. In vrijwel alle zaken (behalve bij strafzaken, vreemdelingenzaken en schadevergoedingszaken slachtoffer/nabestaande van een ernstig gewelds- of zedendelict) vindt aan het einde van de zaak bij het indienen van de declaratie een resultaatbeoordeling plaats. Getoetst wordt of de financiële einduitkomst van de zaak (een (vordering op een) geldsom), hoger ligt dan 50% van het voor de toevoegingsgebruiker geldende heffingsvrije vermogen. Komt het resultaat boven deze grens uit, dan wordt de toevoeging met terugwerkende kracht ingetrokken en dient de cliënt de rechtsbijstand alsnog volledig zelf te betalen. Indien de Raad de toevoegvergoeding aan de advocaat heeft betaald, dan wordt dit bedrag bij de toevoegingsgebruiker geïnd. De uitvoeringslast en het inningsrisico komen voor rekening van de Raad. In die gevallen waarin de advocaat nog niet is betaald, hoeft er ook niets te worden teruggevorderd.

In tabel 4.3 is te zien dat er in 2015 bijna 2.000 toevoegingen zijn ingetrokken. In bijna 500 gevallen is aan de advocaat een vergoeding uitbetaald. Deze vergoeding is teruggevorderd van de rechtzoekenden.

Tabel 4.3 Intrekkingen naar aanleiding van resultaatbeoordeling over 2011 tot en met 2015

Jaar van beoordeling	Aantal ingetrokken toevoegingen	Aantal invorderingen na intrekking toevoeging
2011	2.127	183
2012	2.045	142
2013	1.716	369
2014	2.094	547
2015	1.940	495

Hercontrole van het inkomen

Als ten tijde van de toevoegaanvraag de inkomensgegevens van de toevoegingsgebruiker (en/of partner, indien van toepassing) door de Belastingdienst niet definitief waren vastgesteld, volgt op een later moment een zogenaamde hercontrole van het inkomen. Hercontrole kan betrekking hebben op het peiljaar en/of op het verlegde peiljaar.

Bij de hercontrole kan het voorkomen dat het definitief door de Belastingdienst vastgestelde verzamelinkomen een lager, dan wel hoger inkomen oplevert dan waarop de eerdere beslissing op de toevoegaanvraag was gebaseerd. Dit kan leiden tot een verhoging (inning) of verlaging (restitutie) van de eigen bijdrage. Bij overschrijding van de inkomensgrens dient de cliënt alsnog zelf zijn advocaat te betalen. Als de Raad de toevoegvergoeding aan de advocaat heeft betaald, dan wordt dit bedrag bij de toevoegingsgebruiker geïnd. Ook hier ligt de uitvoeringslast en het inningsrisico bij de Raad en niet bij de advocaat. In 2012 was er na hercontrole bijna 11.000 maal sprake van een vordering en bijna 1.300 maal van een restitutie.

In 2015 is de hercontrole uitgevoerd op het toevoegjaar 2012. Gezien de 'vullingsgraad' over het peiljaar/belastingjaar 2012 bij de Belastingdienst (het percentage door de Belastingdienst vastgestelde verzamelinkomens over het betreffende peiljaar/belastingjaar), worden de gegevens gefaseerd opgevraagd. Tabel 4.4 toont het gemiddelde bedrag per zaak dat bij een rechtzoekende wordt geïnd dan wel terugbetaald na hercontrole.

Tabel 4.4 Inning en restitutie na hercontrole in euro's over 2008 tot en met 2012

Jaar	Gemiddelde invordering	Gemiddelde restitutie
2008	553	279
2009	510	285
2010	538	281
2011	546	287
2012	501	246

4.5 Bezwaar en beroep

Tegen een besluit van de Raad kan bezwaar worden gemaakt. Meestal richt het bezwaarschrift zich tegen de motivering van de beslissing die volgt op de aanvraag van een toevoeging of de vaststelling van een vergoeding, een toepassing van het inhoudelijke beleid of tegen de wijze waarop de aanvraag of het verzoek door de Raad is afgehandeld.

In 2015 zijn bijna 7.600 bezwaarschriften ontvangen, een afname van 28% ten opzichte van 2014 (ruim 10.500). Het informeel afhandelen van bezwaarschriften is een vast onderdeel van de afhandeling van bezwaarschriften geworden.

Ook in 2015 heeft de Raad op proactieve wijze gereageerd, hetgeen ertoe geleid heeft dat bij ongeveer 67% van de ingediende bezwaarschriften uiteindelijk geen formele beslissing op bezwaar is genomen, omdat het bezwaar werd ingetrokken of omdat naar aanleiding van het bezwaar het bestreden besluit naar tevredenheid werd herzien. Daarnaast is 3% van de ontvangen bezwaren gegrond verklaard, 25% ongegrond en 5% niet-ontvankelijk.

Beroep

Als het bezwaar door de Raad ongegrond wordt verklaard, kan daartegen beroep worden ingesteld bij de rechtbank. Bij de beroepen is er ook sprake van een daling in 2015. Het aantal in 2015 ingestelde beroepen bedroeg iets meer dan 400, terwijl dit er in 2014 nog iets meer dan 430 waren. De rechtbanken hebben ruim 350 beroepen afgehandeld, waarvan 10% gegrond is verklaard. Daarnaast is er 13% op proactieve wijze afgehandeld, 63% ongegrond verklaard en 14% niet-ontvankelijk.

Hoger beroep

Als de rechtbank uitspraak heeft gedaan, is het mogelijk om daartegen hoger beroep in te stellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In 2015 zijn er 93 hoger beroepen, net als in 2014. De Raad van State heeft in 2015 in totaal 106 hogerberoepszaken afgehandeld, waarvan het 7 maal de Raad was die hoger beroep instelde (in 5 zaken werd de Raad in het gelijk gesteld). Daarnaast is 11% op proactieve wijze afgehandeld. Van de inhoudelijk behandelde hogerberoepszaken werd er 61% van de zaken ongegrond en 17% gegrond verklaard. Daarnaast was 11% van de behandelde hoger beroepen niet-ontvankelijk. In tabel B6.18, bijlage 6 zijn de achterliggende cijfers van deze paragraaf opgenomen.

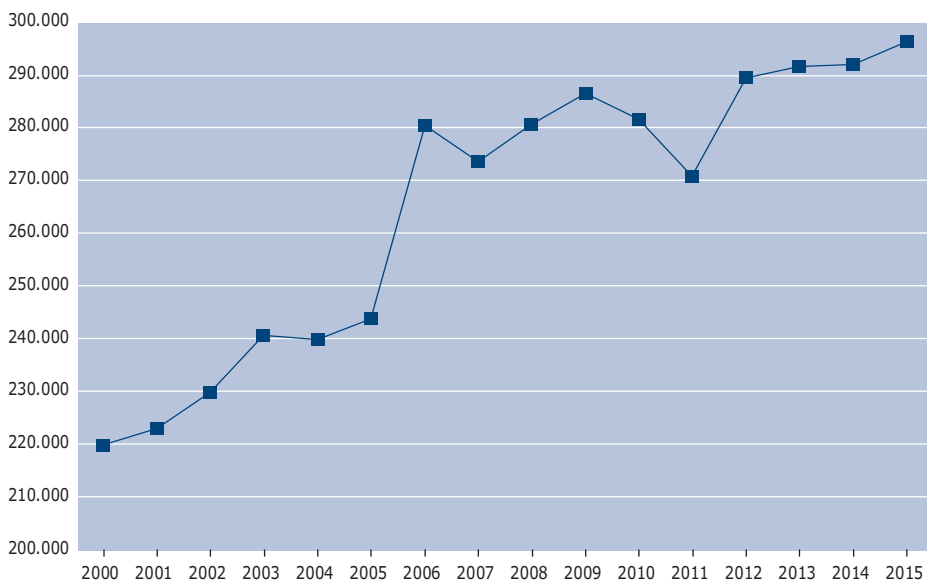
5 Gebruikers van toevoegingen

In deze paragraaf worden de kerncijfers weergegeven over het aantal toevoegingsgebruikers en het aantal toevoegingen per gebruiker (5.1). Vervolgens komt in paragraaf 5.2 het bereik van de Wrb onder de Nederlandse bevolking aan de orde, de vastgestelde draagkracht van de toevoegingsgebruikers (5.3), een vergelijking van de Wrb-gebruikers met de Wrb-gerechtigden voor wat betreft de verdeling van het fiscaal inkomen (5.4) en de achtergrondkenmerken van toevoegingsgebruikers (5.5). Bij de hiernavolgende gegevens is geen onderscheid gemaakt naar reguliere toevoegingen, mediationtoevoegingen en lichte adviestoevoegingen, tenzij anders vermeld.

5.1 Aantal toevoegingsgebruikers en het aantal toevoegingen per gebruiker

In 2015 werd aan ruim 296.000 toevoegingsgebruikers ten minste één toevoeging afgegeven.⁵⁶ Dit aantal ligt iets hoger dan in 2014 (ruim 292.000, zie figuur 5.1).

Figuur 5.1 Aantal toevoegingsgebruikers over 2000 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.1, bijlage 7.

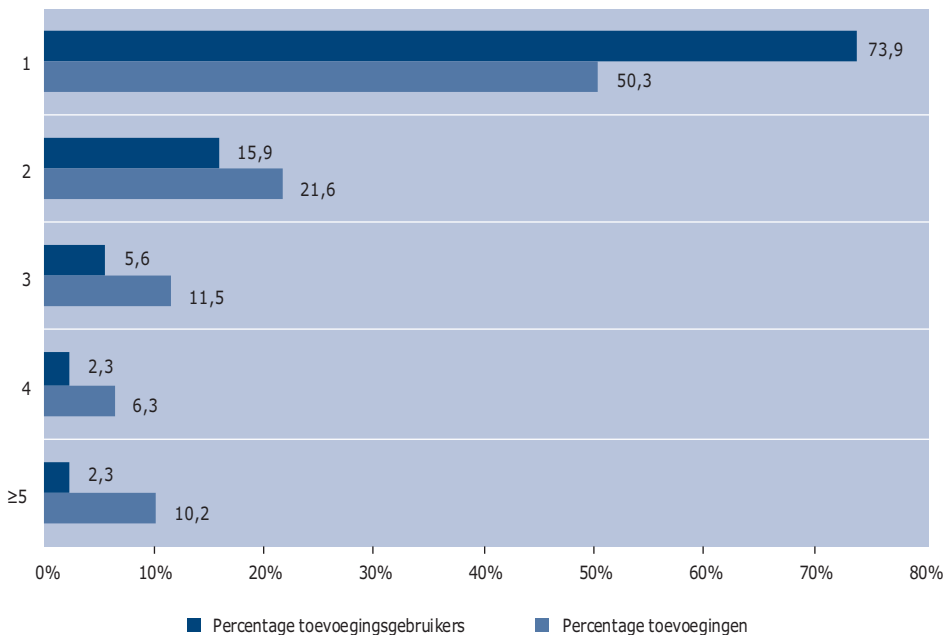
56 De telling van het aantal unieke toevoegingsgebruikers is gebaseerd op de GRAS-gegevens, waarbij van iedere persoon een uniek klantnummer wordt aangemaakt op het moment dat er voor het eerst een toevoeging wordt aangevraagd in een bepaald ressort. Echter, wanneer de persoon naar een ander ressort verhuist of een volgende toevoeging aanvraagt bij een advocaat die in een ander ressort kantoor houdt, krijgt deze toevoegingsgebruiker een nieuw uniek nummer. Naar schatting wordt 1,5% van alle toevoegingsgebruikers ten onrechte als unieke persoon aangemerkt. Dit betekent dat er een lichte onderschatting is van het meervoudig gebruik.

De lichte toename (van ruim 4.200, +1%) van het aantal toevoegingsgebruikers ging samen met een daling van 2% van het aantal afgegeven toevoegingen. Hieruit volgt dat het gemiddeld aantal toevoegingen per toevoegingsgebruiker in 2015 is gedaald van 1,52 naar 1,47 (zie tabel B7.1, bijlage 7).⁵⁷

De verdeling van het aantal toevoegingen over het aantal toevoegingsgebruikers varieert per jaar. Er is tot 2013 voortdurend sprake geweest van een geleidelijke afname van enkelvoudig gebruik en een toename van meervoudig gebruik. Tussen 2000 en 2013 is het enkelvoudig gebruik gedaald van 78% naar 70%. In 2014 is het enkelvoudig gebruik voor het eerst toegenomen tot 72% en 2015 laat wederom een toename zien naar 74% (zie tabel B7.2, bijlage 7).

Een kleine groep toevoegingsgebruikers gebruikt binnen het stelsel relatief veel toevoegingen. Uit figuur 5.2 en tabel B7.3 van bijlage 7, blijkt dat er in 2015 in totaal ruim 44.000 toevoegingen (dat is 10,2% van het totaal aantal toevoegingen) zijn afgegeven aan ruim 6.800 meervoudig gebruikers met vijf of meer toevoegingen (dit is 2,3% van het totaal aantal toevoegingsgebruikers).

Figuur 5.2 Verhouding aantal toevoegingen en aantal toevoegingsgebruikers over 2015*

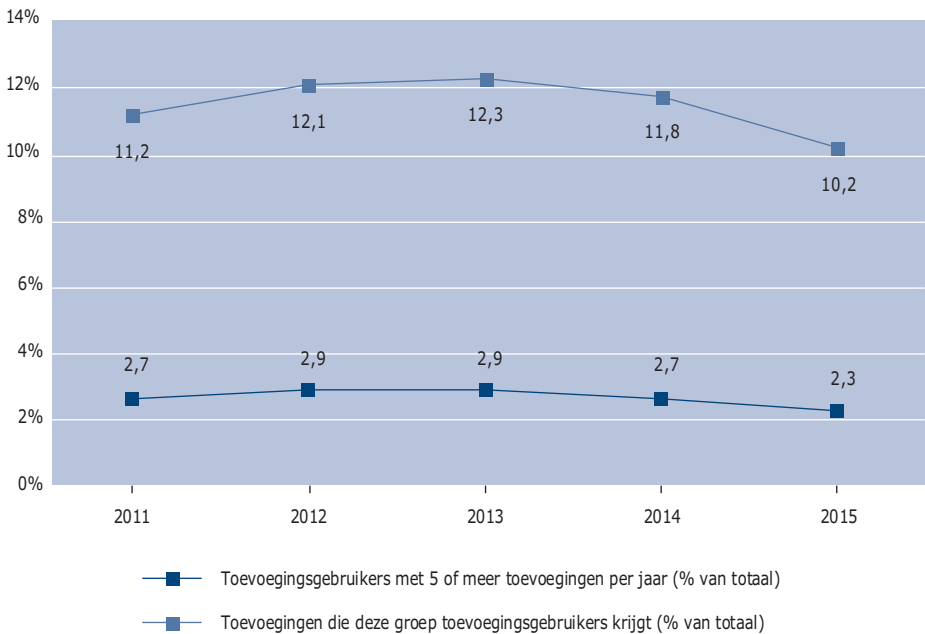

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.3, bijlage 7.

57 Omdat de monitor jaarlijkse ontwikkelingen beschrijft, hebben de cijfers betrekking op afzonderlijke kalenderjaren. In het kader van meervoudig gebruik kunnen hierdoor vertekeningen optreden. Een rechtzoekende aan wie bijvoorbeeld in december 2012 en januari 2013 een toevoeging werd afgegeven, wordt niet herkend als een meervoudig gebruiker. Aangenomen wordt echter dat de keuze voor het hanteren van afzonderlijke kalenderjaren geen belemmeringen oplevert bij de beoordeling van de trends in het meervoudig gebruik, omdat de onderschatting een constante is.

In figuur 5.3 is de trend weergegeven van het toevoegingsgebruik onder gebruikers met vijf of meer toevoegingen, over de laatste vijf jaren. Hieruit blijkt dat in 2015 zowel de mate van veelgebruik als het relatieve aantal veelgebruikers licht is afgenomen.

Figuur 5.3 Toevoegingsgebruik onder veelgebruikers in percentages over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.3, bijlage 7.

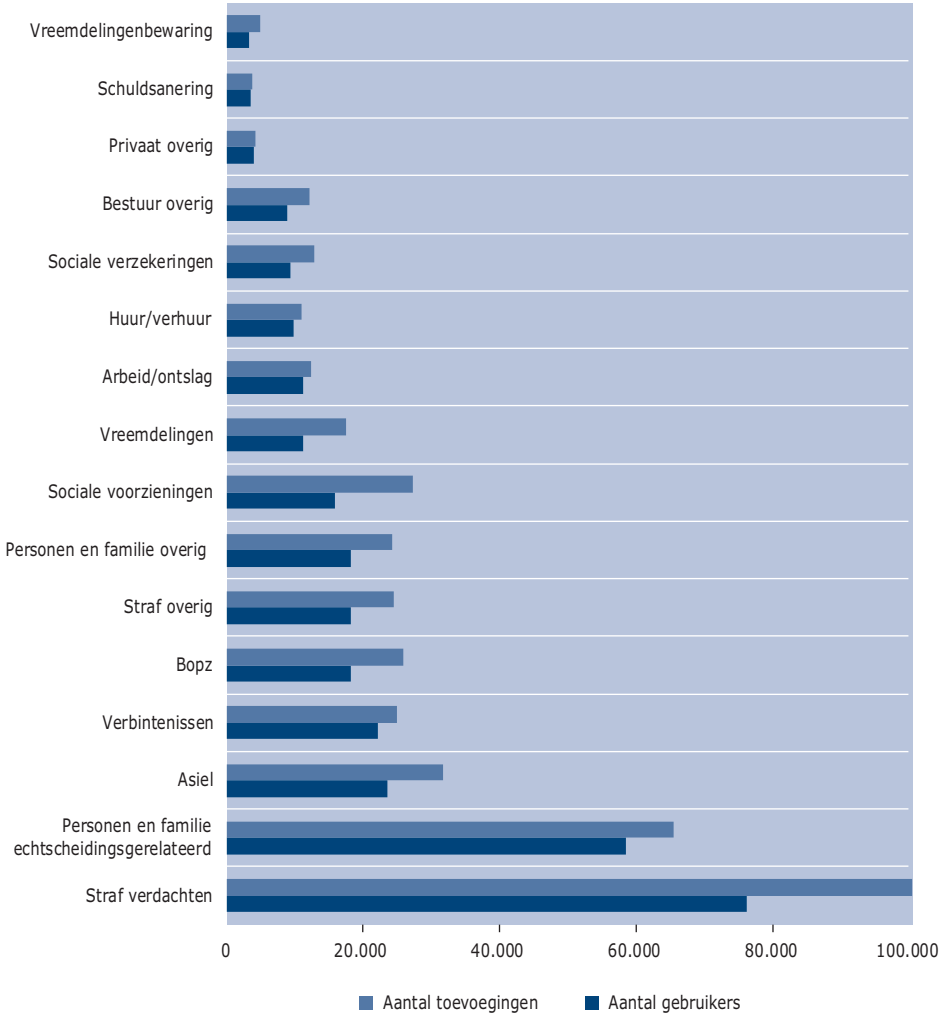
Bij meervoudig gebruik hebben de toevoegingen in 79% van de gevallen betrekking op één en hetzelfde soort toevoegingen, in 17% van de gevallen gaat het om toevoegingen voor twee soorten en in 4% om minimaal drie tot maximaal zeven soorten toevoegingen.

In figuur 5.4 wordt weergegeven om hoeveel gebruikers het gaat per soort toevoeging. Op deze wijze is inzichtelijk gemaakt bij welke soort toevoeging er relatief vaak sprake is van enkelvoudig gebruik dan wel meervoudig gebruik. (Voor de achterliggende cijfers, waaronder het gemiddeld aantal toevoegingen per cliënt per soort toevoeging, zie tabel B7.4, bijlage 7.)

De soorten toevoegingen waar meervoudig gebruik relatief veel voorkomt, behelzen relatief vaak toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald - een nihilstelling of een ambtshalve toevoeging - of een toevoeging met een lage eigen bijdrage. Dit roept de vraag op of het verschil in meervoudig gebruik wellicht toe

te schrijven is aan een verschil in prijsprikkel die van de hoogte van de te betalen eigen bijdrage uitgaat.

Figuur 5.4 Aantal* toevoegingsgebruikers per soort toevoeging over 2015**

* Het totaal aantal toevoegingsgebruikers wijkt af van het aantal gebruikers dat eerder in deze paragraaf is genoemd, omdat er per soort toevoeging geteld is hoeveel gebruikers erbij betrokken zijn. Als een toevoegingsgebruiker zowel een straftoevoeging als een echtscheidingstoevoeging heeft gehad, dan is deze bij allebei de soorten als gebruiker meegeteld.

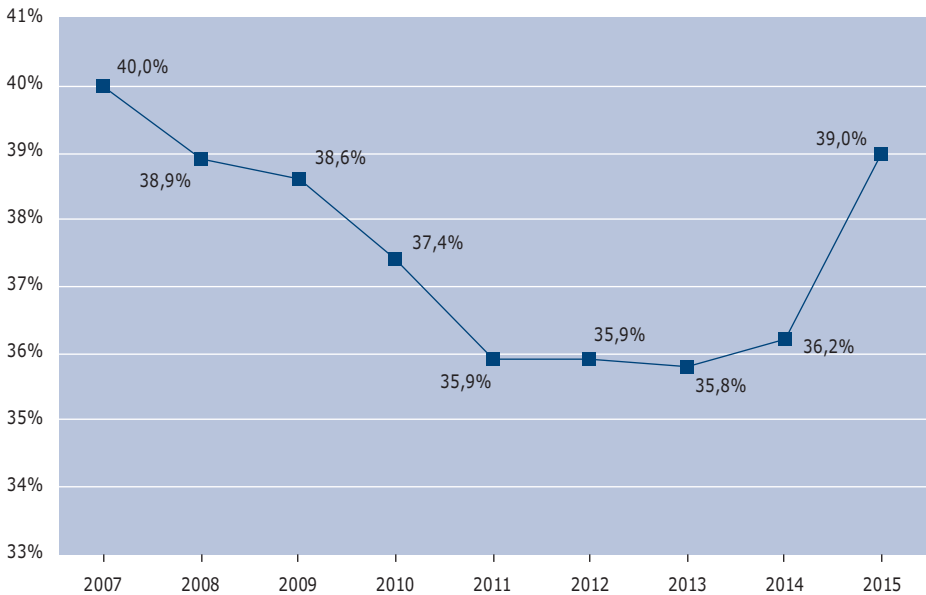
** De soorten milieu, Wet tijdelijk huisverbod, ambtenaren, faillissement, goederen, wonen, fiscaal en erfrecht zijn weggelaten omdat de groepen te klein zijn en deze visueel geen informatie meer gaven in de figuur. Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.4, bijlage 7.

Een relatief hoog aantal toevoegingen per gebruiker is terug te vinden bij sociale voorzieningen en vreemdelingen(bewaring). Het laagste aantal toevoegingen per gebruiker is terug te vinden bij een aantal civielrechtelijke soorten toevoegingen.

5.2 Het bereik van de Wrb onder de Nederlandse bevolking

Sinds 2007 wordt er, in samenspraak met het CBS, een schatting gemaakt van het deel van de Nederlandse bevolking dat in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand, oftewel het bereik van de Wrb. Deze schatting wordt gemaakt op basis van het inkomen en het vermogen boven de forfaitaire vrijstelling in box 3 in het peiljaar (t-2), zoals gebruikelijk is bij de aanvraag van een toevoeging.⁵⁸ Figuur 5.5 laat zien dat in 2015 het bereik van de Wrb naar schatting 39,0% van de Nederlandse bevolking was. Dit betekent dat, op basis van de draagkrachtberekening, 39,0% van de Nederlandse bevolking potentieel Wrb-gerechtigd was. Deze stijging is opvallend als wordt vergeleken met de trend van voorgaande jaren.

Figuur 5.5 Bereik Wrb over 2007 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.5a, bijlage 7.

Een daling of stijging van het bereik is niet alleen afhankelijk van feitelijke inkomens en vermogens, maar tevens van:

- veranderingen van de grensbedragen voor het inkomen en het vermogen in

58 Deze berekening is gemaakt aan de hand van de cijfers die door drs. W. Bos, werkzaam bij de sector Statistische Analyse Personen van het CBS te Heerlen, zijn aangeleverd. In bijlage 8 wordt toegelicht hoe de vorenstaande schatting tot stand is gekomen. De berekening is gebaseerd op de huishoudindeling zoals die op basis van de Wrb wordt gehanteerd en dus niet op de CBS-indeling van huishoudens, zoals in bijlagen 5 en 8 weergegeven.

box 3. De grensbedragen worden vastgesteld aan de hand van het indexcijfer van de lonen bedoeld in artikel 34, vierde lid, van de Wrb. Deze indexering staat met ingang van 2015 voor vier jaar stil;

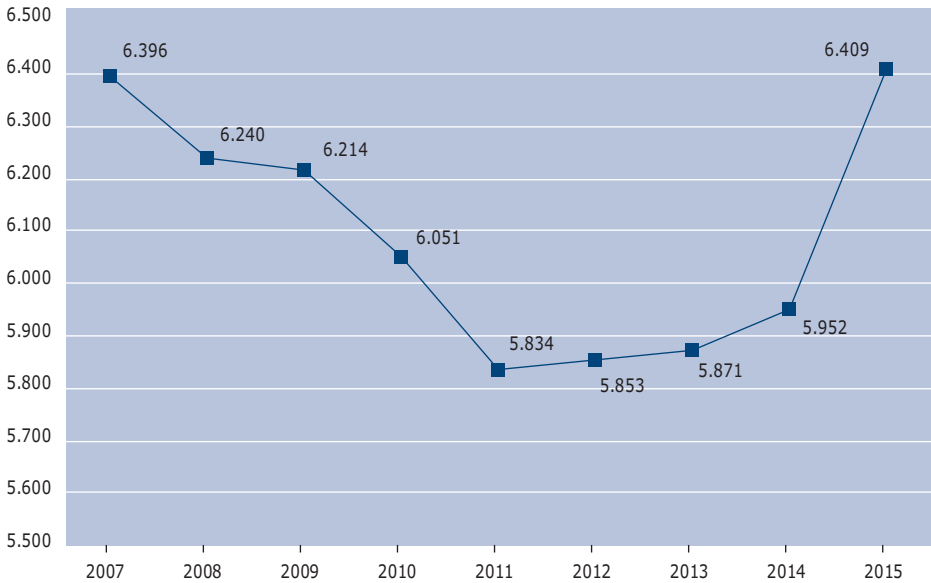
- vergrijzing alsmede toename van het aantal eenouderhuishoudens die kunnen leiden tot mutaties van het aantal personen in een bepaalde inkomensgroep (aantal personen);
- verminderde aftrekbaarheid door belastingwetgeving, bijvoorbeeld door lagere hypotheekrente of andere wijzigingen in het belastingstelsel;
- koopkrachtmutaties van verschillende bevolkingsgroepen met name van groepen met een inkomen net boven of onder een grensbedrag. Uiteraard verschilt de koopkrachtmutatie per bevolkingsgroep.

Een van de belangrijkste oorzaken van de opvallende stijging van het bereik in 2015 is gelegen in een wijziging in de belastingwetgeving per 1 januari 2013. De invoering van de Wet Uniformering Loonbegrip (WUL) betekende dat de belaste vergoeding van de werkgever/uitkeringsinstantie voor de premie Zorgverzekeringswet (ZvW-vergoeding) kwam te vervallen waardoor het belastbaar inkomen direct een stuk lager werd. Het belastbaar inkomen daalde echter niet bij groepen die geen belaste vergoeding ontvingen: pensioenontvangers, directeuren-groootaandeelhouders (niet verzekerd voor de werknemersverzekeringen) en zelfstandigen. De WUL kent ook nog andere inkomenseffecten, zoals bij de regeling van een auto van de zaak, maar het wegvallen van de belaste ZvW-vergoeding legt waarschijnlijk het meeste gewicht in de schaal. De inkomensgrenzen bij de Wrb zijn in 2015 met de indexcijfers van de lonen aangepast. Daarnaast blijft in 2013 de contractloonstijging achter bij met het indexcijfers van de lonen aangepast: de lonen stijgen met 1,75% bij een inflatie van 2,75%. Afgezien van de incidentele loonontwikkeling dalen de reële lonen daardoor met 1%. Ook het niet of beperkt indexeren van de aanvullende pensioenen is ongunstig voor gepensioneerden. Daarbij zijn er ook fondsen die per april 2013 korten op de pensioenen. Afgezien daarvan nam in 2013 het aantal personen met werkloosheids- en bijstandsuitkering sterk toe, en stroomde nog een betrekkelijk groot cohort uit arbeid in pensioen. Ook dit kan een oorzaak zijn voor de stijging van het bereik.

Wanneer de alleenstaanden onder de loep genomen worden, blijkt dat 64% van deze groep onder de Wrb-grens valt, terwijl dat bij de mensen uit meerpersoonshuishoudens 30% is. Deze percentages zijn beide gestegen ten opzichte van de voorgaande jaren (zie tabel B7.5b, bijlage 7).

Wanneer we kijken naar het aantal *personen* in Nederland dat onder de Wrb-grens valt (39,0% = 6,409 mln.), dan blijkt dat er vanaf 2011 – ondanks de zeer kleine tussentijdse verschillen in het bereik – sprake is geweest van een constante toename van het absolute aantal Wrb-gerechtigden, waarbij ook hier de toename in 2015 opvalt.

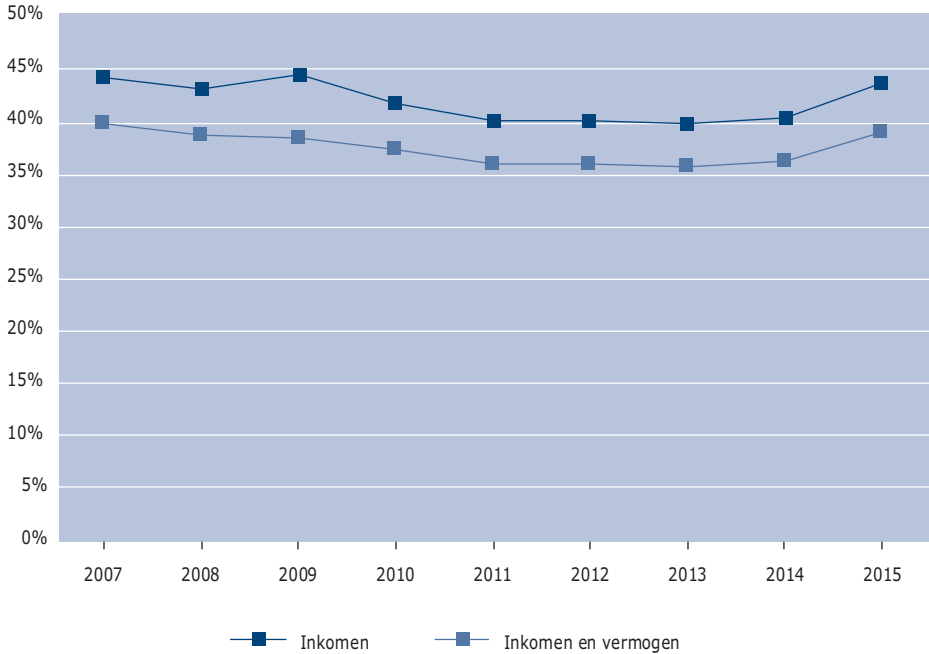
Figuur 5.6 Aantal Wrb-gerechtigden onder de Nederlandse bevolking in duizendtallen over 2007 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.5b, bijlage 7.

Om het effect van de twee afzonderlijke toetsingscomponenten - inkomen en vermogen in box 3 - inzichtelijk te maken, is gekeken naar het bereik berekend op basis van het inkomen zonder het vermogen in box 3 mee te nemen (zie figuur 5.7). Dit bereik komt uit op 43,6%. De beide trends blijken praktisch parallel te lopen. Dit betekent dat het bereik in hoofdzaak door de hoogte van het inkomen wordt bepaald.

Figuur 5.7 Bereik Wrb op basis van inkomen én op basis van inkomen en vermogen over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.5a, bijlage 7.

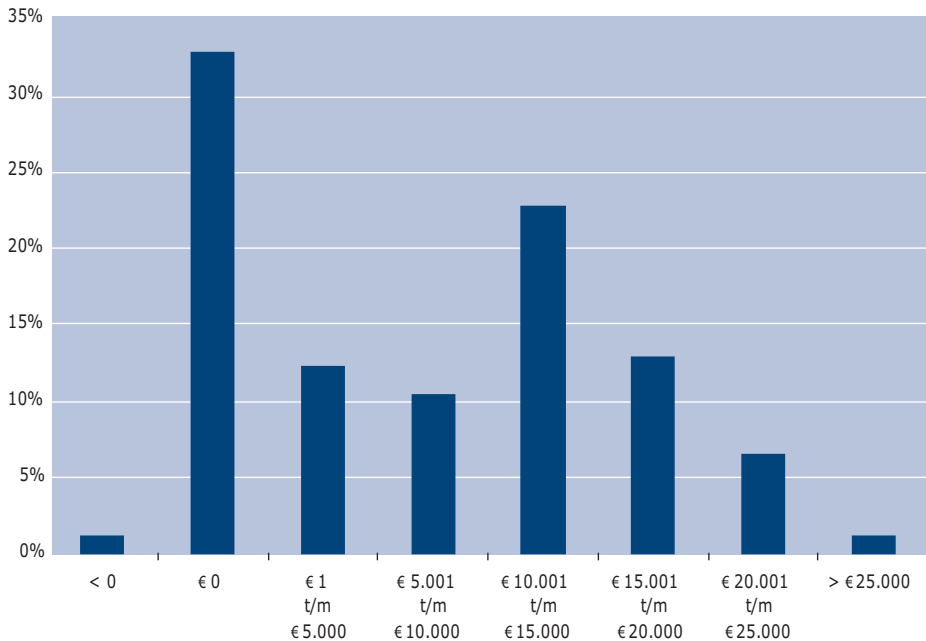
In de praktijk ligt het percentage Nederlanders dat aanspraak kan maken op de Wrb in 2015 hoger dan 39,0%. Zo worden bij echtscheidingen het inkomen en vermogen vanwege de tegenstrijdige belangen geïndividualiseerd. Dit zal er in een aantal gevallen toe leiden dat men niet langer boven de Wrb-grens valt, maar (net) daaronder. Daarbij komt dat een aantal rechtzoekenden peiljaarverlegging zal aanvragen wanneer het inkomen in t-2 hoger lag dan het huidige inkomen. Het aantal peiljaarverleggingen is in 2015 fors gedaald (zie paragraaf 4.3.5). Als het verzoek om peiljaarverlegging wordt toegewezen, vallen zij weliswaar niet onder het bereik van de Wrb op basis van t-2, maar kunnen zij wel gebruik maken van de voorzieningen van het stelsel. Daarnaast kennen ambtshalve toevoegingen geen draagkrachttoets en ook slachtoffers van ernstige misdrijven komen zonder toets in aanmerking.

5.3 Vastgestelde draagkracht toevoegingsgebruikers

Dankzij de koppeling van de GRAS-gegevens van de Raad met de gegevens van de Belastingdienst, is het mogelijk een overzicht te maken van de door de Belastingdienst vastgestelde fiscale jaarinkomens van de toevoegingsgebruikers.⁵⁹ Sinds 1 april 2006 worden de financiële gegevens niet langer door de rechtzoekenden aangeleverd, maar van hen wordt alleen nog verlangd dat zij hun BSN of vreemdelingennummer overleggen. Aan de hand van deze gegevens vraagt de Raad bij de Belastingdienst het vastgestelde belastbaar inkomen of het verzamelinkomen op, waarop de draagkrachtbepaling gebaseerd wordt. Gezien het feit dat er twee groepen toevoegingsgebruikers worden onderscheiden met elk hun eigen grenzen – alleenstaanden versus personen die deel uitmaken van meerpersoonshuishoudens – zijn in de figuren 5.8 en 5.9 de inkomens uitgesplitst naar deze twee groepen. Voor de verdelingen van eerdere jaren wordt verwezen naar de tabellen B7.6 en B7.7 in bijlage 7.

Bij de eenpersoonshuishoudens bestond in 2015 de grootste categorie (33%) uit personen met een fiscaal inkomen van 0 euro.

Figuur 5.8 Verdeling alleenstaanden voor wie een inkomensvoet geldt naar draagkracht (in euro's) over 2015*

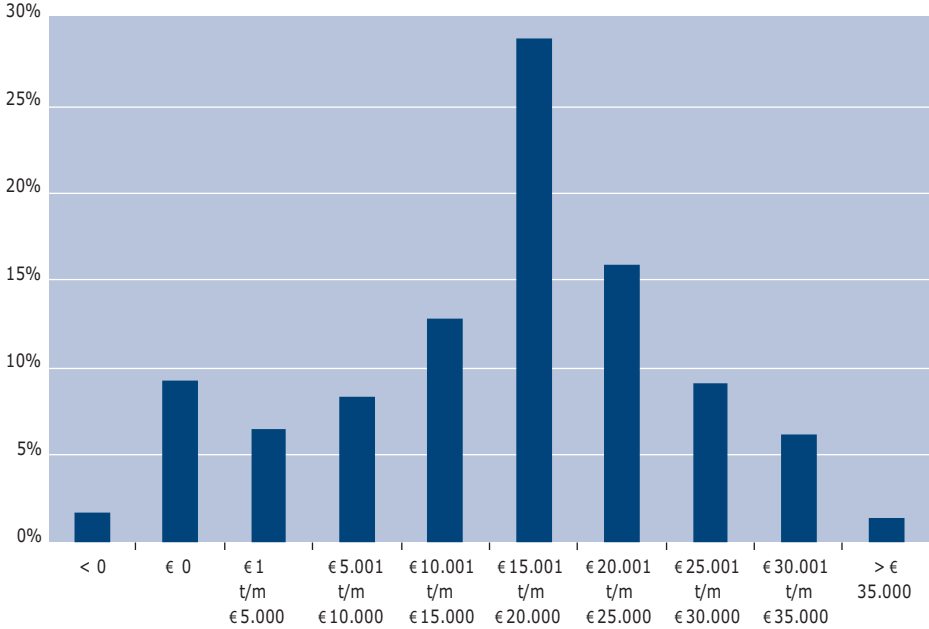

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.6, bijlage 7.

⁵⁹ Als er sprake is van een peiljaarverlegging, wordt het inkomen in het jaar t weergegeven.

Bij de meerpersoonshuishoudens bestond in 2015 de grootste categorie (28%) uit personen met een fiscaal inkomen tussen de 15.000 en 20.000 euro.

Figuur 5.9 Verdeling meerpersoonshuishoudens waarvoor een inkomensvoetstuk geldt naar draagkracht (in euro's) in percentages over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.7, bijlage 7.

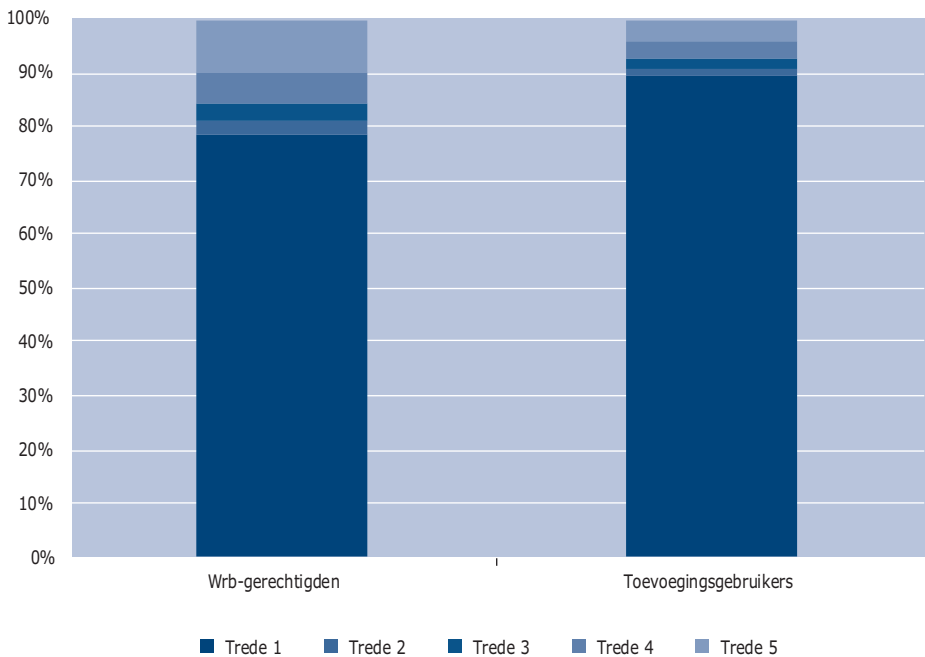
Ten aanzien van de draagkracht valt een aantal zaken op. In de eerste plaats de aanwezigheid van *negatieve* inkomens. Het gaat hier doorgaans om zelfstandige ondernemers. De inkomensgrenzen waarboven geen aanspraak meer kan worden gemaakt op gesubsidieerde rechtsbijstand zijn te herkennen aan de sterk afnemende aantallen: in 2015 lag deze grens voor alleenstaanden op 25.800 euro en voor meerpersoonshuishoudens op 36.400 euro. Het aantal alleenstaande toevoegingsgebruikers met een fiscaal inkomen boven de Wrb-grens van 25.800 euro was in 2015 0,2% en bij de meerpersoonshuishoudens met een fiscaal inkomen boven de 36.400 euro was dat eveneens 0,2%. Het gaat hierbij om toevoegingen van gebruikers die op grond van de wet- en regelgeving ondanks hun inkomen wel een toevoeging kunnen krijgen, maar geen eigen bijdrage krijgen opgelegd.

Verder valt op dat bijna een derde van alle alleenstaanden een fiscaal inkomen had van nul euro; zij vormen de grootste categorie bij de alleenstaanden. Deze groep bestaat voor een deel uit zzp'ers én uit gehuwden die betrokken zijn bij een echtscheidingsprocedure en niet over een eigen inkomen beschikken, omdat zij tot dusverre leefden van het inkomen van hun partner.

5.4 Vergelijking van de verdeling van toevoegingsgebruikers met Wrb-gerechtigden over de eigenbijdragecategorieën

In de voorgaande paragraaf zijn de fiscale inkomens van *toevoegingsgebruikers* belicht. Wanneer deze inkomensgegevens naast de gegevens van *Wrb-gerechtigden* (zoals beschreven in paragraaf 5.3) gelegd worden, wordt eventueel onder- dan wel relatief overgebruik per trede zichtbaar. In figuur 5.10 en figuur 5.11 zijn hiertoe beide verdelingen samengebracht voor wat betreft alleenstaanden en meerpersoonshuishoudens. Hieruit kan worden afgelezen dat de verdeling tussen de Wrb-gerechtigden en de toevoegingsgebruikers met uitzondering van de tweede trede flink uiteenloopt. In de laagste trede zijn bij zowel de alleenstaanden als de personen uit meerpersoonshuishoudens de toevoegingsgebruikers oververtegenwoordigd ten opzichte van Wrb-gerechtigden. Dit betekent dat er in de laagste trede meer gebruikers zijn, dan op basis van het aantal Wrb-gerechtigden verwacht zou mogen worden. Bij alle overige treden zijn de gebruikers ondervertegenwoordigd ten opzichte van de gerechtigden.

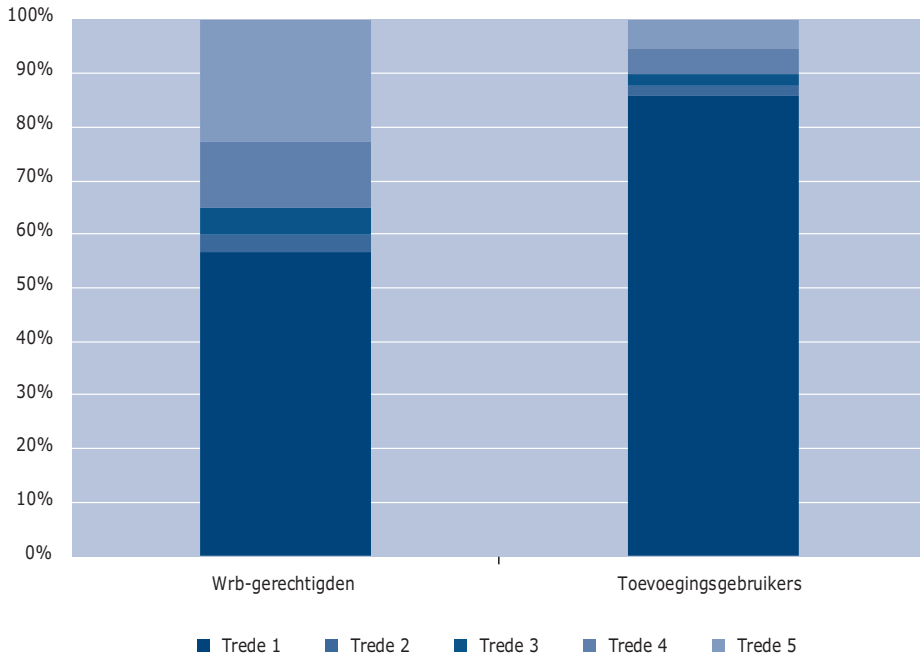
Figuur 5.10 Verdeling naar fiscaal inkomen van Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt (alleenstaanden) over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.8, bijlage 7.

Bij de meerpersoonshuishoudens zijn de verschillen binnen elke trede groter dan bij de alleenstaanden.

Figuur 5.11 Verdeling naar fiscaal inkomen van Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt (meerpersoonshuishoudens) over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B7.9, bijlage 7.

Wanneer beide verdelingen van de Wrb-gerechtigden en de toevoegingsgebruikers over 2015 worden vergeleken met die van de voorgaande jaren, dan valt op dat het percentage in de eerste trede hoger is dan in voorgaande jaren (zie de tabellen B7.8 en 9, bijlage 7).

Het gegeven dat de grootste mate van 'ondergebruik' optreedt in trede 5, kan een aanwijzing zijn dat de hoogte van de voor dit segment opgelegde eigen bijdrage een relatief hoge drempel opwerpt om gebruik te maken van een toevoeging. Waar, op basis van de verdeling van Wrb-gerechtigden in de meerpersoonshuishoudens, 23% aan toevoegingsgebruikers verwacht zou mogen worden in deze trede, zien we slechts 6%. Bij de eenpersoonshuishoudens is het verschil iets kleiner, te weten 4% gerealiseerd tegen 10% verwacht. Dat werpt de vraag op waardoor deze groep in deze mate ondervertegenwoordigd is. In de beschouwing voorin deze Monitor (Stand van zaken 2015) wordt hierop teruggekomen.

Binnen de tweede en derde trede vallen relatief weinig gebruikers en gerechtigden, maar deze treden hebben dan ook de smalste bandbreedte voor wat betreft de inkomensgrenzen.

5.5 Achtergrondkenmerken van de gebruikers van toevoegingen⁶⁰

Doordat het BSN van een groot aantal gebruikers in GRAS voorkomt, kan er een koppeling worden gemaakt met bestanden van het CBS, waarin een aantal achtergrondgegevens van de desbetreffende personen voorkomt. Het BSN wordt bekend bij de bepaling of een rechtzoekende in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand en in welke trede hij vervolgens valt. Wanneer een toevoeging ambtshalve wordt verstrekt, ontbreekt deze informatie, behalve als er door deze Wrb-gebruiker ook nog een andere toevoeging is aangevraagd waarvoor wel een inkomenstoets is uitgevoerd.

De GRAS-gegevens van 2015 zijn gekoppeld aan het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van 2013 en deels aan de GBA-gegevens van 2015.

Er konden 199.099 unieke personen worden gekoppeld (twee derde van alle unieke klanten⁶¹): dit zijn de *Wrb-gebruikers*. Daarnaast zijn ook de achtergrondkenmerken van de *Wrb-gerechtigden* beschikbaar. Deze zijn gegenereerd uit het bestand van het CBS dat ook wordt gebruikt om het bereik te berekenen (zie par. 5.2). In bijlage 9a zijn alle achterliggende cijfers weergegeven voor de reguliere toevoegingen naar indeling per soort toevoeging en in 9b voor de mediationtoevoegingen.

5.5.1 Vergelijking toevoegingsgebruikers naar indeling per rechtsgebied met de Nederlandse bevolking

De resultaten van bovengenoemde koppeling bevestigen in grote lijnen het profiel, zoals dat men in het algemeen heeft van de gemiddelde Wrb-gebruiker. Wrb-gebruikers vormen geen doorsnede van de Nederlandse bevolking: bepaalde groepen of specifieke eigenschappen zijn oververtegenwoordigd.⁶² Zo is de Wrb-gebruiker relatief vaak van het mannelijk geslacht, met name bij de categorieën straf- en bestuursrecht. Qua leeftijd valt hij relatief vaak in de categorie '25 tot 55 jaar' en relatief minder vaak in de categorie 65 jaar of ouder. Bij de categorie strafrecht is de leeftijdsgroep '15 tot 45 jaar' oververtegenwoordigd. De Wrb-gebruiker behoort relatief vaak tot de groep niet-Westerse allochtonen, zowel in de categorie 'eerste als tweede generatie'. Bij het bestuursrecht is de groep eerste generatie allochtonen/overige niet-Westerse allochtonen sterk

60 Deze paragraaf is tot stand gekomen in samenwerking met het CBS in Den Haag en Heerlen.

61 Dit percentage komt ongeveer overeen met het aandeel van de rechtzoekenden die een eigen bijdrage betalen (60%).

62 Bij de beschrijvingen die in deze paragraaf worden gegeven dient de kanttekening te worden geplaatst dat het hier de groep Wrb-gerechtigden betreft waarvan het BSN of andere koppelingsgegevens bekend waren. Dit kan zijn omdat voor de toevoeging een eigen bijdrage moest worden berekend, waarbij het BSN nodig is, of omdat aan deze persoon nog een toevoeging in een ambtshalve categorie werd verleend. Personen met alleen een ambtshalve toevoeging komen in de CBS-gegevens niet voor.

oververtegenwoordigd. De herkomstgroep 'Marokko' is oververtegenwoordigd bij de categorieën bestuursrecht en strafrecht en 'Turkije' bij de categorie bestuursrecht.

De Wrb-gebruiker is relatief vaak gescheiden en minder vaak gehuwd of weduwe/weduwnaar. De gebruikers van straftoevoegingen zijn relatief vaak ongehuwd, wat deels toe te schrijven is aan de lagere gemiddelde leeftijd bij deze groep. Wrb-gebruikers maken relatief vaak deel uit van een eenpersoonshuishouden of vaker nog van een eenouderhuishouden. Met name bij bestuursrechtelijke en straftoevoegingen is er vaak sprake van eenpersoonshuishoudens. Ondanks het feit dat er vrij veel toevoegingen samenhangen met echtscheiding, zijn paren (met en zonder kinderen) duidelijk ondervertegenwoordigd onder de Wrb-gebruikers. Een verklaring hiervoor is dat ze relatief minder vaak Wrb-gerechtigd zijn.

Wrb-gebruikers zijn relatief vaak uitkeringsgerechtigd. Bij toevoegingen in de categorie bestuursrecht en strafrecht komen relatief weinig werknemers voor. Gepensioneerden komen relatief weinig voor onder de Wrb-gebruikers. Wrb-gebruikers wonen relatief vaak in (zeer) sterk verstedelijkte gebieden.

Het hier beschreven profiel van de Wrb-gebruiker komt in hoge mate overeen met de bevindingen uit de geschilbeslechtingsdelta ten aanzien van de achtergrondkenmerken van mensen met een hoge probleemfrequentie.⁶³

5.5.2 Vergelijking van toevoegingsgebruikers met Wrb-gerechtigden

Om meer betekenis te geven aan deze achtergrondkenmerken, zijn de toevoegingsgebruikers vergeleken met de Wrb-gerechtigden. Op die manier wordt inzichtelijk gemaakt of er sprake is van relatief overgebruik of juist ondergebruik door bepaalde categorieën Wrb-gerechtigden. Hieruit blijkt dat de volgende categorieën relatief vaak gebruikmaken van een toevoeging:

- mannen;
- 25-55-jarigen;
- niet-Westerse allochtonen (eerste generatie);
- gescheiden personen;
- uitkeringsgerechtigden;
- werknemers;
- inwoners van (zeer) sterk verstedelijkte gebieden;
- personen deel uitmakend van een eenouderhuishouden.

63 Geschilbeslechtingsdelta 2014, p. 66.

Ondergebruik van toevoegingen onder Wrb-gerechtigden is te zien bij:

- vrouwen;
- Wrb-gerechtigden onder de 25 jaar en van 65 jaar en ouder;
- autochtonen;
- weduwen/weduwnaars;
- paren zonder kinderen;
- inwoners van weinig of niet verstedelijkte gebieden;
- pensioenontvangers en de groep 'overig niet actief of zonder inkomen'.

Ook opmerkelijk is dat niet-Westerse allochtonen, inwoners van (zeer) sterk verstedelijkte gebieden, uitkeringsgerechtigden, personen die een eenpersoonshuishouden voeren of deel uitmaken van een eenouderhuishouden en gescheiden personen niet alleen vaker dan gemiddeld Wrb-gerechtigd blijken te zijn, maar nog vaker toevoegingsgebruiker zijn, hetgeen wijst op een relatief hoog gebruik onder deze groep.

5.5.3 Profielschets gebruikers mediationtoevoegingen

Omdat bijna alle mediationtoevoegingen civielrechtelijk van aard zijn, worden achtergrondkenmerken van de gebruikers van mediationtoevoegingen in deze paragraaf vergeleken met die van de reguliere civiele toevoegingen. Deze profielschets komt grotendeels overeen met die van de groep mensen die in de regel een echtscheiding aangaan.⁶⁴ Vrijwel alle mediations hebben immers betrekking op zaken die vallen onder de categorie personen- en familierecht (zie tabel B6.7, bijlage 6).

Onder de mediationtoevoegingen komen, in vergelijking met alle civielrechtelijke toevoegingsgebruikers, relatief veel vrouwen voor, personen tussen de 35 en 45 jaar, autochtonen, gehuwden/partnerschap, personen die actief zijn op de arbeidsmarkt en personen die behoren tot de groep paren met kinderen.

Daarentegen kent deze groep van toevoegingsgebruikers relatief weinig personen onder de 25 jaar en boven de 55 jaar, niet-Westerse eerste generatie allochtonen, inwoners van zeer sterk verstedelijkte gebieden, personen uit de categorie 'gescheiden' na huwelijk of na partnerschap, uitkeringsgerechtigden en personen behorend tot de groep eenpersoons-/eenouderhuishoudens. Voor de achterliggende gegevens wordt verwezen naar 9b.

⁶⁴ Zie CBS statline onder Huwelijksontbinding: personen, aantallen en verhoudingscijfers. Hieruit blijkt dat twee derde van de personen die een echtscheiding aangaan tussen de 30 en 50 jaar oud is (meest recente cijfers: 2014).

6 Piket

Aangehouden verdachten van bepaalde strafbare feiten, vreemdelingen die op grond van de Vreemdelingenwet 2000 in hun vrijheid zijn beperkt of van wie de vrijheid is ontnomen en psychiatrisch patiënten die in bewaring worden gesteld, hebben recht om een gesubsidieerde advocaat te consulteren. De toedeling van advocaten is geregeld via piketdiensten. Deze voorziening wordt door de Raad gefaciliteerd. Advocaten worden ingepland volgens een roulersysteem, zodat er te allen tijde een advocaat beschikbaar is.

Op 1 augustus 2014 is het reglement voor het verlenen van rechtsbijstand in piketzaken in werking getreden. Dit reglement vervangt alle regionale regelingen met betrekking tot de piketorganisatie.

De belangrijkste elementen uit het piketreglement zijn:

1. Advocaten kunnen voor maximaal drie piketsoorten worden ingeschreven: strafpiket, Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (Wots)-overleveringspiket, jeugdstrafpiket, psychiatrisch patiëntenpiket en vreemdelingenpiket.
2. Van een voorkeursadvocaat is alleen sprake indien een verdachte daar zelf nadrukkelijk om verzoekt.
3. Om deel te kunnen nemen aan een piketregeling dient de advocaat:
 - te voldoen aan de inschrijvingsvoorwaarden (waarin de inhoudelijke eisen staan vermeld);
 - de beschikbaarheidstijden voor piketmeldingen in acht te nemen (op werkdagen, in het weekend en op feestdagen van 07.00–20.00 uur);
 - te beschikken over een mobiele telefoon met internettoegang voor het ontvangen van en kunnen reageren op piketmeldingen;
 - een strafpiketmelding binnen 45 minuten te accepteren (geldt voor voorkeurs- en/of ingeplande advocaat);
 - de aan hem toebedeelde piketdiensten persoonlijk te verrichten; het ruilen en waarnemen van een dienst kan de deelnemende advocaat zelf via het geautomatiseerde piketplanningsprogramma regelen.

In paragraaf 6.1 wordt vermeld hoeveel *piketmeldingen* er in 2015 digitaal zijn binnengekomen en welk gedeelte hiervan door voorkeursadvocaten is verricht. In paragraaf 6.2 wordt weergegeven hoeveel *piketdeclaraties* er in 2012 tot en met 2015 zijn ingediend en welke vormen van rechtsbijstand er zijn verleend. Ten slotte komt in paragraaf 6.3 aan de orde hoeveel advocaten er in de jaren 2010 tot en met 2015 hebben deelgenomen aan het piket.

6.1 Piketmeldingen

In 2015 zijn er in totaal 147.000 strafpiketmeldingen digitaal binnengekomen: 122.500 hiervan betrof meerderjarigenstrafpiketmeldingen en 24.500 jeugdstrafpiketmeldingen. Bij deze piketmeldingen werd in 42% van de gevallen (61.500) door de verdachte gevraagd om een voorkeursadvocaat. In 79% van de voorkeursmeldingen heeft de voorkeursadvocaat de melding geaccepteerd.

Als een voorkeursmelding niet door de voorkeurspiketadvocaat wordt geaccepteerd, dan wordt deze daarna 'uitgemeld' aan de advocaat die op deze dag ingepland staat.

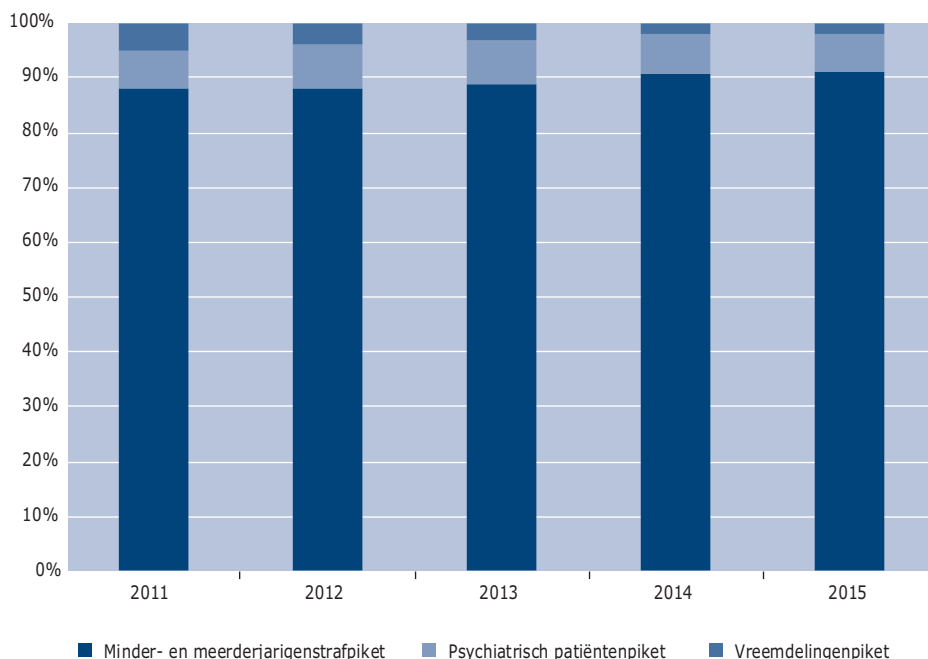
6.2 Piketdeclaraties

In 2015 zijn er in totaal 119.000 piketdeclaraties ingediend voor de hulpverlening die in het kader van piket is verleend (zie bijlage 10 tabel B10.1 voor cijfers over de laatste jaren). Het aantal piketdeclaraties dat is ingediend, is in 2015 gedaald ten opzichte van een jaar eerder (in 2014 waren er 126.000 piketdeclaraties). Echter, het is minder gedaald dan de cijfers doen vermoeden, omdat er daarnaast ook declaraties zijn ingediend naar aanleiding van enkele pilots (het betreft een kleine 4.000 Salduz-consulten die in het kader van de pilots hebben plaatsgevonden, zie hieronder voor meer details). Deze pilot-declaraties zijn niet in de bovengenoemde reguliere registratie meegenomen.

De cijfers over de piketdeclaraties die in deze paragraaf staan weergegeven, betreffen alle soorten piket (in tegenstelling tot de meldingen in de paragraaf hierboven die alleen betrekking hebben op het strafpiket). Op alle gebieden is er in 2015 een afname te zien van het aantal piketdeclaraties ten opzichte van 2014. Het aantal piketdeclaraties in het kader van psychiatrisch patiëntenpiket en vreemdelingenpiket is tussen 2011 en 2015 continu afgenomen; dit laatste hangt samen met de afname van de mate waarin vreemdelingenbewaring wordt toegepast.

Ten opzichte van 2009 is de hulpverlening in het kader van strafpiket in 2015 met 47% toegenomen (zie tabel B10.1 bijlage 10). De voornaamste oorzaak van deze stijging moet gezocht worden in de procedurele aanpassingen die zijn doorgevoerd in het strafpiket naar aanleiding van de uitspraak in de zaak *Salduz*. Deze procedurele aanpassingen zijn neergelegd in de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor, die op 1 april 2010 in werking is getreden (Stcrt 2010, 4003).

In figuur 6.1 is te zien dat het overgrote deel van de pikethulpverlening (91%) op het gebied van het strafrecht plaatsvindt.

Figuur 6.1 Verdeling van pikethulpverlening naar soort, 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B10.1, bijlage 10.

Pilots

Er zijn vanaf 1 november 2014 tot mei 2015 in drie regio's in het land ZSM-pilots gehouden. De verrichtingen die in het kader van die pilots zijn gedeclareerd, zijn niet in bovenstaande cijfers meegenomen. De pilotregio's waren Arnhem/Almelo, Utrecht stad/Almere/Lelystad, Rotterdam/Spijkenisse/Zuid-Holland-Zuid/Dordrecht.⁶⁵ Het aantal Salduz-consulten in deze pilots bedroeg 3.640 in 2015. Daarnaast is de advocatuur in 2015 aanwezig geweest bij enkele evenementen waarbij strafbare feiten ter plaatse door het OM zijn afgedaan. Het aantal Salduz-consulten bij deze evenementen bedroeg 255.

Vastgestelde strafpiketdeclaraties

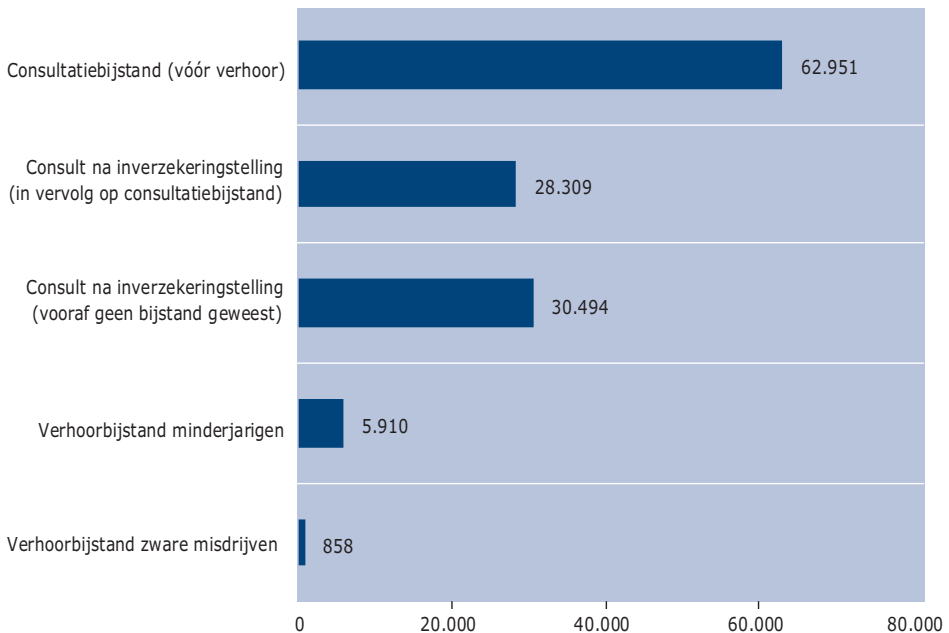
Een piketadvocaat kan zowel vóór (consultatiebijstand) als ná de inverzekeringstelling een aangehouden verdachte voor feiten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan bijstaan (bijstand na inverzekeringstelling). Minderjarige verdachten hebben tevens de mogelijkheid bij deze feiten bijstand van een piketadvocaat te ontvangen *tijdens* het politieverhoor (verhoorbijstand).⁶⁶

⁶⁵ <https://www.om.nl/@86989/start-pilot-zsm/>.

⁶⁶ Sinds 1 maart 2016 zijn de regels ten aanzien van verhoorbijstand gewijzigd. Vanaf dat moment hebben ook meerderjarige verdachten van strafbare feiten die zijn aangehouden recht op bijstand van een advocaat tijdens het (politie)verhoor.

In figuur 6.2 staat weergegeven hoeveel piketdeclaraties er zijn vastgesteld voor de verschillende vormen van rechtsbijstand. Omdat verhoorbijstand (op grond van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor en de rechtspraak van de Hoge Raad) in 2015 alleen aan minderjarige verdachten is verleend en consultatiebijstand zowel aan minderjarige als aan meerderjarige verdachten, ligt het aantal gevallen van verhoorbijstand beduidend lager dan het aantal consulten.

Figuur 6.2 Aantal vastgestelde strafpiketdeclaraties over 2015*

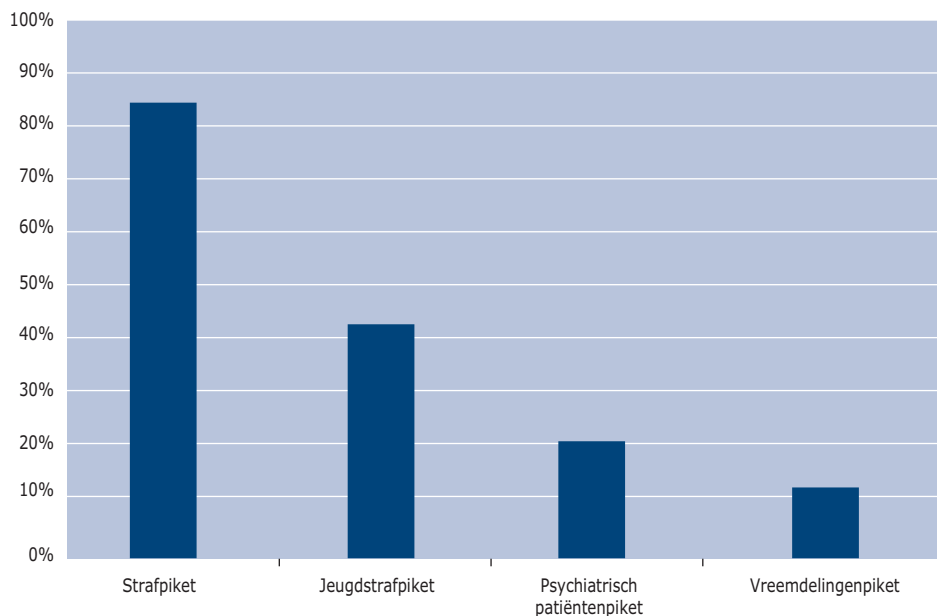

* Voor de achterliggende cijfers zie tabel B10.2, bijlage 10.

6.3 Piketadvocaten

Er nemen 3.443 advocaten deel aan tenminste een van de piketsoorten.⁶⁷ Het merendeel van de piketadvocaten (87%) participeerde in het strafpiket. Deelname aan het jeugdstrafpiket werd in 2015 meestal gecombineerd met deelname aan het meerderjarigenstrafpiket (39% van alle piketadvocaten) en in mindere mate werd straf- met psychiatrisch patiëntenpiket gecombineerd (12%) of straf- met vreemdelingenpiket (7%). In figuur 6.3 worden alleen die piketsoorten weergegeven waar een substantieel aantal advocaten aan heeft deelgenomen.

⁶⁷ Deze cijfers zijn niet vergelijkbaar met cijfers uit eerdere jaren, omdat er vanaf 2015 op een andere (zuiverdere) manier geteld kan worden.

Figuur 6.3 Percentage deelnemende advocaten per piketsoort over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers over 2015 zie tabel B10.3, bijlage 10.

Aanpassingen van de inschrijvingsvoorwaarden kunnen van invloed zijn geweest op de deelname aan het piket. Advocaten kunnen op eigen verzoek van de piketlijst geschrapt worden of zij worden hiertoe gedwongen, omdat ze bijvoorbeeld niet aan het vereiste minimum voor wat betreft opleidingspunten en/of zaken konden voldoen.⁶⁸

68 Een overzicht van voorwaarden waaraan een rechtsbijstandverlener dient te voldoen, is te vinden op: www.rvr.org/nl/subhome_rbv/inschrijven_rbv/specialisaties.

7 Het aanbod van rechtsbijstandverleners

Een van de taken van de Raad is te voorzien in voldoende aanbod van rechtsbijstandverleners. Dit hoofdstuk laat zien hoe het aanbod zich, in kwantitatieve zin, de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.⁶⁹ Het aantal rechtsbijstandverleners dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent, dient nauwgezet te worden gevolgd om tijdig te kunnen anticiperen op een naderend tekort dan wel overschot. Gesubsidieerde rechtsbijstand wordt hoofdzakelijk aangeboden door advocaten, maar ook mediators⁷⁰ en bewindvoerders kunnen toevoegingen aanvragen.⁷¹ Ten slotte kunnen ook bijzondere curatoren aan minderjarige cliënten worden toegevoegd.

In paragraaf 7.1 wordt allereerst in beeld gebracht hoeveel rechtsbijstandverleners jaarlijks gesubsidieerde rechtsbijstand verlenen, waarbij de advocaten en mediators apart worden beschreven. In paragraaf 7.2 worden de advocaten die binnen het stelsel actief zijn, vergeleken met de advocaten die landelijk bij de Orde ingeschreven staan. Daarnaast wordt beschreven hoe lang advocaten werkzaam zijn binnen het stelsel en hoe het verloop onder hen is. Ten slotte wordt in paragraaf 7.3 de deelname van mediators aan het stelsel weergegeven.

7.1 De rechtsbijstandverleners

7.1.1 Aantal rechtsbijstandverleners

Eind 2015 stonden er ruim 10.000 rechtsbijstandverleners bij de Raad ingeschreven.⁷² Die behandelden echter niet allemaal toevoegingszaken. In 2015 verleenden iets meer dan 8.150 rechtsbijstandverleners in ten minste één zaak gesubsidieerde rechtsbijstand (in dit hoofdstuk verder als actief benoemd). Het aantal rechtsbijstandverleners dat binnen het stelsel actief is, is in 2015 nagenoeg

69 De gegevens in dit hoofdstuk zijn hoofdzakelijk ontleend aan bestanden met gegevens uit GRAS, die zijn aangeleverd door de afdeling Informatie Management (ICT-organisatie van de Raad). Voor de kenmerken van de rechtsbijstandverleners maakt de Raad gebruik van BAR (Beheer Advocaten Registratie). Omdat de gegevens over de rol die de rechtsbijstandverlener – advocaat en mediator – binnen het stelsel vervult afwijken van die in de GRAS-registratie die tot 2006 werd gebruikt, is een vergelijking met de gegevens van vóór 2006 niet betrouwbaar. In de nieuwe registratie is het mogelijk om verschillende soorten inschrijvingen naast elkaar weer te geven. Zo kan men als advocaat én als mediator bij de Raad ingeschreven staan.

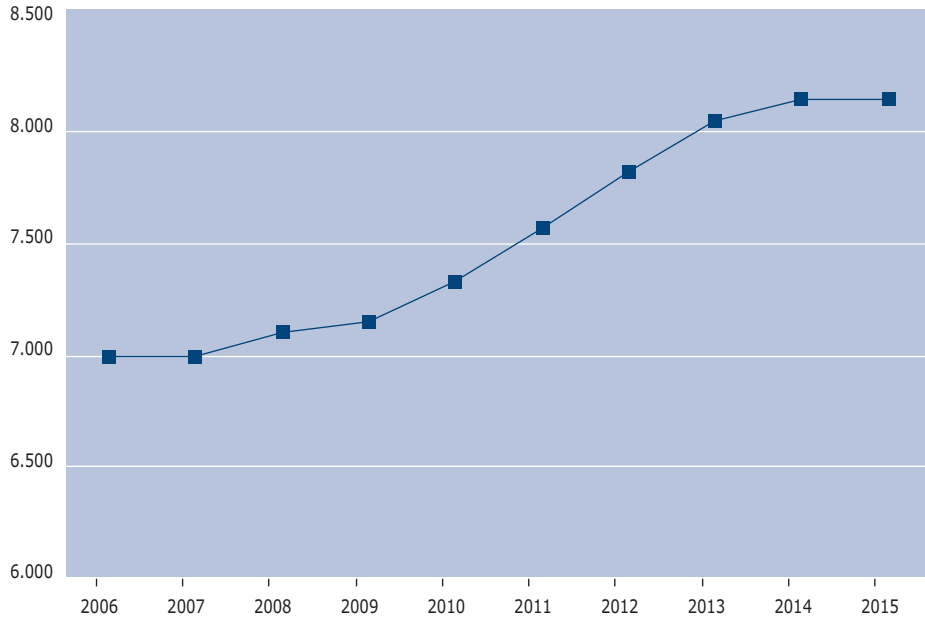
70 Omwille van de leesbaarheid worden de mediators in dit hoofdstuk omschreven als rechtsbijstandverleners, waarbij dient te worden opgemerkt dat de feitelijke dienstverlening van een mediator in essentie niet bestaat uit het verlenen van rechtsbijstand maar uit het begeleiden van partijen naar een mogelijke oplossing van hun geschil.

71 Mediators kunnen sinds 2005 toevoegingen aanvragen en bewindvoerders sinds 2013.

72 Hieronder waren 9.101 advocaten, 1.409 mediators, ongeveer 50 bewindvoerders en ongeveer 20 deurwaarders. Een rechtsbijstandverlener kan meer van deze rollen tegelijk bekleden.

gelijk aan het aantal van 2014. Deze stabilisering is opmerkelijk te noemen gezien de continue toename die vanaf 2007 zichtbaar was.

Figuur 7.1 Aantal rechtsbijstandverleners dat op toevoegingsbasis werkt over 2006 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.1, bijlage 11.

7.1.2 Rol van de rechtsbijstandverleners

De meeste rechtsbijstandverleners staan bij de Raad ingeschreven als advocaat (92%). Daarnaast staat 12% van de rechtsbijstandverleners (ook) als mediator ingeschreven. Een deel van de rechtsbijstandverleners staat zowel als advocaat als mediator ingeschreven. Ook komen nog andersoortige inschrijvingen voor, zoals die van deurwaarder of bewindvoerder. Tabel B11.2, bijlage 11 bevat een overzicht van de rechtsbijstandverleners, uitgesplitst naar rol.

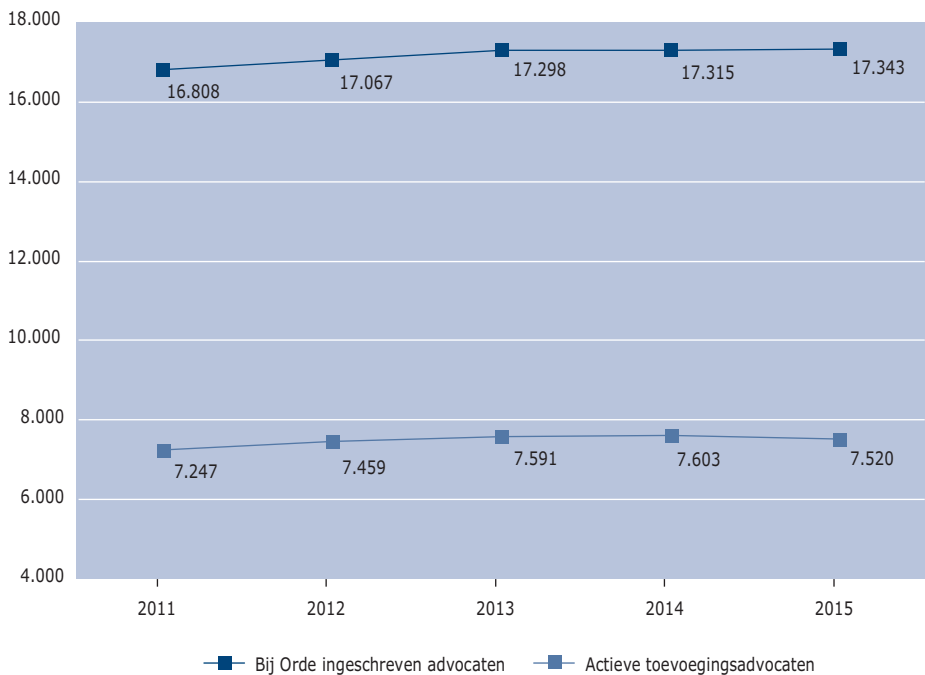
In de volgende paragrafen komt een aantal kenmerken van zowel advocaten als mediators ter sprake, zoals het gemiddeld aantal toevoegingen dat aan hen afgegeven is, de leeftijd en de man-vrouwverhouding en, voor wat betreft de advocaten, het verloop.

7.2 De advocaten

In 2015 verleenden ruim 7.500 advocaten⁷³ in ten minste één zaak gesubsidieerde rechtsbijstand. Het aantal loopt in 2015 voor het eerst terug. Tot op heden was er elk jaar groei zichtbaar.

Van alle advocaten die in 2015 bij de Orde ingeschreven stonden is 43% actief als rechtsbijstandverlener binnen het stelsel. Dit percentage is iets gedaald ten opzichte van 2014 (44%).

Figuur 7.2 Aantal bij de Orde ingeschreven advocaten en aantal advocaten dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent over 2011 tot en met 2015*

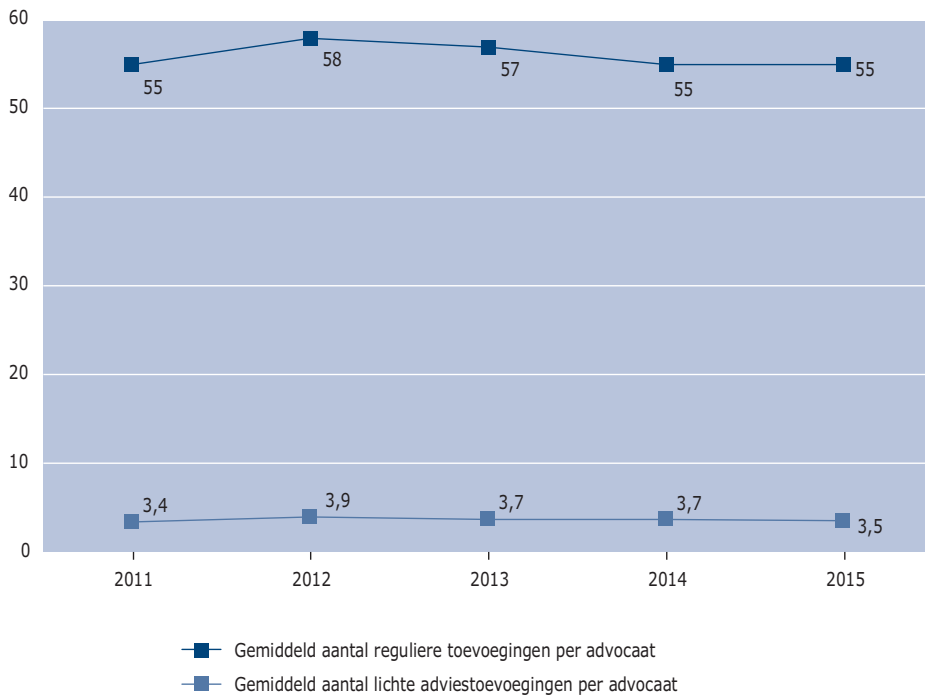
* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.3, bijlage 11.

73 Het gaat hier uitsluitend om advocaten. De advocaat-mediators die alleen mediationtoevoegingen deden en de mediationtoevoegingen die advocaat-mediators deden, zijn in de tellingen buiten beschouwing gelaten. Deze manier van tellen wijkt af van de wijze van tellen die in de edities en jaarverslagen voor 2013 is gehanteerd. De cijfers zijn in 2013 met terugwerkende kracht bijgesteld.

7.2.1 Aantal toevoegingen per advocaat

Het gemiddeld aantal reguliere toevoegingen per advocaat per jaar is in 2015 gelijk gebleven aan dat van vorig jaar, namelijk 55.⁷⁴ Dit is het gevolg van het feit dat het aantal toevoegingen in 2015 naar verhouding evenveel afnam als het aantal binnen het stelsel actieve advocaten. Het gemiddelde aantal lichte adviestoevoegingen van 3,5 is per advocaat in 2015 enigszins gedaald ten opzichte van 2014.

Figuur 7.3 Gemiddeld aantal reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichte adviestoevoegingen) en het gemiddeld aantal lichte adviestoevoegingen per actieve advocaat over 2011 tot en met 2015*

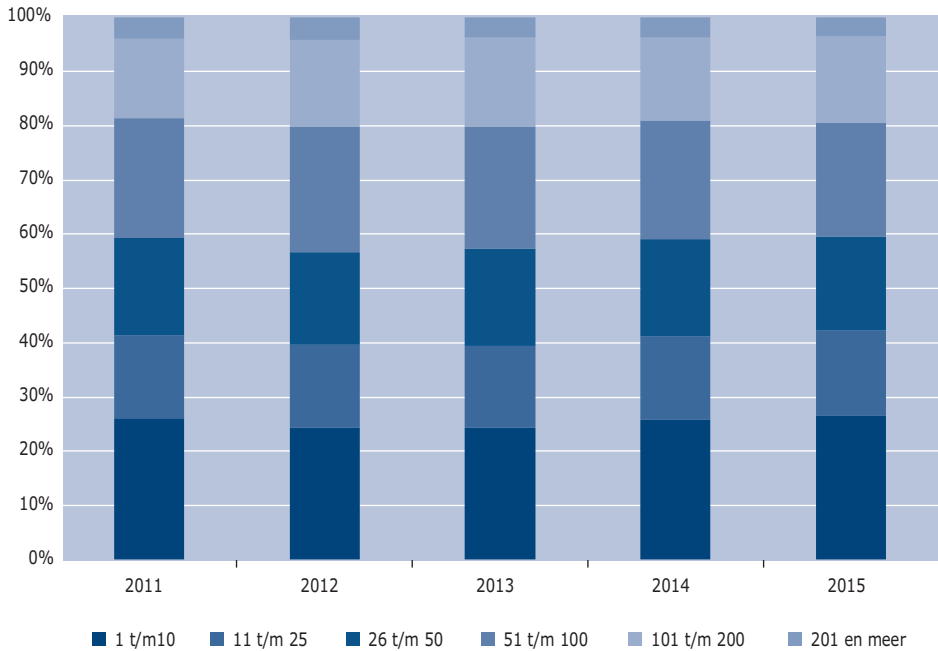

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.4, bijlage 11.

Wanneer het aantal binnen het stelsel actieve advocaten wordt ingedeeld naar het aantal door hen behandelde reguliere en lichte adviestoevoegingen, blijkt dat in 2015 27% van alle advocaten een tot en met 10 toevoegingen per jaar behandelde (zie tabel B11.5, bijlage 11). Het percentage advocaten met meer dan 200 zaken, lag rond de 3% (zie figuur 7.4).

74 Het gemiddelde is berekend door het aantal reguliere toevoegingen te delen door het aantal advocaten dat ten minste één reguliere toevoeging heeft behandeld. Dit geldt ook voor de berekening van het gemiddelde aantal lichte adviestoevoegingen. In de edities vóór 2013 werd gedeeld door alle advocaten die werkzaam waren binnen het stelsel. Om deze reden zijn de cijfers die nu in de reeks zijn beschreven, niet vergelijkbaar met de cijfers uit de monitoren van vóór 2013.

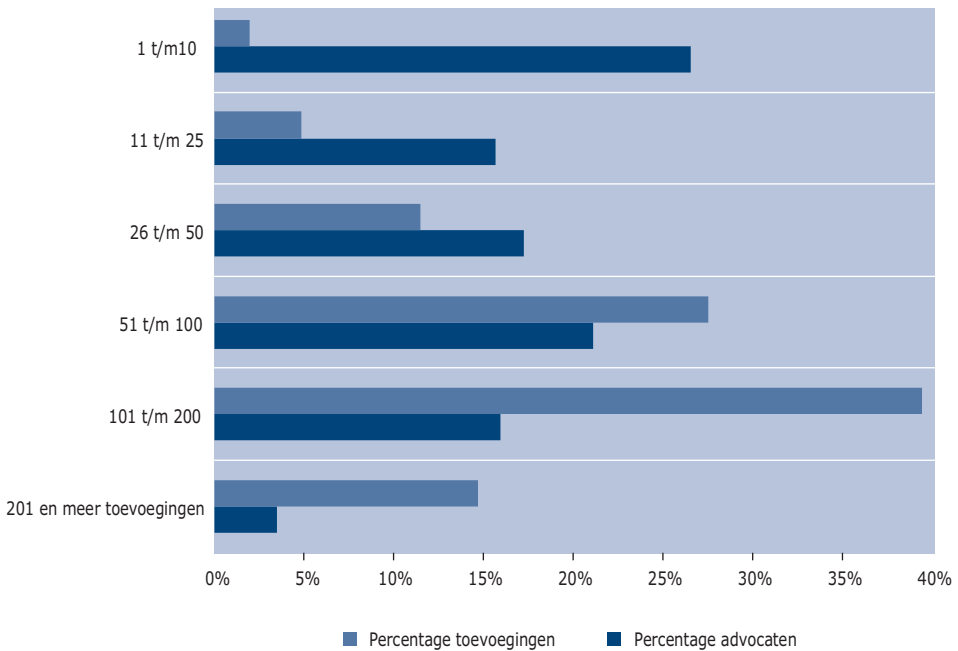
Figuur 7.4 Verdeling van het aantal toevoegingen over de binnen het stelsel actieve advocaten over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.5, bijlage 11.

Opvallend is dat de advocaten die in 2015 10 of minder toevoegingen behandelden (27% van het totaal), gezamenlijk slechts 2% van alle toevoegingen behandelden (zie figuur 7.5). Het beeld is juist omgekeerd bij de advocaten die meer dan 200 toevoegingen behandelden (3% van het totaal). Samen behandelde deze groep advocaten 15% van de toevoegingen. De verdeling is erg scheef.

Figuur 7.5 Verdeling van het aantal toevoegingen over de actieve advocaten over 2015*

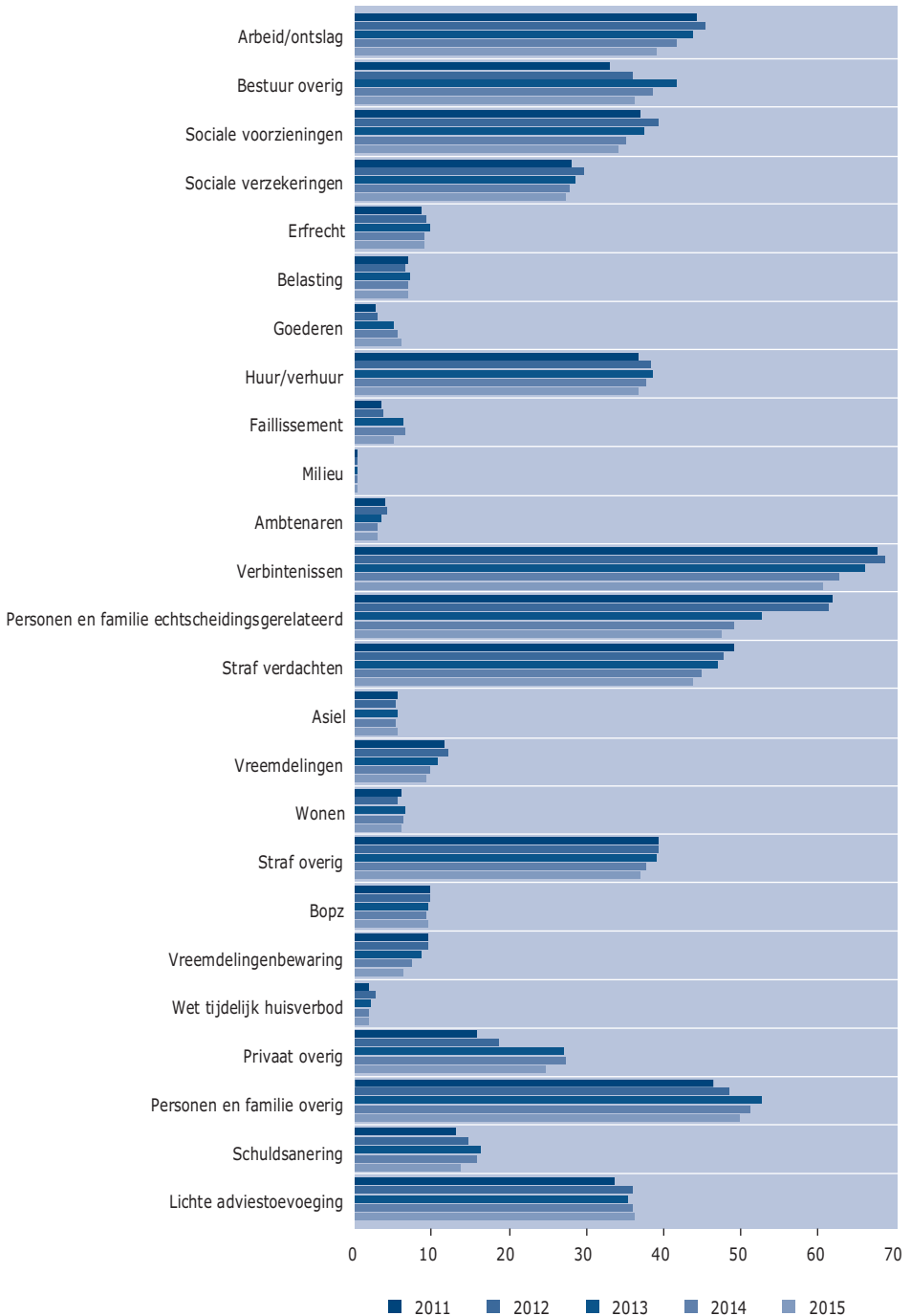

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.5, bijlage 11.

7.2.2 Advocaten naar soort toevoeging en rechtsgebied

Advocaten zijn veelal werkzaam op verschillende rechtsgebieden. Dit is duidelijk zichtbaar in figuur 7.6, dat per soort toevoeging het aantal advocaten toont dat in het betreffende jaar in dat soort toevoegingen werkzaam was. Hierin zijn grote verschillen zichtbaar. Relatief veel advocaten blijken toevoegingen te doen op het gebied van verbintenissenrecht: 61% van de advocaten die binnen het stelsel actief zijn, deed ten minste één toevoeging op dat gebied. Bij straf toevoegingen is dit 44% van de advocaten. Opvallend is dat bijna bij elk soort toevoeging in 2015 minder advocaten werkzaam waren dan in de jaren daarvoor, terwijl het aantal toevoegingen per soort niet altijd afgenomen is. Dit zou erop kunnen wijzen dat advocaten meer gespecialiseerd zijn en in toenemende mate op één terrein werkzaam zijn, mede omdat het totaal aantal advocaten dat deelneemt aan het stelsel slechts licht is afgenomen. Wanneer advocaten bij controle niet blijken te voldoen aan de inschrijvingsvoorwaarden, worden ze uitgeschreven. Dit heeft een effect op de percentages, zoals bijvoorbeeld duidelijk is te zien bij 'personen- en familie echtscheidingsgerelateerd', waar het percentage actieve advocaten in de loop van de jaren fors afneemt.

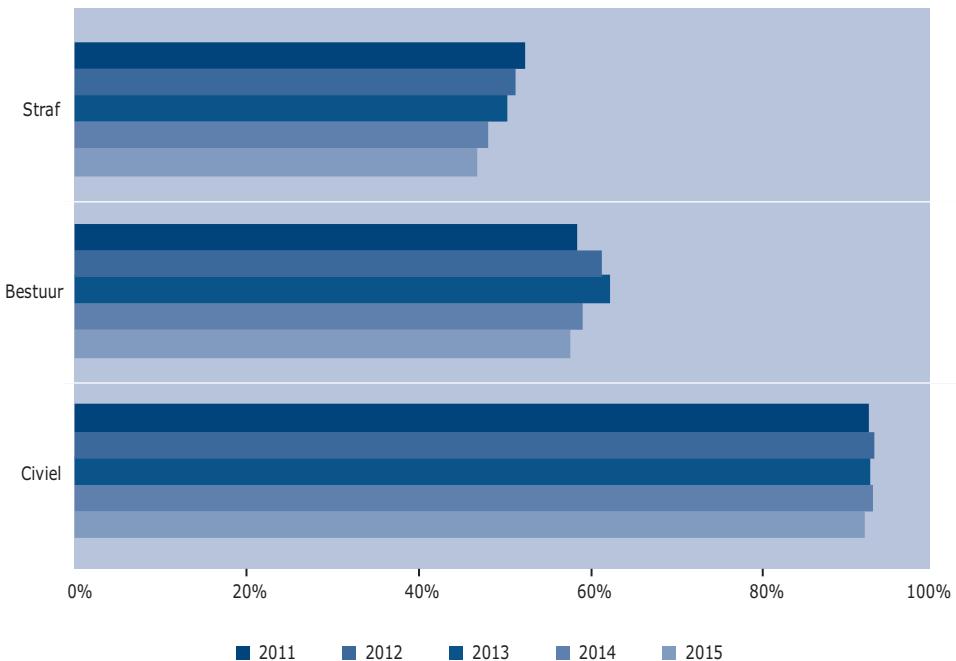
Figuur 7.6 Percentage advocaten met minimaal één toevoeging in een jaar per soort toevoeging over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.7, bijlage 11.

Als op een ander niveau, namelijk per rechtsgebied, wordt gezien of er verloop is in de deelname van advocaten door de jaren heen (zie figuur 7.7), dan blijkt dat vooral bij strafrecht een relatieve afname zichtbaar is van het aantal advocaten dat deelneemt aan het stelsel. Ook hier lijkt onder meer het stellen en handhaven van inschrijvingsvoorwaarden effect te hebben. Bij bestuur is er de afgelopen jaren een wisselend beeld te zien. Bij civiel lijkt de deelname stabiel te zijn.

Figuur 7.7 Percentage advocaten met minimaal één toevoeging in een jaar per rechtsgebied over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.8, bijlage 11.

7.2.3 Specialisatie van advocaten

Advocaten kunnen zich specialiseren op bepaalde rechtsgebieden. Niet elke advocaat heeft zich gespecialiseerd, maar het komt ook voor dat een advocaat meerdere specialisaties heeft. Advocaten dienen voor de inschrijving voor een specialisatie te voldoen aan bepaalde deskundigheidseisen. Deze staan beschreven in de inschrijvingsvoorwaarden van de Raad. De deskundigheidseisen houden onder meer in dat de advocaat met zaken op het rechtsgebied moet zijn meegelopen met een andere reeds ingeschreven advocaat én dat hij cursussen op het bewuste rechtsgebied moet hebben gevolgd. Per 1 juli 2012 mogen uitsluitend op het gebied van personen- en familierecht gespecialiseerde advocaten en mediators

toevoegingen van deze soort aanvragen. Dit is ook zo bij de specialisaties voor jeugdrecht en slachtofferzaken per respectievelijk 1 juli 2013 en 1 juli 2014.

Tabel 7.1 geeft een overzicht van het aantal advocaten dat in 2015 ingeschreven stond met een specialisatie op een bepaald gebied.

Tabel 7.1 Aantal gespecialiseerde advocaten in 2015*

Specialisatie	Aantal advocaten
Personen- en familierecht	3.558
Strafrecht	3.388
Jeugdrecht	1.523
Psychiatrisch patiëntenrecht	714
Vreemdelingenrecht	693
Slachtofferzaken	449
Asielrecht	398
Internationale kindervervoeringszaken	44

* 3.288 Advocaten zijn niet gespecialiseerd. Advocaten met meer specialisaties komen in deze telling meerdere keren voor.

7.2.4 Het verloop onder advocaten

Om te kunnen bepalen of de in- en uitstroom van advocaten binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand met elkaar in evenwicht zijn, wordt jaarlijks schematisch in beeld gebracht hoeveel advocaten (opnieuw) instromen en hoeveel van hen het stelsel (tijdelijk) verlaten. Het verloop onder advocaten is gedefinieerd als het saldo van het aantal advocaten dat in het desbetreffende jaar toetreedt tot het stelsel en het aantal advocaten dat het stelsel tijdelijk of definitief verlaat. In figuur 7.8 is de in- en uitstroom van advocaten cijfermatig in beeld gebracht. In 2015 traden 540 advocaten toe tot het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. De instroom is in 2015 relatief laag ten opzichte van eerder jaren en voor het eerst kleiner dan de uitstroom. De uitstroom is relatief hoog ten opzichte van eerdere jaren. De uitstroom is (zeker relatief) echter minder verhoogd dan de instroom verlaagd is.

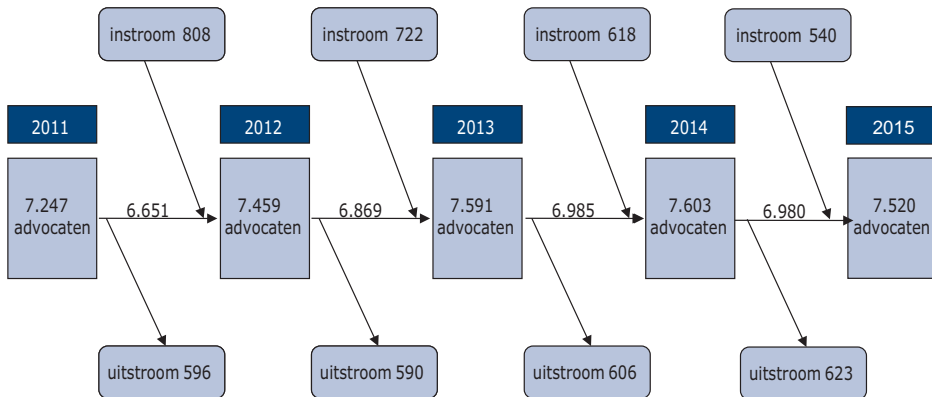
De advocaten die in 2015 zijn uitgestroomd, deden gemiddeld 9 toevoegingen per persoon in het laatste jaar (2014) waarin zij rechtsbijstand op basis van een toevoeging verleenden.⁷⁵

Voorts blijkt dat de groep die in twee opeenvolgende jaren deelneemt aan het stelsel, substantieel is. Van de advocaten was 93% in zowel 2014 als in 2015 actief. Van alle advocaten die in 2015 zaken op basis van een toevoeging behandelden, verleende 93% continu gesubsidieerde rechtsbijstand gedurende een periode van vijf jaar

⁷⁵ Dit lage gemiddelde kan deels verklaard worden door het feit dat deze rechtsbijstandverleners soms slechts een deel van het jaar actief zijn geweest binnen het stelsel.

(gerekend vanaf 2010) of sinds hun toetreding tot het stelsel.⁷⁶ Op basis van deze gegevens is de conclusie gerechtvaardigd dat er binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand een grote constante groep van advocaten werkzaam is.

Figuur 7.8 In- en uitstroom van advocaten over 2011 tot en met 2015

De groep die binnen het stelsel verantwoordelijk is voor het behandelen van de meeste toevoegingen – meer dan 50 toevoegingen per jaar – is over de jaren heen eveneens vrij constant gebleven. In 2015 is 88% van deze groep in de laatste twee opeenvolgende jaren actief.

7.2.5 Aantal binnen het stelsel actieve advocatenkantoren

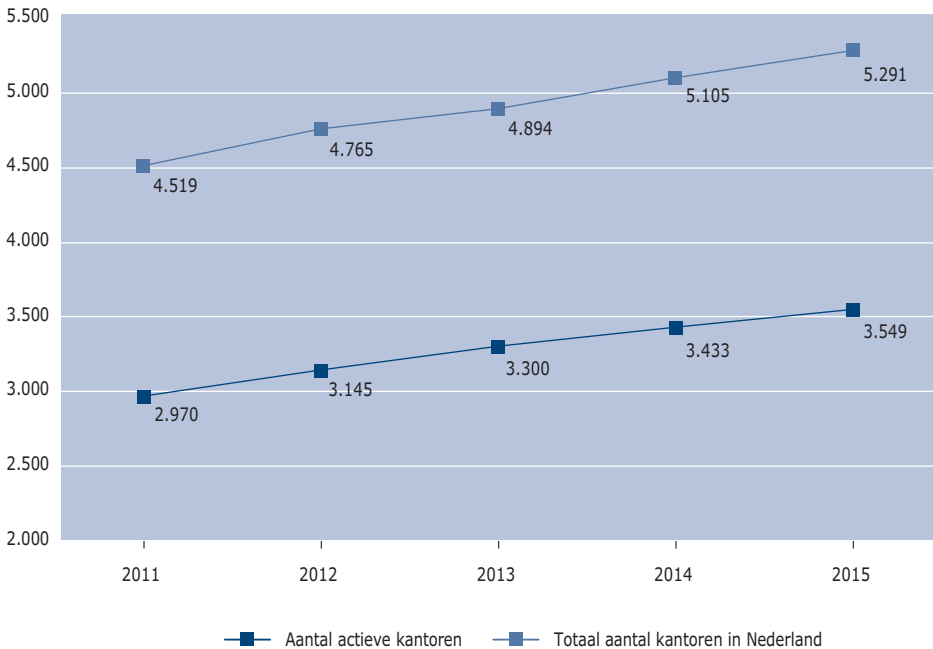
Vanaf 2011 zijn steeds meer kantoren op *High Trust*-basis gaan werken. Eind 2015 waren er ruim 2.000 kantoren werkzaam onder *High Trust*. Het totaal aantal binnen het stelsel actieve kantoren – dit zijn kantoren waarvan ten minste één advocaat in een bepaald jaar ten minste één toevoeging behandelt – nam in 2015 opnieuw toe tot ruim 3.500.⁷⁷

Zoals figuur 7.9 laat zien, verleent op een totaal van de 5.291 advocatenkantoren 67% van alle advocatenkantoren in Nederland gesubsidieerde rechtsbijstand. In 2015 groeide het aantal binnen het stelsel actieve kantoren (+3%) minder snel dan het totaal aantal advocatenkantoren dat bij de Orde is ingeschreven (+4%).⁷⁸

⁷⁶ Hoewel voor de advocaten die gedurende dit tijdvak instroomden, de periode dus korter dan vijf jaar is, werd er gedurende deze periode wel onafgebroken gesubsidieerde rechtsbijstand verleend. In totaal waren er 1.411 van de 7.520 advocaten vanaf hun inschrijving actief, terwijl 5.572 van de 7.520 advocaten de gehele periode van vijf jaar continu actief waren.

⁷⁷ Eind 2014 stonden er bij de Raad 3.708 advocatenkantoren ingeschreven. Er staan dus meer kantoren ingeschreven dan dat er daadwerkelijk toevoegingszaken behandelen.

⁷⁸ Bron: Cijfers Orde van advocaten 2015.

Figuur 7.9 Aantal advocatenkantoren over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.9, bijlage 11.

Per actief kantoor behandelden in 2015 gemiddeld 2,1 advocaten ten minste één toevoeging; dat is iets minder dan in 2014. Vanaf 2006 gemeten, is het gemiddeld aantal advocaten per actief kantoor steeds een beetje afgenomen (zie tabel B11.9, bijlage 11).

7.2.6 Geslacht advocaten

De afgelopen jaren is, zowel in absolute aantallen als procentueel gezien, het aandeel vrouwen dat als advocaat aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand deelnam, continu gestegen van 45% in 2011 tot 47% in 2015 (zie tabel B11.10, bijlage 11). Ten opzichte van het aantal bij de Orde ingeschreven vrouwelijke advocaten, lijken vrouwen bij de groep advocaten die gesubsidieerde rechtsbijstand verlenen, licht oververtegenwoordigd te zijn.⁷⁹

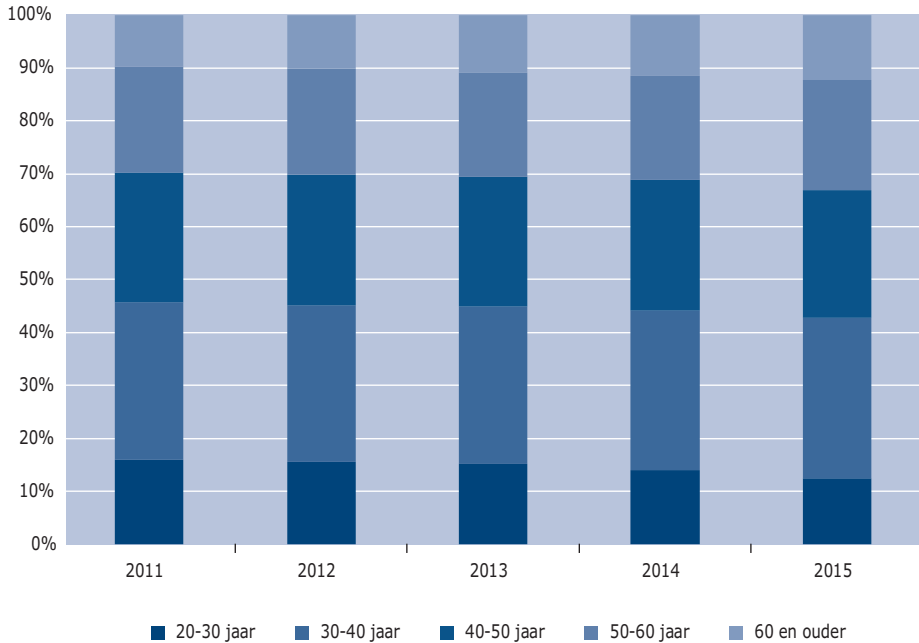
7.2.7 Leeftijd advocaten

Een indeling naar leeftijd van binnen het stelsel actieve advocaten verschaft inzicht in de te verwachten (leeftijdsgelateerde) uitstroom door pensionering en maakt ook eventuele verschuivingen door de jaren heen zichtbaar. Wanneer de binnen

⁷⁹ Bij de Orde was in 2015 43% van alle ingeschreven advocaten van het vrouwelijke geslacht (9.846 mannen en 7.497 vrouwen). Bron: Cijfers Orde van advocaten 2015.

het stelsel actieve advocaten worden ingedeeld naar leeftijdscategorieën van 10 jaar, geeft dat de volgende verdeling.

Figuur 7.10 Verdeling actieve advocaten naar leeftijdscategorie over 2011 tot en met 2015*

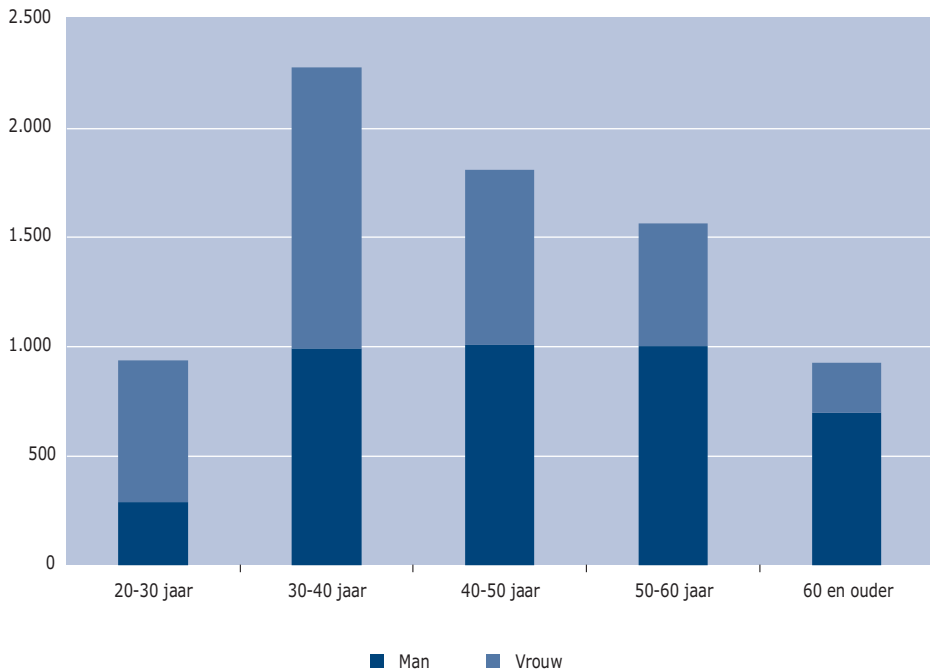

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.11, bijlage 11.

De grootste groep advocaten valt binnen de categorie 30 tot 40 jaar. De continue toename van de leeftijdsgroep van 60 jaar en ouder is het meest opvallend (en waarschijnlijk mede het gevolg van het opschuiven van de pensioengerechtigde leeftijd), naast de continue afname van de leeftijdsgroep 20 tot 30. Er lijkt dus in enige mate sprake te zijn van vergrijzing binnen de groep advocaten, waardoor de uitstroom naar verwachting in de komende jaren verder toe zal nemen. Zolang het aantal toevoegingen blijft dalen is het geen probleem dat ook het aantal actieve advocaten in het systeem enigszins afneemt.

Leeftijd en geslacht

Er is een verschil in de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijk advocaten die deelnemen aan het stelsel per leeftijdscategorie, zoals zichtbaar is in figuur 7.11. De jongere groep advocaten bestaat meer uit vrouwen dan mannen, terwijl de oudste groepen juist uit minder vrouwen dan mannen bestaan.

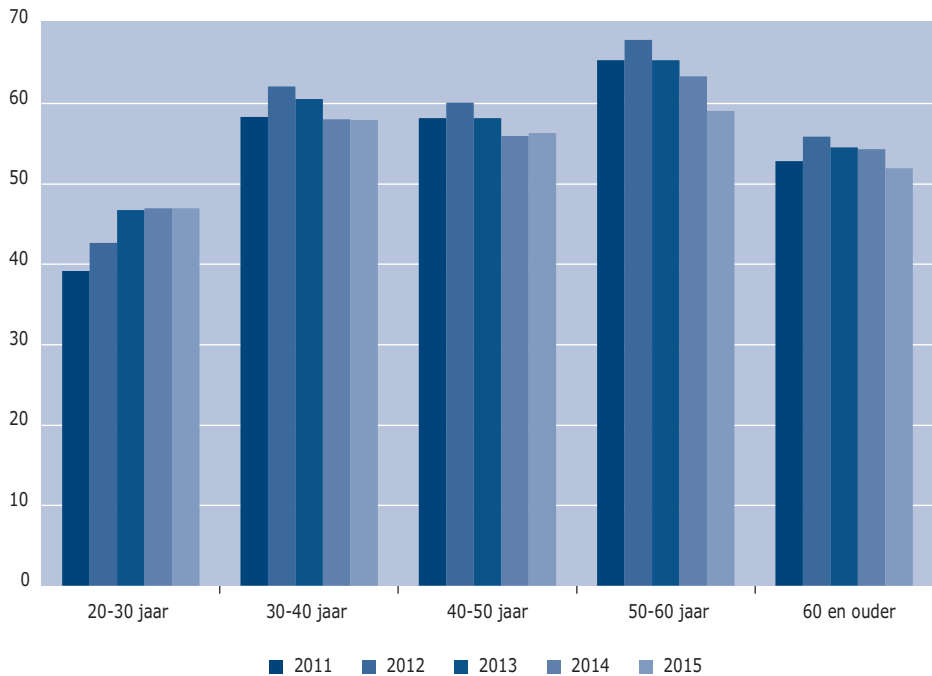
Figuur 7.11 Verdeling actieve advocaten naar leeftijd en geslacht in 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.12, bijlage 11.

Leeftijd en aantal toevoegingen

Niet alleen het aantal advocaten dat aan het stelsel deelneemt, verschilt per leeftijdscategorie, maar ook het gemiddeld aantal toevoegingen dat een advocaat doorgaans behandelt. Dit is in figuur 7.12 zichtbaar gemaakt. Jonge advocaten behandelen gemiddeld minder toevoegingen dan hun oudere collega's. In 2015 is het gemiddelde bij de oudste groepen gedaald en bleef bij de groepen jongere advocaten, het gemiddelde gelijk. Deze trend is al een aantal jaren zichtbaar. De verschillen tussen de leeftijdsgroepen worden hierdoor ook dit jaar weer iets kleiner.

Figuur 7.12 Gemiddelde aantal toevoegingen per advocaat naar leeftijdscategorie over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.13, bijlage 11.

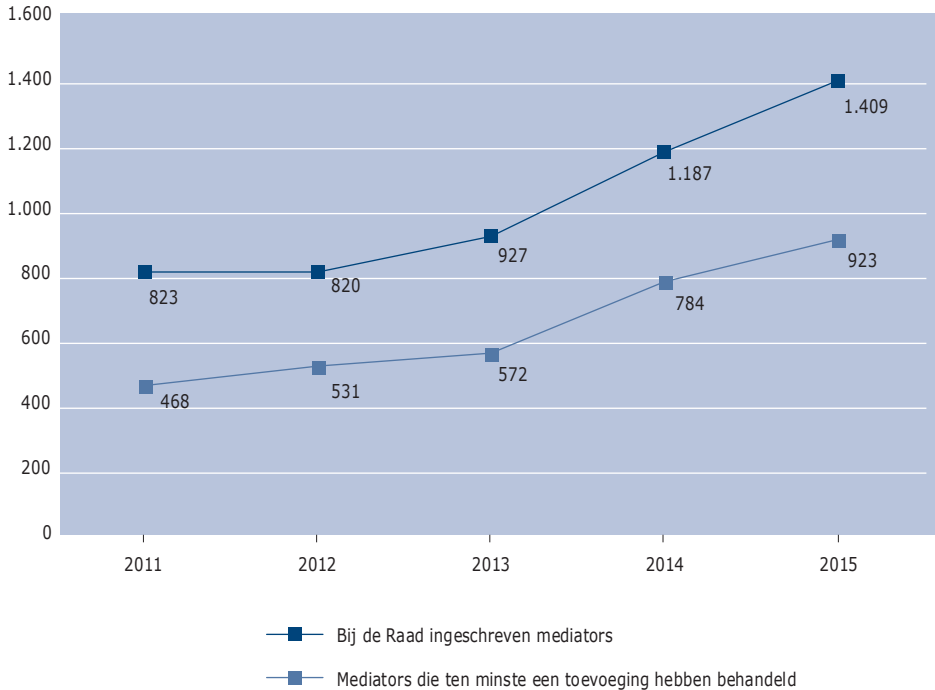
7.3 De mediators

Sinds 1 april 2005 kunnen ook mediators toevoegingen aanvragen.⁸⁰ Het aanbod van mediators is ruim voldoende om aan de vraag te kunnen voldoen. Eind 2015 waren er in totaal ruim 1.400 mediators ingeschreven bij de Raad,⁸¹ dit is 19% meer dan in 2014. In 2015 hebben ruim 900 mediators ten minste één mediantoevoeging aangevraagd, een stijging van 18% ten opzichte van 2014.

80 Onder mediator wordt hier verstaan iedere rechtsbijstandverlener die als minimumvereiste als zodanig is ingeschreven bij de Raad. Vaak is er sprake van een advocaat-mediator.

81 Sinds 1 januari 2012 zijn de inschrijvingsvoorwaarden van de Raad aangepast aan die van het toenmalige Nederlands Mediation Instituut (NMI). In navolging van het NMI is er toen ook een aantal mediators uitgeschreven bij de Raad die niet meer aan de inschrijvingsvoorwaarden voldeden. Per 1 januari 2014 is het MfN-register (het voormalig NMI-register) ondergebracht bij de Stichting Kwaliteit Mediators (SKM). In totaal waren er in februari 2016 2.961 mediators bij het SKM geregistreerd, waarvan 2.011 vrouwen en 950 mannen.

Figuur 7.13 Ontwikkeling van het aantal ingeschreven mediators en het aantal mediators dat ten minste één toevoeging per jaar behandelde over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.14, bijlage 11.

In 2015 behandelden mediators gemiddeld 17 mediationtoevoegingen, net als in 2014 (zie tabel B11.15, bijlage 11). De toename van het aantal mediators (+18%) houdt min of meer gelijke tred met een toename van het aantal mediationtoevoegingen van 14%.

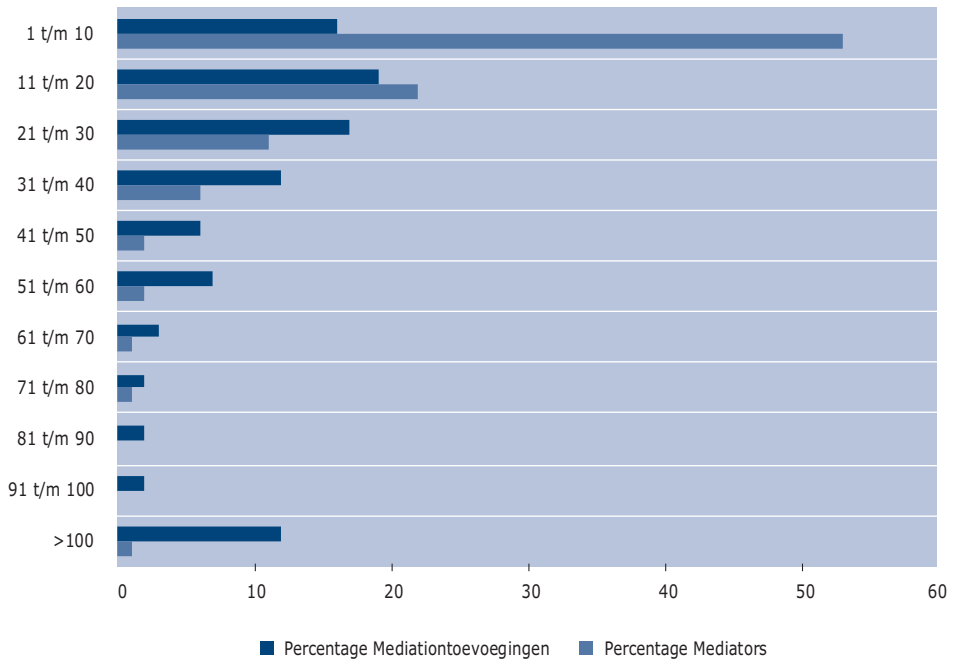
Mediators en High Trust

In 2015 waren er 156 mediators (17% van alle mediators) en 92 advocaat-mediators (24% van alle advocaat-mediators) die op basis van de *High Trust*-werkwijze mediationtoevoegingen deden (17%).

Aantal mediationtoevoegingen per mediator

Ruim de helft van de mediators doet tien of minder mediationtoevoegingen per jaar. Het aantal mediationtoevoegingen per mediator loopt echter sterk uiteen. Een heel kleine groep mediators (1%) doet er meer dan 100 per jaar (samen ruim 1.750 toevoegingen, 12% van het totale aantal mediations).

Figuur 7.14 Aantal mediators en aantal mediatontoevoegingen in percentages over 2015*

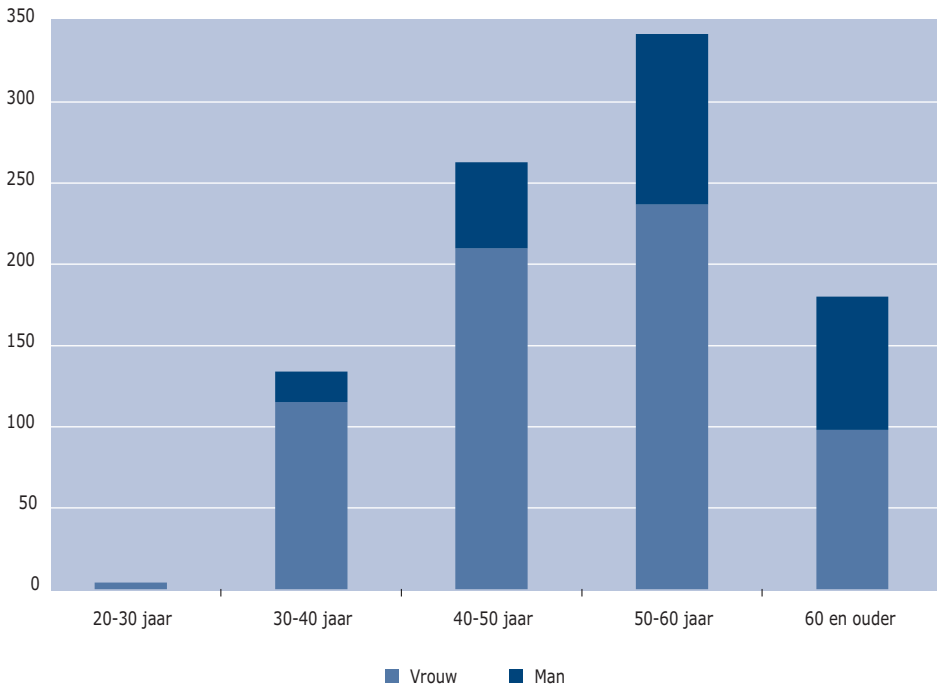

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.16, bijlage 11.

Geslacht en leeftijd

Er zijn relatief weinig mediators jonger dan 50 jaar. Daarnaast is er tussen de leeftijdsgroepen een verschil in het aantal mannen en vrouwen.

Figuur 7.15 Verdeling naar geslacht en leeftijd van mediators in 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.17, bijlage 11.

De vrouwelijke mediators zijn bij alle leeftijdscategorieën in de meerderheid, met name bij de laagste leeftijdscategorieën.

7.4 Klanttevredenheidsonderzoek onder rechtsbijstandverleners over de dienstverlening van de Raad

De Raad wil graag weten hoe advocaten en mediators de dienstverlening van de Raad op basis van *High Trust* beoordelen. Om die reden is er de afgelopen jaren een periodiek klantonderzoek (KTO) gehouden onder advocaten en mediators.

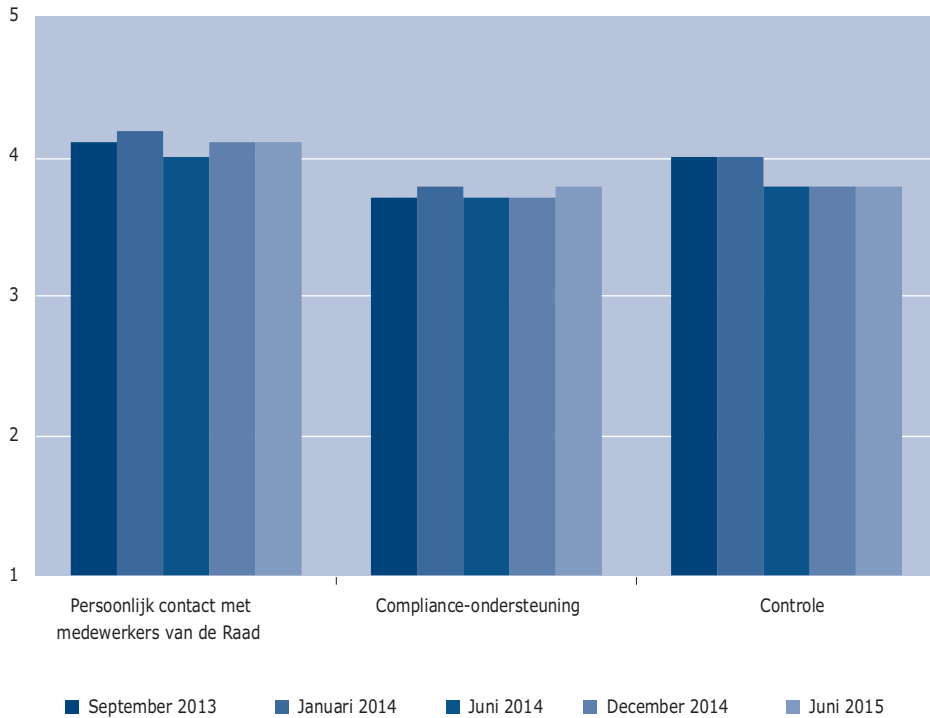
Het meest recente klanttevredenheidsonderzoek is gehouden in juni 2015 en betrof een online enquête onder 588 rechtsbijstandverleners. Dit zijn advocaten en mediators die tot een vast onderzoekspanel behoren, maar ook rechtsbijstandverleners die voor deze gelegenheid aan het bestaande panel waren toegevoegd.

Aan de rechtsbijstandverleners werd gevraagd hoe zij het persoonlijk contact met de medewerkers van de Raad kwalificeerden, de compliance-ondersteuning bij

High Trust (zoals Kenniswijzer, de *High Trust*-helpdesk en scholingsbijeenkomsten en diverse communicatiemiddelen) en de controle.

De respondenten waren positief over het persoonlijk contact dat zij hadden met de medewerker(s) van de Raad, over de compliance-ondersteuning en over de controle (steekproef of een-op-een controle).

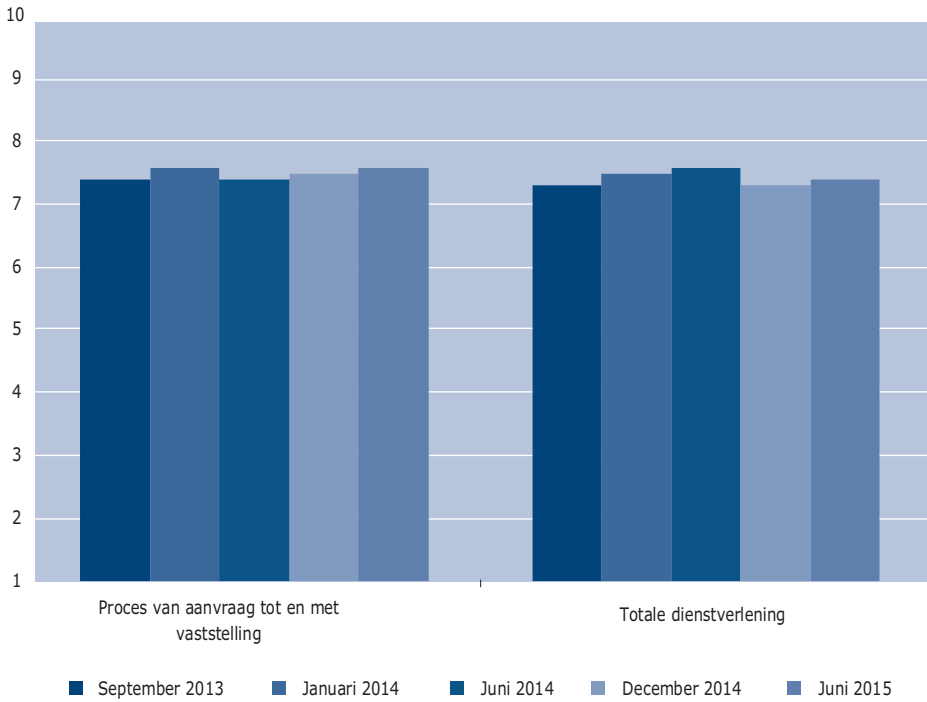
Figuur 7.16 Beoordeling van de dienstverlening van de Raad op 5-puntsschaal sinds september 2013*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.18, bijlage 11.

Tot slot werd de deelnemers gevraagd in een rapportcijfer de tevredenheid over het proces van toevoegen en vaststellen en over de totale dienstverlening van de Raad uit te drukken. De respondenten geven ruime voldoende scores voor zowel het proces van aanvraag tot en met vaststelling (7,6) als voor de totale dienstverlening van de Raad (7,4). De beoordeling van de dienstverlening laat over de afgelopen jaren een vrij stabiel beeld zien.

Figuur 7.17 Beoordeling van de dienstverlening van de Raad uitgedrukt in rapportcijfers sinds september 2013*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B11.19, bijlage 11.

8 Ontwikkelingen op het gebied van rechtsbijstandsverzekeringen

In dit hoofdstuk wordt een aantal gegevens op het gebied van rechtsbijstandsverzekeringen weergegeven. Zo bevat dit hoofdstuk informatie over de ontwikkeling van het aantal gezinspolissen vanaf 2004. Hieruit komt naar voren dat zowel het aantal huishoudens als het aantal polissen voor rechtsbijstand in 2014⁸² licht is gestegen waarbij ook de dekkingsgraad in dat jaar licht is gestegen. In het tweede deel van dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de premies gedurende de afgelopen vijf jaren onder de loep genomen. Hieruit blijkt dat de premies in de periode 2011 tot en met 2015 in ongeveer gelijke mate zijn gestegen als de Consumentenprijsindex (CPI) en de index overige diensten.

8.1 Aantal gezinspolissen

Volgens de gegevens van het Verbond voor Verzekeraars is het aantal polissen voor gezinsrechtsbijstand in 2014 met 2% gestegen ten opzichte van 2013. Het totale aantal komt hiermee op circa 3,2 miljoen gezinsrechtsbijstandspolissen.⁸³ Het aantal gezinspolissen is in 2014 ten opzichte van 2004 met 87% is toegenomen (zie tabel B12.1, bijlage 12).

Het aantal huishoudens op 1 januari 2014 bedroeg 7,6 miljoen, waarmee het aantal huishoudens sterker is toegenomen dan de bevolkingsomvang.⁸⁴ Het aantal polissen groeide op zijn beurt in 2014 sterker dan het aantal huishoudens, hetgeen resulteerde in een iets hogere dekkingsgraad (42,5% tegen 41,9% in 2013 zie tabel B12.1, bijlage 12).

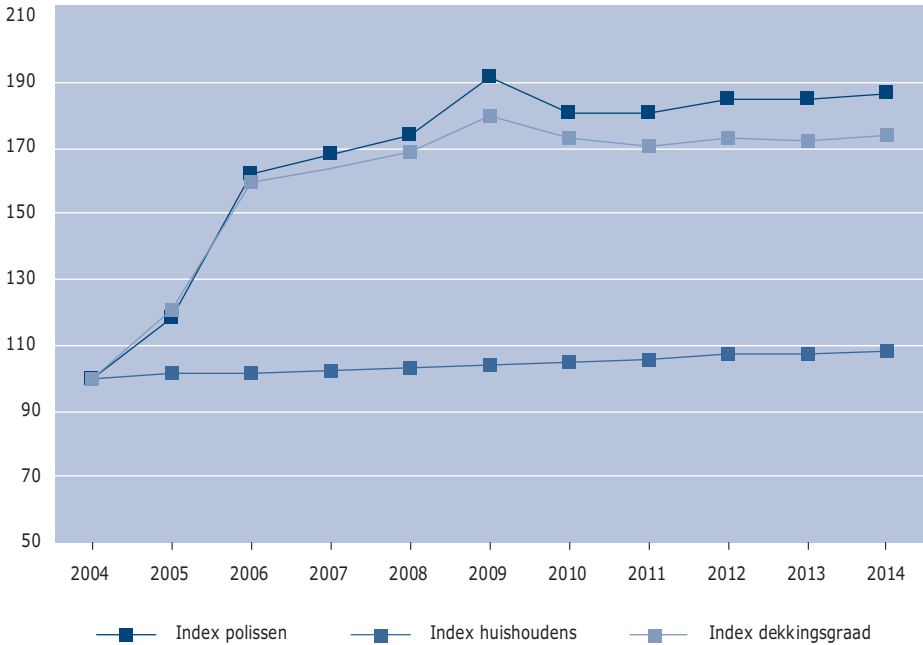
In figuur 8.1 zijn de indices weergegeven ten opzichte van 2004 voor het aantal polissen, het aantal huishoudens en de dekkingsgraad.

82 De cijfers van 2015 waren helaas nog niet beschikbaar ten tijde van het ter perse gaan van deze monitor.

83 De cijfers van het aantal gezinspolissen over 2015 waren ten tijde van de afronding van deze monitor nog niet bekend. Dit betreft een schatting, waarbij het verbond ervan uitgaat dat het aandeel van de polissen 'onder volmacht' – het enige deel dat betrouwbaar in beeld kan worden gebracht – op het totale aantal licht is gestegen ten opzichte van voorgaande jaren. Polissen onder volmacht zijn polissen die zijn verstrekt door een professionele financieel dienstverlener die de bevoegdheid ('volmacht') heeft om voor meerdere verzekeraars rechtstreeks op te treden. Een volmachtbedrijf doet praktisch alles wat een verzekeraar zelf ook doet: polissen opmaken, wijzigingen in verzekeringen administreren en schades vaststellen en uitkeren.

84 Deze toename wordt vooral veroorzaakt door de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens.

Figuur 8.1 Ontwikkeling van het geïndexeerde aantal polissen, huishoudens en dekkinggraad rechtsbijstandsverzekeringen over 2004 tot en met 2014*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B12.1, bijlage 12.

Volgens een schatting van het Verbond van Verzekeraars is het aantal schademeldingen op de polissen rechtsbijstand in 2015 met 1 à 2 procent gestegen ten opzichte van 2014.

8.2 Ontwikkeling premiestelling

Aanleiding voor het onderzoek

Op 15 mei 2009 heeft de toenmalige staatssecretaris van Justitie, mevrouw Albayrak, de Raad verzocht om in de periodieke Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand een paragraaf over de ontwikkeling premiestelling rechtsbijstandsverzekeringen op te nemen. Aanleiding voor dit verzoek was de verhoging van de competentiegrenzen voor de sector kanton.⁸⁵ De verwachting was dat de verhoging van de competentiegrens een matiging van de premiestijging in de daaropvolgende jaren in de hand zou werken.

85 Kamerstukken II 2008/09, 31 753, nr. 13, brief Rechtsbijstand.

Beschikbare bronnen

De Consumentenbond brengt sinds 2004 periodiek de premiestelling van rechtsbijstandsverzekeringen in kaart (Consumenten-/Geldgids). Deze overzichten bieden geschikt bronmateriaal voor een vergelijking van de hoogte van de premies over de jaren heen. De onderzoeken van de Consumentenbond op het gebied van de rechtsbijstandsverzekeringen hebben een marktdekking van meer dan 95%. De gepubliceerde overzichten zijn primair bedoeld om de consument voor te lichten over de beste prijs-kwaliteitverhouding van de verschillende rechtsbijstandsverzekeringen en niet als vergelijkingsmateriaal voor de premiestelling over de jaren heen. Indien deze cijfers toch voor dit doel worden aangewend, moeten de volgende kanttekeningen geplaatst worden:

- Een aantal maatschappijen komt niet in alle metingen voor. Hier kunnen verschillende redenen voor zijn: sommige maatschappijen houden op te bestaan, fuseren of gaan onder een andere naam verder, terwijl andere als nieuwkomer de markt betreden of (opnieuw) groot genoeg zijn om in de overzichten te worden opgenomen.
- In de Consumentengids worden de premies weergegeven inclusief assurantiebelasting. In 2011 is de assurantiebelasting gestegen van 7,5% naar 9,7% en in 2013 naar 21%. Om een deugdelijke vergelijking te kunnen maken van de premies vanuit het perspectief van de verzekeringsmaatschappijen, worden de premies exclusief assurantiebelasting gehanteerd. Voor de gebruikers zijn de polissen sinds 2013 echter wel fors in prijs gestegen.
- In 2015 hebben de meeste verzekeraars de vergoeding voor een eigen voorkeursadvocaat ('externe kosten') ingeperkt.
- Het betreft de premie voor een stel met of zonder kinderen. Voor het eerst dit jaar wordt in het artikel van de Consumentenbond aangegeven dat er door twee maatschappijen voor kinderen extra premie wordt berekend. De premie inclusief die toeslagen is voor de berekening gebruikt.

Om een betrouwbare vergelijking te kunnen maken over meerdere jaren, zijn drie verschillende opties denkbaar. De eerste mogelijkheid is om alle premies te nemen die in een bepaald jaar bekend zijn en daarvan het jaargemiddelde te berekenen. Dit levert veel informatie op, maar hierbij worden niet altijd dezelfde maatschappijen vergeleken.

Een andere benadering, die dit bezwaar ondervangt, is om alleen de maatschappijen die in *alle* overzichten voorkomen met elkaar te vergelijken. Een nadeel van deze benadering op langere termijn is dat het aantal maatschappijen in de vergelijking steeds kleiner wordt.

Een derde mogelijkheid, die de bezwaren van de eerste twee benaderingen ondervangt, is om steeds de premies van die maatschappijen te vergelijken die in twee opeenvolgende jaren actief zijn geweest.

In deze monitor worden de resultaten van de eerste (de meest volledige) en de derde (de meest zuivere benadering) weergegeven. De cijfers hebben betrekking op de periode 2011 tot en met 2015.

Er wordt in de vergelijking van de premies steeds uitgegaan van polissen met een uitgebreide dekking voor de meest voorkomende juridische conflicten. Onder de dekking vallen echter niet de juridische problemen op het gebied van fiscaal recht en vermogensbeheer (FR&V). De dekking voor dit soort problemen is optioneel bij te verzekeren of wordt in het geheel niet gedekt.

De resultaten

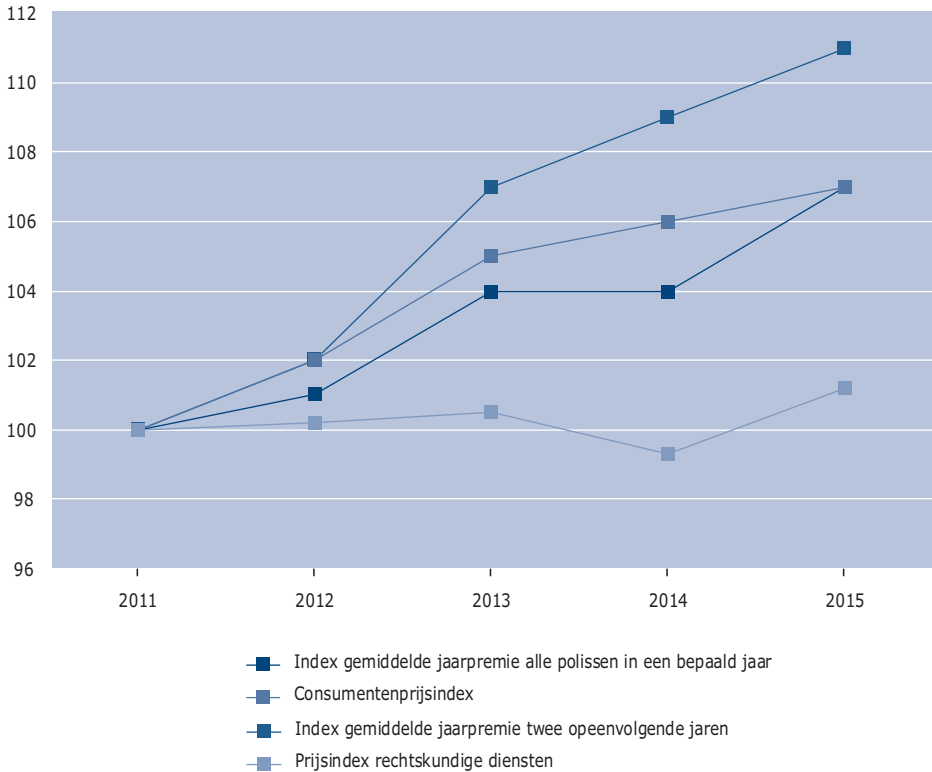
In figuur 8.2 is te zien dat de premies van de rechtsbijstandsverzekeringen op basis van alle polissen in een bepaald jaar ongeveer dezelfde index vertonen als de CPI. Bij de methode waarbij alleen de polissen worden meegenomen die in twee opeenvolgende jaren voorkomen is de premietoename groter dan de CPI.⁸⁶ De index rechtskundige diensten kent een aanzienlijk vlakker verloop dan de overige indices.

Als de forfaitaire vergoeding afgezet wordt tegen de overige indices dan blijkt dat deze vergoeding na de verlaging per 1 januari 2012, net als de prijsindex rechtskundige diensten, sindsdien vrij constant is.

In tabel B12.2 en B12.3 van bijlage 12 zijn de achterliggende cijfers van beide vergelijkingen opgenomen.

86 Bron: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=81530ned&D1=0-1&D2=22,37-38,54-57,65,99,110,112&D3=51-65&VW=T> onder 6910A.

Figuur 8.2 Ontwikkeling van de premiestelling op basis van alle polissen én de polissen voorkomend in twee opeenvolgende jaren gerelateerd aan de consumentenprijsindex en prijsindex rechtskundige diensten over 2011 tot en met 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B12.2, bijlage 12.

Als deze ontwikkelingen worden vergeleken met de prijs die rechtzoekenden betalen als zij op toevoegingsbasis gebruik maken van rechtsbijstand over de periode 2011 tot 2015 dan blijkt het volgende.

De groep die de laagste eigen bijdrage daadwerkelijk zelf betaalt, heeft gedurende deze periode een prijsstijging ervaren van 57%. Dit wordt veroorzaakt door een extra verhoging van de eigen bijdrage in oktober 2013.

Bij de groep die de hoogste eigen bijdrage betaalt, is de stijging 6% en dus vergelijkbaar met de boven afgebeeld CPI en de index gemiddelde jaarpremie waarin alle polissen in een bepaald jaar worden meegenomen. Ook hier was sprake van een extra stijging in oktober 2013, maar deze was gematigder omdat de eigen bijdrage anders te dicht bij de gemiddelde vergoeding van de Raad aan de advocatuur zou komen te liggen.

9 Uitgaven

Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand wordt vanuit de publieke middelen bekostigd. Daarom is monitoring van de uitgaven voor dit stelsel, met zijn open einde financiering, van belang. In dit hoofdstuk zijn de uitgaven voor verschillende soorten toevoegingen in kaart gebracht.⁸⁷ De berekening van deze uitgaven is, anders dan elders in deze monitor,⁸⁸ niet gebaseerd op het aantal afgegeven toevoegingen, maar op de door de Raad in 2015 uitbetaalde vaststellingen. Omdat de eigen bijdrage door de rechtzoekende rechtstreeks aan de rechtsbijstandverlener wordt betaald, wordt deze door de Raad in mindering gebracht op de forfaitaire vergoeding aan de rechtsbijstandverlener.

Naast de declaratie van het forfaitair aantal uren, kan een advocaat bij een overschrijding van het aantal uren dat voor een zaak staat én na toestemming van de Raad, extra uren declareren (EXU). De declaraties die de Raad in 2015 aan advocaten heeft uitbetaald, hebben niet alleen betrekking op toevoegingen die in 2015 zijn afgegeven, maar ook op toevoegingen die in voorgaande jaren zijn afgegeven. Het is niet ongebruikelijk dat een declaratie pas na enkele jaren wordt ingediend. Dit betekent dat er op dit moment nog geen compleet overzicht kan worden gegeven van de totale uitgaven aan de in 2015 afgegeven toevoegingen. Dit hoofdstuk is dan ook gebaseerd op het aantal declaraties voor toevoegingen en de extra uren die in het peiljaar van de monitor (in dit geval 2015) zijn vastgesteld.

Box 9.1 Declaraties en de desbetreffende jaren

Iemand vraagt in 2013 een toevoeging aan. Deze aanvraag is terug te vinden in de gegevens over het aantal afgegeven toevoegingen over 2013 (hoofdstuk 4, MGR 2013). De afgegeven toevoeging wordt in 2014 voor het eerst door de advocaat ter declaratie aangeboden. Het bedrag van deze declaratie valt te traceren bij de uitgaven over het jaar 2014 (hoofdstuk 9, MGR 2014). In 2015 wordt toestemming gegeven voor het besteden van extra uren voor deze zaak, die in 2015 worden gedeclareerd. Deze vaststelling is terug te vinden in deze monitor bij het aantal EXU-declaraties, zoals weergegeven in tabel B13.1 (bijlage 13).

87 De gegevens in dit hoofdstuk zijn hoofdzakelijk ontleend aan bestanden met vastgestelde toevoegingen uit GRAS. Het betreft de forfaitaire vergoedingen aan advocaten (vastgestelde toevoegingen (inclusief btw), reiskosten, kosten voor eventuele opvolging en administratieve kosten exclusief eigen bijdrage en eventuele proceskostenveroordelingen. In eerste instantie wordt een toevoeging afgegeven. Wanneer de advocaat vervolgens zijn declaratie indient, wordt de declaratie beoordeeld en de vergoeding vastgesteld. Na de vaststelling vindt uitbetaling door de Raad plaats op basis van het Besluit vergoedingen rechtsbijstand (Bvr).

88 In dit hoofdstuk wordt slechts over een deel van de kosten gerapporteerd; de kosten omvatten meer dan de uitgaven aan vastgestelde toevoegingen en er zijn verschillende wijzen van weergave van de totale uitgaven binnen een jaar. De informatie in dit hoofdstuk wijkt om deze redenen af van de in de jaarrekening en het jaarverslag gepubliceerde kosten.

De cijfers in dit hoofdstuk pretenderen niet een volledig overzicht te geven van de totale kosten voor het stelsel van rechtsbijstand. Deze liggen aanzienlijk hoger, omdat die ook de apparaatskosten van de Raad en de kosten van het Juridisch Loket, tolken/vertalers, subsidies en piketdiensten omvatten. Voor een gedetailleerd overzicht van de totale kosten van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand wordt verwezen naar het jaarverslag van de Raad.⁸⁹

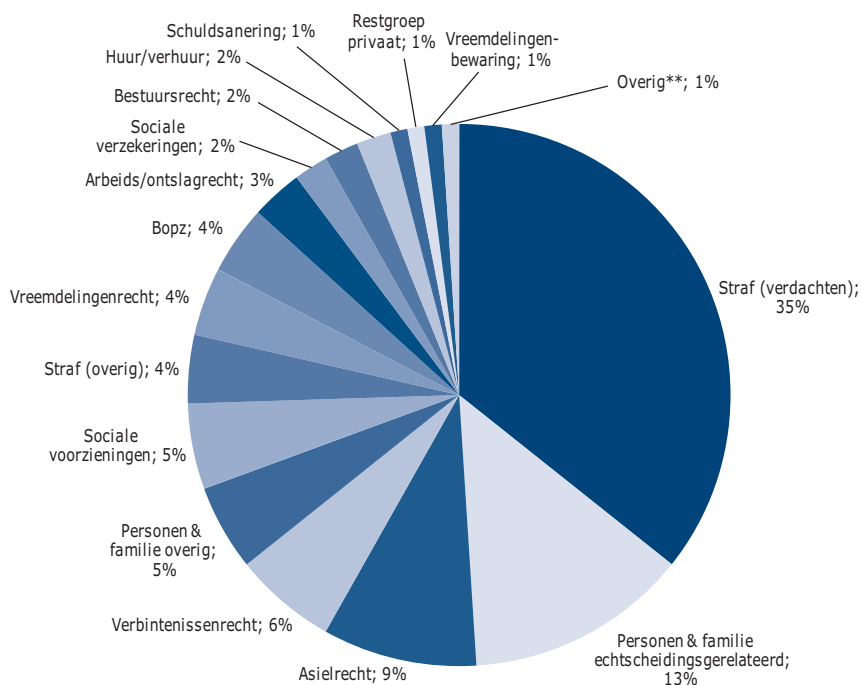
9.1 Uitgaven voor vaststellingen per soort toevoeging

In totaal werd er in 2015 bijna 355 miljoen euro uitbetaald aan vergoedingen voor toevoegingen (inclusief mediation, lat en bewerkelijke zaken). Uit figuur 9.1 (voor achterliggende cijfers, zie tabel B13.1, bijlage 13) komt naar voren dat een relatief groot gedeelte van de totale uitgaven in 2015 werd besteed aan strafzaken van verdachten, namelijk 35%. Verder had het personen- en familierecht (echtscheidingsgerelateerd en overig) ook een groot aandeel, namelijk 18%.⁹⁰ De totale uitgaven voor het personen- en familierecht liggen op bijna de helft van de uitgaven voor strafzaken (waarbij sprake is van verdachten), terwijl het aantal vaststellingen maar iets lager ligt. Dit komt omdat bij een relatief groot deel van de strafzaken geen eigen bijdrage is opgelegd, omdat de rechtzoekende gedetineerd was. Daarnaast zijn de EXU-uitgaven voor strafzaken van verdachten relatief groot (zie verder onder 9.2 en 9.3).

89 Zie <http://www.rvr.org/nieuws/mediators/2015/maart/jaarverslag-2015-voorbereid-de-toekomst-in.html>.

90 Dit betreft alleen de reguliere toevoegingen en niet de mediation toevoegingen waarvan het merendeel ook betrekking heeft op personen- en familierecht.

Figuur 9.1 Uitgaven voor reguliere vaststellingen (in euro's) per soort toevoeging over 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B13.1, bijlage 13.

** Onder de soort 'Overig' vallen erfrecht, fiscaal, wonen, faillissement, ambtenaren, goederen, milieu en Wet tijdelijk huisverbod.

Ten opzichte van 2014 zijn er in 2015 slechts kleine verschuivingen opgetreden tussen de soorten toevoegingen onderling (nergens meer dan 2%, zie ter vergelijking MGR 2014, tabel B13.1).

Extra uren zaken

Zoals in tabel B13.1 (bijlage 13) is te zien, is in 2015 ruim 46 miljoen uitgegeven aan extra uren zaken. Op ruim 6.600 dossiers zijn extra uren afgegeven. Gemiddeld is er ruim 7.000 euro per EXU-zaak uitgegeven.⁹¹ Omdat er een klein aantal zeer kostbare zaken bij zit, zegt de mediaan echter meer⁹²; deze ligt op een kleine 5.000 euro.⁹³ Gemiddeld genomen worden er 50 uren per extra uren zaak besteed (mediaan 32 uur).

Het grootste deel (89%) van de 46 miljoen werd gependend in de categorie straf (verdachten). Deze EXU-uitgaven beslaan zo'n 13% van de totale uitgaven aan vaststellingen.

91 Dit bedrag is inclusief reistijd, reiskosten, tolkosten, BTW en een post 'overig'.

92 Het gemiddelde wordt te zeer vertekend door de 'uitschieters'.

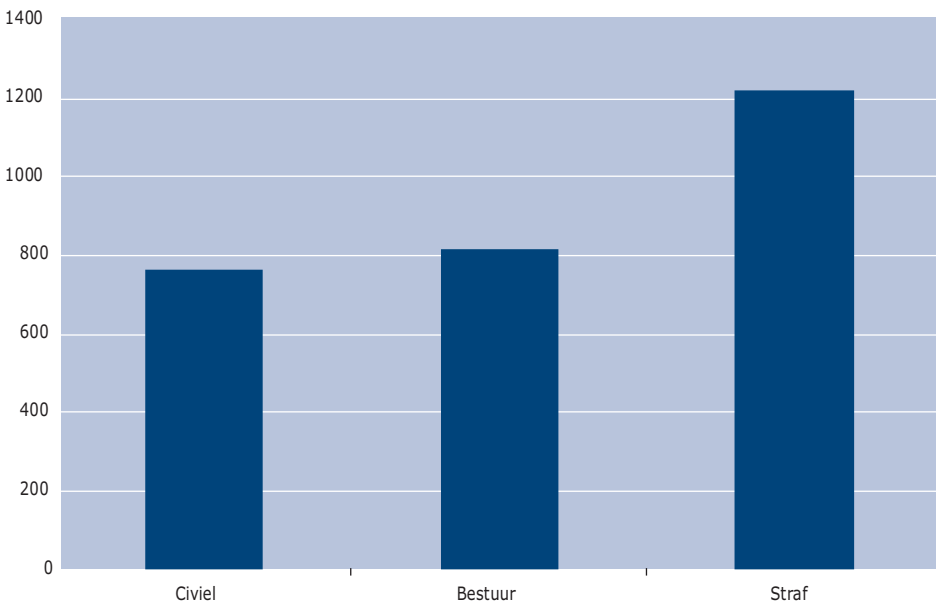
93 Dit bedrag gaat over 2015. Feitelijk ligt het gemiddelde per zaak hoger omdat de declaraties over meerdere jaren kunnen plaatsvinden.

In 2015 werden 10.753 aanvragen ingediend voor de toekenning van extra uren, waarvan er 7.789 (72%) werden toegekend en 2.393 (22%) afgewezen. De overige 5% werd buiten behandeling gesteld of is nog in behandeling. Van het totaal aantal uren dat extra werd aangevraagd, is gemiddeld 76% daadwerkelijk toegekend. Dat wil zeggen dat als er extra uren werden aangevraagd, er gemiddeld 76 van de 100 extra uren werden toegekend. Voor een vergelijking met cijfers over eerdere jaren, zie tabel B13.2, bijlage 13. Voor meer informatie over extra uren zaken zie de capita selecta aan het einde van dit hoofdstuk.

9.2 Gemiddelde uitgave per vaststelling naar rechtsgebieden zoals gehanteerd in de Rechtspraak

Uit figuur 9.2 valt af te lezen dat de gemiddelde uitgave per toevoeging voor civiel recht en bestuursrecht in 2015 ongeveer even hoog waren, terwijl de uitgaven voor straf toevoegingen aanzienlijk hoger lagen. Dit komt omdat er bij straf toevoegingen relatief vaak sprake is van EXU, vaker dan bij de andere twee rechtsgebieden, omdat er bij straf minder vaak een eigen bijdrage wordt geheven en omdat er bij straf geen aftrek is voor de proceskostenveroordeling.

Figuur 9.2 Gemiddelde uitgave in euro's (inclusief EXU) per vaststelling, uitgesplitst naar rechtsgebieden in 2015*

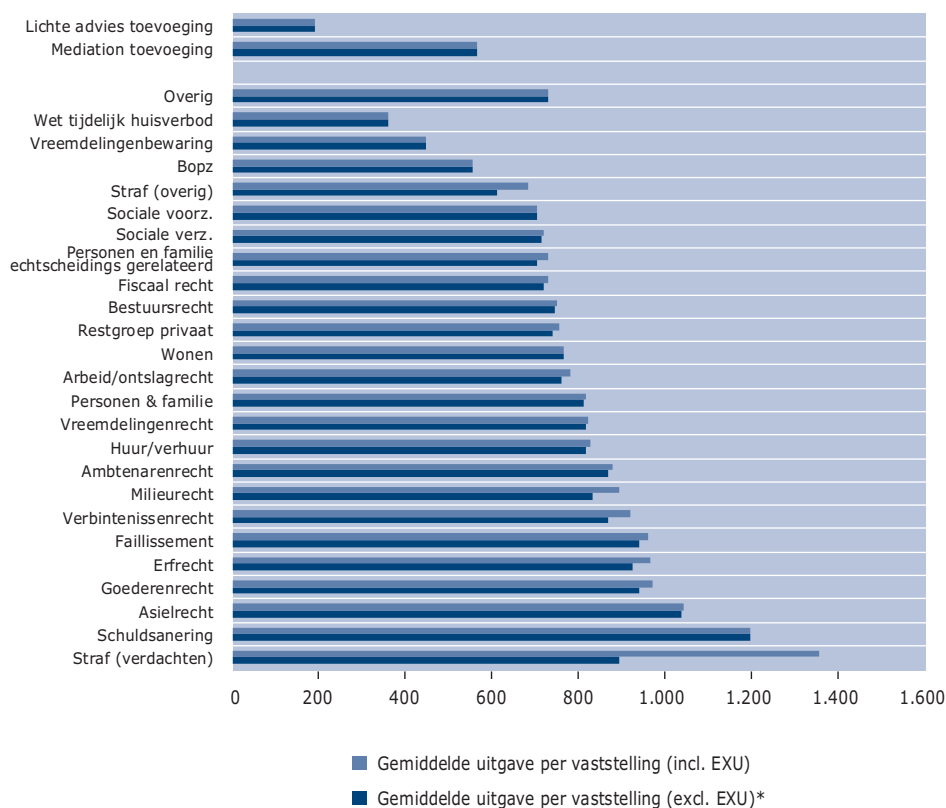

* Een klein aantal vaststellingen is in deze weergave weggevalen, omdat die niet ondergebracht konden worden binnen de betreffende splitsing.

9.3 Gemiddelde uitgave per vaststelling

In figuur 9.3 is voor 2015 de hoogte van de gemiddelde uitgave per vaststelling weergegeven binnen de betreffende soort toevoeging (zowel exclusief als inclusief EXU-declaraties). Dit is uiteraard grotendeels afhankelijk van het puntenaantal dat per soort toevoeging wordt toegekend.

Figuur 9.3 Gemiddelde uitgave (in euro's) per vaststelling*, uitgesplitst naar soort toevoeging over 2015**

* De gemiddelde uitgave per vaststelling is berekend door de eigen bijdrage van de gebruiker en de toegekende proceskostenvergoeding af te trekken van de berekende forfaitaire vergoeding.

** Voor achterliggende cijfers, zie tabel B13.3, bijlage 13.

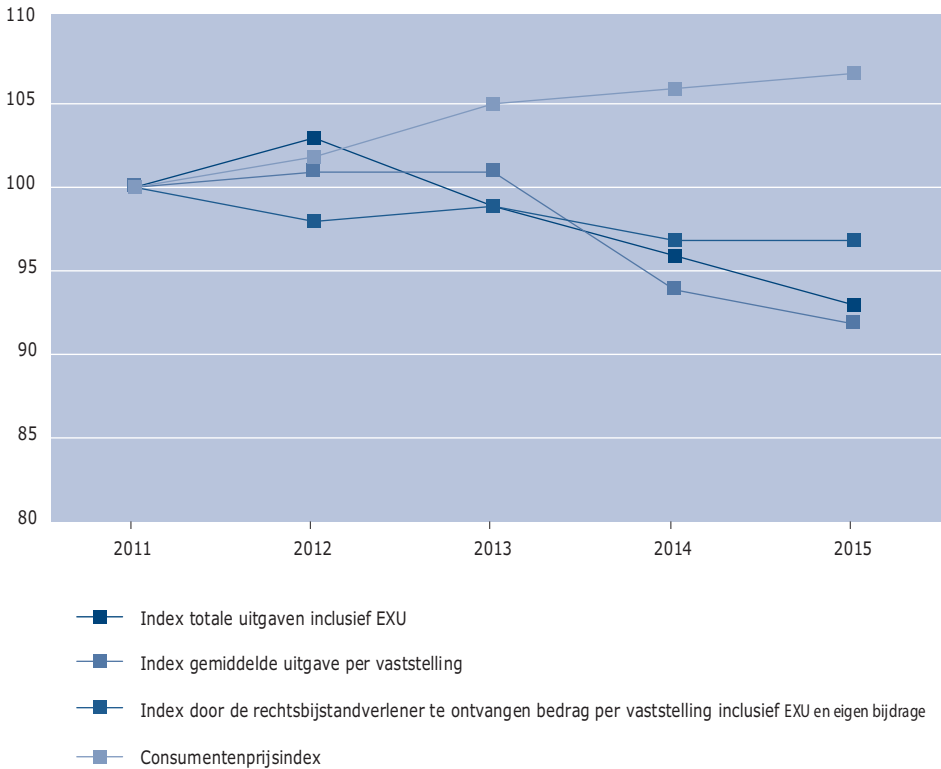
Bij een vergelijking tussen de verschillende soorten toevoegingen blijkt dat de gemiddelde vergoeding per strafzaak verdachten relatief hoog was in 2015 als ook EXU-declaraties worden meegenomen.

9.4 Ontwikkeling in de uitgaven voor vaststellingen

Zowel het aantal vaststellingen als de daarvoor gemaakte uitgaven zijn in 2015 gedaald.

Dit heeft onder meer te maken met de verlaging van de basisvergoeding als gevolg van de per 1 oktober 2013 en 1 februari 2015 van kracht zijnde AMvB's. In paragraaf 9.7 worden deze effecten meer specifiek beschreven. De uitgaven voor EXU zijn het afgelopen jaar licht gestegen.

Figuur 9.4 Ontwikkeling geïndexeerde uitgaven voor vaststellingen en de consumentenprijsindex over 2010 tot en met 2015*

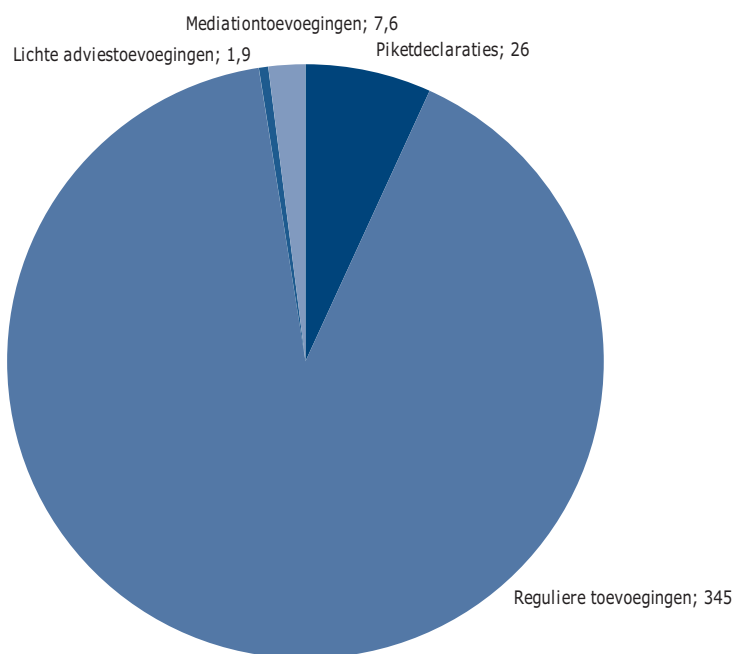
* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B13.4, bijlage 13.

De gemiddelde uitgave per vaststelling is sinds 2011 met 8% gedaald (absoluut € 78 minder), als er geen inflatiecorrectie wordt toegepast. Als die wel wordt toegepast, blijkt de gemiddelde uitgave per vaststelling in 2015 nog lager te liggen (14% lager dan in 2011, absoluut € 136 minder, zie tabel B13.4, bijlage 13). De daling in 2014 en 2015 ten opzichte van 2013 is een gevolg van de

verlaging van de basisvergoeding⁹⁴ voor toevoegingen en de verhoging van de eigen bijdragen in oktober 2013 (zie bijlagen 1 en 2). De totale vergoeding die de rechtsbijstandverleners ontvangen voor de toevoeging wordt weergegeven middels de 'Index door de rechtsbijstandverlener te ontvangen bedrag per vaststelling inclusief EXU en eigen bijdrage' in figuur 9.4.

Voor de lichte adviestoevoegingen is in 2015 in totaal een bedrag van 1,9 miljoen euro uitbetaald, voor de mediationtoevoegingen 7,6 miljoen euro en voor de overige reguliere toevoegingen 345 miljoen euro. De piketten hebben in 2015 26 miljoen euro gekost (zie figuur 9.5).

Figuur 9.5 Verdeling totale uitgaven in 1.000.000 euro's (inclusief EXU) voor 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B13.5, bijlage 13.

9.5 Verdeling uitgaven over rechtsbijstandverleners

Omdat de ene rechtsbijstandverlener meer toevoegingen doet dan de ander (zie hoofdstuk 5), zijn de vergoedingen ook niet evenredig verdeeld over de rechtsbijstandverleners. Van alle vergoedingen is 24% betaald aan de

⁹⁴ De vergoeding bij de vastgestelde toevoegingen is inclusief btw, reiskosten, kosten voor eventuele opvolging en administratieve kosten, exclusief eigen bijdrage en eventuele proceskostenveroordelingen. De eigen bijdrage wordt door de advocaat bij de cliënt geïnd.

5% rechtsbijstandverleners die in 2015 de hoogste vergoedingen hebben ontvangen van de Raad. Dit betreft de vergoeding die door de Raad is betaald aan de rechtsbijstandverleners (dus exclusief de eigen bijdrage die door de toevoegingsgebruiker moet worden betaald).

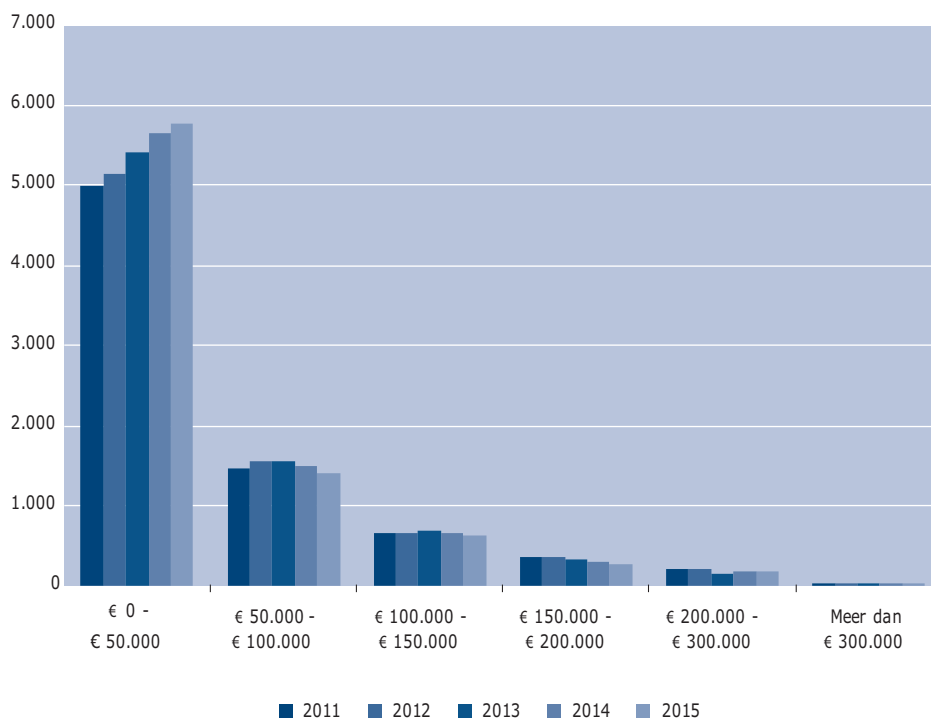
Als de rechtsbijstandverleners worden ingedeeld naar vergoedingen betaald door de Raad, blijkt dat ruim twee derde deel van hen in 2015 een bedrag tot 50.000 euro heeft ontvangen. Deze groep is in de afgelopen jaren gestegen. Bijna een vijfde deel heeft van de Raad een bedrag tussen de 50.000 en 100.000 euro ontvangen en 13% ontving in 2015 meer dan 100.000 euro. 2% Van de rechtsbijstandverleners ontving meer dan 200.000 euro, waarvan 15 rechtsbijstandverleners meer dan 300.000 euro (zie voor een gedetailleerd overzicht tabel B13.6, bijlage 13). Het gaat hierbij niet om netto inkomsten, maar om toevoegingsomzet. Het is voor de Raad onbekend hoeveel omzet de betreffende advocaten buiten het stelsel genereren.

Sinds enkele jaren is een neerwaartse trend zichtbaar, in die zin dat het aandeel rechtsbijstandverleners met hoge toevoegingsomzetten, is afgenomen. De trend houdt verband met een maatregel die is getroffen door de Raad om het aantal uren/punten dat in één jaar kan worden gedeclareerd te beperken. Dat geschiedt door een lager maximum aantal toevoegingen vast te stellen voor advocaten die over een periode van twee jaar gemiddeld meer dan 2000 punten per jaar declareren.⁹⁵

Het ligt in de lijn der verwachting dat dit in de nabije toekomst nog meer aangescherpt gaat worden omdat wordt overwogen in de wet een specifieke regeling te treffen. De commissie-Wolfsen heeft in haar rapport genoemd dat bij publieke financiering een inkomen past, overeenkomend met vergelijkbaar publiek gefinancierde beroepen. Dit rechtvaardigt dat een plafond wordt gesteld aan wat aan vergoedingen/omzet uit het stelsel kan worden verworven. Volgens de commissie-Wolfsen zou daarbij rekening gehouden moeten worden met een gemengde praktijk. De commissie refereert aan een praktijk met een verhouding van maximaal 75% declarabele uren op basis van een toevoeging en 25% declarabele uren van betalende cliënten.

95 Zie onder andere RvS, Afdeling bestuursrechtspraak 13 november 1997, H01.96.1159 WRB, ABRvS, 27-6-2000, 199901561/1, ABRvS en ABRvS, 13-05-2009, 200806413/1/H2.

Figuur 9.6 Verdeling van rechtsbijstandverleners over vergoedingen (in euro's) ontvangen van de Raad in 2015*

* Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B13.6, bijlage 13.

9.6 Verdeling uitgaven over toevoegingsgebruikers en inkomenstreden

De uitgaven blijken niet gelijkmatig te zijn verdeeld over alle toevoegingsgebruikers: 25% van alle vergoedingen is besteed aan toevoegingen die zijn verleend aan de 5% toevoegingsgebruikers voor wie in 2015 de hoogste kosten zijn gemaakt door de Raad, omdat ze de meeste/duurste toevoegingen hebben ontvangen.

Wanneer vervolgens onderscheid gemaakt wordt naar inkomenstreden, blijkt dat een aanzienlijk deel (39%) van de vergoeding naar toevoegingen gaat waarvan de rechtzoekende is vrijgesteld van het betalen van een eigen bijdrage (nihilstelling). Ook blijkt dat (bij de reguliere toevoegingen) het grootste deel (55%) van de uitgaven gaat naar toevoegingen die zijn verleend aan rechtzoekenden die in de eerste trede vallen. Dit is niet verbazingwekkend, gezien het feit dat de hoogste trede nagenoeg kostendekkend is (een groot deel van de toevoeging wordt betaald vanuit de eigen bijdrage en dus door de toevoegingsgebruiker zelf) en de tussenliggende treden veel kleiner van omvang zijn.

9.7 Effecten van de AMvB's van oktober 2013 en februari 2015

9.7.1 Effecten van de AMvB van oktober 2013

Per 1 oktober 2013 zijn de maatregelen van AMvB taakstelling II in werking getreden. Alle maatregelen hebben zonder uitzondering effect op de uitgaven voor het stelsel. Een aantal maatregelen heeft al effect op het moment van afgifte, terwijl de effecten van andere maatregelen pas bij het vaststellen van een toevoeging of bewerkelijke zaak merkbaar zijn. De maatregelen zijn van toepassing op toevoegingen met een afgifte datum van 1 oktober 2013 of later. Nadat de AMvB van kracht werd, was het effect niet direct in volle omvang zichtbaar als het gaat om maatregelen die bij vaststelling van de toevoegingsdeclaraties van toepassing zijn. Vaststellingen van toevoegingen die na 1 oktober 2013 zijn afgegeven, kwamen begin 2014 nog mondjesmaat voor, maar liepen nadien snel op in aantal. De baten komen in 2015 ongeveer op hetzelfde niveau uit als in het jaar 2014 (zie tabel 9.1). De jaarlijkse baten zullen nadien nog enigszins oplopen door de herhaalde eigen bijdrage bij de bewerkelijke zaken.

In tabel 9.1 is kort per maatregel samengevat wat bij benadering de financiële baten zijn.⁹⁶

Tabel 9.1 Prijs effecten (x 1.000 euro) AMvB oktober 2013

Maatregel	2013 kwartaal IV	2014	2015
1. Verhoging eigen bijdrage	2.865	14.876	14.166
2. Verhoging eigen bijdrage echtscheiding	2.406	13.124	12.515
3. Opnieuw eigen bijdrage opvolging	45	963	1.095
4. Opnieuw eigen bijdrage bewerkelijke zaak	4	158	267
5. Lagere vergoeding kennelijk ⁹⁷	72	183	5
6. Afschaffen anticumulatie (inschatting)	900	3.600	3.600
7. Verlaging basisvergoeding			
- Reguliere toevoegingen	291	4.033	4.664
- Bewerkelijke zaken	1	109	225
- Piket	36	389	387
Totale opbrengst maatregelen	6.620	37.435	36.924

⁹⁶ De berekeningen onderliggend aan de prijseffecten zijn bij de Raad op te vragen.

⁹⁷ Deze maatregel is met ingang van 15-2-2014 ingetrokken. Naar verwachting zal de hoogte van de baten ongeveer op het niveau van het jaar 2014 stabiliseren.

De concrete baten als gevolg van de verhoging van de eigen bijdrage zijn op het moment van afgifte al inzichtelijk te maken. Deze effecten zijn in de eerste twee rijen van de tabel terug te zien. De verhoging van de eigen bijdrage bij echtscheidingsgerelateerde toevoegingen was absoluut gezien (per toevoeging) veel groter dan bij de overige toevoegingen. Daarom zijn de baten voor deze groep relatief hoog.

Bij de maatregel voor opvolging kan het zo zijn dat de opnieuw geheven eigen bijdrage wordt herzien, omdat men een beroep doet op de uitzonderingsregel. In dat geval zou (een deel van) het nu in de tabel genoemde bedrag aan baten nog komen te vervallen.

De maatregel waarbij opnieuw een eigen bijdrage wordt gevraagd bij de afgifte van een bewerkelijke zaak geeft baten op het moment van afgifte van de (evt. eerste) mutatie voor extra uren. Ambtshalve strafzaken en nihilstellingen zijn van deze maatregel uitgezonderd.

De maatregel voor de kennelijke zaken is per 15 februari 2014 teruggedraaid.

Het bedrag dat is weergegeven voor de afschaffing van de anticumulatiemaatregel is een inschatting die is gebaseerd op de mate waarin anticumulatie de twee laatste kwartalen voordat de AMvB in werking trad, voorkwam. Het bedrag dat genoemd is, is niet alleen gebaseerd op de aanname dat het aantal toevoegingen met anticumulatie gelijk zou zijn gebleven, maar ook dat de hoogte van de eigen bijdrage en de mate waarin korting via een diagnosedocument is verkregen gelijk zou zijn gebleven.

De baten die genoemd zijn bij de verlaging van de vergoeding zijn voor een deel gebaseerd op de vergoeding voor de reguliere toevoegingen, voor een deel op de vergoeding bij toevoegingen voor bewerkelijke zaken en voor een deel op de vergoeding bij piket bij punt 7 (onder elkaar weergegeven in tabel 9.1).

Het pakket aan maatregelen levert naar inschatting in 2015 baten op van bijna 37 miljoen. Hierin zijn indirecte baten die zijn ontstaan door uitval van toevoegingen niet opgenomen. Aangenomen mag worden dat er ook minder toevoegingen zijn verleend. In paragraaf 4.2 wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van uitval van toevoegingen sinds de inwerkingtreding van de AMvB.

9.7.2 Effecten van de AMvB van februari 2015

Met ingang van 1 februari 2015 is de AMvB van februari 2015 van kracht. De maatregelen hebben alle effect op de uitgaven die er zijn voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Het pakket aan maatregelen van de AMvB van februari 2015 heeft in de periode 1-2-2015 tot 1-1-2016 baten opgeleverd van 3,2 miljoen euro. De verwachting is dat de baten op zullen lopen naarmate er meer toevoegingen die sinds 1 februari 2015 zijn aangevraagd ook zullen zijn vastgesteld.

In onderstaande tabel is per maatregel opgenomen wat naar inschatting de financiële baten zijn van de AMvB van februari 2015 tot eind december 2015.⁹⁸

⁹⁸ De AMvB van oktober 2013 betrof eveneens een verlaging van het basisbedrag. In deze tabel zijn alleen de effecten van de verlaging van de AMvB van februari 2015 opgenomen.

Tabel 9.2 Prijs effecten AMvB februari 2015 (x € 1.000)⁹⁹

Maatregel	Opbrengst voor de periode 1-2-2015 tot 31-12-2015
1. Tijdelijke uitschakeling indexering vergoedingen en eigen bijdragen (tot 1 januari 2019)	
- Toevoegingen	560
- Piketten	73
- Bewerkelijke zaken	14
- Administratieve vergoeding	11
2. Puntenverlaging straf(proces)recht	
a. Supersnelrechtzittingen	341
b. Ingetrokken hoger beroep	285
c. Overleveringszaak	89
d. Eén keer zitting	571
e. Beklagzaken detentie	519
f. Gijzelingszaken wet Mulder	27
3. Verlaging van de vergoeding bij bewerkelijk strafzaken verdachten (EXU)	147
4. Generieke verlaging vergoeding per punt	
- Toevoegingen	445
- Piketten	58
- Bewerkelijke zaken	11
Totale opbrengst maatregelen in 2015	3.151

De eerste maatregel betreft uitschakeling van diverse indexeringen. De inkomensnormen voor 2015 zijn geïndexeerd. Met invoering van de AMvB is het basisbedrag voor berekening van de toevoegingsvergoeding per 1 februari verlaagd. Ten tweede is voor een aantal zaken in het straf(proces)recht de forfaitaire vergoeding in het Bvr en de bijlage bij het Bvr (punten, zie paragraaf 1.1.3) verlaagd, namelijk bij supersnelrechtzittingen¹⁰⁰, ingetrokken hoger beroepszaken bij straf, overleveringszaken, zittingsvergoedingen bij de Raadkamer, beklagzaken gedetineerden en gijzelingszaken wet Mulder.

Ten derde is de vergoeding bij bewerkelijke strafzaken voor verdachten met 4,5% verlaagd. Ten slotte is de generieke vergoeding per punt voor alle zaken (ten opzichte van de vergoeding per punt in 2014) eveneens verlaagd.

9.8 Capita selecta: extra uren zaken

Hieronder volgt een box waarin meer in detail wordt ingegaan op de bewerkelijke (extra uren) zaken.

99 Alle prijseffecten worden berekend door het verschil in vergoeding bij vaststelling van de toevoeging bij ingang van deze AMvB te vermenigvuldigen met de mate waarin het voorkwam in de periode sinds het in werking treden van de maatregelen.

100 Bij de berekening van het prijseffect is uitgegaan van een verschil van 2 punten, het minimum.

Box 9.2 Extra uren zaken

In het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand is de vergoeding van de advocaat gebaseerd op een forfait. De forfaitaire toevoegingsvergoeding is een vaste vergoeding, afgestemd op de gemiddelde tijdsbesteding die juridische werkzaamheden vergen in bepaalde zaken. De hoogte ervan is genormeerd en deze normen worden uitgedrukt in punten. De op het rechtsterrein gebruikelijke werkzaamheden zouden gemiddeld genomen binnen de forfaitaire uren afgewikkeld moeten kunnen worden. Hier is het forfait op gebaseerd. Voor een aantal extra verrichtingen ('verzwarende omstandigheden'), zoals extra zittingen of getuigenverhoren wordt binnen het forfait een toeslag verstrekt.

Extra uren voor uitzonderlijke gevallen

Uitgangspunt is dat alle zaken binnen het forfait worden afgehandeld. In een aantal gevallen kan van de advocaat in redelijkheid niet worden verwacht dat hij een zaak, gezien de complexiteit ervan, binnen de tijdgrens van het forfait afhandelt. Voor deze gevallen kan toestemming worden gevraagd om meer uren aan de zaak te mogen besteden. Er is een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet zijn, om extra uren toegekend te krijgen. Ten eerste moeten de extra uren tijdig aangevraagd worden (voordat de forfaitaire grens overschreden wordt). Ten tweede moeten de kosten van de rechtsbijstandverlening in verhouding staan tot het belang waarvoor de toevoeging is afgegeven (proportionaliteitsbeginsel).

De AMvB oktober 2013 bepaalt dat de rechtzoekende een nieuwe eigen bijdrage is verschuldigd bij het toekennen van extra uren. De bijdrage wordt eenmalig opgelegd en is onafhankelijk van het aantal toegekende uren. De regeling is van toepassing op reguliere toevoegingen: civiel, bestuur en straf.

Wanneer is een zaak wel uitzonderlijk en wanneer niet?

Extra verrichtingen op zich maken de zaak niet bewerkelijk. Hiervoor gelden immers de diverse toeslagen. Zo maakt het gegeven dat een dossier omvangrijk is of dat het een 'volle procedure' betreft in de zin dat er compleet is uitgeprocedeerd, een zaak nog niet bewerkelijk. Evenmin vormen Europeesrechtelijke vraagstukken en medische problematiek van de rechtzoekende (zoals die met regelmaat voorkomen in asiel- en vreemdelingenzaken) op zich een indicatie voor bewerkelijkheid. Veelvuldige contacten met een rechtzoekende, het voeren van een viergesprek en mediation binnen de procedure maken de zaak ook niet complex.

De bewerkelijkheid van de zaak is afhankelijk van de juridische en/of feitelijke complexiteit. Dus alleen de juridisch relevante onderdelen van het dossier worden meegewogen in de beoordeling over de bewerkelijkheid. Je spreekt van een bewerkelijke zaak, als sprake is van een omvangrijk juridisch relevant feitencomplex, waardoor niet verwacht kan worden dat alle rechtsbijstand binnen de forfaitaire tijdgrens kan worden verleend. Voorts kan de zaak bewerkelijk zijn als er bijzondere rechtsvragen zijn: dit zijn rechtsvragen die zelden voorkomen in soortgelijke zaken en waarbij de bestudering ervan veel tijd kost. De tijd die bij bijzondere rechtsvragen wordt besteed aan studie van specifiek op de zaak toegespitste literatuur, wet- en regelgeving en jurisprudentie komt dan voor vergoeding in aanmerking. De rechtsbijstandverlener moet aantonen dat sprake is van een bijzondere rechtsvraag, omdat in die zaak geen of beperkte jurisprudentie aanwezig is én de wetgeving onduidelijk is, of omdat nieuwe Nederlandse wetgeving getoetst moet worden aan Europese wetgeving. Het is aan de advocaat om dit te motiveren en aannemelijk te maken.

De echt grote zaken die enkele tonnen kunnen kosten, zijn de (straf-)zaken met meerdere medeverdachten (criminele organisatie), die jaren lopen (en meestal veel media-aandacht krijgen), met een groot procesdossier, dat voortdurend wordt aangevuld en gewijzigd en met een groot aantal getuigen en/of ingewikkelde bewijsproblematiek.

Een civiele zaak is niet snel bewerkelijk. Onder de aanvragen voor extra uren in civiele zaken komt de echtscheidingsprocedure het meest voor. Daarnaast zijn er uitzonderlijke groepszaken waar extra uren voor toegekend kunnen worden (bijvoorbeeld: massaschadeclaims, letselschade). Het gaat hier om zaken waarbij een grote groep rechtzoekenden wordt bijgestaan door één (of meer) advoca(a)t(en). Voorbeelden hiervan zijn de Enschedese vuurwerkkramp, de Cafébrand Volendam en de Q-koortszaak.

Literatuur

Ars Aequinummer De balie: een leemte in de rechtshulp. *Ars Aequi*, juni 1970.

Bakker, M. & T. Sillevius Smitt (2013). Mediation: geen wondermiddel. *Advocatenblad*, mei 2013, p. 28.

Butter, T., M. Laemers, & A. Terlouw (2014). Kwaliteit van de rechtsbijstand door advocaten in vreemdelingenzaken: Een pilot onderzoek. <www.ru.nl/publish/pages/605054/nova-totaal_5-2-14_1.pdf> In opdracht van het dekenberaad van de Nederlandse Orde van Advocaten, 6 januari 2014.

Combrink-Kuiters, L. & N. Jungmann (2005). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2004*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Combrink-Kuiters, L., N. Jungmann, S.L. Peters & J. Groeneveld (2007). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2006*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Combrink-Kuiters, L. & S.L. Peters (2012). *Evaluatie maatregel 'diagnose en triage', oktober 2012, onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie*.

Combrink-Kuiters, L., S.L. Peters & M. van Gammeren-Zoetewey (2009). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2008*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Combrink-Kuiters, L., M. van Gammeren-Zoetewey & S.L. Peters (2011). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2010*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Combrink-Kuiters, L., M. van Gammeren-Zoetewey & S.L. Peters (2013). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2012*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Combrink-Kuiters, L., M. van Gammeren-Zoetewey & S.L. Peters (2015). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2014*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

Combrink-Kuiters, L., S.L. Peters, B. Nauta en M. Vlemmings (2014). *Monitor Wsnp, tiende meting over het jaar 2013*. Utrecht/Den Haag.

Commissie-Wolfsen (2015). Herijking rechtsbijstand. Naar een duurzaam stelsel voor gesubsidieerde rechtsbijstand. Den Haag.

Consumentengids (juni 2006). Rubriek rechtsbijstandsverzekeringen: Verzeker uw recht, p. 36-39.

Consumentengids (april 2008). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Duurder niet beter, p. 28-31.

Consumentengids (juni 2009). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Niet alleen voor korte lontjes, p. 50-53.

Consumentengids (juni 2010). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Haal je recht, p. 46-49.

Consumentengids (juni 2011). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Eerste hulp bij juridische conflicten, p. 26 -29.

Consumentengids (april 2012). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Eerste hulp bij conflicten, p. 34-37.

Consumentengids (juli/augustus 2013). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Voor alle (on)zekerheid, p. 54-58.

Consumentengids (5/2014). Rechtsbijstandsverzekeringen: Een sterke schouder? p. 22 -25.

European Commission - Directorate-General for Justice (2015). *The 2015 EU Justice Scoreboard*, <http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2015_en.pdf>

Geldgids (mei 2004). Rubriek verzekering: Met recht verzekerd?, p. 36-41.

Geldgids (april 2008). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Verzekerd van rechtsbijstand, p. 36-38.

Geldgids (juli/augustus 2015). Test rechtsbijstandsverzekeringen: Hulplijnen bij heisa, p. 22-26.

Het Juridisch Loket (2016). *Jaarverslag 2015*. Utrecht.

Jungmann, N.L. & L. Combrink-Kuiters (2006). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2005*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Nederlandse Orde van Advocaten (2015). Eindrapport Commissie Barkhuysen 'Duurzaam stelsel gefinancierde rechtsbijstand'. Den Haag.

Nederlandse Orde van Advocaten (2016). *Jaarverslag 2015*. Den Haag.

Peters, S.L. & L. Combrink-Kuiters (2008). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2007*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Peters, S.L., L. Combrink-Kuiters & M. van Gammeren-Zoetewij (2010). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2009*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

- Peters, S.L., M. van Gammeren-Zoetewij & L. Combrink-Kuiters (2012). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2011*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Peters, S.L., M. van Gammeren-Zoetewij & L. Combrink-Kuiters (2014). *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand 2013*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Raad voor de rechtspraak (2016). *Jaarverslag 2015*. Den Haag.
- Raad voor Rechtsbijstand (2016). *Jaarverslag 2015*. Utrecht.
- Rijkschroeff, R.A.L., J. de Savornin Lohman, J.W. Duyvendak, J.T.F. Vos, C.P. van Gelder & M.J. de Gruijter (2001). *Toekomstverkenning gefinancierde rechtsbijstand*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Smith, R. & Paterson, A. (2013). *Face to Face Legal Services and Their Alternatives: Global Lessons from the Digital Revolution*, Glasgow, p. 63.
- Voert, M.J. ter en C.M. Klein Haarhuis (2015). *Geschilbeslechtingsdelta 2014*. Den Haag: WODC, O&B 2015.
- Velthoven, B.C.J. van & C. Klein Haarhuis (2010). *Geschilbeslechtingsdelta 2009*. Den Haag: WODC, O&B 2010, p. 283.
- Velthoven, B.C.J. van & M. ter Voert (2004). *Geschilbeslechtingsdelta 2003*, Den Haag: WODC, O&B 2004, p. 219.
- Verbond voor Verzekeraars (2015). *Verzekerd van cijfers 2014*. Den Haag.

Bijlage 1

Inkomen, vermogen en eigen bijdrage in 2015

Inkomen, vermogen en eigen bijdrage per 1 januari 2015

Sinds 1 januari 2015 gelden de hierna genoemde inkomens- en vermogensgrenzen en eigen bijdragen voor gesubsidieerde rechtsbijstand en gesubsidieerde mediation. De Raad gaat uit van de fiscale gegevens uit 2013 (het peiljaar). Deze gegevens worden door de Belastingdienst aan de Raad verstrekt.

Tabel B1.1 Inkomensnormen en eigen bijdragen reguliere toevoeging per 1 januari 2015 (peiljaar 2013) in euro's

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage Zonder korting	Eigen bijdrage Met korting	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
≤ € 25.400	€ 196	€ 143	≤ € 18.200
€ 25.401 t/m € 26.300	€ 360	€ 307	€ 18.201 t/m € 18.900
€ 26.301 t/m € 27.600	€ 514	€ 461	€ 18.901 t/m € 19.900
€ 27.601 t/m € 30.800	€ 669	€ 616	€ 19.901 t/m € 21.800
€ 30.801 t/m € 36.400	€ 823	€ 770	€ 21.801 t/m € 25.800
Boven de € 36.400	Aanvragen komen niet in aanmerking voor een toevoeging		Boven de € 25.800

Voor toevoegingen die worden aangevraagd voor (echt)scheidings- en aanverwante zaken gelden de hierna genoemde inkomens- en vermogensgrenzen en eigen bijdragen.

Tabel B1.2 Inkomensnormen en eigen bijdragen scheidings(gerelateerde) toevoeging per 1 januari 2015 (peiljaar 2013) in euro's

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage Zonder korting	Eigen bijdrage Met korting	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
≤ € 25.400	€ 340	€ 287	≤ € 18.200
€ 25.401 t/m € 26.300	€ 412	€ 359	€ 18.201 t/m € 18.900
€ 26.301 t/m € 27.600	€ 566	€ 513	€ 18.901 t/m € 19.900
€ 27.601 t/m € 30.800	€ 720	€ 667	€ 19.901 t/m € 21.800
€ 30.801 t/m € 36.400	€ 849	€ 796	€ 21.801 t/m € 25.800
Boven de € 36.400	Aanvragen komen niet in aanmerking voor een toevoeging		Boven de € 25.800

Op 1 juli 2011 is de maatregel 'diagnose en triage' ingevoerd. Wanneer het Juridisch Loket beslist dat de bijstand van een advocaat noodzakelijk is, verwijst men de klant naar een advocaat. De rechtzoekende ontvangt dan, indien hij in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand, een korting van 53 euro op de wettelijk vastgestelde eigen bijdrage.

Tabel B1.3a Eigen bijdragen over 2006 (vanaf ViValt) tot en met 2015

Jaar	Trede 1	Trede 2	Trede 3	Trede 4	Trede 5
2006* vanaf 1 april	€ 90*	€ 142	€ 244	€ 431	€ 677
2007*	€ 92*	€ 145	€ 249	€ 439	€ 690
2008*	€ 94*	€ 148	€ 255	€ 449	€ 705
2009	€ 98	€ 154	€ 265	€ 466	€ 732
2010	€ 100	€ 158	€ 272	€ 478	€ 750
2011 1e halfjaar	€ 101	€ 159	€ 274	€ 482	€ 757
2011 2e halfjaar	€ 125	€ 183	€ 297	€ 503	€ 775
2012	€ 127	€ 186	€ 301	€ 510	€ 786
2013 tot 1 oktober	€ 129	€ 188	€ 305	€ 516	€ 796
2013 vanaf 1 oktober	€ 193	€ 355	€ 507	€ 659	€ 811
2014	€ 196	€ 360	€ 514	€ 669	€ 823
2015	€ 196	€ 360	€ 514	€ 669	€ 823

* Tot en met 2008 werd in strafzaken in de laagste inkomenscategorie geen eigen bijdrage opgelegd.

Tabel B1.3b Eigen bijdragen in euro's scheidingsgerelateerde toevoeging over 2013 (vanaf 1 oktober), 2014 en 2015

Jaar	Trede 1	Trede 2	Trede 3	Trede 4	Trede 5
2013 vanaf 1 oktober	€ 283	€ 354	€ 506	€ 658	€ 785
2014	€ 340	€ 412	€ 566	€ 720	€ 849
2015	€ 340	€ 412	€ 566	€ 720	€ 849

Normen lichte adviestoevoeging per 1 januari 2015

Voor de lichte adviestoevoeging gelden afwijkende inkomens- en vermogensnormen en een afwijkende eigen bijdrage. De geldende normen per 1 januari 2015 zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel B1.4 Inkomensnormen en eigen bijdragen lichte adviestoevoegingen per 1 januari 2015 in euro's

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
≤ € 26.300	€ 77	≤ € 18.900
€ 26.301 t/m € 36.400	€ 129	€ 18.901 t/m € 25.800
Boven de € 36.400	Aanvragen komen niet in aanmerking voor een toevoeging	Boven de € 25.800

Een rechtzoekende heeft geen recht op een lichte adviestoevoeging indien zijn vermogen in box 3 in 2015 groter was dan het heffingsvrije vermogen dat van toepassing is.

Voor lichte adviestoevoegingen voor (echt)scheidings- en aanverwante zaken die worden aangevraagd in 2015 gelden de hierna genoemde normen.

Tabel B1.5 Inkomensnormen en eigen bijdragen lichte adviestoevoegingen voor scheidings(gerelateerde) toevoegingen per 1 januari 2015 in euro's

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
≤ € 26.300	€ 108	≤ € 18.900
€ 26.301 t/m € 36.400	€ 142	€ 18.901 t/m € 25.800
Boven de € 36.400	Aanvragen komen niet in aanmerking voor een toevoeging	Boven de € 25.800

Tabel B1.6 Inkomensnormen en eigen bijdragen mediationtoevoeging per 1 januari 2015 in euro's

Eigen bijdrage		Fiscaal jaarinkomen in het peiljaar	
Tot 4 uur	4 uur of meer, een surplus van	Gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Alleenstaand
€ 53	€ 53	≤ € 25.400	≤ € 18.200
€ 53	€ 105*	€ 25.401 - € 36.400	€ 18.201 - € 25.800

* Wanneer een toevoegingsgebruiker eerder al € 53 aan eigen bijdrage heeft betaald aan de mediator, is hij in dit geval dus nog € 52 verschuldigd.

Vermogensnormen reguliere toevoeging en mediationtoevoeging

Een rechtzoekende heeft geen recht op gesubsidieerde rechtsbijstand of gesubsidieerde mediation als zijn vermogen in box 3 in 2013 (het peiljaar) groter was dan het van toepassing zijnde heffingsvrije vermogen.

Tabel B1.7 Heffingsvrij vermogen 2013 (het peiljaar) in euro's*

Vrijgesteld per persoon
€ 21.139

* Voor 65-plussers geldt nog een extra heffingsvrij vermogen van maximaal € 27.984.

Resultaatsbeoordeling

Tabel B1.8 Heffingsvrij vermogen i.v.m. resultaatsbeoordeling 2015 in euro's*

Vrijgesteld per persoon
€ 21.330

* Het criterium bij deze resultaatsbeoordeling is dat het geldbedrag dat de toevoegingsgebruiker ontvangt, of een vordering voor een geldbedrag waarop hij recht heeft, ten minste de helft van het heffingsvrije vermogen bedraagt. Voor 65-plussers geldt nog een extra heffingsvrij vermogen van maximaal € 28.236.

Bijlage 2

Forfaitaire vergoeding advocatuur

In tabel B2.1 staat een overzicht van de normbedragen voor de vergoeding aan advocaten over de jaren 2000 tot en met 2015. De vermelde bedragen zijn exclusief btw.

Tabel B2.1 Forfaitaire vergoeding advocatuur over 2000 tot en met 2015

Datum	Basisbedrag	Index basisbedrag	Vergoeding administratieve kosten
01-01-00 t/m 30-06-00	€ 69,88 (f 154,00)	100	€ 27,23 (f 60,00)
01-07-00 t/m 30-06-01	€ 72,60 (f 160,00)	104	€ 28,30 (f 62,36)
01-07-01 t/m 30-06-02	€ 75,78 (f 167,00)	108	€ 29,55 (f 65,13)
01-07-02 t/m 30-06-03	€ 87,37	125	€ 31,09
01-07-03 t/m 31-12-03	€ 90,23	129	€ 32,11
01-01-04 t/m 30-06-04	€ 93,84	134	€ 32,11
01-07-04 t/m 31-12-04	€ 95,21	136	€ 32,58
01-01-05 t/m 30-06-05	€ 98,87	141	€ 32,58
01-07-05 t/m 15-05-06	€ 99,10	142	€ 32,66
16-05-06 t/m 30-06-06	€ 99,10	142	€ 16,33
01-07-06 t/m 30-06-07	€ 100,69	144	€ 16,59
01-07-07 t/m 30-06-08	€ 103,19	148	€ 17,00
01-07-08 t/m 30-06-09	€ 107,02	153	€ 17,63
01-07-09 t/m 30-06-10	€ 110,29	158	€ 18,17
01-07-10 t/m 30-06-11	€ 111,82	160	€ 18,42
01-07-11 t/m 31-12-11	€ 112,94	162	€ 18,61
01-01-12 t/m 31-12-12	€ 106,23	152	€ 18,61
01-01-13 t/m 30-09-13	€ 106,99	153	€ 18,74
01-10-13 t/m 31-12-13	€ 104,85	150	€ 18,74
01-01-14 t/m 31-12-14	€ 105,96	152	€ 18,94
01-01-15 t/m 31-01-15	€ 106,40	152	€ 19,02
M.i.v. 01-02-2015	€ 105,61	151	€ 18,94

De forfaitaire toevoegingsvergoeding is een vaste vergoeding, afgestemd op de gemiddelde tijdsbesteding die juridische werkzaamheden vergen in bepaalde zaken. De hoogte ervan is genormeerd en deze normen worden uitgedrukt in punten. Afhankelijk van de aard van een zaak en het voorkomen van bepaalde (al dan niet processuele) omstandigheden worden punten toegekend.

Het aantal punten bepaalt het gewicht dat aan de zaak, respectievelijk omstandigheid, in verhouding tot andere zaken en omstandigheden wordt toegekend. De hoogte van de financiële vergoeding van het onderdeel waaraan punten worden toegekend, wordt bepaald door het aantal toegekende punten te vermenigvuldigen met het normbedrag.

Bijlage 3

Overzicht bezuinigingsmaatregelen van overheidswege (in chronologische volgorde)

2010

- Verhoging van het financiële belang dat een zaak moet vertegenwoordigen wil deze toevoegwaardig zijn. De grensbedragen zijn verhoogd van 90 euro naar 250 euro voor een lichte adviestoevoeging, van 180 euro naar 500 euro voor een reguliere toevoeging en van 360 euro naar 1.000 euro voor rechtsbijstand in geval van beroep in cassatie. Deze verhoging betreft een indexering van inkomens- en prijsontwikkelingen en houdt tevens rekening met andere ontwikkelingen sinds 1994, zoals de opkomst van alternatieve methoden van geschillenbeslechting. Met deze verhoging tracht men een redelijke verhouding te waarborgen tussen enerzijds het financiële belang van een rechtzoekende bij een zaak en anderzijds de maatschappelijke kosten van rechtsbijstand.
- Het stimuleren van gezamenlijke afspraken bij echtscheiding. Hiermee worden echtscheidingen op gemeenschappelijk verzoek gestimuleerd, in plaats van op tegenspraak. Omdat de kans op naleving groter wordt geacht bij afspraken die met gezamenlijke instemming zijn gemaakt, zullen vervolgprocedures dan ook minder vaak nodig zijn. De Raad is in 2010 gestart met de ontwikkeling van het Echtscheidingsplan, waarmee rechtzoekenden zelf een deel van hun echtscheiding kunnen voorbereiden. Vanuit de Tweede Kamerfracties van VVD en PvdA is tevens het initiatief genomen om te komen tot een eenvoudiger berekening van de kinderalimentatie. De verwachting is dat een eenvoudiger berekening zal leiden tot meer begrip bij beide partijen over de hoogte van de kinderalimentatie. In het verlengde hiervan zullen er dan minder vervolgprocedures nodig zijn om een hoger of een lager bedrag toegekend te krijgen. De Raad ondersteunt dit initiatief.
- Aanpassing van de beloning van advocaten die betrokken zijn bij vervolgeroepen inzake vreemdelingenbewaring. Daarmee sluit de beloningsstructuur beter aan op de daadwerkelijke, vaak geringere, inspanning die geleverd is in vervolgeroepen.
- Het verhogen van de proceskostenvergoedingen door overheidsinstanties. Met deze maatregel wordt een tweeledig effect beoogd: ten eerste moet dit leiden tot een directe besparing op de gesubsidieerde rechtsbijstand. Indien er sprake is van een toevoeging, kan de Raad de uitgekeerde proceskostenveroordeling verrekenen met de vergoeding aan de rechtsbijstandverlener. Ten tweede moet de maatregel overheidsinstanties prikkelen om geld uit te sparen door

geschillen proactief aan te pakken en de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren om zo bezwaren, beroepen en rechtszaken te voorkomen.

2011

- Bezuiniging op de organisatiekosten van de Raad.
- Integrale verhoging van de eigen bijdrage voor toevoegingsgebruikers (met uitzondering van mediation) per 1 juli 2011.
- Invoering van de maatregel 'diagnose en triage' bij het Juridisch Loket, waardoor toevoegingsgebruikers een korting kunnen krijgen op hun eigen bijdrage als zij hun probleem eerst aan het Juridisch Loket hebben voorgelegd (per 1 juli 2011).
- Aanpassing van de voorschotregeling voor advocaten om eenmalig op de uitgaven voor de gesubsidieerde rechtsbijstand te besparen. Sinds 1 juli 2011 was het voorschotpercentage per toevoeging 50% van het normbedrag; op 1 juli 2012 werd dit percentage 25% en vanaf 1 juli 2013 is het percentage 10%. Het kabinet heeft bij zijn beslissing tot verlaging van de voorschotten betrokken dat de Raad vaker en eerder vergoedingen aan advocaten kan uitbetalen. Daarom werd het niet langer nodig geacht om de omvang van de voorschotten op het oude peil te handhaven.

2012

- Per 1 januari 2012 zijn de vergoedingen van de rechtsbijstandverleners met 5% verlaagd (eerste tranche) en is er een aanpassing doorgevoerd van het indexeringsmechanisme van deze vergoeding. Voordien werden de vergoedingen jaarlijks geïndexeerd op basis van de stijging van het loon- en prijspeil. Dit automatisme is per 1 januari 2012 losgelaten.

2013

- Opnieuw een generieke verhoging van de eigen bijdrage (met uitzondering van mediantoevoegingen), ter compensatie van de extra kosten die gepaard gaan met de uitspraak in de zaak *Salduz*. Ook volgt een extra verhoging van de eigen bijdrage in (echt)scheidingszaken.
- Het in rekening brengen van een extra eigen bijdrage aan de toevoegingsgebruikers als hun zaak wordt overgenomen door een andere advocaat terwijl daar geen dwingende reden toe is. De opvolgende advocaat (die geen relatie heeft met het betreffende kantoor) krijgt een opslag van twee punten op het gebruikelijke forfait.
- Het opnieuw heffen van een eigen bijdrage bij bewerkelijke zaken. Het gaat hier om zaken die zodanig gecompliceerd zijn dat rechtshulpverleners hier extra uren voor mogen declareren.
- Een tweede tranche verlaging vergoeding aan de advocatuur.
- Afschaffing van de toenmalige anticumulatieregeling, waarin een korting op de eigen bijdrage wordt gegeven indien binnen een half jaar na verlening van een toevoeging aan een rechtzoekende, opnieuw één of meer toevoegingen worden

verleend. Deze bepaling heeft tot doel de toevoegingsgebruiker, die binnen korte tijd bij veel procedures is betrokken, financieel tegemoet te komen.

2014 tot en met 2016

In 2014 is, als onderdeel van een pakket aan maatregelen om het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand bij de tijd te brengen en voor de toekomst beter beheersbaar te maken, een algemene maatregel van bestuur in procedure gebracht. Dit besluit bevatte een viertal maatregelen: bijstelling van een aantal forfaitaire vergoedingen in het strafrecht, een beperkte verlaging van de vergoeding voor bewerkelijke zaken in het strafrecht, een generieke verlaging van de vergoeding per forfaitair punt en het bevrozen van de indexering van zowel de vergoedingen aan rechtsbijstandverleners als de eigen bijdragen van rechtzoekenden tot 1 januari 2019. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen nam de Eerste Kamer de motie Kox¹⁰¹ aan, waarin de regering wordt verzocht de AMvB niet in werking te laten treden voordat een beleidsdebat over de bezuinigingen op de rechtshulp en de toegang tot het recht en de rechter heeft plaatsgevonden. Dat beleidsdebat heeft begin 2015 plaatsgevonden. Hierdoor is de AMvB niet op 1 januari maar op 1 februari 2015 in werking getreden.

Verder werd er naar aanleiding van de moties Scholten en Franken c.s.¹⁰² die zijn aangenomen tijdens de begrotingsbehandeling 2015 in de Eerste Kamer, een commissie ingesteld die onderzoek ging doen naar de oorzaken van de kostenstijging in de rechtsbijstand: commissie-Wolfsen. Het onderzoek heeft zich tevens gericht op de maatregelen genoemd in deze AMvB. De Orde heeft, parallel aan het onderzoek van de commissie-Wolfsen, een commissie ingesteld onder voorzitterschap van mr. T. Barkhuysen die zijn licht op dezelfde onderzoeksvragen laat schijnen.

Een wetsvoorstel, waarin de meer fundamentele onderdelen van de stelselvernieuwing worden geregeld, is in 2014 in consultatie gegeven. Het wetsvoorstel bevat onder andere de versterking van de eerste lijn en de maatregel scheiden op basis van gezinsinkomen. De procedure met betrekking tot het wetsvoorstel Rechtsbijstand is destijds opgeschort in afwachting van de bevindingen van de bovengenoemde commissie.

Op 30 november 2015 heeft de door het kabinet ingestelde Commissie¹⁰³ onder voorzitterschap van mr. A. Wolfsen, rapport uitgebracht.¹⁰⁴ De commissie-Wolfsen heeft een studie uitgevoerd naar de oorzaken van de kostenstijgingen in het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand en aanbevelingen gedaan voor de

101 Eerste Kamer, 34 000 VI, nr. E.

102 Eerste Kamer, 34.000 VI, nr. O.

103 Staatscourant 2015, 4919.

104 Tweede Kamer, vergaderjaar 2015–2016, 31 753, nr. 110 plus de bijlage bij kst-31753-110 (bijlage te vinden via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-629710>).

vernieuwing van het stelsel. De door de Orde ingestelde commissie Barkhuysen heeft haar rapport uitgebracht op 2 december 2015.

De Minister van Veiligheid en Justitie heeft begin 2016 een werkconferentie georganiseerd over zowel het rapport Wolfsen als het rapport Barkhuysen, gevolgd door enkele deskundigenbijeenkomsten. Eind mei 2016 heeft het kabinet naar beide Kamers van de Staten-Generaal schriftelijk gereageerd op de rapporten van de commissies Wolfsen en Barkhuysen en daarbij zijn nieuwe voornemens voor herijking van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand kenbaar gemaakt.

Bijlage 4

Het Juridisch Loket: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel B4.1 Aantal klantcontacten/klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2007 tot en met 2015

Jaar	Aantal	Index
<i>Klantcontacten</i>		
2007	611.409	
2008	655.960	
2009	783.077	
2010	770.374	
2011	772.031	
2011 (tot 1 juli)	383.786	
<i>Klantactiviteiten</i>		
2011 (vanaf 1 juli)	388.245	
2012	858.914	100
2013	978.267	114
2014	873.233	102
2015	681.993	79

Tabel B4.2 Aantal externe klantcontacten/klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2007 tot en met 2015

Jaar	Aantal	Index
<i>Klantcontacten</i>		
2007	5.139	
2008	4.315	
2009	7.216	
2010	7.616	
2011	6.355	
2011 (tot 1 juli)	4.018	
<i>Klantactiviteiten</i>		
2011 (vanaf 1 juli)	2.337	
2012	4.202	100
2013	3.530	84
2014	3.998	95

Tabel B4.3a Aantal klantcontacten/klantactiviteiten per kanaal in aantallen over 2010 tot en met 2015

Kanaal/activiteit	2010	2011 1e helft	2011 2e helft	2012	2013	2014	2015
Telefoon 0900	438.893	213.782	170.398	379.152	437.944	375.184	369.316
Balie	180.414	93.136	114.619	270.568	297.884	275.868	119.746
Spreekuur	87.828	42.960	34.898	63.622	63.259	48.697	50.838
E-mail	63.239	33.908	24.582	26.477	30.848	34.784	30.601
Chat			5.157	10.218	10.632	10.248	7
Telefoon overig			13.922	25.100	24.646	20.723	14.408
Overleg wederpartij			1.785	4.318	4.102	3.721	2.409
Uitzoekwerk			22.884	79.459	108.952	104.008	94.668
Totaal	770.374	383.786	388.245	858.914	978.267	873.233	681.993

Tabel B4.3b Verdeling klantcontacten/klantactiviteiten over kanalen in percentages over de beide jaarhelften van 2011 (vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage') en over 2012 tot en met 2015

	2010	1e helft 2011	2e helft 2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%
Telefoon 0900	57	56	44	44	45	43	54
Balie	23	24	30	32	30	32	18
Spreekuur	11	11	9	7	6	6	7
E-mail	9	9	6	3	3	4	4
Chat	-	-	1	1	1	1	<1
Telefoon overig	-	-	4	3	3	2	2
Overleg wederpartij	-	-	0	<1	<1	<1	<1
Uitzoekwerk	-	-	6	9	11	12	14
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B4.4 Producten voortkomend uit klantactiviteiten, aantallen en percentages over 2015

	Aantal	Percentage
Verstrekken van informatie	626.116	75
Maken van een afspraak voor het spreekuur	56.263	7
Reguliere verwijzing naar advocaat	37.025	4
Terugverwijzing naar advocaat	91.177	11
Verwijzing naar ketenpartner	19.867	2
Verwijzing naar mediator	1.980	<1
Totaal	832.428	100

Tabel B4.5 Verwijzing naar advocatuur per klantactiviteit in aantallen en percentages over 2011 (per half jaar) en over 2012 tot en met 2015

Klantactiviteit	1e helft 2011		2e helft 2011		Totaal 2012		Totaal 2013		Totaal 2014		Totaal 2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Telefoon 0900	5.884	36	11.235	35	45.108	43	65.876	50	67.479	52	92.391	72
Balie	7.020	43	16.493	52	51.199	49	58.891	44	54.642	42	25.818	20
Spreekuur	3.252	20	2.893	9	5.459	5	5.025	4	4.510	3	6.699	5
E-mail	142	<1	219	<1	474	<1	411	<1	451	<1	526	<1
Chat			15	<1	90	<1	73	<1	57	<1	0	0
Telefoon overig			668	2	1.409	1	1.218	1	1.095	1	975	1
Overleg wederpartij			16	<1	42	<1	36	<1	27	<1	22	<1
Uitzoekwerk			439	1	1.507	1	1.540	1	1.753	1	1.771	1
Totaal	16.298	100	31.978	100	105.288	100	133.070	100	130.014	100	128.202	100
Terugverwijzing							84.118	63	89.123	69	91.177	71
Reguliere verwijzing							48.952	37	40.891	31	37.025	29
Percentage van totaal aantal klantactiviteiten	4,2		8,2		12,3		13,6		14,9		18,8	

Tabel B4.6a Rechtsgebieden waarop de verwijzingen naar de advocatuur betrekking hadden in aantallen en percentages vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' over 2011 (per halfjaar) en over 2012 tot en met 2015

Rechtsgebied	1e helft 2011		2e helft 2011		2012		2013		2014		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Aansprakelijkheids- en letselschaderecht	863	5	1.293	4	4.259	4	5.427	4	5.424	4	5.658	4
Ambtenarenrecht	83	1	126	<1	285	<1	307	<1	240	<1	197	<1
Arbeidsrecht	2.858	18	4.105	13	10.572	10	11.803	9	10.297	8	10.458	8
Asielrecht	27	<1	57	<1	153	<1	182	<1	147	0	125	<1
Bestuursrecht	222	1	383	1	1.820	2	2.838	2	2.380	2	2.438	2
Erfrecht	120	1	168	1	473	<1	711	1	774	1	853	1
Faillissementsrecht, Wsnp	225	1	472	1	1.524	1	1.912	1	1.593	1	1.455	1
Fiscaalrecht (toeslagen)	171	1	229	1	916	1	1.160	1	1.237	1	1.338	1
Gedetineerdenrecht	13	<1	9	<1	30	<1	38	<1	42	<1	42	<1
Goederenrecht	115	1	129	<1	417	<1	542	<1	500	<1	529	<1
Huurrecht	1.237	8	1.965	6	6.114	6	7.490	6	7.942	6	8.134	6
Personen- en familierecht	4.819	30	13.211	41	47.376	45	63.080	47	63.224	49	62.870	49
Restgroep	1	<1	8	<1	207	<1	31	<1	0	0	0	0
Slachtofferzaken	10	<1	11	<1	79	<1	116	<1	183	<1	232	<1
Sociale Verzekeringen	805	5	1.677	5	5.152	5	6.317	5	6.889	5	6.885	5
Sociale Voorzieningen	957	6	2.334	7	8.397	8	10.291	8	10.320	8	9.797	8
Strafrecht	1.406	9	1.982	6	5.857	6	6.186	5	4.322	3	3.397	3
Verbintenissenrecht	1.917	12	2.770	9	8.304	8	10.499	8	9.960	8	9.982	8
Vreemdelingenrecht	449	3	1.049	3	3.353	3	4.140	3	4.540	3	3.812	3
Totaal	16.298	100	31.978	100	105.288	100	133.070	100	130.014	100	128.202	100

Tabel B4.6b Aantal verwijzingen naar de advocatuur per rechtsgebied als percentage van het aantal contacten per contactkanaal over 1 juni 2014 tot en met 31 mei 2015*

Rechtsgebied / Kanaal	Klantactiviteiten Totaal	Verwijzingen Totaal	Percentage Verwijzingen
Aansprakelijkheids- en letselschaderecht	29.096	5.228	18,0%
Ambtenarenrecht	1.643	191	11,6%
Arbeid/ontslagrecht	149.820	10.023	6,7%
Bestuursrecht	18.327	2.300	12,5%
Erfrecht	9.844	780	7,9%
Faillissementsrecht	6.648	1.476	22,2%
Fiscaal recht	18.588	1.330	7,2%
Goederenrecht	11.563	506	4,4%
Huur/verhuur	62.514	7.970	12,7%
Personen- en familierecht	158.100	61.555	38,9%
Restgroep	34.585		0,0%
Slachtofferzaken	1.013	274	27,0%
Sociale verzekering	37.660	6.755	17,9%
Sociale voorziening	41.168	9.707	23,6%
Straf (niet verdachten)	744	37	5,0%
Straf (verdachten)	27.723	3.742	13,5%
Verbintenissenrecht	115.564	9.531	8,2%
Vreemdelingenrecht	23.213	4.212	18,1%
Totaal	747.813	125.617	16,8%

* Deze cijfers zijn gegenereerd ten behoeve van de commissie-Wolfsen en betreffen om die reden een afwijkende periode.

Tabel B4.7 Aantal mediationvoorstellen aan wederpartij, aantal verwijzingen naar mediation vanuit het Juridisch Loket en aantal mediations dat is opgelost zonder mediator over 2007 tot en met 2015

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Voortraject:									
Voorstel tot mediation aan wederpartij	3.372	4.242	4.564	3.545	3.777	3.781	3.768	3.695	2.537
Gestarte mediations:									
RvR-geregistreerd	1.538	2.349	2.664	2.271	2.346	2.552	2.721	2.768	1.948
Niet-RvR-geregistreerd betalend	47	44	33	24	19	31	37	14	12
Niet-RvR-geregistreerd gratis	54	70	74	50	47	52	47	41	20
Totaal aantal mediations	1.639	2.463	2.771	2.345	2.412	2.635	2.805	2.823	1.980
Zonder mediator	277	345	352	266	257	210	154	112	64

Tabel B4.8 Verwijzing naar ketenpartners per klantactiviteit over de tweede helft van 2011 (vanaf 1 juli) en geheel 2012 tot en met 2015¹⁰⁵

Klantactiviteit	2e helft 2011		2012		2013		2014		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Telefoon 0900	9.189	45	15.353	49	14.310	49	12.444	48	12.351	62
Balie	8.229	40	12.250	39	11.494	39	11.269	43	5.211	26
Spreekuur	1.241	6	1.719	5	1.405	5	975	4	1.079	5
E-mail	791	4	451	1	227	1	166	1	309	2
Chat	221	1	420	1	428	1	193	1	1	<1
Telefoon overig	379	2	417	1	289	1	214	1	187	1
Overleg wederpartij	16	<1	23	<1	17	<1	18	<1	14	<1
Uitzoekwerk	458	2	966	3	967	3	843	3	735	4
Totaal	20.524	100	31.599	100	29.157	100	26.122	100	19.867	100

105 De cijfers over het jaar 2011 en 2012 komen niet overeen met die van de vorige monitor, omdat inmiddels beter onderscheid gemaakt kan worden tussen bepaalde typen verwijzingen.

Tabel B4.9 Verdeling klantactiviteiten naar rechtsgebieden over 2008 tot en met 2015 en absoluut over 2015

Rechtsgebied	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015
Aansprakelijkheids- en letselschaderecht	4	4	4	4	4	4	4	4	27.165
Ambtenarenrecht	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1.245
Arbeidsrecht	20	26	24	23	21	21	20	20	137.528
Asielrecht	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	542
Bestuursrecht	2	2	2	2	2	2	2	3	17.145
Erfrecht	1	1	1	1	1	1	1	1	8.797
Faillissementsrecht, WNSP	1	1	1	1	1	1	1	1	5.807
Fiscaal Recht (Toeslagen)	2	2	2	2	2	2	2	3	17.133
Gedetineerdenrecht	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	652
Goederenrecht	1	1	1	2	2	2	2	1	8.158
Huurrecht	8	7	8	8	8	8	8	8	57.318
Personen- en familierecht	16	15	15	17	19	20	20	22	147.814
Restgroep	10	9	8	6	6	5	5	4	30.637
Slachtofferzaken	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1	792
Sociale Verzekeringen	4	4	4	4	5	5	5	5	34.192
Sociale Voorzieningen	3	3	3	4	5	5	5	6	39.929
Strafrecht	4	4	4	4	4	4	4	3	23.357
Verbintenissenrecht	18	18	18	19	17	17	16	15	103.161
Vreemdelingenrecht	3	3	3	3	3	3	3	3	20.621
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	681.993

Tabel B4.10 Aantal klantactiviteiten betreffende de drie meest voorkomende rechtsgebieden over 2010 tot en met 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Personen- en familierecht	116.434	130.607	167.046	191.482	178.460	147.814
Arbeids-/ontslagrecht	186.936	175.222	176.081	207.666	175.369	137.528
Verbintenissenrecht	141.859	143.649	148.668	162.585	139.540	103.161

Bijlage 5a

Achtergrondkenmerken van klanten van het Juridisch Loket

Aantal		Neder- landse bevolking	Loket- klanten gekoppeld	Telefoon 0900	Balie	Spreek- uur	E-mail
		16.961.022	244.711				
		%	%	%	%	%	%
Geslacht*	Mannen	49,6	44,7	42,2	52,2	45,9	45,0
	Vrouwen	50,4	55,3	57,8	47,8	54,1	55,0
Leeftijd*	Jonger dan 15 jaar	16,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	15 tot 25 jaar	12,3	11,5	11,5	11,0	12,2	12,2
	25 tot 35 jaar	12,3	27,1	27,6	25,5	26,8	28,1
	35 tot 45 jaar	12,6	23,2	23,9	21,8	20,3	20,4
	45 tot 55 jaar	15,1	21,2	21,1	21,8	20,8	21,0
	55 tot 65 jaar	13,1	11,6	10,9	13,3	13,3	13,1
	65 jaar of ouder	18,1	5,5	5,0	6,7	6,6	5,2
Herkomstgeneratie*	Autochtoon	78,0	57,9	61,7	42,0	49,6	67,9
	Eerste generatie allochtoon	11,2	28,1	24,2	44,0	36,9	19,5
	Tweede generatie allochtoon	10,8	13,9	14,1	14,0	13,5	12,6
Herkomstgroepering*	Autochtoon	78,0	57,9	61,7	42,0	49,6	67,9
	Marokko	2,3	6,1	5,3	9,5	6,7	3,6
	Turkije	2,3	4,5	4,3	5,8	4,7	2,4
	Suriname	2,1	6,1	5,9	7,5	6,9	4,8
	Nederlandse Antillen en Aruba	0,9	2,8	2,6	3,8	3,7	2,0
	Overig niet-westerse allochtoon	4,7	10,6	8,9	17,5	14,7	7,3
	Westerse allochtoon	9,7	11,9	11,4	13,8	13,8	12,0
Gemeentegrootte	Onbekend	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Minder dan 5.000 inwoners	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
	5.000 - < 10.000 inwoners	1,3	0,8	0,8	0,5	0,7	0,8
	10.000 - < 20.000 inwoners	9,6	5,7	6,3	3,3	4,4	6,6
	20.000 - < 50.000 inwoners	36,0	25,1	27,4	16,0	20,9	29,2
	50.000 - < 100.000 inwoners	19,2	19,4	20,6	15,0	18,7	19,5
	100.000 - < 150.000 inwoners	10,5	12,5	12,2	13,9	14,4	12,8
	150.000 - < 250.000 inwoners	9,8	14,2	12,6	19,6	15,9	13,0
	250.000 inwoners of meer	13,4	22,2	19,9	31,6	25,0	18,1

Bijlage 5a

Verstedelijking	Onbekend	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Zeer sterk	19,9	30,3	27,5	41,5	34,4	26,4
	Sterk	27,9	33,2	32,7	35,0	34,1	31,2
	Matig	19,8	16,4	17,5	12,0	14,9	18,3
	Weinig	22,0	13,9	15,4	8,1	11,4	16,1
	Niet	10,4	6,1	6,8	3,3	5,1	7,9
Burgerlijke staat	Gehuwd	39,6	29,2	29,3	28,0	26,3	27,9
	Ongehuwd	47,2	49,6	49,2	51,0	53,0	52,4
	Partnerschap	0,9	0,8	0,9	0,5	0,5	1,0
	Gescheiden na huwelijk	6,9	18,2	18,4	18,4	17,7	16,5
	Gescheiden na partnerschap	0,4	0,7	0,8	0,5	0,7	0,9
	Verweduwd na huwelijk	5,1	1,4	1,3	1,5	1,9	1,3
	Verweduwd na partnerschap	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sociaaleconomische categorie	Werknemer	36,1	42,3	43,1	37,5	42,4	49,1
	Directeur-groootaandeelhouder	1,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2
	Zelfstandige	4,9	4,3	4,5	3,7	2,8	3,7
	Overig actief	0,6	0,9	0,9	0,7	0,7	0,9
	Ontvanger werkloosheidsuitkering	1,7	4,7	4,7	4,7	4,5	4,8
	Ontvanger bijstandsuitkering	2,3	14,1	13,3	18,7	15,0	9,7
	Ontvanger uitkering sociale voorziening overig	1,4	4,0	4,3	3,5	4,0	3,3
	Ontvanger uitkering ziekte/AO	2,9	8,2	8,4	8,0	7,9	6,9
	Ontvanger pensioenuitkering	18,3	5,0	4,7	5,9	5,9	5,0
	Nog niet schoolgaand/scholier./student met inkomen	6,0	7,4	7,2	7,8	8,3	8,8
	Nog niet schoolgaand/scholier./student geen inkomen	19,3	1,7	1,6	1,8	1,7	1,7
	Overig zonder inkomen	5,5	7,2	7,2	7,6	6,6	5,9
	Type huishouden	Onbekend	0,0				
Eenpersoonshuishouden		16,6	26,9	25,2	33,4	31,2	28,7
Niet-gehuwd paar zonder kinderen		6,3	8,1	7,9	8,2	8,7	10,1
Gehuwd paar zonder kinderen		19,8	8,0	7,8	7,7	7,8	9,2
Niet-gehuwd paar met kinderen		8,5	9,3	10,0	7,5	7,8	8,4
Gehuwd paar met kinderen		38,7	25,3	25,9	22,7	23,0	25,5
Eenouderhuishouden		8,0	20,0	21,1	17,8	19,1	16,0
Overig huishouden		0,7	1,3	1,2	1,7	1,4	1,4
Institutioneel huishouden		1,5	1,0	0,9	1,1	0,9	0,9

* Gebaseerd op de situatie op de laatste vrijdag in september van 2015. Overige kenmerken gebaseerd op de laatste vrijdag in september van 2013.

Bron: CBS

Bijlage 5b

Achtergrondkenmerken van klanten van het Juridisch Loket: Effecten beperkte openingstijden van de balie

	Totaal 2014 n=301.422	7-4/22-6 2015 n=57.460	22-6/31-12 2015 n=134.800
Geslacht			
Mannen	46,1	44,1	44,0
Vrouwen	53,9	55,9	56,0
Leeftijd			
Jonger dan 15 jaar	0,0	0,0	0,1
15 tot 25 jaar	11,0	13,6	14,6
25 tot 35 jaar	26,0	26,8	26,9
35 tot 45 jaar	23,5	23,7	23,1
45 tot 55 jaar	21,8	20,6	20,1
55 tot 65 jaar	12,1	10,7	10,4
65 jaar of ouder	5,6	4,7	4,7
Herkomstgeneratie			
Autochtoon	60,4	57,1	57,9
Eerste generatie allochtoon	26,7	28,9	27,8
Tweede generatie allochtoon	12,9	14,0	14,2
Herkomstgroep			
Autochtoon	60,4	57,1	57,9
Marokko	5,6	6,4	6,1
Turkije	4,3	4,6	4,6
Suriname	5,7	6,4	6,3
Nederlandse Antillen en Aruba	2,6	2,9	2,8
Overige niet-westerse landen	9,8	10,8	10,4
Overige westerse landen	11,7	11,9	11,9
Gemeentegrootte			
Minder dan 5.000 inwoners	0,0	0,0	0,0
5.000 - < 10.000 inwoners	0,9	0,8	0,8
10.000 - < 20.000 inwoners	6,1	5,7	5,5

20.000 - < 50.000 inwoners	25,2	24,8	25,2
50.000 - < 100.000 inwoners	19,7	19,3	19,5
100.000 - < 150.000 inwoners	12,6	12,4	12,4
150.000 - < 250.000 inwoners	14,6	13,9	13,9
250.000 inwoners of meer	20,9	23,1	22,6
Verstedelijking			
Zeer sterk	29,0	31,0	30,6
Sterk	33,7	33,1	33,0
Matig	16,9	16,4	16,3
Weinig	13,8	13,5	13,9
Niet	6,6	6,0	6,1
Burgerlijke staat			
Gehuwd	31,9	28,5	28,6
Ongehuwd	47,6	49,6	50,3
Partnerschap	0,9	0,8	0,8
Gescheiden na huwelijk	17,4	19,0	18,2
Gescheiden na partnerschap	0,7	0,7	0,7
Verweduwd na huwelijk	1,5	1,4	1,4
Verweduwd na partnerschap	0,0	0,0	0,0
Sociaaleconomische categorie			
Werknemer	47,0	40,9	40,9
Directeur-groootaandeelhouder	0,3	0,2	0,2
Zelfstandige	4,5	4,0	4,2
Overig actief	0,9	0,9	0,9
Ontvanger werkloosheidsuitkering	4,0	4,8	4,7
Ontvanger bijstandsuitkering	11,9	15,4	14,5
Ontvanger uitkering sociale voorziening overig	3,1	4,3	4,4
Ontvanger uitkering ziekte/AO	7,8	8,7	8,2
Ontvanger pensioenuitkering	5,4	4,9	4,9
Nog niet schoolgaandscholier/student met inkomen	6,8	7,0	7,7
Nog niet schoolgaand/scholier/student geen inkomen	1,5	1,5	1,8
Overig zonder inkomen	6,9	7,3	7,4
Type huishouden			
Eenpersoonshuishouden	26,3	27,5	27,0
Niet-gehuwd paar zonder kinderen	8,5	7,9	7,9
Gehuwd paar zonder kinderen	9,1	7,5	7,7
Niet-gehuwd paar met kinderen	9,2	9,3	9,4
Gehuwd paar met kinderen	27,0	24,3	25,2
Eenouderhuishouden	17,8	21,1	20,5
Overig huishouden	1,2	1,3	1,3
Institutioneel huishouden	1,0	1,0	1,0

Bijlage 6

Het gebruik van toevoegingen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel B6.1 Afwijzingen naar afwijzingsgrond, in aantallen en percentages ten opzichte van het aantal aangevraagde toevoegingen over 2010 tot en met 2015

Jaar	Financiële afwijzingen	Inhoudelijke afwijzingen	Overige afwijzingen	Totaal aantal afwijzingen	Percentage afwijzingen t.o.v. aantal aangevraagde toevoegingen
2010	30.157	25.579	3.981	59.717	12,1
2011	29.488	28.855	4.156	62.499	12,9
2012	29.748	23.125	3.856	56.729	11,1
2013	27.076	17.934	3.099	48.109	9,6
2014	23.991	14.116	2.320	40.427	8,3
2015	18.203	11.772	1.907	31.882	6,8

Tabel B6.2 Aantal afgegeven toevoegingen naar type over 2000 tot en met 2015

Jaar	Regulier (excl. mediation en lichte advies- toevoegingen)	Index regulier	Lichte advies- toevoegingen	Index lichte advies- toevoegingen *	Mediation	Index mediation*	Totaal	Index totaal
2000	293.080	100					293.080	100
2001	299.482	102					299.482	102
2002	328.206	112					328.206	112
2003	343.473	117					343.473	117
2004	343.716	117					343.716	117
2005	350.924	120	3.363				354.287	121
2006	397.681	136	16.894	100	187		414.762	142
2007	382.892	131	18.366	109	4.565	100	405.823	138
2008	401.712	137	15.294	91	5.524	121	422.530	144
2009	414.935	142	13.792	82	6.866	150	435.593	149
2010	412.756	141	9.884	59	7.330	161	429.970	147
2011	398.355	136	8.311	49	7.341	167	414.007	141
2012	430.614	147	10.578	63	8.501	186	449.693	153
2013	432.745	148	9.990	59	10.386	228	453.121	155
2014	420.833	144	10.190	60	13.425	294	444.448	152
2015	409.957	140	9.603	57	15.253	334	434.813	148

*Aanvangsjaar is bij de berekening van de index buiten beschouwing gelaten.

Tabel B6.3 Aantal reguliere toevoegingen (excl. mediation en lichte advies-toevoegingen) naar grondslag¹⁰⁶ over 2000 tot en met 2015

Jaar	Ambtshalve straf		Asiel		Civiel		Straf		Bestuur	
	Aantal	Index	Aantal	Index	Aantal	Index	Aantal	Index	Aantal	Index
2000	45.508	100	49.030	100	110.658	100	28.886	100	58.811	100
2001	46.734	103	50.295	103	114.657	104	27.852	96	59.844	102
2002	53.380	117	52.444	107	116.916	106	28.420	98	76.941	131
2003	58.773	129	32.927	67	131.080	118	32.672	113	87.966	150
2004	62.183	137	22.984	47	140.110	127	33.708	117	84.700	144
2005	62.415	137	20.767	42	141.270	128	35.700	124	90.645	154
2006	62.688	138	21.389	44	161.979	146	44.464	154	106.813	182
2007	63.016	138	15.963	33	160.776	145	48.215	167	94.891	161
2008	64.099	141	19.175	39	173.702	157	51.344	178	93.372	159
2009	60.111	132	25.164	51	183.909	166	53.998	187	91.723	156
2010	56.752	125	29.721	61	188.859	171	49.851	173	87.563	149
2011	56.435	124	28.855	59	179.544	162	49.857	173	83.632	142
2012	53.895	118	24.736	50	197.985	179	62.768	217	91.189	155
2013	48.255	106	20.976	43	199.187	180	72.936	252	91.197	155
2014	46.330	102	27.528	56	182.369	165	77.336	268	87.200	148
2015	45.205	99	31.856	65	174.977	158	79.693	276	78.213	133

106 Voorheen werd grondslag ook wel aangeduid met de term 'moduultype' en werd deze uitsplitsing beschreven in hoofdstuk 4. Met ingang van 2015 is de huidige indeling door naar grondslag aangenomen.

Tabel B6.4a Uitsplitsing van de afgegeven reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichte adviestoevoegingen) naar soort toevoeging over 2000 tot en met 2015

Soort toevoeging	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Straf verdachten	65.074	65.724	72.340	81.416	84.504	84.308	90.561	92.309	95.426	93.651	87.106	87.210	95.505	97.601	99.392	100.408
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	52.884	55.090	54.598	59.432	62.683	61.431	73.324	71.333	75.778	78.154	84.989	84.361	92.946	82.110	69.108	65.536
Soc. voorzieningen	11.325	10.783	11.094	12.812	15.238	19.725	25.013	23.389	22.689	22.789	22.134	21.927	27.883	27.979	28.827	27.331
Asiel	49.037	50.430	52.455	32.927	22.984	20.767	21.389	15.963	19.175	25.164	29.721	28.855	24.736	20.976	27.528	31.856
Verbindenissen	18.204	17.345	16.544	18.060	19.902	20.227	25.022	26.100	29.108	32.271	34.094	29.610	31.692	29.674	26.728	25.045
Bopz	11.563	12.615	13.318	14.372	16.398	16.858	17.603	18.067	19.188	20.309	20.945	22.003	23.204	23.747	25.048	25.990
Personen en familie overig	5.884	6.711	7.694	9.375	9.907	11.512	14.707	16.680	19.039	19.979	16.929	13.878	15.544	25.595	24.650	24.308
Straf overig	9.316	8.860	9.456	10.017	11.382	13.799	16.579	18.918	20.014	20.451	19.492	19.077	21.141	23.586	24.267	24.489
Vreemdelingen	21.288	15.844	24.133	28.746	24.006	26.122	28.825	24.370	23.257	22.868	20.452	23.054	25.085	23.506	21.282	17.673
Bestuur overig	3.344	3.537	3.690	4.509	3.875	4.157	5.255	6.026	6.558	7.842	8.494	7.409	8.571	14.610	14.495	12.324
Arbeid en ontslag	14.383	15.247	17.000	20.969	21.374	19.956	18.033	14.788	16.065	18.571	16.581	14.360	15.991	15.543	13.294	12.535
Soc. verzekeringen	12.447	12.883	14.645	16.290	15.355	14.860	16.233	14.966	14.149	13.599	12.528	11.607	12.647	12.335	12.424	12.934
Huur en verhuur	5.777	5.750	5.751	6.437	6.675	7.116	8.270	8.767	9.297	9.576	9.781	9.631	11.340	11.426	11.523	10.954
Vreemdelingenbewaring	8.812	14.986	21.566	23.599	23.771	23.161	28.291	23.345	23.426	21.118	20.331	16.896	14.275	9.833	7.274	5.030
Restgroep privaat	538	448	597	757	988	1.222	1.264	1.208	1.327	1.388	1.538	1.955	2.407	4.678	4.957	4.328
Schuldsanering	318	446	394	483	852	1.433	2.001	2.044	1.946	1.707	2.163	2.241	3.172	3.928	4.553	3.838
Fiscaal	297	322	295	263	298	365	676	925	1.125	1.200	1.359	980	913	1.130	1.195	1.330
Erfrecht	627	591	495	550	535	572	733	722	862	905	1.002	956	1.043	1.196	1.108	1.154
Faillissement	202	239	371	523	664	820	849	880	874	809	581	334	390	785	855	643
Wonen	886	945	1.066	1.175	1.426	1.523	1.744	1.289	1.141	1.175	1.071	704	651	786	766	712
Goederen	278	175	154	122	132	123	173	187	218	240	256	215	256	505	545	646
Ambtenaren	405	409	441	572	731	732	776	581	629	627	599	601	603	487	416	397
Wet tijdelijk huisverbod	0	0	0	0	0	0	0	0	0	185	345	247	339	286	272	266
Milieu	0	0	0	0	0	0	0	0	398	320	250	207	222	245	249	216
Onjuist of niet gecodeerd	191	102	109	67	36	135	360	35	23	37	15	37	58	198	77	14
Totaal	293.080	299.482	328.206	343.473	343.716	350.924	397.681	382.892	401.712	414.935	412.756	398.355	430.614	432.745	420.833	409.957

Tabel B6.4b Geïndexeerde ontwikkeling op de soorten toevoegingen waarop reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichtadviestoevoegingen) zijn afgegeven over 2011 tot en met 2015

Soort toevoeging	2011	2012	2013	2014	2015
Straf verdachten	100	110	112	114	115
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	100	110	97	82	78
Asiel	100	86	73	95	110
Sociale voorzieningen	100	127	128	131	125
Bopz	100	105	108	114	118
Verbintenissen	100	107	100	90	85
Straf overig	100	111	124	127	128
Personen en familie overig	100	112	184	178	175
Vreemdelingen	100	109	102	92	77
Sociale verzekeringen	100	109	106	107	111
Arbeid en ontslag	100	111	108	93	87
Bestuur overig	100	116	197	196	166
Huur en verhuur	100	118	119	120	114
Vreemdelingenbewaring	100	84	58	43	30
Restgroep privaat	100	123	239	254	221
Schuldsanering	100	142	175	203	171
Fiscaal	100	93	115	122	136
Erfrecht	100	109	125	116	121
Wonen	100	92	112	109	101
Goederen	100	119	235	253	300
Faillissement	100	117	235	256	193
Ambtenaren	100	100	81	69	66
Wet tijdelijk huisverbod	100	137	116	110	108
Milieu	100	107	118	120	104
Onjuist of niet gecodeerd	100	157	535	208	38
Totaal	100	108	109	106	103

Tabel B6.5a Uitsplitsing van de reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen en mediation) naar de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2011 tot en met 2015

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Civiel	179.544	45	197.985	46	199.187	46	182.369	43	174.977	43
Bestuur	112.487	28	115.925	27	112.173	26	114.728	27	110.069	27
Straf	106.287	27	116.646	27	121.187	28	123.659	29	124.897	30

Tabel B6.5b Uitsplitsing van de reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen en mediation) naar grondslag en naar de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2015

	Ambtshalve straf	Straf	Bestuur	Civiel	Asiel	Onbekend	Totaal
Civiel	0	0	0	174.977	0	0	174.977
Bestuur	0	0	78.213	0	31.856	0	110.069
Straf	45.205	79.692	0	0	0	0	124.897
Onbekend	0	1	0	0	0	13	14
Totaal	45.205	79.693	78.213	174.977	31.856	13	409.957

Onder het civielrecht bij de Rechtspraak vallen de door de Raad gehanteerde soorten toevoegingen arbeids- en ontslagrecht, erfrecht, goederenrecht, huur- en verhuurrecht, faillissementsrecht, verbintenissenrecht, personen- en familierecht, restgroep privaat en bijzondere opname psychiatrisch ziekenhuis.

Onder bestuursrecht bij de Rechtspraak vallen de door de Raad gehanteerde soorten toevoegingen ambtenarenrecht, bestuursrecht, fiscaal recht, woonrecht, milieurecht, vreemdelingenrecht, asielrecht en vreemdelingenbewaring en wet tijdelijk huisverbod.

Onder strafrecht bij de Rechtspraak vallen de bij de Raad zogenoemde toevoegingen straf verdachten en straf overig.

In tabel B6.6b staan de gegevens volgens de door de Raad gehanteerde indeling naar grondslag naast de door de Rechtspraak gehanteerde indeling naar civiel, bestuurs- en strafrecht. In tabel B6.6c is de meer gedetailleerde indeling van de Raad weergegeven naast de sectoren civiel, bestuur en straf.

Tabel B6.5c Uitsplitsing aantal reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen mediation) naar hoofdrechtsgebied en conform de door de Rechtspraak gehanteerde juridische indeling over 2015

Indeling Raad	Juridische indeling	Aantal toevoegingen
Strafrecht verdachten	Straf	100.408
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	Civiel	65.536
Sociale voorzieningen	Bestuur	27.331
Asielrecht	Bestuur	31.856
Verbintenissenrecht	Civiel	25.045
Bopz	Civiel	25.990
Personen en familie overig	Civiel	24.308
Strafrecht overig	Straf	24.489
Vreemdelingenrecht	Bestuur	17.673
Bestuursrecht overig	Bestuur	12.324
Arbeids-/ontslagrecht	Civiel	12.535
Sociale verzekeringen	Bestuur	12.934
Huur en verhuur	Civiel	10.954
Vreemdelingenbewaring	Bestuur	5.030
Restgroep privaat	Civiel	4.328
Schuldsanering	Civiel	3.838
Fiscaal recht	Bestuur	1.330
Erfrecht	Civiel	1.154
Faillissement	Civiel	643
Wonen	Bestuur	712
Goederenrecht	Civiel	646
Ambtenarenrecht	Bestuur	397
Wet tijdelijk huisverbod	Bestuur	266
Milieurecht	Bestuur	216
Onbekend	-	14

Tabel B6.6 Aantal mediationtoevoegingen over 2007 tot en met 2015

Jaar	Aantal	Index
2007	4.565	100
2008	5.524	121
2009	6.866	150
2010	7.330	161
2011	7.341	161
2012	8.501	186
2013	10.386	227
2014	13.425	294
2015	15.253	334

Tabel B6.7 Soorten toevoegingen mediation in aantallen per jaar en in procenten over 2007 tot en met 2015

Jaar	Personen- en familie	Arbeid en ontslag	Overig*	Verbinte- nissen	Sociale voor- zieningen	Huur	Sociale verzeke- ringen	Bestuur overig	Onbekend of foutief ingevuld	Totaal
2007	3.788	28	22	28	11	18	15	3	652	4.565
2008	4.589	21	23	31	14	17	19	14	796	5.524
2009	6.535	39	32	30	24	18	12	4	172	6.866
2010	7.127	28	44	24	38	9	23	7	30	7.330
2011	7.174	23	31	29	44	11	26	2	1	7.341
2012	8.401	19	32	20	22	7	0	0	0	8.501
2013	10.298	14	29	24	3	9	0	9	0	10.386
2014	13.365	11	2	26	3	9	0	6	3	13.425
2015	15.198	14	10	17	1	6	0	3	4	15.253
2015 (%)	99,6	<1	<1	<1	<1	<1	0	<1	<1	100

* Onder 'Overig' vallen de soorten *erfrecht, fiscaal, goederen, milieu, ambtenaren, restgroep privaat, vreemdelingen, asiel en wonen*.

Tabel B6.8 Lichte adviestoevoegingen naar soort in aantallen over 2005 tot en met 2015 en geïndexeerd over 2011 tot en met 2015

Soort toevoegingen	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Index 2011- 2015
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	290	1.356	1.705	1.344	1.214	1.027	885	973	1.047	1.766	1.954	221
Verbindenissen	744	4.164	4.764	4.203	3.739	2.509	2.101	2.536	2.052	1.836	1.613	77
Arbeid en ontslag	768	3.587	3.392	2.949	2.820	1.312	1.065	1.109	1.031	919	869	82
Sociale voorzieningen	211	1.171	1.228	929	769	641	687	958	1.015	1.037	851	124
Straf overig	38	244	221	173	257	322	322	501	543	645	763	237
Huur en verhuur	322	1.392	1.598	1.278	1.105	727	667	881	794	831	759	114
Vreemdelingen	295	1.630	1.717	1.272	1.193	1.122	541	899	813	763	548	101
Personen en familie overig	52	351	514	462	397	305	208	322	463	557	504	242
Bestuur (overig)	61	365	469	450	449	394	384	724	719	428	432	113
Sociale verzekeringen	220	1.243	1.161	826	642	450	384	466	388	415	410	107
Restgroep privaat	19	195	200	214	160	156	296	400	410	413	298	101
Straf verdachten	100	255	316	260	284	191	114	162	161	110	126	111
Asiel	21	63	61	54	54	128	261	192	146	69	119	46
Schuldsanering	79	227	279	222	185	138	115	153	133	117	86	75
Fiscaal	32	173	267	258	194	194	114	90	76	73	83	73
Erfrecht	22	85	101	108	76	75	61	60	77	69	59	97
Wonen	33	208	172	111	112	62	40	58	40	46	48	120
Faillissement	14	50	57	56	52	39	18	41	44	57	33	-
Goederen	8	47	50	48	41	32	21	7	14	21	20	95
Onjuist of niet gecodeerd	7	7	1	2	1	0	2	3	1	2	10	-
Ambtenaren	21	71	73	62	41	21	9	24	15	4	8	89
Bopz	6	10	17	12	7	11	12	9	6	8	6	-
Wet tijdelijk huisverbod	0	0	0	0	0	2	3	9	1	2	4	-
Milieu	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	-
Vreemdelingenbewaring	0	0	3	1	0	25	0	0	1	2	0	-
Totaal	3.363	16.894	18.366	15.294	13.792	9.884	8.311	10.578	9.990	10.190	9.603	116

Tabel B6.9 Aantal afgegeven toevoegingen, aangevraagd door een bijzondere curator, uitgesplitst naar soort toevoeging over 2014 en 2015

Soort toevoeging	2014	2015
Echtscheiding met nevenvorderingen	1	0
Alimentatie of levensonderhoud	2	2
Ouderlijk gezag of voogdij	27	81
Omgangsregeling	25	88
Vaderschapsactie of -ontkenning	306	817
Curatele of onderbewindstelling	93	163
Overige personen- en familierecht	39	164
Totaal	493	1.315

Tabel B6.10 Aantal verstrekte subsidies voor medisch haalbaarheidsonderzoek en aantal verstrekte leningen ten behoeve van deskundigenbericht over 2006 tot en met 2015

Jaar	Mho	Leningen
2006*	267	-
2007*	460	4
2008	612	4
2009	577	10
2010	641	7
2011	676	10
2012	798	8
2013	727	16
2014	625	17
2015	608	20

* De mho-cijfers over 2006 en 2007 zijn exclusief de cijfers uit het ressort Leeuwarden. In 2008 zijn er in dit ressort 42 subsidies verstrekt.

Tabel B6.11 Aantal afgegeven toevoegingen met een eigen bijdrage per kwartaal over het derde en vierde kwartaal van 2013 en geheel 2014 en 2015

Soort toevoeging	kwartaal 3 2013	kwartaal 4 2013	kwartaal 1 2014	kwartaal 2 2014	kwartaal 3 2014	kwartaal 4 2014	kwartaal 1 2015	kwartaal 2 2015	kwartaal 3 2015	kwartaal 4 2015
Ambtenarenrecht	112	100	100	116	99	93	110	100	96	78
Arbeid/ontslagrecht	3.804	3.817	3.504	3.384	3.170	3.167	3.383	2.947	2.965	3.099
Asielrecht	253	246	218	258	266	223	161	222	210	174
Bestuursrecht	3.705	4.190	3.880	3.316	3.281	3.035	3.277	2.920	2.678	2.726
Bopz	4	3	6	4	1	8	3	8	8	8
Personen en familie echtscheiding gerelateerd	19.917	19.560	18.043	17.579	15.856	16.725	17.450	15.617	14.699	16.709
Erfrecht	290	290	281	273	244	300	307	279	245	309
Faillissement	204	204	222	222	203	170	183	148	127	144
Fiscaal recht	268	304	306	299	296	284	392	336	292	274
Goederenrecht	138	151	126	142	135	136	171	170	158	145
Huur/verhuur	2.783	2.799	2.812	2.875	2.745	2.877	2.947	2.464	2.498	2.797
Milieurecht	59	47	74	57	73	45	66	38	56	56
Personen & familie overig	5.449	5.194	4.903	5.156	4.705	4.592	4.874	4.571	4.518	5.148
Restgroep privaat	1.169	1.332	1.185	1.283	1.134	1.098	1.123	1.061	964	1.003
Schuldsanering	862	1.143	1.178	1.106	1.104	1.148	1.048	935	878	968
Sociale verzekeringen	3.037	2.966	3.057	3.188	2.942	3.109	3.457	3.120	2.924	3.238
Sociale voorzieningen	6.603	6.781	6.713	7.373	6.661	6.663	6.730	6.393	6.365	6.658
Straf (overig)	2.711	3.086	2.455	2.894	2.548	2.561	2.639	2.393	2.374	3.029
Straf (verdachten)	11.572	13.355	12.869	13.125	12.653	13.302	14.358	12.890	12.109	14.450
Verbintenissenrecht	6.805	6.912	6.522	6.614	5.580	5.996	6.129	5.461	5.340	5.793
Vreemdelingenbewaring	4	1	1	3	1	2	0	3	1	2
Vreemdelingenrecht	4.067	3.402	3.704	3.254	3.435	3.348	3.069	2.908	2.802	2.567
Wet tijdelijk huisverbod	54	47	43	47	57	35	49	34	52	56
Wonen	192	202	221	206	151	166	171	185	164	177
Totaal aantal reguliere toevoegingen	74.062	76.132	72.423	72.774	67.340	69.083	72.097	65.203	62.523	69.608
Lichte adviestoevoegingen	2.242	2.274	2.042	2.526	2.431	2.594	2.212	2.416	2.102	2.418
Mediationtoevoegingen	1.658	2.277	2.363	2.669	2.286	3.259	3.398	2.767	3.171	3.681

Tabel B6.12 Verdeling van de berekende eigen bijdrage van afgegeven reguliere toevoegingen uitgesplitst naar de treden over 2008 tot en met 2015

Trede*	Trede 1	Trede 2	Trede 3	Trede 4	Trede 5	Totaal**
2008	81	2	3	6	8	100
2009	83	2	3	5	8	100
2010	84	2	3	5	7	100
2011	83	2	3	5	7	100
2012	85	2	3	4	6	100
2013	85	2	3	4	6	100
2014	87	2	2	4	5	100
2015	89	1	2	3	5	100
Aantal	239.277	4.024	5.100	8.579	12.221	269.201

* Indien een diagnosedocument is verkregen via het Juridisch Loket, krijgt men vanaf 1 juli 2011 een korting op de eigen bijdrage.

** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B6.13 Gemiddelde eigen bijdrage van reguliere toevoegingsgebruikers die een eigen bijdrage verschuldigd waren over 2007 tot en met 2015

Jaar	Gemiddelde eigen bijdrage in euro's	Percentage van de reguliere toevoegingen waarbij eigen bijdrage is berekend*
2007	147	53,2
2008	146	53,2
2009	146	57,5
2010	144	63,1
2011	153	59,8
2012	151	61,0
2013	163	69,4
2014	246	66,9
2015	237	65,7

* Exclusief mediantoevoegingen en lichte adviestoevoegingen.

Tabel B6.14 Reguliere toevoegingen waar al dan niet een eigen bijdrage voor is betaald over 2009 tot en met 2015

Jaar	Geen eigen bijdrage betaald			Eigen bijdrage betaald	
	Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald vanwege nihilstelling	Toevoegingen waarvoor geen eigen bijdrage is betaald doordat het een ambtshalve toevoeging is	Percentage waarvoor geen eigen bijdrage is betaald van het totaal	Toevoegingen waarvoor wel een eigen bijdrage is betaald	Percentage waarvoor wel een eigen bijdrage is betaald van het totaal
2009	118.375	60.111	43	236.449	57
2010	99.324	56.752	38	256.680	62
2011	94.545	56.435	38	247.375	62
2012	90.741	53.895	34	285.978	66
2013	84.100	48.255	31	300.390	69
2014	92.848	46.330	33	281.655	67
2015	95.318	45.205	34	269.434	66

Tabel B6.15 Reguliere toevoegingen waar korting op de eigen bijdrage is gegeven omwille van D&T over 2012 tot en met 2015

Jaar	Toevoegingen waarvoor een eigen bijdrage is betaald	Toevoegingen waarvoor een eigen bijdrage is betaald en korting is gegeven omwille van D&T	Percentage toevoegingen waarvoor korting is gegeven op basis van D&T
2012	285.978	159.235	56
2013	300.390	198.447	66
2014	281.655	202.803	72
2015	269.434	203.326	75

Tabel B6.16 Peiljaarverleggingen in aantal en percentage van het totaal aantal afgegeven toevoegingen over 2008 tot en met 2015

Jaar	Aantal	Percentage
2008	9.165	2,2
2009	11.791	2,7
2010	14.814	3,4
2011	15.384	3,7
2012	18.982	4,2
2013	21.353	4,7
2014	22.720	5,1
2015	16.812	3,9

Tabel B6.17 Aantal aangevraagde, afgegeven en vastgestelde reguliere toevoegingen over 2010 tot en met 2015

Jaar	Aangevraagde toevoegingen	Afgegeven toevoegingen	Vastgestelde toevoegingen
2010	476.975	413.052	385.756
2011	463.058	398.691	381.715
2012	486.267	430.954	401.801
2013	478.666	433.048	381.435
2014	460.116	420.860	386.236
2015	440.792	409.957	377.879

Tabel B6.18 Aantal bezwaren, beroepen en hoger beroepen over 2011 tot en met 2015

Bezwaren	2011	2012	2013	2014	2015
Ontvangen bezwaren	11.408	14.268	10.804	10.570	7.596
Bezwaren afgehandeld	10.146	12.442	10.169	8.904	7.481
<i>Waarvan</i>					
Pro-actief afgehandeld	42%	63%	72%	66%	67%
Gegronnd	7%	4%	2%	2%	3%
Ongegrond	45%	30%	23%	28%	25%
Niet ontvankelijk	6%	3%	3%	4%	5%
Beroepen					
Ingestelde beroepen	627	473	298	432	408
Beroepen behandeld	326	516	379	422	352
<i>Waarvan</i>					
Pro-actief afgehandeld	17%	18%	22%	19%	13%
Gegronnd	12%	12%	11%	12%	10%
Ongegrond	52%	62%	55%	58%	63%
Niet ontvankelijk	19%	8%	12%	11%	14%
Hoger beroepen					
Ingestelde hoger beroepen	101	68	65	93	93
Hoger beroepen behandeld	129	70	72	76	106
<i>Waarvan</i>					
Pro-actief afgehandeld	12%	14%	14%	5%	11%
Gegronnd	15%	7%	11%	11%	17%
Ongegrond	58%	75%	65%	70%	61%
Niet ontvankelijk	15%	4%	10%	14%	11%

Bijlage 7

De gebruikers van toevoegingen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel B7.1 Aantal toevoegingsgebruikers en het gemiddeld aantal toevoegingen per rechtzoekende per jaar over 2000 tot en met 2015

Jaar	Aantal toevoegingsgebruikers	Index	Gemiddeld aantal toevoegingen per rechtzoekende per jaar	Index
2000	219.837	100	1,33	100
2001	223.016	101	1,34	101
2002	229.931	105	1,43	108
2003	240.677	109	1,43	108
2004	239.909	109	1,43	109
2005	243.870	111	1,45	109
2006	280.414	127	1,48	111
2007	273.603	124	1,48	111
2008	280.583	128	1,51	114
2009	286.571	130	1,52	114
2010	281.714	128	1,53	115
2011	270.832	123	1,53	115
2012	289.454	132	1,55	117
2013	291.741	133	1,55	117
2014	292.109	133	1,52	114
2015	296.331	135	1,47	110

Tabel B7.2 Verdeling van het aantal toevoegingen per toevoegingsgebruiker per jaar in percentages over 2000 tot en met 2015

Jaar	1 toevoeging	2 toevoegingen	3 toevoegingen	4 toevoegingen	5 of meer toevoegingen	Totaal*
2000	78	16	4	1	1	100
2001	77	16	4	1	1	100
2002	73	18	5	2	2	100
2003	74	17	5	2	2	100
2004	74	17	5	2	2	100
2005	72	18	6	2	2	100
2006	72	18	6	2	2	100
2007	72	18	6	2	2	100
2008	72	17	6	3	3	100
2009	71	18	6	2	3	100
2010	71	18	6	3	3	100
2011	71	17	6	3	3	100
2012	70	17	7	3	3	100
2013	70	18	6	3	3	100
2014	72	17	6	3	3	100
2015	74	16	6	2	2	100

* Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B7.3 Verdeling van het aantal toevoegingen per gebruiker per jaar over 2011 tot en met 2015

Toevoegingen	Aantal gebruikers					Aantal afgegeven toevoegingen				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
1	191.829	202.981	204.745	209.419	218.919	191.829	202.981	204.745	209.419	218.919
2	47.017	50.504	51.143	49.080	47.006	94.034	101.008	102.286	98.160	94.013
3	17.168	19.258	18.892	17.956	16.680	51.504	57.774	56.676	53.868	50.040
4	7.571	8.326	8.388	7.645	6.882	30.284	33.304	33.552	30.580	27.528
5	3.300	3.671	3.805	3.509	3.245	16.500	18.355	19.025	17.545	16.225
6	1.677	1.953	1.925	1.820	1.489	10.062	11.718	11.550	10.920	8.934
7	941	1.050	1.065	1.018	836	6.587	7.350	7.455	7.126	5.852
8	506	606	642	594	450	4.048	4.848	5.136	4.752	3.600
9	302	370	389	383	268	2.718	3.330	3.501	3.447	2.412
10	180	228	253	229	183	1.800	2.280	2.530	2.290	1.830
11	101	151	153	146	100	1.111	1.661	1.683	1.606	1.100
12	80	137	113	76	73	960	1.644	1.356	912	876
13	48	78	70	83	49	624	1.014	910	1.079	637
14	29	37	39	41	33	406	518	546	574	462
≥15	83	104	119	110	117	1.540	1.908	2.170	2.170	2.385
Totaal ≥5	7.247	8.385	8.573	8.009	6.843	46.356	54.626	55.862	52.421	44.313
Totaal	270.832	289.454	291.741	292.109	296.330	414.007	449.693	453.121	444.448	434.813

Tabel B7.4 Aantal toevoegingsgebruikers en reguliere toevoegingen naar soort over 2015

Soort toevoeging	Aantal gebruikers	Aantal toevoegingen	Gemiddeld aantal toevoegingen per gebruiker
Straf verdachten	76.151	100.408	1,3
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	58.393	65.536	1,1
Asiel	23.649	31.856	1,3
Verbintenissen	22.266	25.045	1,1
Bopz	18.215	25.990	1,4
Straf overig	18.214	24.489	1,3
Personen en familie overig	18.146	24.308	1,3
Sociale voorzieningen	16.035	27.331	1,7
Vreemdelingen	11.368	17.673	1,6
Arbeid/ontslag	11.322	12.535	1,1
Huur/verhuur	9.857	10.954	1,1
Sociale verzekeringen	9.490	12.934	1,4
Bestuur overig	9.040	12.324	1,4
Privaat overig	3.973	4.328	1,1
Schuldsanering	3.509	3.838	1,1
Vreemdelingenbewaring	3.431	5.030	1,5
Erfrecht	1.081	1.154	1,1
Fiscaal	1.000	1.330	1,3
Wonen	632	712	1,1
Goederen	599	646	1,1
Faillissement	537	643	1,2
Ambtenaren	303	397	1,3
Wet tijdelijk huisverbod	166	266	1,6
Milieu	113	216	1,9
Onbekend/onjuist gecodeerd	14	14	1,0
Totaal	317.504	409.957	1,3

Tabel B7.5a Het bereik van de Wrb over 2007 tot en met 2015

Jaar	Peiljaar (t-2)	Bereik onder gehele Nederlandse bevolking in % op basis van inkomen en vermogen in box 3	Bereik onder gehele Nederlandse bevolking in % op basis van inkomen
2007	2005	40,0	44,3
2008	2006	38,9	43,3
2009	2007	38,6	44,6
2010	2008	37,4	41,9
2011	2009	35,9	40,1
2012	2010	35,9	40,2
2013	2011	35,8	39,9
2014	2012	36,2	40,4
2015	2013	39,0	43,6

Tabel B7.5b Het bereik van de Wrb per jaar voor alleenstaanden en meerpersoons-huishoudens over 2007 tot en met 2015

Jaar	Peiljaar (t-2)	Aantal personen x 1.000	Bereik onder gehele Nederlandse bevolking in %	Bereik onder alleenstaanden in %	Bereik onder meerpersoons-huishoudens in %
2007	2005	6.396	40,0	63	32
2008	2006	6.240	38,9	63	31
2009	2007	6.214	38,6	63	31
2010	2008	6.051	37,4	62	29
2011	2009	5.834	35,9	61	27
2012	2010	5.853	35,9	61	27
2013	2011	5.871	35,8	61	27
2014	2012	5.952	36,2	61	27
2015	2013	6.409	39,0	64	30

Tabel B7.6 Verdeling vastgesteld fiscaal jaarinkomen (t-2) van toevoegingsgebruikers over 2007 tot en met 2015: alleenstaanden* in percentages

Fiscaal inkomen	< €0	€0	€1 t/m €5.000	€5.001 t/m €10.000	€10.001 t/m €15.000	€15.001 t/m €20.000	€20.001 t/m €25.000	> €25.000	Totaal**
2007	1	24	14	13	26	15	5	1	100
2008	1	27	14	13	24	14	6	1	100
2009	1	29	14	12	22	14	7	1	100
2010	1	28	14	12	22	15	8	<1	100
2011	2	29	14	11	22	15	8	<1	100
2012	2	25	14	12	22	16	9	<1	100
2013	1	25	14	11	20	19	9	1	100
2014	1	31	13	10	18	18	8	1	100
2015	1	33	12	10	23	13	7	1	100
Aantal 2015	1.690	46.686	17.446	14.807	32.421	18.155	9.239	1.451	141.895

* Voor toevoegingsgebruikers bij wie het verzoek om peiljaarverlegging is gehonoreerd, geldt het inkomen van het jaar van aanvraag. Deze tabel heeft alleen betrekking op unieke cliënten van wie het inkomen is vastgesteld en voor wie een inkomstenstoets geldt.

** Door afronding lijkt het totaal niet overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B7.7 Verdeling vastgesteld fiscaal jaarinkomen (t-2) van toevoegingsgebruikers over 2007 tot en met 2015: personen die deel uitmaken van een meerpersoonshuishouden* in percentages

Fiscaal inkomen	< €0	€0	€1 t/m €5.000	€5.001 t/m €10.000	€10.001 t/m €15.000	€15.001 t/m €20.000	€20.001 t/m €25.000	€25.001 t/m €30.000	€30.001 t/m €35.000	> €35.000	Totaal**
2007	1	10	7	10	20	27	13	9	3	1	100
2008	2	9	8	10	19	27	13	9	3	1	100
2009	2	10	8	10	18	27	13	9	5	1	100
2010	2	10	7	9	17	26	14	9	6	1	100
2011	2	10	7	9	14	28	15	9	6	<1	100
2012	2	9	7	8	15	28	15	10	7	<1	100
2013	2	9	7	8	13	28	16	10	7	1	100
2014	2	9	7	8	13	29	16	9	6	1	100
2015	2	10	6	9	15	28	14	9	6	1	100
Aantal 2015	1.383	9.209	5.621	7.693	12.961	25.071	12.152	7.515	5.074	1.297	87.976

* Voor toevoegingsgebruikers bij wie het verzoek om peiljaarverlegging is gehonoreerd, geldt het inkomen van het jaar van aanvraag. Deze tabel heeft alleen betrekking op unieke toevoegingsgebruikers van wie het inkomen is vastgesteld en voor wie een inkomstenstoets geldt.

** Door afronding lijkt het totaal niet overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B7.8 Verdeling Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt naar fiscaal jaarinkomen (alleenstaanden) over 2007 tot en met 2015

	Jaar	Treden*					Totaal**
		1	2	3	4	5	
% Wrb-gerechtigden	2007	77	2	3	6	11	100
	2008	79	2	3	6	10	100
	2009	78	2	3	6	11	100
	2010	78	2	3	5	11	100
	2011	77	2	4	6	11	100
	2012	75	3	4	7	13	100
	2013	77	3	4	6	11	100
	2014	78	3	3	6	10	100
	2015	79	2	4	6	10	100
% Toevoegingsgebruikers	2007	83	2	3	5	8	100
	2008	85	2	2	5	7	100
	2009	85	1	3	4	7	100
	2010	85	2	3	4	7	100
	2011	85	2	3	4	7	100
	2012	84	2	3	4	7	100
	2013	84	2	3	4	6	100
	2014	87	2	2	3	6	100
	2015	89	2	2	3	4	100

* In bijlage 1 is te zien welke eigen bijdragen met de verschillende treden in 2015 corresponderen.

** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B7.9 Verdeling Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt naar fiscaal jaarinkomen (personen in meerpersoonshuishoudens) over 2007 tot en met 2015

	Jaar	Treden*					Totaal**
		1	2	3	4	5	
% Wrb-gerechtigden	2007	58	3	5	11	23	100
	2008	57	3	5	11	23	100
	2009	58	3	5	11	23	100
	2010	59	3	5	10	23	100
	2011	57	3	5	12	23	100
	2012	55	4	5	12	24	100
	2013	56	4	5	12	23	100
	2014	57	4	5	12	22	100
	2015	57	3	5	12	23	100
% Toevoegingsgebruikers	2007	82	2	3	5	8	100
	2008	82	2	3	5	7	100
	2009	83	2	3	5	8	100
	2010	82	2	3	5	7	100
	2011	82	2	3	6	7	100
	2012	82	2	3	6	8	100
	2013	82	2	3	6	7	100
	2014	84	2	2	5	7	100
	2015	86	2	2	5	6	100

* In bijlage 1 is te zien welke eigen bijdrage met de verschillende treden in 2014 corresponderen.

** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Bijlage 8

Het bereik van de Wrb onder de Nederlandse bevolking

Welk deel van de Nederlandse bevolking valt, op basis van de inkomens- en vermogenscriteria die sinds VIValt van kracht zijn, onder de Wrb-norm?

Vanaf 2007 wordt in samenspraak met het CBS, op basis van de inkomens (t-2) jaarlijks een schatting gemaakt van het bereik onder de Nederlandse bevolking.

Voor de inkomensgegevens van de Nederlandse bevolking is gebruikgemaakt van de gegevens van het CBS Inkomenspanelonderzoek over het jaar 2013 (t-2), gehouden onder circa 277.000 personen, behorend tot circa 96.000 huishoudens.¹⁰⁷ Het CBS en de Wrb hanteren echter verschillende definities van de term 'huishouden'. De huishoudensindeling die het CBS hanteert dient te worden omgezet in de tweedeling die de Wrb hanteert, te weten enerzijds de alleenstaanden en anderzijds de meerpersoonshuishoudens, met daarbij het aantal personen per Wrb-eenheid. Zo worden volwassen kinderen die deel uitmaken van een huishouden, volgens de CBS-definitie, onder een meerpersoonshuishouden geschaard, terwijl zij volgens de Wrb-tweedeling als zelfstandigen worden gezien. Een inwonend ouderpaar van één van de partners – volgens de CBS-definitie ook behorend tot een meerpersoonshuishouden – wordt volgens de Wrb aangemerkt als een afzonderlijk meerpersoonshuishouden bestaande uit twee personen.

In de toekomst zal het CBS de steekproefbenadering vervangen door een integrale aanpak, waarbij de inkomensgegevens van alle Nederlanders kunnen worden meegenomen. De gegevens over de inkomens van de personen uit het Inkomenspanel zijn afkomstig van de Belastingdienst. Naast aangiftegegevens zijn ook de aanslaggegevens en de gegevens van de voorheffing (de zogenoemde Fibase) gebruikt. Hiertussen bevinden zich ook de gegevens van personen die geen aangifte hoeven te doen. Voor een beperkt deel van de huishoudens (omgerekend naar de gehele Nederlandse bevolking zijn dat er circa 103.000) kan echter geen inkomen worden vastgesteld. Deze huishoudens worden buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat de schatting van het bereik in 2015 betrekking heeft op 16,4 miljoen Nederlanders in plaats van op de ruim 16,8 miljoen inwoners die ons land per 1 januari 2013 (t-2) telde.

Bij de interpretatie van de gegevens dient men rekening te houden met het feit dat informatie over enkele bestanddelen van het inkomen ontbreekt, zoals ontvangen of betaalde kinderalimentatie of overdracht van inkomen tussen ouders en hun

¹⁰⁷ Voor de verdere omschrijving wordt verwezen naar www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/methoden/dataverzameling/korte-onderzoeksbeschrijvingen/inkomenspanelonderzoek-ipo.htm.

uitwonende studerende kinderen. Het inkomen van de desbetreffende personen wordt daarmee onder- dan wel overschat, hetgeen onvermijdelijk is, aangezien zij buiten alle statistieken vallen.

In deze schatting wordt nog gebruikgemaakt van de voorlopige cijfers over 2013. De definitieve cijfers waren tijdens de totstandkoming van deze monitor nog niet beschikbaar. De definitieve cijfers wijken echter in het algemeen niet veel af van de voorlopige cijfers.

De inkomens van de Nederlanders zijn ingedeeld in klassen van elk 2.500 euro. Hierbinnen zijn de Wrb-grenzen voor enerzijds alleenstaanden en anderzijds meerpersoonshuishoudens volgens de norm van 2015 aangegeven, respectievelijk 25.800 euro en 36.400 euro. De huishoudens met een vermogen boven de belastingvrije voet van box 3 zijn vervolgens buiten de berekening gelaten. Het totaal aantal personen daalt daarmee van 16,452 miljoen naar 12,597 miljoen.

Vervolgens is voor de alleenstaanden het aantal personen met een inkomen onder en boven de Wrb-grens bepaald en is het aantal meerpersoonshuishoudens volgens de Wrb-definitie met behulp van de gemiddelde gezinsgrootte per klasse omgerekend naar het aantal al dan niet Wrb-gerechtigden. Er blijkt inderdaad een verschil te bestaan in huishoudgrootte (hh-grootte), inclusief alleenstaanden, onder en boven de Wrb-grens, respectievelijk 1,5 en 2,3 per Wrb-eenheid.¹⁰⁸

Op basis van de schatting blijken er 6,409 miljoen personen onder de Wrb-grens te vallen, hetgeen neerkomt op 39,0% van de Nederlandse bevolking, van wie het inkomen – op basis van de gegevens van de Belastingdienst – is vast te stellen¹⁰⁹ (16,4 miljoen Nederlanders). Hieronder vallen ook alle minderjarige kinderen die behoren tot een huishouden met een inkomen onder de Wrb-grens. In de praktijk zal het aantal gerechtigden echter iets hoger uitvallen, doordat bij echtscheidingen het inkomen en het vermogen, vanwege de tegenstrijdige belangen, wordt geïndividualiseerd. Dit leidt ertoe dat men vaker van boven de Wrb-grens naar onder deze grens zal vallen dan andersom.¹¹⁰

108 Geïnteresseerden kunnen bij de auteurs van deze monitor de Excel-sheets met de nadere uitsplitsingen opvragen.

109 Uitgezonderd personen die in instellingen, inrichtingen en tehuizen wonen en (personen in) particuliere huishoudens waarvan geen inkomensgegevens konden worden vastgesteld.

110 Alleen als het gezamenlijke huishoudinkomen onder de Wrb-grens valt en er geen vermogen in box 3 is, kan het voorkomen dat één van de partners die eerst Wrb-gerechtigd was, dat bij individualisering niet langer is. De kans op de omgekeerde situatie – dat men na de splitsing van niet-Wrb-gerechtigd naar wél Wrb-gerechtigd gaat – is aanzienlijk groter.

Tabel B8.1 Personen naar hoogte van belastbaar inkomen (totaal van box 1, 2 en 3), t-2=2013 zonder vermogen boven de heffingvrije voet in box 3 (voorlopige cijfers): naar Wrb-grens, in duizendtallen

	Totaal		Alleenstaand (eenpersoons-huishouden)		Alleenstaand (in meer-persoons-huishouden)*		Paar zonder minderjarig(e) kind(eren)		Paar en hun minderjarig(e) kind(eren)		Alleenstaande ouder en zijn/haar minderjarig(e) kind(eren)	
	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte
Totaal NL	16.452	1,9	2.716	1	1.546	1	5.298	2	6.015	3,8	877	2,5
Totaal NL zonder vermogen in box 3	12.597	1,8	2.086	1	1.405	1	3.763	2	4.572	3,8	771	2,5
Onder Wrb-grenzen**	6.409	1,5	1.492	1	1.232	1	1.616	2	1.369	3,9	700	2,5
Boven Wrb-grenzen	6.188	2,3	593	1	173	1	2.147	2	3.203	3,8	71	2,4

* Betreft: meerderjarige kinderen, alleenstaande ouders (zonder minderjarig kind), overige personen in meerpersoonshuishoudens zonder partner of minderjarig kind.

** Personen met een inkomen onder de inkomensgrens Wrb en met box 3-inkomen gelijk aan 0.

Tabel B8.2 Personen naar hoogte van belastbaar inkomen (totaal van box 1, 2 en 3), t=2013 zonder vermogen boven de heffingvrije voet in box 3 (voorlopige cijfers): naar inkomen, in duizendtallen

Belastbaar inkomen	Totaal		Alleenstaand (eenpersoons-huishouden)		Alleenstaand (in meerpersoons-huishouden)		Paar zonder minderjarig(e) kind(eren)		Paar en hun minderjarig(e) kind(eren)		Alleenstaande ouder en zijn/haar minderjarig(e) kind(eren)	
	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte	personen	hh-grootte
Tot - €1	91	2,1	15	1,0	7	1,0	15	2,0	46	4,0	8	2,4
0 (geen bel.ink.)	220	1,1	48	1,0	146	1,0	7	2,0	8	3,6	10	2,4
€1 - €2.500	378	1,1	94	1,0	236	1,0	15	2,0	18	3,9	16	2,5
€2.500 - €5.000	310	1,1	74	1,0	186	1,0	16	2,0	18	3,8	17	2,5
€5.000 - €7.500	239	1,2	6256	1,0	114	1,0	19	2,0	30	3,9	21	2,7
€7.500 - €10.000	227	1,3	61	1,0	86	1,0	20	2,0	32	4,0	28	2,5
€10.000 - €12.500	274	1,3	87	1,0	89	1,0	23	2,0	38	3,9	37	2,6
€12.500 - €15.000	6309	1,2	373	1,0	106	1,0	38	2,0	51	3,8	62	2,5
€15.000 - €17.500	533	1,4	213	1,0	76	1,0	65	2,0	80	3,8	100	2,6
€17.500 - €20.000	750	1,7	179	1,0	65	1,0	164	2,0	168	4,1	174	2,6
€20.000 - €22.500	528	1,6	138	1,0	57	1,0	165	2,0	108	3,9	60	2,5
€22.500 - €25.000	521	1,7	120	1,0	49	1,0	202	2,0	103	3,9	47	2,5
€25.000 - €27.500	500	1,7	106	1,0	41	1,0	206	2,0	109	3,9	39	2,4
€27.500 - €30.000	491	1,8	103	1,0	34	1,0	198	2,0	130	3,8	26	2,4
€30.000 - €32.500	475	1,9	84	1,0	30	1,0	181	2,0	154	3,8	25	2,3
€32.500 - €35.000	462	2,0	70	1,0	19	1,0	178	2,0	174	3,8	21	2,3
€35.000 - €37.500	445	2,1	54	1,0	16	1,0	182	2,0	177	3,8	17	2,3
€37.500 - €40.000	453	2,2	43	1,0	11	1,0	183	2,0	205	3,8	11	2,4
€40.000 - €45.000	820	2,4	59	1,0	14	1,0	317	2,0	414	3,8	17	2,3
€45.000 - €50.000	772	2,5	37	1,0	8	1,0	295	2,0	423	3,8	9	2,4
€50.000 en meer	3.476	2,7	73	1,0	14	1,0	1.274	2,0	2.087	3,8	28	2,4
Totaal	12.597	1,8	2.086	1,0	1.405	1,0	3.763	2,0	4.572	3,8	771	2,5

Bijlage 9a

Achtergrondkenmerken reguliere toevoegingsgebruikers indeling Rechtspraak: bestuurs-, civiel- en strafrecht in percentages

		NL- bevolking	Wrb- gerechtigden	Wrb- gebruikers	Bestuurs- recht	Civiel- recht	Straf- recht
Aantal		16,961 mln.	6,409 mln.	199.099	36.521	120.481	55.477
Geslacht*	Mannen	49,6	47,9	55,8	57,6	44,5	83,0
	Vrouwen	50,4	52,1	44,2	42,4	55,5	17,0
Leeftijd*	Jonger dan 15 jaar	16,5	14,4	0,9	0,5	1,1	0,7
	15 tot 25 jaar	12,3	22,4	14,9	10,9	9,5	28,8
	25 tot 35 jaar	12,3	13,0	25,6	24,9	25,0	28,0
	35 tot 45 jaar	12,6	10,1	24,6	23,9	27,6	19,5
	45 tot 55 jaar	15,1	10,1	20,5	22,6	22,4	15,0
	55 tot 65 jaar	13,1	8,8	9,0	12,0	9,4	6,1
	65 jaar of ouder	18,1	21,1	4,4	5,2	4,9	2,0
Herkomstgeneratie*	Autochtoon	78,0	70,0	50,4	28,0	57,7	47,7
	Eerste generatie allochtoon	11,2	15,7	32,6	58,4	28,0	26,6
	Tweede generatie allochtoon	10,8	14,3	17,0	13,7	14,3	25,8
Herkomstgroepering*	Autochtoon	78,0	70,0	50,4	28,0	57,7	47,7
	Marokko	2,3	4,1	9,0	13,3	6,5	12,4
	Turkije	2,3	4,3	7,0	12,5	5,5	6,5
	Suriname	2,1	2,9	6,7	6,9	6,2	8,4
	Nederlandse Antillen en Aruba	0,9	1,4	3,4	2,7	2,7	5,5
	Overig niet-Westerse allochtoon	4,7	6,8	12,5	25,7	9,7	9,7
	Westerse allochtoon	9,7	10,5	11,0	11,0	11,6	9,8
Verstedelijking	Zeer sterk	19,9	24,2	32,5	44,1	28,6	35,1
	Sterk	27,9	28,7	30,7	27,9	31,0	31,9
	Matig	19,8	18,2	16,7	13,8	17,7	15,9
	Weinig	22,0	19,5	14,1	10,3	15,8	12,3
	Niet	10,4	9,4	5,8	3,8	6,8	4,6

Bijlage 9a

Burgerlijke staat	Gehuwd	39,6	29,7	26,1	27,1	31,9	11,9	
	Ongehuwd	47,2	54,8	53,1	50,6	44,0	75,7	
	Partnerschap	0,9	-	0,6	0,2	0,9	0,2	
	Gescheiden	7,3	9,4	19,0	20,2	21,9	11,6	
	Verweduwd	5,1	6,1	1,2	1,8	1,3	0,5	
Socialeconomische categorie	Werknemer	36,1	23,8	26,9	17,4	33,4	16,7	
	Directeur-grootaandeelhouder	1,2	0,2	0,3	0,1	0,3	0,2	
	Zelfstandige	4,9	6,6	5,7	4,4	6,4	5,2	
	Overig actief	0,6	0,6	0,8	0,7	1,0	0,6	
	Ontvanger werkloosheidsuitkering	1,7	1,7	4,0	5,0	4,3	2,5	
	Ontvanger bijstandsuitkering	2,3	5,8	19,5	30,3	16,9	21,0	
	Ontvanger uitkering sociale voorzieningen overig	1,4	1,9	6,5	4,3	6,3	9,0	
	Ontvanger uitkering ziekte/AO	2,9	3,7	9,0	11,5	9,5	6,5	
	Ontvanger pensioenuitkering	18,3	20,8	4,1	4,7	4,7	1,9	
	Overig niet actief	6,0	13,8	6,4	5,6	4,9	9,5	
	Overig zonder inkomen	24,8	20,1	16,8	16,0	12,4	27,0	
	Type huishouden	Eenpersoonshuishouden	16,6	23,3	26,9	34,0	24,0	30,5
		(Gehuwd) paar zonder kinderen	26,1	21,3	11,7	11,9	12,6	9,1
		(Gehuwd) paar met kinderen	47,2	35,5	33,5	28,0	35,5	31,2
		Eenouderhuishouden	8,0	15,3	21,9	20,1	23,8	18,4
Overig huishouden		2,2	4,5	6,0	6,0	4,1	10,7	

* Gekoppeld met SSB eind september 2015. Overige kenmerken gekoppeld met SSB eind september 2013.

Bron: CBS

Bijlage 9b

Achtergrondkenmerken gebruikers van mediationtoevoegingen in percentages

Geslacht*	Mannen	38,2
	Vrouwen	61,8
Leeftijd*	15 tot 25 jaar	3,1
	25 tot 35 jaar	29,7
	35 tot 45 jaar	37,6
	45 tot 55 jaar	21,9
	55 tot 65 jaar	5,8
	65 jaar of ouder	1,9
Herkomstgeneratie*	Autochtoon	74,4
	Eerste generatie allochtoon	14,9
	Tweede generatie allochtoon	10,8
Herkomstgroepering*	Autochtoon	74,4
	Marokko	2,6
	Turkije	2,1
	Suriname	3,7
	Nederlandse Antillen en Aruba	1,3
	Overig niet-Westerse allochtoon	5,7
	Westerse allochtoon	10,1
	Gemeentegrootte	minder dan 5.000 inwoners
	5.000 - < 10.000 inwoners	1,1
	10.000 - < 20.000 inwoners	7,6
	20.000 - < 50.000 inwoners	33,1
	50.000 - < 100.000 inwoners	22,7
	100.000 - < 150.000 inwoners	11,8
	150.000 - < 250.000 inwoners	12,7
	250.000 inwoners of meer	10,9
Verstedelijking	Zeer sterk	17,5
	Sterk	34,0
	Matig	19,8
	Weinig	20,0
	Niet	8,7

Bijlage 9b

Sociaaleconomische categorie	Werknemer	56,2	
	Directeur-grootaandeelhouder	0,4	
	Zelfstandige	9,1	
	Overig actief	1,5	
	Ontvanger werkloosheidsuitkering	4,9	
	Ontvanger bijstandsuitkering	4,9	
	Ontvanger uitkering sociale voorziening overig	2,4	
	Ontvanger uitkering ziekte/AO	6,9	
	Ontvanger pensioenuitkering	1,8	
	Nog niet schoolgaand./scholier/student met inkomen	2,0	
	Nog niet schoolgaand/scholier/student geen inkomen	0,3	
	Overig zonder inkomen	9,6	
	Samenstelling huishouden	Eenpersoonshuishouden	5,5
		Paar zonder kinderen	14,9
Paar met kinderen		69,2	
Eenouderhuishouden		10,0	
Overig huishouden		0,4	
Totaal aantal civiele mediationtoevoegingen		15.253	
Totaal aantal gekoppeld		14.830 (97%)	

* Gekoppeld met SSB eind september 2015. Overige kenmerken gekoppeld met SSB eind september 2013
Bron: CBS

Bijlage 10

Piket: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 6

Tabel B10.1 Aantallen piketdeclaraties per jaar over 2009 tot en met 2015

Soort piket	2009	2010*	2011*	2012	2013	2014	2015	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal	%
(Minder- en meerderjarigen) strafpiket	73.411	94.229	105.296	112.537	105.287	114.135	108.037	91
Psychiatrisch patiëntenpiket	8.814	8.838	8.578	9.859	9.515	9.295	8.624	7
Vreemdelingenpiket	6.913	6.925	5.494	5.329	3.689	2.736	2.180	2
Totaal	89.138	110.259	119.634	127.725	118.491	126.166	118.841	100
Index	100	124	134	143	133	142	133	

* Het eindtotaal komt niet overeen met de som van de deeltotaal, omdat in het totaal ook het aantal piketten voor bestuurlijke ophouding, Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (Wots, huisverbod, uitlevering en overlevering zijn meegeteld. Vanaf 2012 zijn deze piketten opgenomen in de cijfers voor het strafpiket.

Tabel B10.2 Aantal vastgestelde strafpiketdeclaraties over 2010* tot en met 2014, uitgesplitst naar de vorm van rechtsbijstand die is verleend*****

Soort bijstand	Consultatiebijstand (vóór verhoor)	Consult na verzekeringstelling (in vervolg op consultatiebijstand)	Consult na verzekeringstelling (vooraf geen bijstand verleend)	Verhoorbijstand	Verhoorbijstand zware misdrijven
2010	20.965	-	63.138	3.119	49
2011	37.639	512	57.341	4.568	116
2012	58.490	21.212	39.641	4.550	843
2013	57.244	23.316	34.250	4.513	838
2014	63.610	26.705	35.605	5.560	925
2015	62.951	28.309	30.494	5.910	858

* Vanaf 1 april 2010. Door de manier van registreren is het niet mogelijk om vóór 1 april 2010 uit te splitsen hoe vaak een toevoegingsgebruiker zowel consultatiebijstand als verhoorbijstand kreeg.

** De aantallen over 2012 en 2013 zijn niet een-op-een te vergelijken met 2010 en 2011 vanwege de nieuwe vergoedingsregeling.

***Het betreft hier het aantal vastgestelde piketdeclaraties gemeten per eind december.

Tabel B10.3 Aantal advocaten dat deelneemt aan verschillende piketsoorten in 2015 in aantallen en percentages

Soort piket	Aantal	Percentage
Strafpiket	2.993	87
Jeugdstrafpiket	1.406	41
Psychiatrisch patiëntenpiket	673	20
Vreemdelingenpiket	417	12
Totaal*	3.443	

* Omdat advocaten kunnen deelnemen aan meerdere soorten piket is dit totaal niet gelijk aan de optelsom van bovengenoemde categorieën.

Bijlage 11

Het aanbod van rechtsbijstandverleners: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 7

Tabel B11.1 Aantal actieve rechtsbijstandverleners over 2006 tot en met 2015

Jaar	Aantal	Index
2006	6.997	100
2007	6.989	100
2008	7.103	102
2009	7.151	102
2010	7.332	105
2011	7.574	108
2012	7.825	112
2013	8.055	115
2014	8.147	116
2015	8.154	117

Tabel B11.2 Percentage actieve rechtsbijstandverleners, uitgesplitst naar rol over 2006 tot en met 2015 en over 2015 tevens in aantallen*

Rol	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	Aantal	%
Advocaat	93	95	96	96	96	96	95	93	93	7.563	92
Mediator	5	5	6	7	7	7	7	8	10	1.000	12
Onbekend	3	2	1	<1	<1	<1	<1	1	<1	18	<1
Overig**	3	1	1	<1	<1	<1	<1	2	1	60	1

* Omdat sommige rechtsbijstandverleners in verschillende hoedanigheden werkzaamheden verrichten, komt hun totaal in deze tabel boven het aantal rechtsbijstandverleners dat in tabel B11.1 genoemd is. Ook zullen de genoemde aantallen enigszins afwijken van de aantallen actieve advocaten en mediators waarmee verderop in het hoofdstuk wordt gerekend. Dat komt doordat er voor de telling voor advocaten uiteindelijk alleen geteld is wie er reguliere toevoegingen en/of lichte adviestoevoegingen gedaan heeft en bij mediators alleen diegenen die mediantoevoegingen gedaan hebben.

** Onder de categorie 'Overig' vallen onder meer deurwaarders en sinds 2013 ook bewindvoerders.

Tabel B11.3 Aantal bij de Orde ingeschreven advocaten en het aantal advocaten dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent over 2006 tot en met 2015

Jaar	Aantal bij de Orde ingeschreven advocaten*	Index	Aantal advocaten dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent	Index	Percentage verleners van gesubsidieerde rechtsbijstand op het totaal aantal bij de Orde ingeschreven advocaten
2006	14.274	100	6.517	100	45,7
2007	14.882	104	6.629	102	44,5
2008	15.547	109	6.810	104	43,8
2009	15.938	112	6.868	105	43,1
2010	16.275	114	7.034	108	43,2
2011	16.808	118	7.247	111	43,1
2012	17.067	120	7.459	114	43,7
2013	17.298	121	7.591	116	43,9
2014	17.315	121	7.603	117	43,9
2015	17.343	122	7.520	115	43,3

* Bron: de Orde.

Tabel B11.4 Gemiddeld aantal reguliere en lichte adviestoevoegingen, aantal en index per actieve advocaat over 2006 tot en met 2015*

Jaar	Aantal regulier en lichte adviestoevoegingen	Index regulier en lat	Aantal regulier	Index regulier	Aantal lichte adviestoevoegingen	Index lat
2006	62	100	60	100	6,7	100
2007	60	96	57	96	6,8	101
2008	61	99	59	99	5,7	85
2009	62	101	61	102	5,1	76
2010	60	97	59	99	4,1	61
2011	56	91	55	92	3,4	51
2012	59	95	58	97	3,9	59
2013	58	94	57	96	3,7	55
2014	57	92	55	92	3,7	55
2015	56	91	55	92	3,5	52

* Het gemiddelde is berekend door het aantal reguliere toevoegingen te delen door het aantal advocaten dat ten minste één reguliere toevoeging heeft behandeld. Dit geldt ook voor de berekening van het gemiddelde aantal lichte adviestoevoegingen.

Tabel B11.5 Verdeling van het aantal toevoegingen over de actieve advocaten over 2010 tot en met 2015 en voor 2015 ook in aantallen

Aantal toevoegingen	2010	2011	2012	2013	2014	2015			
	%	%	%	%	%	Aantal advocaten	%	Aantal toevoegingen	% toevoegingen
1 t/m 10	25	26	24	24	26	1.997	27	8.298	2
11 t/m 25	15	15	15	15	15	1.177	16	20.364	5
26 t/m 50	17	18	17	18	18	1.297	17	48.143	11
51 t/m 100	22	22	23	22	22	1.589	21	115.238	28
101 t/m 200	16	15	16	17	15	1.198	16	165.109	39
>200	5	4	4	4	4	262	3	61.575	15
Totaal*	100	100	100	100	100	7.520	100	418.727	100

* Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B11.6 Aantal en percentage advocaten dat tien of minder toevoegingen (regulier en lichte adviestoevoeging) behandelt over 2015

Aantal toevoegingen per advocaat	Aantal advocaten	Percentage advocaten*	Aantal toevoegingen	Percentage toevoegingen*
1	475	6	475	0,1
2	278	4	556	0,1
3	252	3	756	0,2
4	203	3	812	0,2
5	164	2	820	0,2
6	164	2	984	0,2
7	116	2	812	0,2
8	131	2	1.048	0,2
9	105	1	945	0,2
10	109	1	1.090	0,3
Totaal*	1.997	27	8.298	2,0

* Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B11.7 Percentage actieve advocaten per soort toevoeging over 2009 tot en met 2015

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Arbeids/ontslag	48	47	44	45	44	42	39
Bestuur overig	34	35	33	36	42	39	36
Sociale voorzieningen	38	38	37	39	38	35	34
Sociale verzekeringen	30	29	28	30	29	28	27
Erfrecht	9	9	9	9	10	9	9
Belasting	8	8	7	7	7	7	7
Goederen	3	3	3	3	5	6	6
Huur/verhuur	38	38	37	38	38	38	37
Faillissement	6	5	4	4	6	7	5
Milieu	0	0	0	0	0	0	0
Ambtenaren	5	5	4	4	3	3	3
Verbintenissen	68	70	68	69	66	63	61
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	62	63	62	61	53	49	47
Straf verdachten	53	51	49	48	47	45	44
Asiel	6	6	6	5	6	5	6
Vreemdelingen	12	12	12	12	11	10	9
Wonen	8	8	6	6	7	6	6
Straf overig	42	40	39	39	39	38	37
Bopz	10	10	10	10	10	9	10
Vreemdelingenbewaring	11	11	10	9	9	8	7
Wet tijdelijk huisverbod	1	3	2	3	2	2	2
Privaat overig	14	14	16	19	27	27	25
Personen en familie overig	50	48	46	48	53	51	50
Schuldsanering	11	13	13	15	16	16	14
Lichte adviestoevoeging	39	34	34	36	35	36	36
Totaal aantal advocaten	6.868	7.034	7.247	7.459	7.591	7.603	7.520

Tabel B11.8 Aantal en percentage actieve advocaten per rechtsgebied over 2009 tot en met 2015

Rechtsgebied		2011	2012	2013	2014	2015
Civiel	Aantal	6.686	6.924	7.020	7.052	6.907
	Percentage	92	93	92	93	92
Bestuur	Aantal	4.225	4.565	4.725	4.482	4.336
	Percentage	58	61	62	59	58
Straf	Aantal	3.797	3.819	3.821	3.650	3.513
	Percentage	52	51	50	48	47

Tabel B11.9 Aantal actieve advocatenkantoren over 2006 tot en met 2015

Jaar	Aantal actieve kantoren (GRAS)	Index	Totaal aantal kantoren (Orde)	Index	Gemiddeld aantal advocaten per kantoor
2006	2.412	100	3.656	100	2,7
2007	2.523	103	3.762	103	2,6
2008	2.588	106	3.871	106	2,6
2009	2.667	109	4.141	113	2,6
2010	2.803	114	4.307	118	2,5
2011	2.970	121	4.519	124	2,4
2012	3.145	130	4.765	130	2,4
2013	3.300	138	4.894	134	2,3
2014	3.433	142	5.105	140	2,2
2015	3.549	147	5.291	145	2,1

Tabel B11.10 Man-vrouwverhouding advocaten over 2006 tot en met 2015

Jaar	Mannen RvR	Vrouwen RvR	Aandeel vrouwen RvR	Aandeel vrouwen Orde
2006	3.738	2.779	43	39
2007	3.748	2.881	43	40
2008	3.813	2.997	44	41
2009	3.825	3.043	44	41
2010	3.877	3.157	45	42
2011	3.980	3.267	45	42
2012	4.021	3.438	46	43
2013	4.094	3.497	46	43
2014	4.045	3.558	47	43
2015	3.986	3.534	47	43

Tabel B11.11 Verdeling van actieve advocaten naar leeftijdscategorie over 2006 tot en met 2015, in percentages en over 2015 ook in aantallen

Leeftijdscategorie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	Aantal	%
20 tot 30	18	18	17	16	16	16	16	15	14	937	12
30 tot 40	31	31	30	30	30	30	30	30	30	2.281	30
40 tot 50	26	25	25	25	25	25	25	25	25	1.812	24
50 tot 60	20	20	20	20	20	20	20	20	20	1.563	21
60 en ouder	5	6	7	8	9	10	10	11	11	927	12

Tabel B11.12 Aantallen naar geslacht en leeftijd van advocaten die op toevoegingsbasis werkten over 2010 tot en met 2015

Jaar	Geslacht	Leeftijdscategorie				
		20-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50-60 jaar	60 en ouder
2010	Man	380	986	1.060	977	474
	Vrouw	753	1.118	690	453	143
2011	Man	397	969	1.089	974	551
	Vrouw	757	1.182	692	481	155
2012	Man	385	977	1.075	1.000	584
	Vrouw	775	1.229	761	504	169
2013	Man	400	1.002	1.073	984	635
	Vrouw	750	1.256	791	509	191
2014	Man	344	1.019	1.054	966	662
	Vrouw	711	1.285	820	534	207
2015	Man	288	992	1.008	1.001	697
	Vrouw	649	1.289	804	562	230

Tabel B11.13 Gemiddeld aantal toevoegingen (regulieren lichte adviestoevoegingen) per advocaat naar leeftijdscategorie over 2006 tot en met 2015

Leeftijdscategorie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
20 tot 30	47	43	45	45	43	39	43	47	47	47
30 tot 40	59	58	60	61	59	58	62	61	58	58
40 tot 50	71	68	69	69	65	58	60	58	56	56
50 tot 60	69	66	68	70	69	65	68	65	63	59
60 en ouder	59	59	60	61	58	53	56	55	54	52

Tabel B11.14 Aantal en percentage ingeschreven mediators en aantal mediators dat tenminste één toevoeging per jaar behandelde over 2007 tot en met 2015

Jaar	Bij de Raad ingeschreven mediators	Index	Mediators die toevoegingen hebben behandeld	Index
2007	596	100	319	100
2008	624	105	394	124
2009	666	112	411	129
2010	768	129	442	139
2011	823	138	468	147
2012	820	138	531	166
2013	927	156	572	179
2014	1.178	198	784	246
2015	1.409	236	923	289

Tabel B11.15 Gemiddeld aantal mediationtoevoegingen per mediator over 2007 tot en met 2015

Jaar	Gemiddeld aantal mediationtoevoegingen
2007	13
2008	14
2009	17
2010	16
2011	16
2012	16
2013	18
2014	17
2015	17

Tabel B11.16 Aantal en verdeling van mediatontoevoegingen per mediator over 2015

	% mediations	% mediators	Aantal mediators
1 t/m 10	16	53	492
11 t/m 20	19	22	199
21 t/m 30	17	11	104
31 t/m 40	12	6	54
41 t/m 50	6	2	22
51 t/m 60	7	2	20
61 t/m 70	3	1	8
71 t/m 80	2	1	5
81 t/m 90	2	0	4
91 t/m 100	2	0	4
>100	12	1	11
Totaal	100	100	923

Tabel B11.17 Aantallen van mediators naar geslacht en leeftijd over 2010 tot en met 2015

Jaar	Geslacht	Leeftijdscategorie				
		20-30 jaar	30-40 jaar	40-50 jaar	50-60 jaar	60 en ouder
2010	Man	0	4	25	57	38
	Vrouw	1	30	102	113	41
2011	Man	0	9	24	53	42
	Vrouw	1	38	94	130	47
2012	Man	1	11	28	62	50
	Vrouw	3	29	115	147	57
2013	Man	0	13	28	70	48
	Vrouw	1	32	122	163	67
2014	Man	0	19	37	90	65
	Vrouw	3	91	176	199	80
2015	Man	0	19	53	105	82
	Vrouw	4	115	210	237	98

Tabel B11.18 Beoordeling van de dienstverlening van de Raad op 5-puntsschaal

	September 2013	Januari 2014	Juni 2014	December 2014	Juni 2015
Persoonlijk contact met medewerkers van de Raad	4,1	4,2	4	4,1	4,1
Compliance-ondersteuning	3,7	3,8	3,7	3,7	3,8
Controle	4,0	4,0	3,8	3,8	3,8

Tabel B11.19 Beoordeling van de dienstverlening van de Raad uitgedrukt in rapportcijfers

	September 2013	Januari 2014	Juni 2014	December 2014	Juni 2015
Proces van aanvraag tot en met vaststelling	7,4	7,6	7,4	7,5	7,6
Totale dienstverlening	7,3	7,5	7,6	7,3	7,4

Bijlage 12

Rechtsbijstandsverzekeringen: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 8

Tabel B12.1 Ontwikkeling van geïndexeerde polissen, huishoudens en dekkinggraad van rechtsbijstandsverzekeringen over 2004 tot en met 2015*

Jaar	Aantal polissen in duizendtallen	Index polissen	Aantal huishoudens in duizendtallen	Index huishoudens	Dekkinggraad	Index dekkinggraad
2004	1.717	100	7.049	100	24,4%	100
2005	2.033	118	7.091	101	29,7%	121
2006	2.790	162	7.146	101	39,0%	160
2007	2.880	168	7.191	102	40,1%	164
2008	2.988	174	7.242	103	41,3%	169
2009	3.209	192	7.313	104	43,9%	180
2010	3.108	181	7.386	105	42,1%	173
2011	3.104	181	7.444	106	41,7%	171
2012	3.185	185	7.513	107	42,3%	173
2013	3.169	185	7.569	107	41,9%	172
2014	3.224	187	7.590	108	42,5%	174
2015**			7.665	109		

* Bron: CBS Statline en Verbond voor Verzekeraars.

** De gegevens over 2015 voor wat betreft het aantal polissen waren bij het ter perse gaan van deze monitor nog niet bekend.

Tabel B12.2 Gemiddelde jaarpremie exclusief assurantiebelasting van alle maatschappijen die in de overzichten van de Consumentenbond voorkomen, het meest uitgebreide pakket* over 2011 tot en met 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal polissen (n-2)	28	28	35	33	33
Minimum in euro's	165	185	166	169	172
Maximum in euro's	241	251	283	260	267
Gemiddelde jaarpremie in euro's	202	205	210	211	217
Index gemiddelde jaarpremie	100	101	104	104	107
Consumentenprijsindex	100	102	105	106	107
Index inflatie rechtskundige diensten	100	100	100	99	101
Forfaitaire vergoeding advocatuur	100	94	93	94	94

* Twee volwassenen of een gezin met kinderen, polis exclusief fiscaal recht en vermogensbeheer, met weglating van de laagste en de hoogste premies.

Tabel B12.3 Gemiddelde jaarpremie exclusief assurantiebelasting van maatschappijen die in twee opeenvolgende jaren in overzichten van de Consumentenbond voorkomen, het meest uitgebreide pakket* over 2011 tot en met 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal polissen zowel in (jaar) als in (jaar -1)	33	27	25	33	30
Gemiddelde premie 2011 in euro's	197				
Gemiddelde premie in 2011 en 2012 in euro's	196	200			
Gemiddelde premie in 2012 en 2013 in euro's		201	210		
Gemiddelde premie in 2013 en 2014 in euro's			209	213	
Gemiddelde premie in 2014 en 2015 in euro's				214	218
Verhogingsfactor jaar ten opzichte (jaar-1)		1,020	1,045	1,019	1,019
Index gemiddelde jaarpremie	100	102	107	109	111
Consumentenprijsindex	100	102	105	106	107
Index inflatie rechtskundige diensten	100	100	100	99	101
Forfaitaire vergoeding advocatuur	100	94	93	94	94

* Twee volwassenen of een gezin met kinderen, polis exclusief fiscaal recht en vermogensbeheer, met weglating van de laagste en de hoogste premies.

Bijlage 13

Uitgaven: achterliggende tabellen bij hoofdstuk 9

In tabel B13.1 is voor 2015 in kolom 2 het aantal vaststellingen per soort toevoeging weergegeven en in kolom 3 de hoogte van de uitgaven die hiermee gemoed zijn. In de kolom daarnaast worden de uitgaven voor EXU-declaraties vermeld, gevolgd door de totale uitgaven voor vaststellingen, inclusief de EXU-declaraties.¹¹¹ In de laatste kolom wordt het percentage van elke soort toevoeging op de totale uitgaven weergegeven. Onderaan in de tabel worden dezelfde cijfers weergegeven met betrekking tot de mediationtoevoegingen en de lichte adviestoevoegingen.

¹¹¹ Het gaat hier om de vaststellingen van de reguliere toevoegingen (exclusief mediationtoevoegingen en lichte adviestoevoegingen).

Tabel B13.1 Uitgaven voor vaststellingen (in euro's) per soort toevoeging in 2015*

Soort toevoeging	Aantal	Totale uitgaven (x 1.000)	EXU- uitgaven (x 1.000)	Totale uitgaven incl. EXU (x 1.000)	Percentage van de totale uitgaven
Straf (verdachten)	90.082	80.389	41.471	121.860	35
Personen & familie echtscheidingsgerelateerd	61.444	43.335	1.453	44.788	13
Asielrecht	29.540	30.646	150	30.795	9
Verbintenissenrecht	22.363	19.384	1.172	20.556	6
Personen & familie overig	22.644	18.353	99	18.452	5
Sociale voorzieningen	25.226	17.783	8	17.791	5
Straf (overig)	22.128	13.510	1.591	15.101	4
Vreemdelingenrecht	18.114	14.805	115	14.920	4
Bopz	25.403	14.041	3	14.044	4
Arbeids/ontslagrecht	11.425	8.665	252	8.918	3
Sociale verzekeringen	11.816	8.457	20	8.477	2
Huur/verhuur	10.174	8.290	112	8.402	2
Bestuursrecht	10.555	7.872	56	7.928	2
Schuldsanering	3.926	4.698	1	4.699	1
Restgroep privaat	3.444	2.555	52	2.607	1
Vreemdelingenbewaring	5.084	2.285	1	2.286	1
Erfrecht	948	874	40	913	<1
Fiscaal recht	1.059	761	12	774	<1
Faillissement	539	506	10	516	<1
Wonen	609	465	1	466	<1
Goederenrecht	472	443	15	458	<1
Ambtenarenrecht	361	313	4	318	<1
Milieurecht	185	154	11	165	<1
Wet tijdelijk huisverbod	238	86	-	86	<1
Overig**	100	73	-	73	<1
Totaal reguliere toevoegingen***	377.879	298.743	46.650	345.392	100
Totaal mediation toevoegingen	13.530	7.637	7	7.643	100
Totaal lichte adviestoevoegingen	9.673	1.874	-	1.874	100
Totaal	401.082	308.254	46.657	354.909	

* De gegevens in deze tabel zijn ontleend aan gegevensbestanden uit GRAS. Het betreft vastgestelde toevoegingen (inclusief btw), reiskosten, kosten voor eventuele opvolging en administratieve kosten (exclusief eigen bijdrage en eventuele proceskosten).

** De categorie 'Overig' is opgebouwd uit onbekende soorten toevoegingen, oude codes en niet-ingevulde codes.

*** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.

Tabel B13.2 EXU-aanvragen, toekenningen en afwijzingen over 2008 tot en met 2015

Jaar	Ingediende EXU-aanvragen	Aantal toekenningen	Percentage toekenningen	Aantal afwijzingen	Percentage afwijzingen	Percentage toegekende uren t.o.v. aangevraagde uren*
2008	13.075	9.755	75	2.933	22	-
2009	12.348	9.020	73	2.684	22	-
2010	13.197	10.120	77	2.437	18	72
2011	12.859	9.994	78	2.219	17	70
2012	13.322	10.452	78	2.044	15	72
2013	13.659	10.483	77	2.462	18	75
2014	11.353	8.628	76	2.233	20	72
2015	10.753	7.789	72	2.393	22	76

* Deze gegevens zijn over 2008 en 2009 niet bekend.

Tabel B13.3 Gemiddelde uitgave (in euro's) per vaststelling, exclusief en inclusief EXU, uitgesplitst naar soort toevoeging op basis van het aantal vaststellingen in 2015*

Soort toevoeging	Gemiddelde uitgave per vaststelling (excl. EXU)**	Gemiddelde uitgave per vaststelling (incl. EXU)
Straf verdachten	892	1.353
Schuldsanering	1.197	1.197
Asiel	1.037	1.042
Goederen	939	971
Erfrecht	922	963
Faillissement	939	958
Verbintenissen	867	919
Milieu	830	891
Ambtenaren	868	880
Huur en verhuur	815	826
Vreemdelingen	817	824
Personen en familie overig	810	815
Arbeid en ontslag	758	781
Wonen	764	765
Restgroep privaat	742	757
Bestuur overig	746	751
Fiscaal	719	730
Personen en familie echtscheidingsgerelateerd	705	729
Sociale verzekeringen	716	717
Sociale voorzieningen	705	705
Straf overig	611	682
Bopz	553	553
Vreemdelingenbewaring	449	450
Wet tijdelijk huisverbod	363	363
Overig***	730	730
Totaal reguliere toevoegingen	791	914
Totaal mediation toevoegingen	564	565
Totaal lichte adviestoevoegingen	194	194

* De gegevens in deze tabel zijn ontleend aan gegevensbestanden uit GRAS. Het betreft vastgestelde toevoegingen (inclusief btw), reiskosten, kosten voor eventuele opvolging en administratieve kosten (exclusief eigen bijdrage en eventuele proceskosten).

** De gemiddelde vergoeding per toevoeging is berekend door de eigen bijdrage van de cliënt en de toegekende proceskostenvergoeding af te trekken van de berekende vergoeding.

*** De categorie 'Overig' is opgemaakt uit onbekende soorten toevoegingen, oude en niet-ingevulde codes.

Tabel B13.4 Uitgaven voor vaststellingen (in euro's) op basis van het aantal vaststellingen over 2011 tot en met 2015*

	2011	2012	2013	2014	2015
Aantal vaststellingen	396.632	419.906	400.488	407.820	401.082
Totale uitgaven (x 1.000)	337.872	348.593	329.654	323.297	308.254
EXU-uitgaven (x 1.000)	44.248	46.635	50.548	43.974	46.657
Totale uitgaven incl. EXU (x 1.000)	382.120	395.228	380.202	367.271	354.909
Index totale uitgaven incl. EXU	100	103	99	96	93
Gemiddelde uitgave per vaststelling incl. EXU, incl. eigen bijdrage	1.048	1.029	1.040	1.018	1.017
Index gemiddelde uitgave per vaststelling incl. EXU, incl. eigen bijdrage	100	98	99	97	97
Gemiddelde uitgave per vaststelling	963	968	977	901	885
Index gemiddelde uitgave per vaststelling	100	101	101	94	92
Gemiddelde uitgave per vaststelling, gecorrigeerd voor inflatie**	963	949	930	850	827

* De gegevens in deze tabel zijn ontleend aan gegevensbestanden uit GRAS. Het betreft vastgestelde toevoegingen (inclusief btw), reiskosten, kosten voor eventuele opvolging en administratieve kosten (exclusief eigen bijdrage en eventuele proceskostenvergoeding). Deze gegevens zijn aangeleverd door de afdeling Informatie Management van de Raad.

** Hier is gecorrigeerd voor inflatie via indexering met de consumentenprijsindex (consumentenprijsindex, 2011=100). In plaats van de consumentenprijsindex zouden ook de prijsindex inflatie rechtskundige diensten of de index van de stijging van advocatentarieven kunnen worden gehanteerd.

Tabel B13.5 Totale uitgaven in 1.000.000 euro's over 2012 tot en met 2015

	Lichte adviestoevoegingen	Mediation- toevoegingen	Reguliere toevoegingen	Piketdeclaraties
2012	2,4	-	396*	31
2013	2,2	4,9	373	27
2014	1,9	6,4	359	28
2015	1,9	7,6	345	26

* Reguliere toevoegingen inclusief mediation.

Tabel B13.6 Verdeling van vergoedingen over rechtsbijstandverleners (in euro's) ontvangen van de Raad over 2011 tot en met 2015, in aantallen en percentages*

Vergoedingen	2011		2012		2013		2014		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
€ 0 - € 50.000	5.007	65	5.154	64	5.411	66	5.646	68	5.774	70
€ 50.000 - € 100.000	1.454	19	1.565	20	1.564	19	1.490	18	1.408	17
€ 100.000 - € 150.000	650	8	668	8	685	8	650	8	633	8
€ 150.000 - € 200.000	364	5	368	5	314	4	284	3	265	3
€ 200.000 - € 250.000	142	2	155	2	105	1	123	1	122	1
€ 250.000 - € 300.000	65	1	54	1	54	1	40	0	39	0
€ 300.000 - € 350.000	17	0	14	0	13	0	3	0	11	0
€ 350.000 - € 400.000	2	0	6	0	5	0	4	0	2	0
Meer dan € 400.000	7	0	7	0	5	0	5	0	2	0
Totaal	7.708	100	7.991	100	8.156	100	8.245	100	8.256	100

* Het aantal advocaten dat in bovenstaande tabel vermeld is, wijkt af van het aantal advocaten dat in hoofdstuk 7 beschreven is. Het aantal in deze tabel betreft het aantal advocaten dat toevoegingen declareerde in de betreffende jaren; het aantal advocaten in hoofdstuk 7 betreft degenen die toevoegingen aanvroegen in de betreffende jaren.

Bijlage 14

Begeleidingscommissie

prof. dr. mr. E. Niemeijer (vz.)	Bijzonder hoogleraar rechtssociologie, faculteit Rechtsgeleerdheid, VU Amsterdam, Rector Academie voor Overheidsjuristen en academie voor Wetgeving
mr. H.J. Schilperoort	Hoofd Staf/directiesecretaris, Raad voor Rechtsbijstand
dr. F.P. van Tulder	Adviseur/onderzoeker, afdeling Ontwikkeling, Raad voor de Rechtspraak
mw. dr. M.J. ter Voert	Senior onderzoeker WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie
mw. drs. I.H. Wamelink	Senior adviseur, Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving en Directie Financiën, Bedrijfsvoering en Control, ministerie van Veiligheid en Justitie
mw. mr. C.M.C. van Zeeland	Onderzoeker, Tilburg Law School, Department of Private Law

Bijlage 15

Inhoudsoverzicht van de vorige monitoredities

De kern van de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand bestaat uit een jaarlijkse update van de gegevens uit GRAS en de bestanden van het Juridisch Loket.

Hieronder wordt per monitor aangegeven welk aanvullend onderzoek in de desbetreffende editie wordt beschreven en welke permanente uitbreidingen er in dat specifieke jaar hebben plaatsgevonden.

MGR 2003 (gegevens 2002)

- Resultaten enquête onder Wrb-gerechtigden

MGR 2004 (gegevens 2003)

- Herhaling resultaten enquête onder Wrb-gerechtigden uit MGR 2003
- Resultaten enquête onder actieve rechtsbijstandverleners

MGR 2005 (gegevens 2004)

- Onderzoek allochtonen/autochtonen, Wrb-gerechtigden/niet Wrb-gerechtigden
- Onderzoek SCP naar prijselasticiteit rechtsbijstand
- Herhaling resultaten enquête actieve rechtsbijstandverleners MGR 2004

MGR Kwantitatieve gegevens 2005 (gegevens 2005)

- Geen aanvullend onderzoek

MGR 2006 (gegevens 2006)

- Resultaten enquête onder actieve rechtsbijstandverleners (herhaling 2004)

MGR 2007 (gegevens 2007)

- Eerste meting klanttevredenheid van het Juridisch Loket
- Eerste koppeling GRAS aan CBS-cijfers voor achtergrondkenmerken toevoegingsgebruikers
- Eerste berekening bereik Wrb onder de Nederlandse bevolking in samenwerking met het CBS
- Herhaling resultaten enquête onder actieve rechtsbijstandverleners MGR 2006

MGR 2008 (gegevens 2008)

- Enquête onder advocaten naar werking verwijsarrangement
- Enquête onder advocaten naar redenen voor beëindiging deelname aan het stelsel

- Enquête onder de Nederlandse bevolking naar dekkingsgraad en gebruik rechtsbijstandsverzekering en naamsbekendheid van het Juridisch Loket
- Eerste koppeling CBS-cijfers aan kenmerken loketklanten
- Eerste weergave kosten van het stelsel
- Resultaten onderzoek naar meervoudig gebruik van toevoegingen

MGR 2009 (gegevens 2009)

- Tweede meting tevredenheid loketklanten
- Eerste meting premiestelling rechtsbijstandsverzekeringen
- Onderzoek naar meervoudig gebruik bij loketklanten
- Onderzoek TISCO naar Access to Justice Index echtscheidingstoevoegingen
- Klanttevredenheidsmeting toevoegingsgebruikers

MGR 2010 (gegevens 2010)

- Ervaringen en waarderingen van rechtsbijstandverleners
- Aanvullende analyse nihilstellingen
- Naamsbekendheid van het Juridisch Loket
- Beslissingen op bezwaar en beroep
- Uitsplitsing verwijzingen naar mediation bij het Juridisch Loket
- Overzicht aantal gezinspolissen rechtsbijstandsverzekeringen
- Informatie over piket- en programmakosten en uitgaven per type toevoeging

MGR 2011 (gegevens 2011)

- Gebruik van Rechtwijzer
- Capita selecta Grensoverschrijdende geschillen
- Capita selecta Toevoegingen afgegeven aan minderjarigen
- Toevoeging indeling naar juridisch inhoudelijke betekenis civiel recht en bestuurs- en strafrecht bij aantallen toevoegingen en kosten

MGR 2012 (gegevens 2012)

- Klanttevredenheidsmeting onder klanten van het Juridisch Loket
- Achtergrondkenmerken van mediatortoevoegingsgebruikers
- Uitbreiding van het kostenhoofdstuk

MGR 2013 (gegevens 2013)

- Onderzoek onder toevoegingsgebruikers
- Capita selecta twee voorzieningen in de eerste lijn: Rechts- en wetswinkels en SRW
- Uitbreiding kostenhoofdstuk
- Aanvulling gegevens mediators

MGR 2014 (gegevens 2014)

- Hoofdstuk over piket
- Klanttevredenheid advocaten over dienstverlening van de Raad
- Effecten AMvB oktober 2013

Tabel B15.1 Overzicht onderzoek onder gebruikers van het stelsel en onder deelnemende advocaten over 2003 t/m 2014

Respondenten	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toevoegingsgebruikers	X	X	X				X				X	X
Rechtsbijstandverleners		X	X	X	X	X		X		X		X
Klanten van het Juridisch Loket					X		X			X		
Nederlandse bevolking	X		X			X		X	X			

Lijst met figuren en tabellen

Figuren

Figuur 2.1	Verdeling van de websitebezoekers Rechtwijzer uit elkaar per leeftijdscategorie over 12 april tot en met 31 december 2015	41
Figuur 2.2	Beoordeling van de dienstverlener in de rol van <i>reviewer</i> op een schaal van 1 tot 10	44
Figuur 2.3	Unieke bezoekers van de website van het Juridisch Loket in duizend-tallen over 2011 tot en met 2015	45
Figuur 3.1	Aantal klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2011 (vanaf het 2e halfjaar) tot en met 2015*	49
Figuur 3.2	Verdeling klantcontacten/klantactiviteiten over kanalen in percentages over de beide jaarhalften van 2011 (vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage') en over 2012 tot en met 2015*	56
Figuur 3.3	Aantal verwijzingen naar de advocatuur over 2011 per half jaar en 2012 tot en met 2015*	58
Figuur 3.4	Verdeling verwijzingen naar de advocatuur over de klantactiviteiten 'telefoon', 'balie' en 'spreekuur' over 2011 (per half jaar) en 2012 tot en met 2015*	59
Figuur 3.5	Aantal mediationvoorstellen aan wederpartij en verwijzingen naar mediation vanuit het Juridisch Loket over 2011 tot en met 2015*	60
Figuur 3.6	Verdeling klantactiviteiten naar rechtsgebieden over 2015*	61
Figuur 3.7	Aantal klantactiviteiten betreffende de drie meest voorkomende rechtsgebieden over 2011 tot en met 2015*	62
Figuur 4.1	Processen bij het verstrekken van toevoegingen	68
Figuur 4.2	Afwijzingen naar afwijzingsgrond over 2011 tot en met 2015*	69
Figuur 4.3	Verdeling van de toevoegingen naar type over 2015*	70
Figuur 4.4	Aantal afgegeven toevoegingen, in- en exclusief lichte advies-toevoegingen en mediantoevoegingen over 2000 tot en met 2015*71	
Figuur 4.5	Verdeling van de reguliere toevoegingen naar heffing eigen bijdrage in percentages en aantallen over 2015	72
Figuur 4.6	Uitsplitsing in percentages van de afgegeven reguliere toevoegingen naar soort toevoeging over 2015*	73
Figuur 4.7a	Ontwikkeling aantal reguliere toevoegingen voor de meest voorkomende soorten over 2011 tot en met 2015*	74
Figuur 4.7b	Ontwikkeling aantal reguliere toevoegingen voor de meest voorkomende soorten toevoegingen over 2011 tot en met 2015*	74
Figuur 4.8	Ontwikkeling aantal toevoegingen personen- en familierecht over 2011 tot en met 2015	76
Figuur 4.9	Uitsplitsing reguliere toevoegingen naar rechtsgebied volgens de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2015*	77
Figuur 4.10	Uitsplitsing reguliere toevoegingen naar rechtsgebied volgens de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2011 tot en met 2015*	78
Figuur 4.11	Aantal mediantoevoegingen over 2011 tot en met 2015*	79

Figuur 4.12	Aantal lichte adviestoevoegingen over 2011 tot en met 2015*	80
Figuur 4.13	Verdeling van de lichte adviestoevoegingen naar soort over 2015*	81
Figuur 4.14	Aantal verstrekte subsidies medisch haalbaarheidsonderzoek over 2011 tot en met 2015*	83
Figuur 4.15	Verdeling van de berekende eigen bijdrage van afgegeven reguliere toevoegingen uitgesplitst naar de treden over 2011 tot en met 2015*	85
Figuur 4.16	Aantal reguliere toevoegingen waar al dan niet een eigen bijdrage voor is betaald over 2012* tot en met 2015**	87
Figuur 4.17	Verdeling gebruik kortingsmaatregel over 2015*	88
Figuur 4.18	Peiljaarverleggingen in percentage van het totaal aantal toevoegingen over 2011 tot en met 2015*	89
Figuur 4.19	Trend aantal vaststellingen, afgiften en aanvragen voor reguliere toevoegingen over 2011 t/m 2015*	90
Figuur 5.1	Aantal toevoegingsgebruikers over 2000 tot en met 2015*	95
Figuur 5.2	Verhouding aantal toevoegingen en aantal toevoegingsgebruikers over 2015*	96
Figuur 5.3	Toevoegingsgebruik onder veelgebruikers in percentages over 2011 tot en met 2015*	97
Figuur 5.4	Aantal* toevoegingsgebruikers per soort toevoeging over 2015**	98
Figuur 5.5	Bereik Wrb over 2007 tot en met 2015*	99
Figuur 5.6	Aantal Wrb-gerechtigden onder de Nederlandse bevolking in duizendtallen over 2007 tot en met 2015*	101
Figuur 5.7	Bereik Wrb op basis van inkomen én op basis van inkomen en vermogen over 2011 tot en met 2015*	102
Figuur 5.8	Verdeling alleenstaanden voor wie een inkomenstoets geldt naar draagkracht (in euro's) over 2015*	103
Figuur 5.9	Verdeling meerpersoonshuishoudens waarvoor een inkomens-toets geldt naar draagkracht (in euro's) in percentages over 2015*	104
Figuur 5.10	Verdeling naar fiscaal inkomen van Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt (alleenstaanden) over 2015*	105
Figuur 5.11	Verdeling naar fiscaal inkomen van Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt (meerpersoonshuishoudens) over 2015*	106
Figuur 6.1	Verdeling van pikethulpverlening naar soort, 2011 tot en met 2015*	113
Figuur 6.2	Aantal vastgestelde strafpiketdeclaraties over 2015*	114
Figuur 6.3	Percentage deelnemende advocaten per piketsoort over 2015*	115
Figuur 7.1	Aantal rechtsbijstandverleners dat op toevoegingsbasis werkt over 2006 tot en met 2015*	118
Figuur 7.2	Aantal bij de Orde ingeschreven advocaten en aantal advocaten dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent over 2011 tot en met 2015*	119
Figuur 7.3	Gemiddeld aantal reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichte adviestoevoegingen) en het gemiddeld aantal lichte adviestoevoegingen per actieve advocaat over 2011 tot en met 2015*	120
Figuur 7.4	Verdeling van het aantal toevoegingen over de binnen het stelsel actieve advocaten over 2011 tot en met 2015*	121
Figuur 7.5	Verdeling van het aantal toevoegingen over de actieve advocaten over 2015*	122

Figuur 7.6	Percentage advocaten met minimaal één toevoeging in een jaar per soort toevoeging over 2011 tot en met 2015*	123
Figuur 7.7	Percentage advocaten met minimaal één toevoeging in een jaar per rechtsgebied over 2011 tot en met 2015*	124
Figuur 7.8	In- en uitstroom van advocaten over 2011 tot en met 2015	126
Figuur 7.9	Aantal advocatenkantoren over 2011 tot en met 2015*	127
Figuur 7.10	Verdeling actieve advocaten naar leeftijdscategorie over 2011 tot en met 2015*	128
Figuur 7.11	Verdeling actieve advocaten naar leeftijd en geslacht in 2015*	129
Figuur 7.12	Gemiddelde aantal toevoegingen per advocaat naar leeftijdscategorie over 2011 tot en met 2015*	130
Figuur 7.13	Ontwikkeling van het aantal ingeschreven mediators en het aantal mediators dat ten minste één toevoeging per jaar behandelde over 2011 tot en met 2015*	131
Figuur 7.14	Aantal mediators en aantal mediatontoevoegingen in percentages over 2015*	132
Figuur 7.15	Verdeling naar geslacht en leeftijd van mediators in 2015*	133
Figuur 7.16	Beoordeling van de dienstverlening van de Raad op 5-puntsschaal sinds september 2013*	134
Figuur 7.17	Beoordeling van de dienstverlening van de Raad uitgedrukt in rapportcijfers sinds september 2013*	135
Figuur 8.1	Ontwikkeling van het geïndexeerde aantal polissen, huishoudens en dekingsgraad rechtsbijstandsverzekeringen over 2004 tot en met 2014*	138
Figuur 8.2	Ontwikkeling van de premiestelling op basis van alle polissen én de polissen voorkomend in twee opeenvolgende jaren gerelateerd aan de consumentenprijsindex en prijsindex rechtskundige diensten over 2011 tot en met 2015*	141
Figuur 9.1	Uitgaven voor reguliere vaststellingen (in euro's) per soort toevoeging over 2015*	145
Figuur 9.2	Gemiddelde uitgave in euro's (inclusief EXU) per vaststelling, uitgesplitst naar rechtsgebieden in 2015*	146
Figuur 9.3	Gemiddelde uitgave (in euro's) per vaststelling*, uitgesplitst naar soort toevoeging over 2015**	147
Figuur 9.4	Ontwikkeling geïndexeerde uitgaven voor vaststellingen en de consumentenprijsindex over 2010 tot en met 2015*	148
Figuur 9.5	Verdeling totale uitgaven in 1.000.000 euro's (inclusief EXU) voor 2015*	149
Figuur 9.6	Verdeling van rechtsbijstandverleners over vergoedingen (in euro's) ontvangen van de Raad in 2015*	151

Tabellen

Tabel 4.1	Verdeling van de reguliere vaststellingen over de vervolginstanties in percentages over 2014 en 2015	91
Tabel 4.2	Steekproefresultaten van kantoren met de High Trust-werkwijze over 2014 en 2015*	91
Tabel 4.3	Intrekkingen naar aanleiding van resultaatbeoordeling over 2011 tot en met 2015	92
Tabel 4.4	Inning en restitutie na hercontrole in euro's over 2008 tot en met 2012	93
Tabel 7.1	Aantal gespecialiseerde advocaten in 2015*	125
Tabel 9.1	Prijseffecten (x 1.000 euro) AMvB oktober 2013	152
Tabel 9.2	Prijseffecten AMvB februari 2015 (x € 1.000)	154
Tabel B1.1	Inkomensnormen en eigen bijdragen reguliere toevoeging per 1 januari 2015 (peiljaar 2013) in euro's	161
Tabel B1.2	Inkomensnormen en eigen bijdragen scheidings(gerelateerde) toevoeging per 1 januari 2015 (peiljaar 2013) in euro's	162
Tabel B1.3a	Eigen bijdragen over 2006 (vanaf ViValt) tot en met 2015	162
Tabel B1.3b	Eigen bijdragen in euro's scheidingsgerelateerde toevoeging over 2013 (vanaf 1 oktober), 2014 en 2015	163
Tabel B1.4	Inkomensnormen en eigen bijdragen lichte adviestoevoegingen per 1 januari 2015 in euro's	163
Tabel B1.5	Inkomensnormen en eigen bijdragen lichte adviestoevoegingen voor scheidings(gerelateerde) toevoegingen per 1 januari 2015 in euro's	164
Tabel B1.6	Inkomensnormen en eigen bijdragen mediationtoevoeging per 1 januari 2015 in euro's	164
Tabel B1.7	Heffingsvrij vermogen 2013 (het peiljaar) in euro's*	164
Tabel B1.8	Heffingsvrij vermogen i.v.m. resultaatsbeoordeling 2015 in euro's*	164
Tabel B2.1	Forfaitaire vergoeding advocatuur over 2000 tot en met 2015	165
Tabel B4.1	Aantal klantcontacten/klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2007 tot en met 2015	171
Tabel B4.2	Aantal externe klantcontacten/klantactiviteiten van het Juridisch Loket over 2007 tot en met 2015	171
Tabel B4.3a	Aantal klantcontacten/klantactiviteiten per kanaal in aantallen over 2010 tot en met 2015	172
Tabel B4.3b	Verdeling klantcontacten/klantactiviteiten over kanalen in percentages over de beide jaarhelften van 2011 (vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage') en over 2012 tot en met 2015	172
Tabel B4.4	Producten voortkomend uit klantactiviteiten, aantallen en percentages over 2015	173
Tabel B4.5	Verwijzing naar advocatuur per klantactiviteit in aantallen en percentages over 2011 (per half jaar) en over 2012 tot en met 2015	173
Tabel B4.6a	Rechtsgebieden waarop de verwijzingen naar de advocatuur betrekking hadden in aantallen en percentages vóór en na de invoering van de maatregel 'diagnose en triage' over 2011 (per halfjaar) en over 2012 tot en met 2015	174
Tabel B4.6b	Aantal verwijzingen naar de advocatuur per rechtsgebied als percentage van het aantal contacten per contactkanaal over 1 juni 2014 tot en met 31 mei 2015*	175

Tabel B4.7	Aantal mediationvoorstellen aan wederpartij, aantal verwijzingen naar mediation vanuit het Juridisch Loket en aantal mediations dat is opgelost zonder mediator over 2007 tot en met 2015	176
Tabel B4.8	Verwijzing naar ketenpartners per klantactiviteit over de tweede helft van 2011 (vanaf 1 juli) en geheel 2012 tot en met 2015	176
Tabel B4.9	Verdeling klantactiviteiten naar rechtsgebieden over 2008 tot en met 2015 en absoluut over 2015	177
Tabel B4.10	Aantal klantactiviteiten betreffende de drie meest voorkomende rechtsgebieden over 2010 tot en met 2015	178
Tabel B6.1	Afwijzingen naar afwijzingsgrond, in aantallen en percentages ten opzichte van het aantal aangevraagde toevoegingen over 2010 tot en met 2015	183
Tabel B6.2	Aantal afgegeven toevoegingen naar type over 2000 tot en met 2015	184
Tabel B6.3	Aantal reguliere toevoegingen (excl. mediation en lichte advies-toevoegingen) naar grondslag over 2000 tot en met 2015	185
Tabel B6.4a	Uitsplitsing van de afgegeven reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichte adviestoevoegingen) naar soort toevoeging over 2000 tot en met 2015	186
Tabel B6.4b	Geïndexeerde ontwikkeling op de soorten toevoegingen waarop reguliere toevoegingen (excl. mediation- en lichte adviestoevoegingen) zijn afgegeven over 2011 tot en met 2015	187
Tabel B6.5a	Uitsplitsing van de reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen en mediation) naar de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2011 tot en met 2015	188
Tabel B6.5b	Uitsplitsing van de reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen en mediation) naar grondslag en naar de in de Rechtspraak gehanteerde indeling over 2015	188
Tabel B6.5c	Uitsplitsing aantal reguliere toevoegingen (excl. lichte advies-toevoegingen mediation) naar hoofdrechtsgebied en conform de door de Rechtspraak gehanteerde juridische indeling over 2015	189
Tabel B6.6	Aantal mediantoevoegingen over 2007 tot en met 2015	190
Tabel B6.7	Soorten toevoegingen mediation in aantallen per jaar en in procenten over 2007 tot en met 2015	190
Tabel B6.8	Lichte adviestoevoegingen naar soort in aantallen over 2005 tot en met 2015 en geïndexeerd over 2011 tot en met 2015	191
Tabel B6.9	Aantal afgegeven toevoegingen, aangevraagd door een bijzondere curator, uitgesplitst naar soort toevoeging over 2014 en 2015	192
Tabel B6.10	Aantal verstrekte subsidies voor medisch haalbaarheids-onderzoek en aantal verstrekte leningen ten behoeve van deskundigenbericht over 2006 tot en met 2015	192
Tabel B6.11	Aantal afgegeven toevoegingen met een eigen bijdrage per kwartaal over het derde en vierde kwartaal van 2013 en geheel 2014 en 2015	193
Tabel B6.12	Verdeling van de berekende eigen bijdrage van afgegeven reguliere toevoegingen uitgesplitst naar de treden over 2008 tot en met 2015	194
Tabel B6.13	Gemiddelde eigen bijdrage van reguliere toevoegingsgebruikers die een eigen bijdrage verschuldigd waren over 2007 tot en met 2015	194

Tabel B6.14	Reguliere toevoegingen waar al dan niet een eigen bijdrage voor is betaald over 2009 tot en met 2015	195
Tabel B6.15	Reguliere toevoegingen waar korting op de eigen bijdrage is gegeven omwille van D&T over 2012 tot en met 2015	195
Tabel B6.16	Peiljaarverleggingen in aantal en percentage van het totaal aantal afgegeven toevoegingen over 2008 tot en met 2015	195
Tabel B6.17	Aantal aangevraagde, afgegeven en vastgestelde reguliere toevoegingen over 2010 tot en met 2015	196
Tabel B6.18	Aantal bezwaren, beroepen en hoger beroepen over 2011 tot en met 2015	196
Tabel B7.1	Aantal toevoegingsgebruikers en het gemiddeld aantal toevoegingen per rechtzoekende per jaar over 2000 tot en met 2015	197
Tabel B7.2	Verdeling van het aantal toevoegingen per toevoegingsgebruiker per jaar in percentages over 2000 tot en met 2015	198
Tabel B7.3	Verdeling van het aantal toevoegingen per gebruiker per jaar over 2011 tot en met 2015	199
Tabel B7.4	Aantal toevoegingsgebruikers en reguliere toevoegingen naar soort over 2015	200
Tabel B7.5a	Het bereik van de Wrb over 2007 tot en met 2015	201
Tabel B7.5b	Het bereik van de Wrb per jaar voor alleenstaanden en meerpersoons-huishoudens over 2007 tot en met 2015	201
Tabel B7.6	Verdeling vastgesteld fiscaal jaarinkomen (t-2) van toevoegingsgebruikers over 2007 tot en met 2015: alleenstaanden* in percentages	202
Tabel B7.7	Verdeling vastgesteld fiscaal jaarinkomen (t-2) toevoegingsgebruikers over 2007 tot en met 2015: personen die deel uitmaken van een meerpersoonshuishouden* in percentages	202
Tabel B7.8	Verdeling Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt naar fiscaal jaarinkomen (alleenstaanden) over 2007 tot en met 2015	203
Tabel B7.9	Verdeling Wrb-gerechtigden en toevoegingsgebruikers voor wie een inkomenstoets geldt naar fiscaal jaarinkomen (personen in meerpersoonshuishoudens) over 2007 tot en met 2015	204
Tabel B8.1	Personen naar hoogte van belastbaar inkomen (totaal van box 1, 2 en 3), t-2=2013 zonder vermogen boven de heffingvrije voet in box 3 (voorlopige cijfers): naar Wrb-grens, in duizendtallen	207
Tabel B8.2	Personen naar hoogte van belastbaar inkomen (totaal van box 1, 2 en 3), t-2=2013 zonder vermogen boven de heffingvrije voet in box 3 (voorlopige cijfers): naar inkomen, in duizendtallen in euro's	208
Tabel B10.1	Aantallen piketdeclaraties per jaar over 2009 tot en met 2015	213
Tabel B10.2	Aantal vastgestelde strafpiketdeclaraties over 2010* tot en met 2014**, uitgesplitst naar de vorm van rechtsbijstand die is verleend***	213
Tabel B10.3	Aantal advocaten dat deelneemt aan verschillende piketsoorten in 2015 in aantallen en percentages	214
Tabel B11.1	Aantal actieve rechtsbijstandverleners over 2006 tot en met 2015	215
Tabel B11.2	Percentage actieve rechtsbijstandverleners, uitgesplitst naar rol over 2006 tot en met 2015 en over 2015 tevens in aantallen*	215

Tabel B11.3	Aantal bij de Orde ingeschreven advocaten en het aantal advocaten dat gesubsidieerde rechtsbijstand verleent over 2006 tot en met 2015	216
Tabel B11.4	Gemiddeld aantal reguliere en lichte adviestoevoegingen, aantal en index per actieve advocaat over 2006 tot en met 2015*	216
Tabel B11.5	Verdeling van het aantal toevoegingen over de actieve advocaten over 2010 tot en met 2015 en voor 2015 ook in aantallen	217
Tabel B11.6	Aantal en percentage advocaten dat tien of minder toevoegingen (regulier en lichte adviestoevoeging) behandelt over 2015	217
Tabel B11.7	Percentage actieve advocaten per soort toevoeging over 2009 tot en met 2015	218
Tabel B11.8	Aantal en percentage actieve advocaten per rechtsgebied over 2009 tot en met 2015	219
Tabel B11.9	Aantal actieve advocatenkantoren over 2006 tot en met 2015	219
Tabel B11.10	Man-vrouwverhouding advocaten over 2006 tot en met 2015	219
Tabel B11.11	Verdeling van actieve advocaten naar leeftijdscategorie over 2006 tot en met 2015, in percentages en over 2015 ook in aantallen	220
Tabel B11.12	Aantallen naar geslacht en leeftijd van advocaten die op toevoegings-basis werkten over 2010 tot en met 2015	220
Tabel B11.13	Gemiddeld aantal toevoegingen (regulier en lichte adviestoevoegingen) per advocaat naar leeftijdscategorie over 2006 tot en met 2015	220
Tabel B11.14	Aantal en percentage ingeschreven mediators en aantal mediators dat tenminste één toevoeging per jaar behandelde over 2007 tot en met 2015	221
Tabel B11.15	Gemiddeld aantal mediatontoevoegingen per mediator over 2007 tot en met 2015	221
Tabel B11.16	Aantal en verdeling van mediatontoevoegingen per mediator over 2015	222
Tabel B11.17	Aantallen van mediators naar geslacht en leeftijd over 2010 tot en met 2015	222
Tabel B11.18	Beoordeling van de dienstverlening van de Raad op 5-puntsschaal	223
Tabel B11.19	Beoordeling van de dienstverlening van de Raad uitgedrukt in rapportcijfers	223
Tabel B12.1	Ontwikkeling van geïndexeerde polissen, huishoudens en dekkingsgraad van rechtsbijstandsverzekeringen over 2004 tot en met 2015*	225
Tabel B12.2	Gemiddelde jaarpremie exclusief assurantiebelasting van alle maatschappijen die in de overzichten van de Consumentenbond voorkomen, het meest uitgebreide pakket* over 2011 tot en met 2015	226
Tabel B12.3	Gemiddelde jaarpremie exclusief assurantiebelasting van maatschappijen die in twee opeenvolgende jaren in overzichten van de Consumentenbond voorkomen, het meest uitgebreide pakket* over 2011 tot en met 2015	226
Tabel B13.1	Uitgaven voor vaststellingen (in euro's) per soort toevoeging in 2015*	228
Tabel B13.2	EXU-aanvragen, toekenningen en afwijzingen over 2008 tot en met 2015	229

Tabel B13.3	Gemiddelde uitgave (in euro's) per vaststelling, exclusief en inclusief EXU, uitgesplitst naar soort toevoeging op basis van het aantal vaststellingen in 2015*	230
Tabel B13.4	Uitgaven voor vaststellingen (in euro's) op basis van het aantal vaststellingen over 2011 tot en met 2015*	231
Tabel B13.5	Totale uitgaven in 1.000.000 euro's over 2012 tot en met 2015	231
Tabel B13.6	Verdeling van vergoedingen over rechtsbijstandverleners (in euro's) ontvangen van de Raad over 2011 tot en met 2015, in aantallen en percentages*	232
Tabel B15.1	Overzicht onderzoek onder gebruikers van het stelsel en onder deelnemende advocaten over 2003 t/m 2014	237

Boxes

Box 3.1	Toelichting klantactiviteiten	48
Box 3.2	Monitoring beperkte openingstijden van de balie	50
Box 3.3	Relatie klantactiviteiten en unieke hulpvragen	54
Box 3.4	Rechts- en wetswinkels	64
Box 3.5	Sociaalraadslidenwerk (Srw)	65
Box 4.1	Schets ontwikkelingen toevoegingen personen- en familierecht	75
Box 9.1	Declaraties en de desbetreffende jaren	143
Box 9.2	Extra uren zaken	155

Raad voor Rechtsbijstand

Toegang tot het recht is een belangrijke pijler voor een goed functionerende rechtstaat. De Raad voor Rechtsbijstand maakt zich sterk voor het belang van burgers als zij tegen juridische problemen aanlopen. Dat doet de Raad op basis van de Wet op de Rechtsbijstand. De Raad wijst rechtzoekenden de weg, bevordert een goede toegang tot het recht en stimuleert goede kwaliteit van de rechtsbijstand. Ook fungeert de Raad als kenniscentrum op het gebied van de gesubsidieerde rechtsbijstand. Hierbij is de Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand (MGR) een belangrijk instrument.

Elk jaar publiceert de Raad voor Rechtsbijstand deze monitor om te beschrijven hoe de toegang tot, de vraag naar en het aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstand zich ontwikkelen. Door periodiek op een uniforme wijze informatie te verzamelen over een beperkt aantal indicatoren wordt inzicht geboden in trends door de jaren heen. Om tevens inzicht te bieden in de effecten van specifieke beleids- of wetswijzigingen wordt ook verslag gedaan van aanvullende onderzoeken.

